

OPERUM HINC MARI CONTINUATIO.

Epistolæ.

EPISTOLA PRIMA.

EPISCOPORUM DIOECESON RHEMENSIS ATQUE ROTHOMAGENSIS ^a AD LUDOVICUM GERMANIE REGEM ^b.

(Ex Actis prov. œcl. Rhem. tom. I, pag. 247).

Domno LUDOVICO, regi, glorioso, episcopi Rhemorum diœceseos atque Rothomagensis, qui adesse potuimus.

I. *Excusant cur ad conventum Rhemensem venire non potuerunt.*

Litteras dominationis vestræ quique nostrum habuimus, quibus jussistis ut vobis VII Kalendas Decembris Rhemis occurreremus, quatenus ibi nobiscum et cum cæteris fidelibus vestris de restauratione sanctæ Ecclesiæ, et de statu ac salute populi Christiani, tractaretis. Sed nos ad placitum illud occurrere non potuimus, et propter incommoditatem et brevitatem temporis, et propter inconvenientiam loci; et, quod est lugubrius, propter confusionem tumultus exorti. Sed et divinis legibus, quas et vos observaturos cum vestris fratribus nobis denuntiastis, tantum esse dignoscitur, quia sicut nec archiepiscopi sine coepiscopi, ita nec coepiscopi sine archiepiscoporum consensu vel jussu, nisi quæ ad proprias pertinent parochias, debent præsumere, et in tam angusto tempore archiepiscoporum litteras non valuimus de conventu habere. Quapropter noverit vestra sublimitas quia mandatum vestrum nostra non contempsit humilitas; sed, sicut longe est ante nos dictum, qui jubet impossibile, facit se contemptibilem.

II. *Queruntur quod eorum monitis et consiliis hactenus non paruerit.*

Sed et tractatum de restauratione sanctæ Ecclesiæ, et statu ac salute populi christiani, quod nunc vos nobiscum habere velle dicitis, justius et rationalius illud haberi potuisset, si nostris, quin potius divinis consiliis et observationibus atque obtestationibus superno respectu obtemperare voluissetis, quia non nostra scripsimus, mandavimus, diximus sed quæ, dictante charitate, quæ Deus est, in litteris sacris invenimus, et quæ naturæ insita recognoscimus. Cæterum quæ contra illa quæ scripsimus, mandavimus, diximus, acta sunt vel aguntur, naturalis legis morbus et vitium etiam a minus sapientibus esse dignoscitur. Qua de re prudens quisque resi-

A piscat, et sapiat quam granditer Deus offenditur quando in sic grandibus et apertis non ignoranter peccatur. Unde scriptum est: *Descendant in infernum viventes (Psal. LIV)*. Id est, labantur in peccatum scientes. Quæ divina permissione merito mundi patientis, propter communia peccata nostra, pastorum scilicet et gregum, propter delicta regis et regni, eveniunt sicut scriptum est: *Immissiones per angelos malos, viam fecit Dominus semitæ iræ suæ (Psal. LXXVII)*. Tamen, sicut Veritas protestatur, non erit sine ultione vindictæ nec ipsi virga furoris Domini. Sic legimus, sic audivimus, sic vidimus, et pro certo sic cito videbimus: quoniam licet peccatores simus, sed pœnitentes, et in divina clementia fortiter confidentes, ministerium sacrum operante Spiritu sancto suscepimus, sine quo sacra non ministramus, et nobis dictum a Veritate veraciter scimus: *Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis (Matth. x)*.

III. *Quod sæpius illum ad ineundam cum fratre concordiam hortati sunt.*

Et licet dominatio vestra melius noverit de quibus scriptis, mandatis et dictis dicamus, tamen non ab re est si etiam et nos illa ad memoriam vestram reducamus. Primo quidem per Hildegarium ^c, venerabilem episcopum, scriptis at dictis; secundo per Æneam ^d, honorabilem episcopum, litteris et verbis; item per Æneam verbis, deinde per Hincmarum Rhemensem et Wenilonem Rothomagensem episcopos; iterum per eosdem, cum aliis quos ipsi vocastis, **C** ea quæ saluti fuerunt congrua sufficienter audistis, quando sicut et ante petivimus, ut frater vester et omnes fideles illius ante vestram fideliumque vestrorum præsentiam in rationes loco et tempore congruo venissemus, et quæ male gesta forent, vestro consilio et auxilio cum Dei adjutorio fuerint emendata. Pro quibus omnibus dictis non obaudientibus valde timemus quod dicitur: *Si sermonem meum servaverunt, et vestrum servabunt (Joan. xv)*, et reliqua quæ Dominus comminatur. Et si illa non sunt exaudita, putari potest et nec ista, quæ vos dicitis apud nos velle quærere et audire, exaudientur. Videturque quibusdam, ut sicut Dominus, quando quæsivit ficus in ficulnea cui maledixit, cum non esset, teste Evangelio, tempus ficorum, aliud voluerit significare; ita **D** et in hoc citato et incongruo conventu, remota do-

^a Hincmar, archevêque de Reims; Immon, évêque de Noyon; Ermenfroi, évêque de Beauvais; Hincmar, évêque de Laon.

^b On attribue cette lettre à Hincmar de Reims.

^c Hildegare, évêque de Meaux.

^d Enée, évêque de Paris.

minationis vestræ sinceritate, de qua nihil contra puritatem volumus autumare, alia quædam possint intelligi. Et quia beatus Petrus omnem monet episcopum ut paratus sit ad satisfactionem omni poscenti se rationem, quæ nuac videmus, pro tempore damus fideliter dominationi vestræ consilia.

VI. *Ut consideret cur in fratris regnum venerit, et utrum talia sustinere velit, qualia fecit.*

Primo quidem in ipsa radice cordis adventum vestrum in hoc regnum inspicite, et coram oculis Domini, cui secundum Psalmistam cogitatio hominis confitetur, statera æquitatis ponderate; et quidquid hortatores et consilarii ac laudatores vestri vobis dicant, ad cor redite; et quidquid ad accusationem et commendationem adventus vestri invenire et dicere potueritis, vestram conscientiam interrogate; et si talia sustinere vultis qualia facitis, judicate. Et illam horam quam certi estis quia nullo modo poteritis effugere, quando anima vestra de corpore exiet, ante mentis oculos ponite, quando totum mundum et omnem potestatem, et omnes divitias, et ipsum corpus derelinquet, et sine adjutorio uxoris ac filiorum, et sine solatio et comitatu drudorum atque vassorum nuda et desolata exhibit, et quidquid cogitavit et ordinare disposuit, infectum dimittet, sicut dicit Scriptura: *In illa die peribunt omnes cogitationes eorum (Psal. CXLV)*; et videbit omnia peccata sua et sentiet, videns diabolo se constringentes et coartantes, et quidquid contra charitatem et fidem debitam cogitavit, parabolavit, et fecit in isto sæculo et per dignos penitentiae fructus non emendavit, ante oculos semper habebit, et effugere volet, et non valebit. Nam certum est quia ad omnes homines, quando egrediuntur de corpore, veniunt diaboli, et ad justos et ad peccatores: sed et ad ipsum Christum venit, in quo suum nihil invenit, sicut scriptum est: *Venit princeps hujus mundi, et in me non habet quidquam (Joan. XIV)*.

Et crede nobis veraciter, rex utinam semper bone et christiane, nec longe est, sed satis et plusquam speretur, prope tibi est illa hora. Propterea non te seducant ista quæ vides. In tempore quippe patris vestri vidimus per aliquos incepta et facta quæ in tempore isto, per istos qui ista conficiunt videmus fieri, et per alios videbuntur compleri. Et quando tibi adveniet hora exitus tui, sicut rident nunc, quando per te obtinent quæ volunt, in hora voluntatis suæ; sic ridebunt et in hora exitus tui, et quærent quomodo per alium teneant quæ per te obtinuerunt. Quod et fieri potest ut quidam etiam quærant in tempore tuo. Sed et illi, nisi dignam penitentiam egerint, miserabiliter ad illam horam venient exitus sui, sicut venerunt et illi qui defecerunt a patre tuo cum fratre tuo. Nam ut illi ordinantes seditiones in paternam reverentiam sic et isti vos excitantes in fraternam dilectionem, nomen pacis et statum Ecclesiæ, et salutem ac unitatem populi obtendere stu-

duerunt; et latebat sub melle venenum. Et completum est in illis, complenturque in istis Psalmistæ dictum: *Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum (Psal. XXVII)*; et reliqua quæ sequuntur. Et receperunt illi in sæculo isto quæ nota sunt et receperunt in sæculo altero quæ in judicio plenius cognoscentur. Quorum isti intuentes exitum, timere debuerant actionem: et facient si illos respexerit Dominus qui respicit humiles et custodit parvulos. Et sic pestilente flagellato, ut scriptum est, sapientior erit parvulus; et sapient, quia non repellet Dominus plebem suam, nec obliviscetur in finem: *Quoniam Propter miseriam inopum et gemitum pauperum nunc exurgam (Psal. XI)*, dicit Dominus. Alioqui sicut tunc dixit illis, ita ex nunc dicit Dominus istis: *Tacui, nunquid semper tacebo? quam si parturiens clamabo (Isa. XLII)*. Nondum venit hora mea, sed nunc est hora vestra, et potestas tenebrarum. Et quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi! nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis, quia venient dies in te. Roga tibi, quæsumus, in tali loco ubi bene possis intendere homiliam sancti Gregorii legere in lectione Evangelii: Videns Jesus civitatem, flevit super illam. Precamur vos, Domine ut et diem ante mentis oculos habeatis, quando cum omnibus hominibus anima vestra proprium corpus recipiet, et venietis ante faciem æternis iudicis in conspectu omnium angelorum et hominum: in qua die, sicut dicit sanctus Paulus, iudicabit Dominus unumquemque, non per alienum testimonium, sed occulta uniuscujusque per cogitationes accusantes, aut etiam defendentes, quando recipiet uniuscujusque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum. Et non despicientur tunc nostra verba quæ scripsimus, ab eis qui nunc illa contemnunt; quando sine dubio replicata erunt in testimonium in ipso tremendo iudicio, et nullus illorum te tunc adjuvabit, qui nec seipsum adjuvare sufficiet, quando ibunt qui talia agunt qualia audimus et sentimus atque dolemus, si in talibus perseveraverint, in ignem æternum, et justis, qui injusta patiuntur, in vitam æternam.

V. *De eis quæ crudeliter et impie, qua transibat, fiebant, ut ea prohibeat et compescat.*

Quia tanta et talia crudelia et abominanda fieri, per parochias quas pertransitis, audivimus, et quædam sentimus, quædam sentire timemus, et illis qui senserunt et sentiunt condolemus, quæ calamitatem et miseriam quam a paganis^a patimur, superant, quoniam a christianis in christianos a parentibus in parentes, a rege christiano in regem christianum, a fratre in fratrem, contra omnes leges divinas et humanas aguntur: contra quos clamat Ecclesia a paganis afflicta: *Et super dolorem vulnerum meorum addiderunt (Psal. LXVIII)*: Et nos omnes cunctique patientes, *Sustinuimus pacem, et non venit; quæsiimus bonam, et ecce turbatio (Jer. XIV)*; propterea talia

^a Paganis, par les Normands, qui n'étaient pas encore convertis au christianisme.

prohibete, compescite et sedate; quoniam palatium vestrum debet esse sacrum, et non sacrilegum. Palatium enim regis dicitur propter rationabiles homines habitantes, et non propter parietes insensibiles, sive macerias. Et rex a regendo dicitur, ut se sub Deo et bonos cum Deo puritate cordis, veritate oris, firmitate stabilitatis regat, et pravos a pravitate corrigat et in rectitudinem dirigat. Et si quæ male facta sunt emendare venistis, pejora quam viderimus a christianis in christianos fieri, ingerere non debetis. Et si pacem facere advenistis, pacem pacifice ab auctore pacis obtinere debetis. Et si discordiam effugare et charitatem redintegrare venistis, illam quam Christus per Paulum docuit, monstrare debetis. Ait enim: *Charitas non est ambitiosa, non agit perperam, non quærit quæ sua sunt; non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati* (I Cor. xiii); quæ est de corde puro et conscientia bona, et fide non ficta; quæ operatur per dilectionem, et non per potestatem, vel indebitam cupiditatem: sine qua charitate, sicut scriptum est, etiamsi qui tradiderit corpus suum ut ardeat, nihil illi prodest. Quam omnibus Dominus in signum dedit, ut sciant si quisque est christianus, aut si intrabit in regnum Dei, an non, dicens: *In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem* (Joan. x.) Nam qui in primordio fidei discipuli appellabantur, nunc christiani dicuntur. Et ipsa est vestis nuptialis, quam qui non habuerit, de nuptiis cœlestis convivii in futuro iudicio ejicietur in tenebras exteriores, et in ignem æternum, ubi erit fletus et stridor dentium.

VI. *Ut contra paganos potius arma convertat; et illos qui ab illis fugiunt, vexari a suis non sinat.*

Ipsa charitas vos contra paganos accendat; ut qui tunc moti non sunt ad pietatem ut nobiscum irent contra eos, qui de isto regno amplos habebant et habent honores (quod si facerent, et zelo recto accensi unanimiter vellent, expelli aut disperdi pagani, adjuvante Domino, poterant), vel nunc quacunque intentione a dominatu illorum per vestram ordinationem sancta liberetur Ecclesia, et regnum, quod contra eos redimitur, a tributo indebito eripiatur. Sed et qui fugiunt a facie paganorum, cum in illas partes venerint in quibus degitis, refugium tranquillum inveniant, et non talem deprædationem ut nec incolæ vivere nec fugientibus solatium possint præbere. Quia nunc peccatis nostris exigentibus completur quod olim dictum est per prophetam: *Qui fugerit a facie leonis, irruet in ursum; et cum intraverit domum, et innisus fuerit super parietem, mordebit eum coluber. Et cum effugerint arma ferrea, irruent in arcum æreum* (Amos v.) In omni enim parte miseri, proh dolor! afflictionem inveniunt.

VII. *Ut privilegia et immunitates ecclesiarum conservet, rectoresque illarum non inquietet, nec possessiones diripi permittat.*

Et si Ecclesiam Dei, sicut nobis scripsistis, quæ-

ritis restaurare, debita episcopis et sibi commissis ecclesiis privilegia intemerata, sicut divinitus constituta sunt, custodite. Præcepta et immunitates et honorem earum, sicut avus et pater vester conservaverunt, conservare curate. Et quæ frater vester dominus noster, qui et paterna donatione, et vobiscum, cum vestris vestrorumque fidelium mutuis firmitatibus, regni partem accepit, pro cultu et honore ecclesiarum egit, similiter conservate; et rectores ac pastores ecclesiarum ut patres et Christi vicarios colite, sicut sancta Scriptura præcipit, dicens: *Sacerdotes Dei sanctifica, et magnalis humilia caput tuum* (Eccli. vii). Eorumque spiritualia consilia obaudite, iterum dicente Scriptura: *Interroga patres tuos, et annuntiabunt tibi; majores tuos, et dicent tibi* (Deut. xxxi); Et item: *Interroga sacerdotes meos legem meam* (Agg. ii); et Dominus per Malachiam prophetam: *Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est* (Malach. ii). Eosque tempore incongruo et inopportuno nolite inquietare; sed liceat eis ministerium sacrum, ad quod ordinati sunt, in populi salutem peragere: sibi que domestica cura subjectos nolite concutere, et non sinatis dehonestare, sive opprimere. Ut presbyteris honor congruus et jura debita, quæ canones et capitula avi et patris vestri statuerunt, conserventur, satagite. Ut episcopi quietam libertatem suas parochias circumcundi, et prædicandi ac confirmandi, atque corrigendi habeant, ordinate. Ut missus reipublicæ, id est minister comitis, cum ipsis, si jusserint, eat, qui liberos homines incestuosos, si per admonitionem presbyterorum venire ad episcopum noluerint, eos ad episcopi placitum venire faciat, commendate. Ut si episcopus pro quacunque necessitate ecclesiastica ad vos direxerit, ad quem suus missus veniat per quem quæ rationabiliter petierit, obtinent, in palatio vestro, sicut comes palatii est in causis reipublicæ, ministerio congruum constitutum habete. Ut temporibus a sacris regulis constitutis provinciales synodos cum episcopis, et speciales cum presbyteris, habere quiete possint, annuite^a. Res et facultates ecclesiasticas, quæ sunt vota fidelium, pretia peccatorum, stipendia ancillarum et servorum Dei, deprædari et ab ecclesiis discindi nolite sustinere; sed fortiter, ut rex christianus et Ecclesiæ alumnus resistite atque defendite. De quibus consecratis Deo rebus quod habent liberi homines ecclesiis servientes per dispositionem rectorum ipsarum ecclesiarum, ideo constituerunt apostolorum successores hoc ordinari, ut quia creverunt fidelium vota, et increverunt fidelium mala, augetur per dispensationem ecclesiasticam regni militia ad resistendam malorum nequitiam, quatenus ipsæ ecclesiæ defensionem haberent et pacem, et christianitas obtineret tranquillitatem. Quapropter sicut et illæ res ac facultates de quibus vivunt clerici, ita et illæ sub consecratione immuni-

^a Il paraît que Louis de Germanie avait défendu aux évêques de tenir des conciles.

tatis sunt, de quibus debent militare vassalli; et pari tuitione a regia potestate in ecclesiarum usibus debent muniri. Quia vero Carolus ^a princeps, Pippini regis pater, qui primus inter omnes Francorum reges ac princeps, res ecclesiarum ab eis separavit atque divisit, pro hoc solo maxime est æternaliter perditus. Nam sanctus Eucherius Aurelianensium episcopus, qui in monasterio sancti Trudonis requiescit, in oratione positus ad alterum est sæculum raptus, et inter cætera quæ, Domino sibi ostendente, conspexit, vidit illum in inferno inferiori torqueri. Cui interroganti, ab angelo ejus ductore responsum est, quia sanctorum judicatione, qui in futuro judicio cum Domino judicabunt, quorumque res abstulit et divisit, ante illud iudicium anima et corpore sempiternis pœnis est deputatus, et recipit simul cum suis peccatis pœnas propter peccata omnium qui res suas et facultates in honore et amore Domini ad sanctorum loca, in luminaribus divini cultus et alimoniis servorum Christi ac pauperum, pro animarum suarum redemptione tradiderunt. Qui in se reversus sanctum Bonifacium et Fulradum, abbatem monasterii sancti Dyonisii, et summum capellanum regis Pippini ad se vocavit, eisque talia dicens in signum dedit ut ad sepulcrum illius irent, et si corpus ejus ibidem non reperissent, ea quæ dicebat, vera esse concrederent. Ipsi autem pergentes ad prædictum monasterium, ubi corpus ipsius Caroli humatum fuerat, sepulcrumque illius aperientes, visus est subito exisse draco, et totum illud sepulcrum interius inventum est denigratum, ac si fuisset exustum. Nos autem illos vidimus qui usque ad nostram ætatem duraverunt, qui huic rei interfuerunt, et nobis viva voce veraciter sunt testati quæ audierunt atque viderunt ^b Quod cognoscens filius ejus Pippinus synodum apud Liptinas congregari fecit, cui præfuit cum sancto Bonifacio legatus apostolicæ sedis Georgius nomine ^c; nam et synodum ipsam habemus, et quantumcunque de rebus ecclesiasticis, quas pater suus abstulerat, potuit, ecclesiis reddere procuravit. Et quoniam omnes res ecclesiis a quibus ablatae erant, restituere, propter concertationem quam cum Waifario Aquitanorum principe habebat, non prævaluit, precarias fieri ab episcopis exinde petiit, et nonas ac decimas ad restorationes tectorum, et de unaquaque casata duodecim denarios ad ecclesiam unde res erant beneficiatae, sicut in libro capitulorum regum habetur, dari constituit, usque dum ipsæ res ad Ecclesiam revenirent. Unde et dominus Carolus imperator, adhuc in regio nomine constitutus, edictum fecit ut neque ipse, nec filii ejus neque successores, hujusmodi rem agere attentarent: quod manu propria firmavit, cujus plenitudinem habemus, et de quo capitulum excerptum

^a *Carlus* ou *Carolus*, Charles-Martel.

^b Malgré le témoignage des évêques du concile de Quierzy, on doit regarder cette prétendue vision de saint Eucher comme une fable.

^c Le concile de Lestines a été tenu par l'ordre de Car-

^A in libro Capitulorum ejus, quicumque librum illum habet, et legere voluerit, invenire valebit. Hanc etiam relationem et in scripturis habemus, et quidam nostrum etiam viva voce dominum Ludovicum imperatorem patrem vestrum referre audivimus. Sed et sacri canones Spiritu sancto dictati, eos qui facultates ecclesiasticas diripiunt, et res ecclesiasticas indebite sibi usurpant, Judæ traditori Christi similes computant. Et sancti qui cum Deo in cælo regnant, et in terris miraculis coruscant, divino iudicio tanquam necatores pauperum ab Ecclesiæ liminibus et a cælesti regno secludunt. De quibus sacrilegis in prophetia psalmi prædictum est: *Qui dixerunt: Hereditate possideamus sanctuarium Dei. Deus meus, pone illos ut rotam, et sicut stipulam ante faciem venti. Et sicut ignis qui comburit sylvam, et sicut flamma comburens montes, ita persequeris illos in tempestate tua, et in ira tua turbabis eos. Imple facies eorum ignominia* (Psal. LXXXII.)

VIII. *Ut monasteria laicis a Carolo concessa religionis personis restituat.*

Monasteria etiam religiosa atque præcipua canonicorum et monachorum atque sanctimonialium habitacula, quæ ab antiquo tempore parentes vestri sub religioso habitu constituerunt, et in eis rectores et rectrices fecerunt, et quando parentes vestri primatum regni tenuerunt, et etiam quando sanctus Remigius Francos ad fidem, cooperante Domino, convertit, et cum rege ipsorum baptizavit, et frater vester dominus noster partim juventute, partim fragilitate, partim aliorum callida suggestione, etiam et minarum necessitate, quia dicebant petitores, nisi eis illa loca sacra donaret, ab eo deficerent, et ipse aliquando per vos, sicut nunc patet, aliquando per fratrem vestrum regnum destitutus ab eis perderet, talibus, sicut scitis, personi commisit, debito privilegio restituite. Nam idem frater vester et divina inspiratione, et sacerdotali redargutione, et etiam ab apostolica sede commonitus, ex aliqua parte quæ perpere egit, correxerat: quæ autem adhuc incorrecta erant, quomodo emendare posset, sæpe gemebundus quærebat. Absit autem ut vos, qui pro restauratione sanctæ Ecclesiæ huc venistis, aut illa quæ ipse emendavit deterioretis, et sicut ille offendit, et vos offendatis, aut quæ ipse necdum emendare potuit, inemendata sinatis: qui sæpe, sicut, et nos testes sumus, fratres vestros de talibus, monuistis, et in omni annuntiatione quam communiter faciebatis, promptissime inde disputabatis; sicut et secus Teudonis villam, in loco qui *Judicium* dicitur, capitula quæ habemus cum vestris fratribus acceptastis, et in chirographo apud Marsnam manu propria confirmastis. Contra quod si forte aliquis

loman, maire du palais, en 743. Hincmar prétend que Georges, légat du saint-siège, y assista avec saint Boniface, c'est une erreur: Georges ne fut envoyé en France qu'après la mort de cet évêque.

egit, non propterea vos immunes eritis, si illud quod, teste Domino, pepigistis et confirmastis, observare, quod absit, non studueritis. Neminem quippe adjuvat quod aliena mala reprehendit, nisi et ipse illa caveat: quod demonstrat Paulus, dicens: *Putas, o homo, quod tu evades iudicium Dei, qui eadem agis quæ iudicas?* (Rom. II.)

IX. *Ut rectores monasteriorum sollicitè provideant ut servi et ancillæ Dei secundum ordinem vivant.*

Rectores etiam monasteriorum, quibus monasteria committitis, firmiter et obnixè præcipite ut secundum ordinem et habitum ac sexum, quo inhabitantes constituti sunt sollicitè et solerter prævideant ut secundum debitum ordinem servi vel ancillæ Domini vivant, et necessaria stipendia in victu et vestitu, et cæteris quibusque habeant, et domos ac servitores, prout competit, sicut religiosi et habitus et conversationis rectores, eis provideant, susceptionem etiam hospitem et pauperum nullomodo negligant. Quin et inconvenientes personæ, et res tales quæ religioni non congruunt, in monasteria non introducantur, non dicimus: quoniam religiosos rectores providentiam et curam debitam inde sumere debere non ignoramus.

X. *Ut hospitalia peregrinorum ad hoc ad quod deputata sunt, episcoporum concilio a rectoribus suis administrantur.*

Hospitalia peregrinorum, sicut sunt Scottorum, et quæ tempore antecessorum vestrorum regum constructa et constituta fuerunt, ut ad hoc ad quod deputata sunt teneantur, et a rectoribus Deum timentibus ordinentur, custodiantur, ne dissipentur, obtinete. Sed et rectoribus monasteriorum et xenodochiorum, id est hospitalium, præcipite ut sicut canonica docet auctoritas, et capitula avi et patris vestri præcipiunt, episcopis propriis sint subjecti, et monasteria atque hospitalia sibi commissa ipsorum regant consilio; quoniam episcopi paternam sollicitudinem eis, secundum ministerium illorum, studebunt impendere. Et quia sæpe unicuique in omni ordine competentem legem et justitiam, una cum fratribus vestris, frequenti annuntiatione perdonastis, ecclesiastici et religiosi habitus viri ac feminae, atque peregrini et pauperes, in quibus specialiter Christus suscipitur, perdonationem vestram sibi sentiant semper adesse.

XI. *Quod regem ita vitam instituere conveniat, ut omnibus sit exemplo.*

Et quia de statu et salute populi christiani, sicut nobis scripsistis, vultis quærere, primo a vobis ipsis incipite, qui alios debetis corrigere, sicut scriptum est: *Medice, cura te metipsum* (Luc. IV); et munda debet manus a sordibus esse, quæ alienas sordes curat detergere. Et quæ in aliis debetis corrigere, nemo in vobis juste valeat reprehendere. Super quantos enim estis in regni culmine, tantorum moribus debetis servire, et sicut lucerna super candelabrum in domo posita, bonitatis exempla monstrare;

quia omnium oculi in vos debent intendere: quos si malo exemplo destruxeritis, qui per vos et a vobis in bonum debuerant ædificari, sub tantis sine dubio in futuro sæculo pœnis vos necesse est torqueri. Propterea oportet ut qui rex estis, et dominus appellamini, in illum semper suspensio corde suspiciatis quo videlicet, Rege regum et Domino dominorum, nomen regis et domini mutuatis. Et sicut ille disponit orbem terræ in æquitate, et ad hoc, sicut in libro Sapientiæ dicitur, constituit hominem ut ipse similiter faciat, imitamini illum, si vultis regnare cum illo. Quia qui dicit se in Christo manere, debet, sicut ille ambulavit, et ipse ambulare, qui dicit: *Estote et vos perfecti, sicut et Pater vester cælestis perfectus est* (Matth. V). Et si dixeritis quomodo possum esse perfectus, cum alia scriptura dicat: *Si quis in verbo non offendit, ille perfectus est vir*, non cadit a perfectione qui non peccat malitiæ cupiditate: *Septies, enim cadit justus et resurgit: impii autem corruunt in malo* (Prov. XVI). Et: *Justus, cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam* (Psal. XXXVI). Qualitercunque vero quis peccet, cupiditatis voluntate aut fragilitatis necessitate, nemo illi prævalet melius indicare quam conscientia sua, quæ non potest latere oculos inspectoris sui. Propterea ita oportet vos vivere, iudicare et agere etiam in occulto, quasi sitis semper in publico; quia sæpe talis vos verbo laudabit, qui corde acriter reprehendet, sæpe etiam illa quæ vobis et in vobis laudaverit, apud alios de vobis reprehensibilia iudicabit. Si autem, ut dicimus, adjuvante Domino, vivere, iudicare et agere prævalebitis; si vos non stimulaverit amor privatus; si vos non inflammaverit cupiditas gloriæ, divitiarum, possessionum, et potentatus; si non plus credideritis alienæ linguæ, quam propriæ conscientiæ; si vos non roserit tinea adulationis; si non vos usserit livor alienæ felicitatis; si vos non vexaverit neglectus animæ et amor carnis; si credideritis regem Christum non pro se, id est non pro sua necessitate mortuum, sed pro nobis, ut viveremus qui mortui eramus; et vos plus studeatis aliis vivere in salutis suæ utilitatibus, quam vobis ipsis in propriis voluntatibus; si scieritis vos esse mortuos, et vos credideritis de factis propriis rationem Domino reddituros; et quæ digne receperitis, sine fine vel immutatione aliqua habituros.

XXII. *Quomodo domesticos regere, quid Deo, quid subditis reddere, et quales palatii ac reipublicæ ministros constituere debeat.*

Domum vestram domesticam sic nutrite, regite et disponite, ut quando regni populus ad vos convenerit, in vobis et in domesticis vestris videant qualiter se atque domum, cum tanta humilitate atque castitate, quam sobrie, quam iuste, quam pie nutrire, disponere debeant, et gubernare: quia sicut quidam sapiens dixit, secundum mores domini erit familia custodita. Et ideo domus regis schola dicitur, id est disciplina; quia non tantum scholastici, id est disciplinati et bene correcti sunt, sicut alii; sed potius

ipsa schola, quæ interpretatur disciplina, id est correctio, dicitur, quæ alios habitu incessu, verbo, et actu, atque totius vanitatis continentia corrigat. Et vos, sicut paxillus non bene infixus, nisi in Domino virtutum innixi fortiter fueritis, et vos cades, et qui in vobis pendent, labentur. Quapropter, sicut Dominus sub potestate constitutos ex tentatorum occasione docuit reddere quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo; ita et vos qui sub Deo estis et super homines estis, reddite quæ sunt Dei Deo; et sicut Cæsar æquus, quæ subditorum sunt subditis reddite. Reddite Deo puram et immaculatam fidem et sincerissimum cultum in sacerdotibus, in ecclesiarum privilegiis, in sacris locis, in ecclesiasticis et religiosis viris ac feminis, in defensione Ecclesiæ et christianitatis, in æquitate et justitia populi christiani, in sublevatione et tranquillitate et consolatione omnium indigentium, sicut præmisimus. Reddite illi quotidianum pensum in quotidiana oratione, in justis et assiduis eleemosynis. Offerte illi devotionem vestram in sacris oblationibus et lacrymis secundum magnitudinem ac multitudinem quotidianorum peccatorum profusis. Reddite subditis iudicium cum misericordia, justitiam cum æquitate. Studete exaltare humiles et Deum timentes, et debellare atque humiliare superbos. Studete a bonis plus diligi, quam timeri. Curate ut mali, si non propter Deum, vel propter timorem vestrum malum agere metuant. Non plus apud vos lingua dolosa, manus plena, obsequium indebitum valeat, quam veritas, æquitas et sinceritas, scientes scriptum: *Qui excutit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit (Isa. xxxiii.)* Unde consequenter intelligi debet, et non aliud. Munus enim est a lingua, favor; munus a manu, donatio; munus ab obsequio indebita subjectio. Constituite ministros palatii qui Deum cognoscant, ament, et metuant, qui maximam curam gerant quatenus quicumque necestuosi palatium adierint, et per quos perrexeritis, patrem et consolatorem mirantes, gaudentes vos videre accurrant, non, qualiter dicere nolumus, gemendo et maledicendo refugiant. Constituite comites et ministros reipublicæ qui non diligant munera, qui odiant avaritiam, qui detestentur superbiam, qui non opprimant neque dehonorent pagenses*, qui messes et vineas et prata ac sylvas eorum nequaquam devastent; qui eorum pecora vel friskingas^b, vel quæcumque illorum sunt, non prædentur, neque diripiant, et per violentiam ac mala ingenia quæ illorum sunt nullo modo auferant, qui episcoporum suorum consilio quæ Dei sunt, et Christianitati conveniunt, faciant; qui placita non pro acquisitione lucri teneant, sed ut casæ Dei, et viduæ, ac pupilli, et populus justitiam habeant, et plus litigantes ad concordiam, salva justitia, revocare studeant, quam committere ut ipsi inde aliquod lucrum possint habere: quos si pacificare non potuerint, tunc sicut rectum est, justum iudicium decerni cum

* *Pagenses, paysans.*

A magna sollicitudine faciant, scientes scriptum esse: *Indicabo tibi, homo, quid sit bonum, id est, facere iudicium et justitiam et sollicitum ambulare cum Deo tuo (Mich. vi).* Id est, ut quod illi placet, tibi placeat et facias; quod illi displicet, tibi displiceat et non facias. Quod si per fragilitatem feceris, non contumaciter vel pertinaciter in tuo malo facto perseveres; sed statim pedem sicut a ferro calido revoca, et in viam voluntatis Domini Dei tui dirige. Et sicut scriptum est: *Quia sunt viæ quæ videntur hominibus bonæ, et ducunt ad interitum (Prov. xvi)* fac sicut Scriptura tibi præcipit, quicumque es homo. *Interroga de via bona, et ambula per eam (Jer. vi),* quia sicut dicitur in Evangelio: *Ampla via est quæ ducit ad perditionem, et multi vadunt per eam: arcta et angusta via est quæ ducit ad vitam, et pauci inveniunt eam (Matth. vii).* Propterea quicumque es homo, audi prophetam, et ora cum propheta: *Legem pone mihi, Domine, viam justificationum tuarum, et exquiram eam semper (Psal. cxviii).* Et: *Deduc me in semitam mandatorum tuorum, et viam iniquitatis amove a me, et de lege tua miserere mei (ibid.).* Quia sicut Jeremias propheta dicit: *Non est hominis via ejus, nec viri est ut ambulet et dirigat gressus suos (Jer. x)* sed a Domino dirigentur gressus viri, et viam ejus volet (Psal. xxxvi). Ipsi comites similiter quantum potuerint, similes sibi timentes Deum, et justitiam diligentes per se ministros constituent, qui sicut seniores suos benignos et affabiles pagensibus suis viderint, et ipsi pro modulo suo illos imitari in omni bonitate et justitia certent.

C XIII. *Ut eos qui propter has seditiones excommunicati sunt, ad Ecclesiæ pacem revocare studeat.*

Homines etiam potentes sæculi, qui inter istas seditiones legis jugum et justitiam æquitatis refugerunt, et talia ac tanta fecerunt pro quibus ecclesiasticam et episcopalem excommunicationem meruerunt, ad leges et justitiæ tramitem revocate; et ut ad suos episcopos humiliter, sicut eis necesse est, veniant, jubete vel cogite; et ut Ecclesiæ, in quam peccaverunt, aut cum debita necessaria humilitate satisfaciant, aut humiliter et veraciter se excusent, qualiter absolvi a Domino per ministerium episcopale valeant, suadete, atque regia potestate præcipite. Et si forte vos, vel quicumque alii de eorum societatis et conjunctionis communicatione infecti et condemnati sunt, penitentiam quicumque se recognoscendo faciat; quia, teste sacra auctoritate, non poterit absolvi a suis, qui peccatis damnabiliter gravatur externis. Sicut orans Deum sanctus propheta David demonstrat, dicens: *Ab occultis meis munda me, Domine, et ab alienis parce servo tuo (Psal. xviii.)*

XIV. *Judices villarum regiarum qualiter constituendi sint.*

Judices denique villarum regiarum constituite qui non sint cupidi, qui non diligant avaritiam, et

^b *Friskingas, jeunes porcs.*

usuras nec ipsi faciant, nec pecunias regias vel suas ad usuras donent, neque a suis subditis usuras fieri sinant : quæ omnia vos super omnes ministros vestros odire debetis et fugere. Et servos regios iudices non opprimant, nec ultra quod soliti fuerunt reddere tempore patris vestri ab eis exigant ; neque per angarias in tempore incongruo illos affligant ; neque per dolos, aut per mala ingenia, sive inconvenientes preces, colonos condemnent : quia si per tales vel alias hujusmodi factiones pondus argenti vel auri habueritis in arca, majus et gravius pondus erit peccati quod habebitis in conscientia vestra et anima. Edificent villas vestras moderatis castitiis, ut et honestas necessaria sit, et familia non gravetur. Laborent et excolant terras et vincas in tempore cum debita sollicitudine, salvent et dispensent laborata cum fidei discretione, faciant nutrimenta congrua et necessaria ; custodiant silvas, unde habeant pastiones ; defendant et excolant prata, unde habeant pabula ; quatenus non sit vobis necesse per quascunque occasiones quorumcunque hortatibus circumire loca episcoporum, abbatum, abbatissarum vel comitum, et majores quam ratio postulat paratas^a exquirere, et pauperes ecclesiasticos et fidelium vestrorum mansuarios in caricaturis et paraveredis^b contra debitum exigendis, gravare, et peccatum de facultatibus indebite consumptis in animam vestram congerere. Neque et comitibus vel fidelibus vestris plus studeatis quam lex et consuetudo fuit tempore patris vestri, de hoc quod de francis accipiunt, exquirere. Quin potius habeatis unde sufficienter et honeste cum domestica corte vestra possitis vivere, et legationes palatium vestrum adeuntes recipere, et, sicut scriptum est, unde possitis de justis laboribus necessitatem patientibus tribuere : quia rex et largus debet esse, et non quod largiatur de injustitia vel iniquitate debet conquirere. Iudices vero villarum colonos distringant ut non ecclesiasticos homines vel francos pauperiores, aut alienos servos, propter privilegium regium opprimant, aut silvas vel quæcunque aliorum sunt in sua vicinitate devastent. Quia rex justus, qui justitiam debet diligere, ministros et colonos impios et iniquos non debet habere ; sed omnibus in se et in suis debet imitationem debitam demonstrare : quia si ipse Deum dilexerit, omnes boni diligent illum ; et si ipse Deum timuerit, omnes mali timebunt illum. Et rex atque sui ministri per amorem Dei bonum faciant, et omnes bona facere doceant, et per timorem Dei mala fugiant, et omnes in illis mala fugere discant. Missos etiam tales per regnum constituite, qui sciant qualiter comites et cæteri ministri reipublicæ justitiam et iudicium populo faciant, qui sicut comitibus præponuntur, ita scientia, justitia ac veritate eis præelegant.

XV. *Ut synodus episcoporum regni expectetur, in qua quid facto ipsis opus sit deliberent. Quanta*

^a *Paratas. Frais de réception.*

A *reverentia regibus debeat, et quod episcopi ad sacramenta adigendi non sint.*

Hæc, quia litteris vestris significastis, quod nobiscum de restauratione sanctæ Ecclesiæ, et statu ac salute populi christiani, tractare velletis, dominationi vestræ scripto respondere curavimus : quia et pro inclementia aeris, et pro inconvenientia temporis, et propter imminentem diem Domini nostri Natalis, venire ad præsentiam vestram nequivimus. Operamini vos interim ista quæ cum fidelibus vestris sine nostra corporali præsentia operari valetis. Et cum tempus congruum et sacris canonibus designatum advenerit, quando et pro paganorum infestatione, et pro exorti tumultus ac deprædationum atque rapinarum miserrima nimis confusione, nobis licuerit cum dominis et confratribus ac comprovincialibus archiepiscopis et coepiscopis synodum, favente Domino, celebrare, quæ his sunt residua, cum eis sicut cum magistris et patribus tractare, et vestræ dominationi debitum consilium dare studebimus. Et si Deus soliditatem et salutem Ecclesiæ atque regni in manu vestra adunare et prosperari decreverit, quæ cum archiepiscopis et coepiscopis nostris plus congruere divinis dispositionibus viderimus, agere sub famulatu recti regiminis vestri studebimus. Potens est enim Deus minus bonum initium in perfecte bonum commutare processum, cui noscitur esse possibile quod impossibile solent homines judicare. Si enim sapientia vestra dignum iudicat loqui et tractare cum vicino rege ejusque fidelibus, secedente de ista parte regni domino nostro, fratre videlicet vestro, multo magis nos oportet expectare tempus canonicum, ut cum fratribus et comprovincialibus archiepiscopis et episcopis loquamur, quia generalis causa imminet totius Cisalpinæ ecclesiæ. Maxime autem nobis necesse est loqui cum illis archiepiscopis et episcopis, qui consensu et voluntate populi regni istius dominum nostrum fratrem vestrum unxerunt in regem sacro chrismate divina traditione, quemque sancta sedes apostolica mater nostra litteris apostolicis ut regem honorare studuit et confirmare. Legite libros Regnum, et invenietis quanta reverentia reprobatur et abjectum a Domino Saul ducere dignum duxit sanctus Samuel, cujus locum in Ecclesia nos licet indigni tenemus. Et attendite quam magni perdidit sanctus David, in loco illius electus, et unctus a Domino, mittere manum in Christum Domini ; cum Saul non solum ex alia progenie, verum ex alia tribu erat ; et illum rejectum, et se electum a Domino cognoscebat ; et nihil firmitatis Sauli David fecerat, sed plurimum adjutorium et devotam servitutem ei impenderat. Et neque bello auferre, neque ingenii dolo, illi regnum subripere attentavit. Et cum multos ad hoc suasores et auxiliares habuisset, nulli autem ut hoc moliretur accommodavit,

^b *Caricaturis et paraveredis, carrorum et equorum ad subvectionem operis.*

quamvis multas persecutiones et morti proximas ab eo sæpissime sustinuerit. Insuper et bene scitis quid de illo jusserit, qui, licet mendaciter, pro illius tamen gratia acquirenda se manum misisse in Christum, id est unctum Domini, nuntiavit : nam si est aliquis qui hæc ignoret, nos ei dicimus quia gladio eum interficere jussit. Sic et qui infideliter et contumaciter in unctum qualemcunque Domini manum mittit, Dominum Christorum Christum contemnit, et in anima procul dubio spiritalis gladii animadversione perit. Hæc dicimus, non ut exaggerationes contra dominationem vestram incongruas exquiramus, sed ut evidentius pro qualitate nostri ministerii, quid, excepta debita fide et beneficientia, nobis in fratre vestro reverendum sit, demonstramus. Talem nempe vos debemus et volumus credere, ut nec vos regni augmentum cum animæ vestræ detrimento velitis habere, neque nos cum tali dedecore ad adjutorium ecclesiastici regiminis et gubernationis recipere, ut sine sacerdotio simus ; quo privati erimus, si contra Deum et rationis auctoritatem, nos, ecclesiasque nostras vobis studuerimus committere. Ecclesiæ siquidem nobis a Deo commissæ non talia sunt beneficia, et hujusmodi regis proprietates, ut pro libitu suo inconsulte illas possit dare, vel tollere : quoniam omnia quæ Ecclesiæ sunt, Deo consecrata sunt. Unde qui Ecclesiæ aliquid fraudatur aut tollit, sacrilegium secundum sanctam Scripturam facere noscitur. Et nos episcopi Domino consecrati, non sumus hujusmodi homines ut sicut homines sæculares in vassallitico debeamus nos cuilibet commendare, sed ad defensionem et ad adjutorium gubernationis in ecclesiastico regimine nos, ecclesiasque nostras committere, aut jurationis sacramentum, quod nos evangelica et apostolica auctoritas vetat, debeamus quoquomodo facere. Manus enim chrismate sancto peruncta, quæ de pane et vino aqua misto per orationem et crucis signum conficit corpus et Christi sanguinis sacramentum, abominabile est, quidquid ante ordinationem fecerit, ut post ordinationem episcopatus sæculare tangat ullo modo sacramentum. Et lingua episcopi, quæ facta est per Dei gratiam clavis cœli, nefarium est ut sicut sæcularis quilibet super sacra juret in nomine Domini et sanctorum invocatione ; nisi forte, quod absit, contra eum scandalum acciderit Ecclesiæ suæ ; et inde sic temperanter agat, sicut, Domino docente, constituerunt rectores Ecclesiæ synodali concilio. Et si aliquando sacramenta ab episcopis exacta aut facta fuerunt, contra Deum et ecclesiasticas regulas, quæ Spiritu sancto dictatæ et Christi sunt sanguine confirmatæ, irrita sanctæ Scripturæ paginis declarantur ; et exigentes atque facientes medicamento exinde salutaris penitentiae indigent *. Propterea expectate, domine, patienter sicut princeps christianus Ecclesiæ filius, et honorate sanctæ Ecclesiæ rectores ; ut vos honoret qui nobis dixit : *Qui vos audit, me audit ; et qui vos spernit, me spernit* (Luc. x). Et : *Honorantes me*

* Voyez le concile de Pontyon, de l'an 876, où Hincmar prêta le serment de fidélité au roi.

A honorabo, et hi qui temnunt me, erunt ignobiles (I Reg. ii). Et : *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei* (Zach. ii). Et in psalmo : *Nolite tangere christos meos, et in prophetis meis nolite malignari* (Psal. civ) ; quoniam : *Qui malignantur, id est maligna agunt, exterminabuntur : sustinentes autem Dominum ipsi hæreditabunt terram* (Psal. xxxvi), hoc est regnum Dei. Et cum venerit tempus et locus, sicut superius diximus, loquemur cum nostris confratribus ; et sicut Domini justis dispositionibus viderimus convenire, sine dubio faciemus. Et non est rationabilis causa quæ contra hoc quod petimus vos debeat stimulare : quia non sumus hujusmodi homines ut cum cognoverimus voluntatem Domini, velimus aut debeamus quomodo resultare, vel rixas et dissensiones seu seditiones, quas vulgus *werras* nominat debeamus commovere, conserere, vel tenere, quos Dominus pacis prædicatores et sectatores voluit ordinare, et peccata nostra atque nobis commissorum, et etiam totius populi, constituit plangere et curare, et bellum cum vitiis, et pacem cum fratribus jussit habere. Nos equidem pacem et quietem, non rixas et bella, optamus et quærimus : Quia sicut dicit Apostolus : *Non sunt nobis carnalia arma, sed spiritualia, et potentia* (II Cor. x), quibus sumus calceati pedes in præparatione evangelii pacis, induti lorica justitiæ et galea salutis, accincti lumbos in veritate, habentes scutum fidei et gladium Spiritus sancti : quia non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus. Et non militamus terreno regi, sed cœlesti, pro salute et nostra et terreni regis, et totius populi nobis commisi : quorum officium est nulli nocere, contra neminem infideliter agere, omnibus autem velle prodesse. Tandem, domine nobis rex, contra Deum et contra animam vestram non audiatis illos qui dixerint, si forte vobis dixerint : non tibi sit curæ, rex, quæ tibi referunt illi fellones atque ignobiles ; hoc fac quod tibi dicimus, quoniam cum nostris, et non cum istorum parentibus, tenuerunt parentes tui regnum. Nos autem obsecramus dominationem vestram, attendite potius, si christianus rex estis, sicut et Deo gratias egistis, et in illum creditis, et per illum regnare vultis, *Per quem*, sicut scriptum est, *reges regnant* (Prov. viii), et cujus est regnum, imo orbis terræ et plenitudo ejus, quia idem Deus in carne veniens, qui solus rex fieri potuit et sacerdos, et in cœlum ascendens suum regnum, id est suam Ecclesiam, inter pontificalem auctoritatem et regiam potestatem gubernandum disposuit, et non elegit ad hoc divites et nobiles, sed pauperes et piscatores, et sicut scriptum est : *Ignobilia et contemptibilia mundi elegit, ut confundat fortia* (I Cor. i). Et fieri potest ut tales vobis ista dicant (si forte minus necessario Deum timentes vobis dixerint) cum quorum parentibus diabolus, qui secundum Scripturam : *Est rex super omnes filios super-*

biæ (*Job xli*), regnum Christi, quod est Ecclesia, conturbaverit, et nunc eos in regno suo, id est in inferno, retineat, et secum in sæcula retinebit. Pro certo autem sciatis quia cum nostris parentibus, id est cum apostolis, Christus, Rex regum, regnum suum, id est Ecclesiam, conquisivit, ampliavit, et rexit, et per nos et nobiscum, utinam non ad iudicium nostrum dicamus ! eandem Ecclesiam, id est regnum suum, quotidie acquirit, auget, atque gubernat idem Dominus Jesus Christus, sicut dictum est a Domino Ecclesiæ per prophetam : *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii* (*Ps. xlii* ; id est pro apostolis, creavit tibi episcopos, qui te regant et doceant. Cum qua Ecclesia nobis a Deo commissa, rex christiane et domine, sicut litteris vestris jussistis, jejuniis et orationibus, ac litiis, Dominum summum gubernatorem in navi sanctæ Ecclesiæ fluctuante in hoc mare, id est sæculo naufragoso, peccatis nostris communibus dormientem pulsare et excitare, et pro vobis deprecari studebimus : ut quantocius pro sua ineffabili pietate evigilet et imperet ventis et mari, id est tentationibus diabolicis et inquietudinibus sæcularium hominum, ut redeat quantulacunque tranquillitas, gratia et misericordia ejusdem Domini nostri Jesu Christi, cui est et sit potestas et honor, et gloria et imperium, in sæcula sæculorum. Amen.

EPISTOLA II.

AD NICOLAUM PAPAM.

De vacatione sedis Cameracensis, et de Balduini et Judith conjunctione : deque Rothadi depositione, ac hæresi Gothescalci.

(Ex Sirmondo.)

Domino unice singulariterque suspiciendo Patrum Patri, et summa veneratione honorando, reverentissimo papæ NICOLAO, HINC MARUS, nomine non merito Rhemorum episcopus, ac plebis Dei famulus.

In epistola vestræ sanctitatis, per Odonem episcopum episcopis in regno Lotharii pro præjudicio Cameracensis Ecclesiæ directa, relegi vestram auctoritatem sciscitaturum, cujus neglectu eadem Ecclesia ultra decimum mensem pastore vacaret. Unde ne ut negligens a vestro apostolatu succensear, indico auctoritati vestræ, post directas Lothario et episcopis regni ejus, atque Hilduino, qui eandem Ecclesiam irregulariter occupat, ita ut antequam ipsas mitteretis epistolas, hætenus præjudicium permanere : meque Lotharium regem et legatis et litteris, prout potui, sæpe et eo usque commonuisse, donec regiis suis litteris mihi respondit, Hilduinum ad vestram auctoritatem suum legatum misisse, et nihil aliter de præfata Ecclesia nisi ut egerat disponere debuisse, donec a vobis inde responsum acciperet.

Balduinus quoque in proximo nunc decurso mense Octobrio, quinto Kalendas Novembris, per duos homines suos mihi litteras auctoritatis vestræ direxit, in quibus continetur, ut easdem litteras coepiscopis provinciæ nostræ legerem, et Judith paternis ac maternis obtutibus præsentandam susciperemus, si tamen intelligeremus, quod confestim præfatus ex-

cellentissimus rex noster, quæ de illa vobis scriptis et verbis per legatos vestros apostolatu vestro renuntianda spondit, adimplere vellet. Quod si eorum animos ad in protelandum esse intentos investigare possemus, nequaquam eam reciperemus. Alioquin, id est si aliter egissemus, gratia et communione vestra frui nequaquam valeremus. Quam vestræ auctoritatis epistolam ut oportuit reverenter suscipi, et coepiscopis nostris eam relegi, et pro præfata Judith apud patrem et matrem illius quantum potuimus, ut mandatis communiter intervenimus et paternis ac maternis obtutibus eam præsentare studuimus. Post quæ voluimus, quia sic nobis secundum sacras regulas, sicut eas intelligimus, visum fuerat (non enim sine dignis pœnitentiæ fructibus absolvi posse putamus, quod anathematis vinculo a sacris regulis innodatum videmus) ut juxta ecclesiasticam traditionem prius Ecclesiæ quam læserant satisfacerent, et sic demum quod præcipiunt jura legum mundialium exsequi procurarent. Sed quoniam litteras vestras, quæ inde nihil præceperunt, imo etiam nullam protelationem in eorum conjunctione fiendam significaverunt, sibi sufficere voluerunt, et sine vestra auctoritate, ad quam clamaverant, cogi nisi alio se modo submitterent non debuerunt : ex altera epistola vestræ sanctitatis eis retuli, quod non leges ecclesiasticas dissolvistis, sed preces pro eo misistis, qui puniri secundum leges mundanas poterat, quatenus locum pœnitendi haberet quod contra leges divinas admiserat. Sic et Salvator noster, qui vult omnes homines salvos fieri, et neminem vult perire, in cruce apud Patrem jure sacerdotis pro suis persecutoribus intercessit ; quod in eis qui post passionem ejus crediderunt, et compuncti pœnitentiam egerunt, qui cum Patre omnia donat efficaciter impetravit. Ad cujus instar apostolorum vicarius, ad quorum linina contugerunt, et catholicæ atque apostolicæ Ecclesiæ summus pontifex, quod in hominem regem et in leges mundi peccatum est perdonari petistis : ut quod in regem cæli et terræ, et in leges cælestis regni offensum erat, haberent inducias per pœnitentiam abolendi. Econtra carnales, et etiam quidam eorum qui antea conjunctioni hujusmodi contradicebant, hac defensione ut eis visum fuerat se protegentes, sed sicut se habet veritas salute nudantes, ab istius novissimæ vestræ epistolæ verbis recedere noluerunt, quam sine protelatione eorum conjunctionem debere fieri demonstrare dicebant. Dicenti vero mihi, quia pro nulla potestate terrena quod de ecclesiasticis regulis intelligeretur dimittere deberem : maxime cum etiam mecum, imo cum Deo, domnus rex noster filius vester Carolus faceret : quasi consulendo mihi quidam hoc dederunt consilium, in quo non meis, sed verbis eorum utar, quæ mansuetudo vestra, velut exemplum et doctrix disciplinæ Dei, mitis et humilis corde ac patiens æquanimiter sustinebit, dicentium, ut quia non sæcularis, sed ecclesiastica pietas de hoc mihi negotio

imperaret, conpirationem resistentium aliquantum declinarem, ne quisquam æmulus noster vestræ sanctitati suggereret, quasi in contemptum sancti Apostolatus vestri et sedis apostolicæ hoc egisset, et vestræ mansuetudinis erga me animum commoveret, et quæcumque excommunicationem, sicut pro Rothado actum fuerat (quod tamen ad me non parvenit, nisi quantum Odo episcopus, et postea Luido detulit), antequam ad auctoritatem vestram gestorum seriem inde mittere valuissimus, vel quomodo res gesta fuerit per legatos vestros resciretis, obtineret. Præsertim cum in hac epistola vestræ auctoritatis legatur, quod si aliter egissemus quam in ea scriptum est, gratia et communione vestra frui nequaquam valeremus. Quo contra mihi dicenti hoc in epistola vestra ob id posuisse, ne femina illa a nobis deciperetur, et non ob hoc, ne Ecclesiæ satisfaceret, responderunt, cur aliter vellem vestram epistolam intelligere, quam vobis placuit eam componere, cum de in præterito mihi transmissis ejus sensum possem manifeste cognoscere. Quapropter memor præteritarum epistolarum mihi et episcopis regni filii vestri domni Caroli a vobis missarum, attendens etiam quæ in epistola nuper per Luidonem mihi benignitas vestra mandaverat (hæc enim in Antisiodoro post adventum Luidonis ventilabantur) inter metum præteritarum et spem posterioris epistolæ mihi mitiora monstrantis, contentionem in hac causa dissimulando vitavi, et condescensionem quasi in tempus aliud differendo dissimulavi : exspectans ut in causæ hujus quæ instat dispositione vestra, ex Rothado discere valeam qualiter de reliquo in hujusmodi agere debeam. Sicque nihil nobis de ecclesiastico ministerio eis interdicens, sed tamen quod valuimus nostram præsentiam ab hoc negotio subducentibus, Balduinus et Judith jura legum sæcularium quæ elegerunt exsequi studuerunt. Dominus etiam noster rex filius vester huic desponsationi et conjunctioni interesse non voluit : sed missis publicæ rei ministris, sicut vobis promisit, secundum leges sæculi eos uxoria conjunctione adinvicem copulari permisit, et honores Balduino pro vestra solummodo petitione donavit.

Denique ad epistolam vestræ auctoritatis, ad quam me misistis, obedienter audiendam, generaliter omnibus episcopis regni domni nostri Caroli regis gloriosi pro Rothadi causa per Odonem episcopum transmissam, sicut litteris exiguitati meæ directis sanctitas vestra præcepit, conveni, et simul cum eisdem venerabilibus episcopis, quantum ex me fuit, mox antequam synodus solveretur, vestram jussionem de eodem Rothado, ne aliqua mora vestræ præceptionis implendæ, aut de superventione paganorum, aut de alia qualibet causâ interveniret, adimplere curavi, sicut et legati domni regis ac nostri et litteræ pleniter vestræ notum facient sanctitati. Sed quoniam causa interveniente, quam vobis ipsi legati referent, statim ut præcepimus datis litteris,

A et designatis nostris vicariis, ad vestram præsentiam cum eodem Rothado ire non potuerunt, et ob id diutius quam voluerimus immorati fuerunt : interea Luido legatus domni nostri regis a vestra rediens sanctitate pridie Kalend. Decembris vestras apostolicas litteras domno nostro regi filio vestro in civitate Antisiodoro detulit ; et quia filius ejus atque æquivocus Carolus, qui patris animum in quibusdam offenderat, et ob id ad ejus præsentiam quorundam suggestionem aliquantulum venire distulerat, patrem legatis suis petiit, ut meam parvitatem cum aliis quibusdam suis fidelibus pro eo ad ipsius vestigia deducendo transmitteret : quatenus nostro interventu patrem placabiliorem invenire valeret, exiguitatem humilitatis meæ dominus rex illuc in suum venire servitium jusserat. Quo mox ut veni, mihi litteras vestras legendas donavit. In quibus licet pro sua dignatione sublimitas vestra humilitatem meam sine ulla meriti prærogativa benigne tractaverit, et a mea insipientia scripta, sapientia vestra, supra id quod scio atque intelligo, non tamen absque inducto cauterio, laudare dignata fuerit : tamen in eis videor mihi videre vobis multiloquium meum increescere. Unde dignetur sanctitas vestra dignanter suscipere, quod beatus Augustinus de suo multiloquio Domino dominorum audacter non dubitavit dicere (*lib. xv de Trinit. in fine*), cum se inde apud eum voluit excusabilem reddere, inter alia scribens : « Loqui multum non est nimium, si tamen est necessarium. »

C Qua de re, sanctissime domine et Pater reverentissime, æquanimiter sustinete modicum quid insipientiæ meæ, sed et supportate me, si adhuc quiddam de Rothadi causa vobis jam sufficienter notissima quasi repetens scribo. Cum quo, quia vobis placet cui cuncta bona placent, mittimus vicarios nostros, non ut accusatores ad confligendum, sed ut a Rothado, atque a vicinis nostris, qui causam pleniter ac veraciter aut nesciunt aut scire non volunt, accusati. Quod non in contemptum sedis apostolicæ, appellantem Rothadum secundum Sardicenses canones sedem apostolicam, sed eum qui ad electorum judicium de certis capitulis provocavit, juxta Carthaginenses et Africanos canones, ac decreta beati Gregorii, regulariter judicavimus vestræ summæ auctoritati humiliter intimandum. D Absit enim a nobis, ut privilegium primæ et summæ sedis sanctæ Romanæ Ecclesiæ pontificis pro sic parvo pendamus, ut controversias et jurgia tam superiōris quam etiam inferioris ordinis, quæ Nicæni et cæteri sacrorum conciliorum canones, et Innocentii atque aliorum sanctæ Romanæ sedis pontificum decreta, in synodis provincialibus a metropolitanis præcipiunt terminari, ad vestram summam auctoritatem fatigandam ducamus. At si forte de episcopis causa nata fuerit, unde certa et expressa in sacris regulis non habeamus judicia, et ob id in provinciali vel in comprovinciali nequeat examine diffiniri, ad divinum oraculum, id est

apostolicam sedem nobis inde est recurrendum. Si etiam de majoribus causis a provinciali episcopo ad electorum iudicium non fuerit provocatum, et in aliqua causa idem episcopus fuerit iudicatus, id est a gradu suo in comprovinciali synodo dejectus, et putat se bonam causam habere, et appellaverit qui dejectus est, et confugerit ad episcopum Romanæ Ecclesiæ, et voluerit se audiri : si justum putaverit ut renovetur examen, scribendum est ab his, qui causam examinarunt post iudicium episcopale, eidem summo pontifici, et ad illius dispositionem secundum septimum Sardicensis concilii capitulum renovabitur examen. Nam de metropolitano per sacras regulas constituto, qui ex antiqua consuetudine ab apostolica sede pallium accipit, sicut Leo ad Anastasium, quod et Nicænum concilium innuit, et cæteri Romanæ sedis pontifices in decretis suis ex sacris canonibus monstrant, sedis ipsius pontificis etiam ante iudicium est sententia præstolanda. Is enim est qui secundum Ezechielem prophetam moratur in gazophylacio quod respicit viam meridianam et excubat in custodiis templi (*Ezech. xi., 45*). Et nos metropolitani ad comparisonem illius sumus qui in ministerio altaris, quod est ante faciem templi, in quo carnes incenduntur, servimus, et controversias carnalium in synodis provincialibus laborantes dirimimus, et de majoribus ac majorum causis ad examen summæ sedis pontificis post iudicium referre curamus. Homines enim sub illius potestate sub nobis commilitones habemus, et dicimus huic vade et vadit, et alie veni et venit : quoniam ut Leo dicit (*epist. 82, ad Anastasium*) : « Et inter beatissimos apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis, et cum omnium par esset electio, uni tamen datum est ut cæteris præemineret. De qua forma episcoporum quoque orta est distinctio, et magna ordinatione provisum, ne omnes sibi omnia vindicarent, sed essent in singulis provinciis singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia, et per quos ad unam beati Petri sedem universalis Ecclesiæ cura conflueret, et nihil usquam a suo capite dissideret. Qui ergo scit se quibusdam præpositum, non moleste ferre debet aliquem sibi esse prælatum : sed obedientiam quam exigit, etiam ipse dependat. » Quam Rothadus a suis exigere magis, quam sacris regulis satagit dependere, cum etiam sancti angeli in cælo legantur suis potioribus obedire. Et ideo ad hoc pervenit ut deieci promeruerit, quem per plures annos et beneficiis impensis, et monitis atque obsecrationibus, per me et per coepiscopos, ac per quoscunque familiares potui, ad obediendum sacris regulis commonere curavi. Multoties etiam et per litteras metropolitanas, et ex apostolicæ sedis auctoritate, minas ei inculcare curavi, et ex lectione catholicorum quam graviter offendebat ei ostendere studui ; ad quæ respondebat, quia nihil aliud facere sciebam, nisi ei meos libellos tota die ostendere. Unde a multis et frequen-

tissime redargutus fui, cur incorrigibilem et ministerio sacro inutilem tandiu scienter contra Dei voluntatem et sacram auctoritatem portarem. Ego vero, quamvis sæpissime et regem, et coepiscopos ac vicinos suos, et etiam me multo sæpius, quasi ex studio ad iracundiam provocare satageret, licet non posset, sciens periculosissimum esse in sacerdote perturbatam et præcipitem iram, præcipitemque proferre sententiam, et persecutionum supplere sævitiam, dissimilitudines morum, contumacias inobedientium, et malignarum tela linguarum, diu illum non sine timore de periculo animarum sibi commissarum portavi, et cum amplius portare non debui, ad plurimorum episcoporum concilium, ut vel eos audiret, deduxi : quorum non audire consilium, sed adversum me postulare iudicium maluit. Ad eujus petitionem ut ei satisfacerem, ut vel sic erubesceret, et a cæpta se stultitia revocaret, iudicio me devinxi, velut jam vestræ sanctitati plenius aliis litteris intimavi, et replicare me pro vestræ auctoritatis satisfactione cogit necessitas, ut cognoscatis quoniam nihil in eum egi animo inimico, sed zelo divino, quantum in conscientia mea perspicere valeo. Sed et domno regi, ac episcopis regni ejus, et quamplurimis tam ecclesiasticis quam sæcularibus viris, hæc sunt nota quæ dico. Post depositionem autem illius, obtinui ut unam abbatiam valde bonam ei domnus rex et episcopi consentirent, et omnes nos illi sicut patri de nostris impendiis serviremus : quatenus qui in deliciis vitam semper perduxerat, non frangeretur. Tantum aut, seditiosus, et molestus Ecclesiæ cui præfuerat esse non decertaret. Quod primum quidem acquievit. Sed, ut dicunt qui hæc se scire testantur, quidam episcoporum regni Lotharii, zelo amaro contra nos ducti, quia illorum consiliis de Waldrada non acquievimus, et etiam aliqui de Germania, ut quidam dicunt, ad Ludovici sui regis suasionem, quoniam cum eo non feci sicut Rothadus in fratris sui de regno expulsionem, persuaserunt eidem Rothado, ut non se a seditione movenda concrederet, et ipsi apud vos obtinerent ut restitueretur. Nunc autem, sicut jussistis, ad vestram præsentiam et dispositionem illum perducere apud domnum nostrum regem filium vestrum obtinuimus, credentes quia quod Domino inde placabilius erit, cordi vestro inspirare dignabitur. De quo quia benignissima dignatio vestra mihi servo per Luidonem dignata est scribere, ut juncto mihi integro collegio fratrum, secundum modum ibi descriptum, vestra apostolica censura fretus, studerem illum pristino reintegrare decenter officio : sciat reverentissima et amantissime colenda dulcissima vestra paternitas, hoc me agere nequivisse, pro his quæ continentur in subditis. Videlicet quia cum litteris ad vestram auctoritatem deferendis idem Rothadus jam commissus erat eis, qui ad vestram præsentiam illum deducerent, et mihi non erat possibile integrum fratrum collegium convocare : quoniam, ut supra scripsi, a diocesi nostra

longius eram remotus, in filii vestri regis nostri ser-
vicio : et quoniam sine illorum iudicio, qui in ejus
depositione fuerant, et quibus inde scripsistis, re-
stitui regulariter non valebat : et episcopi aliarum
provinciarum per meam convocationem in multis
occupati congregari non poterant. Sed et coepiscopi
Rhemorum provinciæ ab ipsa synodo, in qua epi-
stolam sanctitatis vestræ audivimus, causa resi-
stendi Normannis ad suas sedes festinare matura-
verunt. Pauci etiam numero episcopi, qui mecum in
filii vestri regis nostri erant obsequio, cum eis be-
nignitatis vestræ commendationem de Rothado re-
legi, responderunt non se scire talem vitam atque
intelligentiam, taleque studium sacri ministerii in
eo fuisse, ut in hoc se miscere auderent ; præsertim
cum is, qui antea aliquam reverentiam de deje-
ctione sua habebat, et semper inobediens et sacris
regulis, et regiæ dignitati, et metropolitano privile-
gio fuerat, nunc effrenatius ad multorum malum
exemplum, et plurimorum benevolentium scanda-
lum, desævire et negligentius atque perniciosius vi-
vere voluntatibus suis serviens cum libertate debe-
ret. De eo autem quod benignitas animi vestri pen-
sans non belluinum, sed humanum hominis ani-
mum, scripsit dicens : « Fortasse cognoscet dilectum
suum, et sua sponte in iudicio quo iudicatus est
perseverare deliget. Quod si fecerit, apud regem
Carolus, dilectissimum videlicet filium vestrum,
agendum est, ut liberalitate sua eidem congrua be-
neficia, quibus sufficienter cum suis sustentari ac
honorifice degere possit, benigno mentis largiatur
affectu : » sciat dignatio vestra non illum esse huius-
modi temperantiæ. Nam ab eo quod cepit nun-
quam potuit revocari.

Quæ etiam ego famulus vestre dominationis me-
ditatus sum cum corde meo, et conferens cum fide-
lissimo filio vestro domno meo rege glorioso, in hac
causa providi, vestræ sapientissimæ auctoritati
scribere dignum duxi. Id est, quia licet fretus ve-
stræ auctoritatis litteris, per Luidonem meæ exi-
guitati directis, quarum mentionem fecistis in epi-
stola, quam filio vestro domno nostro regi misistis,
quasque illi relegi, apud eum obtinere possem, ut
missis suis, qui Rothadam ad vestram deducendum
præsentiam susceperunt, mandaret, quatenus ab
arripiendo Romam itinere exspectarent, donec op-
portunum tempus episcopos regionum nostrarum
convocandi adveniret : quia non erat ratio, ut aliis
notificaretur, cur Rothadi transmissio tardaretur
antequam episcopis vestræ auctoritatis epistola le-
geretur, poterat fieri, ut qui me divina clementia et
sua benignitate et amoris devotione colunt, et ali-
quid æstimant esse cum nihil sim, cognoscentes
meo obtentu id accidisse, in me scandalum pateren-
tur, quasi contemni aut negligi facerem vestram
commendationem, qui intra constitutos a vobis dies
in epistola per Odonem episcopum missa, ad obe-
diendum vestram accelerari fecerim quantum potui
jussionem. Et si quando in unum convenirent, epi-

scopos, qui sciunt et me una cum eis scire norunt
Rothadi negligentiam et diutinam in sacro ministe-
rio inutilitatem, de ejus restitutione alloquerer,
omnes me insufflarent, et amentem penitus judica-
rent. Si etiam Rothado, ut se concrederet, quod non
suar salutis intuitu faceret, beneficia nos impetratu-
sos promitteremus, quoniam pene omnes in istis
provinciis sciunt, quia secundum Carthaginenses et
Africanos canones, et decreta beati Gregorii, ele-
ctorum se commisit iudicio, et amplius quam quin-
genti interfuerunt diversi ordinis viri, videntes
quando calix aureus cum gemmis a caupone et ta-
bernaria per missum regis de illius pignore sumptus
et delatus fuit in synodum, et scientes coronas ar-
genteas a Judæo, cui illas dederat, resumptas, et
facultates ecclesiasticas ab eo suppressas, et laten-
ter commendatas, indeque receptas et Ecclesiæ
redditas, et vascula argentea, quæ non pauci ponde-
ris a longo tempore in Ecclesia pependerit. Sed et
alia, quæ sui decessores ac prædecessores, cæteri-
que fideles pro remedio animæ suæ eidem Ecclesiæ
obtulerunt, ab eo sine consensu metropolitani ac
coepiscoporum, et sine œconomi ac presbyterorum
et diaconorum suæ Ecclesiæ consensu pro libitu suo
donata. Cum etiam beatus Gregorius multoties in
epistolis suis ex sacris canonibus scribat, quæcun-
que episcopus post ordinationem episcopatus acqui-
sierit, omnia esse Ecclesiæ in qua exstitit ordina-
tus. Unde constat quia nec ipse sine œconomo et
conscientia clericorum illa debeat dispensare.

Sed et omnes urbis incolæ ac populi, qui cum
fide et episcopis ad synodum convenerunt, et ut
revera ad spectaculum currentes, eum viderunt
usque ad ostium synodi venientem, et inde ut
manicum redeuntem : quique sciunt quantam
benignitatem regis et fratrum spernens, qualiter de
certis capitulis, unde sacri canones expressa decre-
verunt iudicia, iudicatus lacrymantibus rege et
episcopis durior saxo recesserit, putarent nos, qui
eum secundum sacros canones (sicut eos intellexi-
mus, iudicavimus, et postea ut ipsi præcipiunt
canones per coepiscopum nostrum qui eidem iudicio
interfuit, prius iudicium nostrum de eo referre, et
nunc illud ipsum cum nostris litteris atque vicariis,
sicut iussistis, ad apostolicam sedem, quæ paternos
canones servandos confirmat, et confirmatos ac
observandos sua observatione demonstrat, dirigere
procuravimus,) de vestræ auctoritatis iustitia et
æquitatis libramine dubitare, et ideo ut se concre-
deret locarium ei promittere, sicque nos ut insanos
merito denotarent. Cum etiam si fieri posset, quod
ab illa prima et sancta sede ac summo apostolatu
vestro fiendum non creditur, ut talis a vobis cog-
nitus restitutus in ordine nominetur, nulla nobis de
cætero conscientia de sibi a vobis commissis anima-
bus esset periculum. Et cum omnes in istis regioni-
bus sciant quam negligens et contemptor sacrorum
canonum, et quandiu quamque patienter atque
benigne fuerit toleratus, et a quam invitis, quia se

corrigere noluit, secundum sacras regulas, sicut eas intelleximus, fuerit iudicatus, nullam habere possemus verecundiam de restitutione illius, si foret facta a vestri summi pontificatus pietate, quia omnes senes cum junioribus scimus nostras Ecclesias subditas esse Romanæ Ecclesiæ, et nos episcopos in primatu beati Petri subjectos esse Romano pontifici, et ob id salva fide, quæ in Ecclesia semper viguit, et, Domino cooperante, florebit, nobis est vestræ apostolicæ auctoritati obediendum. Nobis quippe cum aliis quibusque scriptum est, quia Jesus erat subditus parentibus suis (*Luc. II, 51*), nobisque item scriptum est: *Obedite præpositis vestris, et subjacete eis* (*Heb. XII, 17*); et: *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam* (*Philip. II, 3*); et: *Et si quis vult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei* (*I Cor. XI, 16.*) Propterea locutus cum fidelissimo filio vestro, domno meo rege glorioso, illi replicavi, quod sæpe inculcavi, quodque libentissime accepit et adimplere cupit, quia sicut Domini est terra et plenitudo ejus, orbis terrarum et universi qui habitant in eo, et ipsius est regnum et cui voluerit dabit illud, ita ipse supra fundamentum apostolicæ petræ suam fundavit Ecclesiam, quam et ante passionem et post resurrectionem suam, speciali cura et singulari privilegio beato Petro, et in illo suis commisit vicariis. Cujus sedem suæque sedis pontificem qui honorat, illum honorat qui dixit: *Qui accipit si quem misero, me accipit* (*Matth. X, 40*); et ab ipso honorabitur dicente: *Honorantes me honorificabo, et qui contemnunt me erunt ignobiles* (*I Reg. II, 30*).

Idcirco quia multi sciunt qualiter se Rothadi reclamatio habeat, et quidam inde aliter dicunt, et omnes generaliter sciunt, quoniam vestra auctoritas illum cum nostris vicariis ad suum præcepit destinari iudicium, dignum et justum est, ut quemcunque episcopum Romanus pontifex ad se Romam venire mandaverit, si infirmitas vel gravior quæcunque necessitas vel impossibilitas, sicut sacri præfigunt canones, eum non detinuerit, ad illum venire studeat, multo magis etiam is, quem pro tali querela ad se quocunque modo clamantem præsentia suæ indicat exhibendum. Et quicumque viderit vel audierit, quod rex et episcopi apostolicæ sedis summum pontificem prompte obaudiunt, et honorant, et promptius et humiliter eis subjecti sui obediunt. Nam, ut beatus Gregorius dicit, sicut languente capite subjecta membra in cassum vigent: ita gloria et honore coronato, id est honorificato ac decorato capite, subjecta membra ejus honore ac decore fulgebunt. Et Rothado in nullo poterat melius satisfieri, quam si ad vestram pergeret præsentiam, et ei tantorum subscriptionibus episcoporum, qui Deo et vobis mentiri nolunt, et allegationibus tot vicariorum eorundem episcoporum, fuerit illum bonam causam nequaquam habere ostensum. Quamobrem sibi ipsi, et non vobis reputare debet, quia sine bona causa se et multos alios fatigavit.

A Unde illum vestra discretissima pietas, quæ compassionem proximo, et rectitudinem dictare vitiis novit, suis apostolicis litteris sufficienter præmonuit: quique inter alias secordias tantæ duritiæ esse dignoscitur, ut cum multoties sine ullo respectu timoris vel amoris divini, et absque ulla humana verecundia, per tot annos et in tantis causis, toties sacris canonibus, et decretis sanctæ sedis Romanæ pontificum, et suæ metropolis privilegio, ac synodalibus judiciis resultaverit, et per tantos annos tantisperque toleratus a sua stultitia se revocare contempserit, a rege et episcopis multipliciter obsecratus in hoc adduci potuit, ut sacris canonibus et decretis sanctæ sedis Romanæ pontificum, et secundum ea suæ metropolis privilegio de cætero se obediturum subscriberet, quoniam sine horum observatione nemo nostrum potest esse episcopus, et sic pace fraterna in omnibus potiretur. Postea autem sua sponte in libello suæ professionis, per quem ad electorum iudicium provocavit, hæc se observasse impudenter, quia scientibus cunctis mendaciter, synodo misit, et sic ad iudicium provocavit, quæ se servaturum ne iudicaretur subscribere detrectavit. Quod ideo, sicut postea nobis dixerunt qui ab ipso audierunt, subscribere noluit, quod et nos eprecepimus, ne vinceretur: sed si in nostra rex et episcopi permaneremus sententia, Romam iret antequam vinceretur, et quando illuc veniret, his per vestram iussionem, cum a vobis foret nobis nolentibus absolutus, subscriberet: non intelligens, imo intelligere non valens (excæcavit enim eum malitia sua) vestram auctoritatem sapientissime intelligere, quare Dominus de cælo alloquens Paulum et dicenti: Quid me jubes, Domine, facere? non omnia quæ agenda illi erant exposuit, sed ad Ananiam, a quo agenda auditurus et accepturus erat, illum direxit (*Act. IX, 6*). Sic et angelus Cornelium, postquam illum exauditum esse denunciavit, ad Petri doctrinam atque obedientiam misit (*Act. X, 5*). Quem licet ante baptismum sancto, ut ita dicamus, Spiritu baptizatum, beatus Petrus illius baptizatum, qui baptizat in Spiritu sancto, et in quo credentium corda fide purificantur, baptizari præcepit. Unde facta questione contra eum etiam a minoribus suis, tamen fidelibus, cur ad gentes intraverit, isdem apostolorum princeps summorum gratia donorum repletus, et innumerabilium miraculorum potestate suffultus, querelæ non ex potestate, sed ex ratione respondit, causamque per ordinem ea mansuetudine exposuit, qua humilitate præfato Cornelio se adorare volenti dixit: *Vide ne feceris: nam et ego ipse homo sum sicut et tu* (*ibid., v, 26*). Si enim in querela fidelium, ut Gregorius dicit, aliquid de sua potestate diceret, profecto doctor mansuetudinis non fuisset. Humili ergo eos ratione placavit, atque in causa reprehensionis suæ humiliter rationem reddidit, et etiam testes adhibuit, dicens: *Venerunt autem mecum et sex fratres isti* (*Act. XI, 12*). Cujus humilem auctoritatem, et

mansuetissimam potestatem, et rectissimam prædicationem dicentis : *Non dominantes in clero, sed forma facti gregis (I Petr. v, 3)*, secutus beatus Gelasius in decretis suis ad omnes episcopos de institutis Ecclesiasticis dicit (*epist. G ad universos episcopos*) : « Cumque nobis contra salutarium reverentiam regularum cupiamus temere nihil licere, et cum sedes apostolica super his omnibus, favente Domino, quæ paternis canonibus sunt præfixa, pio, devotoque studeat tenere proposito, satis indignum est, quemquam vel Pontificum, vel ordinum subsequentium, hanc observantiam refutare, quam beati Petri sedem et sequi videat et docere : satisque conveniens sit, ut corpus Ecclesiæ in hac sibimet observatione concordet, quam illic vigere conspiciat, ubi Dominus Ecclesiæ totius posuit principatum. » De Barnaba quoque et Saulo dicente veraciter, Paulus apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum et Dominum Patrem. Qui postquam diutius fructi sunt apostolorum consortio, non ipsis apostolis, sed juxta fidem sacræ historiae, ministrantibus Domino prophetis et doctoribus, qui erant Antiochiæ, dixit Spiritus sanctus : *Separate mihi Barnabam et Saulum in opus ministerii, ad quod assumpsi eos. Tunc jejunantes et orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos (Act. xiii, 2)*. Et ipsi quidem missi a Spiritu sancto abierunt vocati apostoli, et in sequenti anno, id est quarto decimo post passionem Domini, licet qui operatus est Petro in apostolatam circumcisionis, operatus sit et Paulo inter gentes, tamen juxta conductum Jacobi, Cephæ et Joannis, gentium magisterium una cum Barnaba Paulus accepit. Idem quoque Paulus apud Corinthios negligentibus rectoribus de incestuoso scripsit : *Congregatis vobis et meo spiritu, tradidi hujusmodi in interitum carnis Satanæ, ut spiritus salvus sit in die Domini (I Cor. v, 4)*. Ipsi enim Corinthiorum rectores illum tradiderunt in interitum carnis Satanæ : et Paulus cognito ejus opere, sua auctoritate cum illis, et comperta ejus pœnitentia, ipsi eum restituerunt, et Paulus sua auctoritate cum illis : *Cui inquit, aliquid donastis, et ego, nam et ego si quid donavi, propter vos in persona Christi (I Cor. ii, 10)*. Hinc beatus Gregorius (*Moral. lib. xxxiii, cap. 8*) : « A bono, inquit, vestro non dissentio, meum sit quod ipsi fecistis. Cui velut si dicere præsumamus, quare ita caute discipulis te copulas ? quare vel te illorum, vel illos tuis actionibus tam sollicita mente discipulorum confirmas ? *ut non circumveniamur, inquit, a Satana (ibid. v, 11)*. Non enim ignoramus cogitationes ejus, id est ne hoc quod bene mens inchoat ipse in malitiæ finem vertat. Et Innocentius : Hæc ad Corinthios apostolica est declarata benignitas, ut in uno spiritu ductam ac reductam sententiam boni semper indifferenter sequantur. » Et Leo ex Apostolo (*Leo, epist. 88, ad Anastasium*) : « *Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius (I Cor. x, 24)*; et : *Unusquisque proximo suo placeat in bono ad ædificationem (Rom. xv, 2)*. » Non enim poterit

A unitatis nostræ firma esse compago, nisi nos ad inseparabilem soliditatem vinculum charitatis astrinxerit : quoniam sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent : ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alterius membra. Connexio totius corporis unam sanitatem, unam pulchritudinem facit. Et hæc quidem connexio totius corporis unanimitatem requirit, sed præcipue exigit concordiam sacerdotum. Quibus et si ordo est generalis, non tamen communis est dignitas omnibus.

Hæc autem servata altiori intelligentia circa supradictos sunt acta, et a prædictis docta, ut cognoscatur, qualiter minores potioribus debeant obedire, et potiores minoribus providere, et ordo a Deo dispositus ab omnibus et in omnibus valeat conservari. Unde summus Ecclesiæ pastor docet : *Si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus (I Petr. iv, 11)*, qui servis suis commisit negotia sua, et unicuique secundum propriam virtutem. Sicut et de Spiritu sancto scriptum est, qui dona dividit singulis prout vult. Et hinc juxta Sardicense concilium (*can. 7*), summus primæ et sanctæ sedis Romanæ Pontifex, pro examinis renovatione ad se reclamantis et confugientis cum sua clamazione dejecti provincialis episcopi, non statim singularitate privilegii et auctoritatis suæ restituit : sed remittens eum ad provinciam, ubi causa patrata fuerat, et in qua juxta Carthaginenses canones, et jura legis Romanæ, causa potest diligenter inquiri, et quod non sit difficile testes producere, veritas inveniri, aut finitimis episcopis dignatur scribere, aut e latere suo mittit, qui habentes ejus auctoritatem præsentibus cum episcopis judicent, et diligenter causam inquisitam diffiniant, aut dignatur credere episcopos sufficere, ut negotio terminum possint imponere. Et Innocentius (*epist. 1, ad Victrivium*) si, quæ causæ vel contentiones inter clericos tam superioris ordinis, quam etiam inferioris, fuerint exortæ, congregatis secundum synodum Nicænam ejusdem provinciæ episcopis jurgium præcipit terminari. Et Bonifacius de Maximo scribit (*epist. 2, ad episcopos Galliarum*), ut ad provinciam venire cogatur, et illic se constituto præsentare iudicio, et quidquid de illo duxerint provinciæ episcopi decernendum, cum ad eum relatum foret, sua firmaretur auctoritate : quatenus, ut idem ad Hilarium scribit (*epist. 3*), metropolitani sui unaquæque provincia in omnibus rebus ordinationem semper expectet, sicut scriptum est in Nicæno concilio, ut sicut apud Alexandriam, quia et urbis Romæ episcopoparilis mos est, similiter et apud Antiochiæ cæterasque provincias, suis privilegia servantur Ecclesiis. Unde bene placuit annis singulis per unamquamque provinciam bis in anno concilia celebrari, ut communiter omnibus simul episcopis congregatis provinciæ, discutiantur hujusmodi quæstiones. Et hæc dico, non, quod absit, præjudicans summæ sedis apostolicæ, et sancti apostolatus vestri in ali-

quo potestatem, cui in omnibus sum, sicut rectum est, obedire paratus : sed quia summum auctoritati vestræ obsequium præstare me puto, cum ea quæ sentio, aut ad probationem, aut ad correctionem humiliter sapientiæ vestri magisterii pando, et Rothadi mores vobis intimare procuro, ne mea negligentia, qui eos novi, vos lateant, quatenus certius quod vobis placuerit de illo vestra auctoritas decernere valeat. Quem si nunc in depositione iudicium vestrum manere decreverit, scimus de benignitate et modestia ac pietate filii vestri domni regis Caroli, quoniam quidquid de illo præfato filio vestro præceperitis, et rationabiliter poterit adimplere, sine ulla retractatione obediet. Sed et coepiscopi nostri de Ecclesiarum suarum stipendiis abundantissime illi impendent. Mea etiam exiguitas, sicut nunquam ad retributionem mali propter contemptus et contumelias ab illo mihi illatas pervenire volui : ita quidquid benignitatis potero, libentissime abundantius etiam quam unquam fecerim, impendere procurabo. Si vero sine ulla satisfactione tam diutini contemptus sacrorum canonum, et sedis apostolicæ decretorum, ac suæ metropolis privilegii, atque synodali iudiciorum, quibus nec obedire, nec se obediturum de cætero profiteri vel subscribere voluit, et absque professione, vel subscriptione suæ correctionis et obedientiæ, coram fratribus suis, quorum multoties regularia spreverat monita, cum inde pluraliter in Leonis et Gregorii epistolis relegatur. Si etiam, ut illa prætereamus, quæ ob sacerdotii verecundiam et opprobrium sæcularium, sequentes Africanum concilium, nec ad notionem in synodum deduci permisimus, parvi pensis et sine aliqua correctione dimissis eis capitulis auctoritati vestræ sub fidei stipulatione directis, pro quibus fuerat iudicatus ab episcopis, ad quorum iudicium provocaverat, secundum expressa sacrorum canonum et apostolicæ sedis decreta, Cœlestino dicente (*epist. 2, episcopis per Apul. et Calab.*) : « Quæ enim a nobis res digna servabitur, si decretalium norma constitutorum pro aliquorum libitu licentia populis permissa frangatur ? » Me vestræ pietati placuerit illum restituere, ut primæ sedis et matris ac magistræ omnium Ecclesiarum pontificis, cunctorumque episcoporum patris atque magistri, regulare iudicium ferre convenit, æquo animo feram. Credo tamen diligentissimam discretionem vestram provisuram contemptum ac contumaciam subjectorum erga prælatos suos, et libertatem impune delinquendi contra canones sacros, quæ hinc in nostris regionibus poterunt, ut quibusdam videtur, noxias vires accipere : præsertim cum sapientissimæ auctoritati vestræ constet esse notissimum, demonstrare Sardicense concilium in septimo suo capitulo, qualiter dejecti et ad se clamantis episcopi restitutionis vel in depositione permansionis executio, cum indemnitate simpliciter iudicantium, ab apostolica sede debeat celebrari. Quod et Innocentius, et Bonifacius, verum et Leo in decretis, et Gregorius evidentius in epistolis suis

A demonstrant, Carthaginensis concilii, imo apostolicæ sedis, quæ in suis idem præsedet vicariis, decreta sequentes : videlicet ut a quibuscunque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos, ubi est major auctoritas, fuerit provocatum, non eis obsit, quorum fuerit soluta sententia, si convinci non poterint, vel inimico animo iudicasse, vel aliqua cupiditate aut gratia depravati, unde nobis et conscientia perhibet testimonium, et omnibus qui interfuerunt notum factum fuisse dignoscitur, quoniam illum servare quam iudicare maluimus, si pro sacrorum canonum neglectu eorum iudicio, per quos, Spiritu sancto inspirante, promulgati sunt, cum eo quem corrigere nequibamus damnari pariter non timeremus. Et idcirco nullo inimico animo, nulla cupiditate aut gratias depravati, flentes illius incorrigibilem secordiam et irrevocabilem pertinaciam, regularia in eum iudicia exsecuti sumus, quæ ab eo suspendere diutius non præsumpsimus. Vestra etiam sapiens et summa auctoritas in decernendo attendet Apostolum docentem, quia *quorundam peccata præcedentia sunt ad iudicium, quorundam etiam et subsequuntur* (1 Tim. v, 24). Quæ sicut beatus exponit Ambrosius (*in Apolog. David, c. 6*), ac si posita in bilance, in iudicio sunt examinanda, utrum bona opera amplius pensando remuneranda præcedant, et mala facta minima misericorditer dimittenda demonstrent, an male facta amplius pensando præcedant, ut mereantur damnationis iudicium, et bona pauca suffocent. Quia et nos pro modulo nostro, non solum utilitatem, verum et noxietatem in Rothado cum factis suis pensavimus, et velut ficulneam infructuosam, terram rationalem diutius inutiliter occupantem, et etiam post plura tempora, pluresque admonitiones, quasi cophinos pinguedinis sibi appositos non recipientem, sed sterilem permanentem, non sine dolore cordis succidendum providimus.

Et cum hæc ita se habeant, absque dubitatione confido, quia illud, quod in præfato Carthaginensis concilii capitulo sine ulla interpellatione subsequitur, decretum vestri moderaminis nequaquam præteriret : Sane, inquit (*concil. African., can. 89*), si ex consensu partium electi fuerint iudices, etiam a pauciore numero quam constitutum est, non liceat provocari. Qui numerus constitutus in duodecimo superiori capitulo demonstratus, et consensus partium expeditus, in dijudicatione Rothadi constat fuisse completus. Quorum et si iudicium pro quacunque causa forte rationabiliore, et adhuc nobis incognita, vestræ summæ auctoritati, quam multa nobis occulta non transeunt, placuerit, refragari, quia meum est mea vobis obediendo committere, et non iudicia vestra discutere sustinebo, et contra vestram restitutionem regularem, si forte in eo agenda visa fuerit (in qua vestra disponet auctoritas, qualiter isdem victor, ut solet, et voti compos quæ sunt episcopi de reliquo faciat), non recalci-trabo : ducens pro magno, si a diutinis et multis

molestiis, quas ab illo et pre illo passus sum, jam tandem aliquando valeam respirare, et nunquam mihi contingat ulterius contra illius inquietudines inutiliter laborare. Et quod non solum ab ecclesiasticis personis, verum et multo magis etiam a sæcularibus nostra judicia contemnuntur, et pro nihilo ducuntur, dicentibus eis, et ad medium devocantibus illa, quæ mihi vestræ auctoritati non sunt ascribenda, ut non animum dulcedinis vestræ in aliquo moveam, quod summopere cavere desidero. Si qui in provincia nostra, quorum querela illo restituto ad vos valeat pervenire, de majoribus causis de cætero quædam commiserint, sicut de quibusdam rebus frequentius quam in istis retroactis temporibus committuntur, ne a Deo damner silentio, eos commonere studebo, et si corrigere se voluerint congaudebo, sin autem, ad vestrum eos iudicium provocabo. Qui si ire voluerint, vestra sancta sapientia quid inde melius viderit decernere procurabit. Si autem ire noluerint, facient quod sibi utile iudicaverint. Me utinam hinc a divina damnatione sententia sancti Ambrosii liberet, qua dicit: Si, inquiens, quis potestatem non habet quem scit reum abjicere, aut probare non valet, immunis est. Sicque, ut puto, quia in multis occupatus, et itineris longitudine atque insoliditate obstrictus, de omnibus, antequam insolentium querela ad vos perveniat, ad apostolicam sedem referre non valeo, infirmitate gravatus, et gratias Deo termino jam vicinus, potero præcavere ne a quocunque sanctitatis vestræ animus erga me moveatur, ut aliqua mihi excommunicatio intentetur. Et licet noverim secundum Apostoli Evangelium, redditurum Dominum unicuique secundum opera ejus (*Rom. II, 6*), testimonium reddente illis conscientia, et inter se invicem cogitationum accusantium aut etiam defendentium, in die qua iudicabit occulta hominum: et ut Leo dicit: Si quid per servitatem nostram, videlicet sacerdotalem, bono ordine et gratulando impletur affectu, non ambigamus per Spiritum sanctum nobis fuisse donatum, et quod secus fuerit, ratum esse non poterit: modis omnibus, quantum ipse donaverit, a quo est omne datum optimum et omne donum perfectum, providere studebo, ne a communionem sedis apostolicæ, quod absit, quolibet modo extorrem me ultimus dies, qui mihi incertus est, et subito venire potest, inveniat. Erit enim, quamvis tardius quam necesse sit, quoniam ego gravis peccator, gravi carcere corporis diu inclusus teneor, merito in multis afflicus, providentissimo Domino providente, et tempus et persona in Rhemorum Ecclesia, quando et in qua ab apostolica auctoritate privilegium integratum sibi ex antiqua consuetudine collatum et conservatum habebitur: quæ nunquam excepto Romano pontifice primatem habuit, nisi quandiu ejecto sine ullo crimine ab ea suo pontifice Rigoberto violentia tyranni Milonis tempore Caroli principis pastore vacans, Bonifacio apostolicæ sedis legato aliquandiu, sicut et Ecclesia

A Treverensis, commissa fuit. Inter quas, Rhemiensem scilicet et Treverensem Ecclesiam (has enim duas tantum provincias Belgica regio habet), hæc semper distinctio fuit, sicut in ecclesiasticis monumentis invenimus, et vetustissimam consuetudinem semper obtinuisse comperimus, ut isdem episcopus non loci, sed dignitate ordinis prior secundum sacras regulas haberetur, qui foret in qualibet istarum Ecclesiarum metropoli antea ordinatus. Mihi vero necesse erit me taliter gerere, ne toties auctoritatis vestræ epistolas excommunicationes intentantes et objur-gationes, quas raro et magna necessitate fiendas in apostolicorum virorum litteris legimus, ferentes de reliquo accipiam, sicut istis temporibus, peccatis meis merentibus, frequenter accepi. Quod si sanctitati vestræ placuerit, non vobis opus agere in postmodum erit, donec apostolica vestra jussio me inobedientem in aliquo contra regulas sacras per contemptum, quod absit, invenerit. Qui enim quare Dominus in Evangelio centurionis fidem laudet dicentis: *Dic verbo et sanabitur puer theus* (*Matth. VIII, 8*) intelligit, quam operatorium sit episcopi, imo sicut in Paulo in se loquentis Christi, quanto magis pontificis apostolicæ sedis verbum, et quam obedienda sit ipsius præceptio, etiam sine ulla admirationis adjectione cognoscit. Quod et scientibus inculcare, et nescientibus intimare sapientibus et insipientibus debitores debemus episcopi: quibus si de reliquo verba iniquorum prævaluerint adversum nos, sicut jactitant proferentes, non erit necesse de provincialibus synodis, in quibus hactenus laboravimus, magnopere laborare: quippe quoniam erit et lex et spes sibi quisque. Quod quidem vestra humilitati meæ scripsit sublimitas, primo vos commotos esse ad Rothadi causam inquirendam cura, qua pro universis fratibus vestris constringimini, cum debita reverentia gratanter accepi, intelligens quia in numero fratrum nos qualescunque metropolitani computari debemus. Ea propter, sicut vestræ discretionis providendum est, ne subjecti episcopi a metropolitanis irregulariter condemnentur, ita nihilominus providendum est, ut metropolitani a subditis suis episcopis non irregulariter contemnantur. Deinde quod perfectissime scripsistis secundo, quoniam sedem apostolicam Rothadus noscitur appellasse, et ne videamini Ecclesiæ vestræ privilegiorum detrimenta diebus vestris æquanimiter tolerare, et hoc nihilominus a nobis et ab omnibus est rectissime suscipiendum, et solertissime conservandum. Quod et ego pro modulo meo, servandum esse volui et volo, et, favente Domino, in hac devotione manebo, sciens privilegium metropolitane sedis Rhemorum, cui me divina dignatio servire disposuit, in summo privilegio sanctæ sedis Romanæ, manere, et privilegium esse sedis Romanæ, si sua auctoritate privilegium sibi subjectæ sedis fecerit vigere, et studuerit confirmare.

De eo vero quod tertio loco ad medium devoca-

stis, scribere aliud nihil præsumpsi, nisi quia causa Rothadi a causis illorum, de quibus scripsistis, est pene in cunctis dissimilis. De eo quod tandem apostolica vestra benignitas indignitati meæ scribere est dignata, ut hæc vobiscum cogitem, et quod de Rothado decernitis approbem, et non ad mei injuriam id vos egisse aliquantulum autumem : quantum valeo totis medullis cordis, cum omni supplicatione et debita ac submissa humilitate, immensas gratiarum actiones sancto apostolatui vestro rependo, cum omni sinceritate animi rescribens, quia sicut mihi scribere dignati estis, ita per omnia credo. Et quia privilegium vestri summi pontificatus, ut condecet et omnes desideramus, evindicatum habetis, quod nemo nostrum contradixerat, in deductione Rothadi sicuti præcepistis ad vestram præsentiam, ut perdonare dignati estis, videre desidero, et visurum me esse confido, quia non aliud nisi ut supra monstravi, quod regulæ sacræ præcipiunt, et mihi petendum, et vobis concedendum est. Postulo videlicet, ut sic Rothado ab auctoritate vestra compassio exhibeatur, ut vigor ecclesiasticus non dissolvatur : et sic vigor ecclesiasticus conservetur, ut debita misericordia et necessaria sufficientia ei non denegetur. Quatenus nec ipsius exemplo ad excedendum alii provocentur, nec quibus in istis regionibus, longius ab apostolica sede remotis, censuræ ecclesiasticæ moderatio est commissa, hinc, quod absit, conspiciant, unde aut negligentia, aut dissolutione tepescant, vel terminos quos statuerunt patres transgrediendi materiem se sumere posse dicant, quos, sicut intelleximus, nos hactenus servasse putamus. Vos videbitis quid inde facto melius erit, et nobis in iudicio vestro videndum est quid Deus velit : quoniam injusta esse non poterunt divina iudicia, quæ a soliditate confessionis apostolicæ petræ, adversus quam inferi portæ, id est suggestiones vel operationes pravæ, non prævalebunt, dicente justitia proferentur.

Epistolam, quam mihi auctoritas vestra cum obtestatione præcepit Rothado dirigere, domnus noster rex, filius vester, mox ut ad eum venit, per abbatem suum Rothado direxit. Rodulfus quoque ejusdem filii vestri domni nostri regis avunculus, tertio Idus nunc elapsi mensis Decembris a Ludovic Germaniæ rege revertens, cum valde vesperi a corte regis nostri ad mansiones nostras super fluvium Ligerim, secus confinium regni Aquitaniæ festinarem, misit ad me hominem suum nomine Rodulfum, mandans quia præfatus rex Ludovicus quemdam hominem Rothadi, cum epistolis vestræ sanctitatis, manui et fidei suæ commisit, quatenus ita præsentiam domni nostri regis Caroli cum eisdem episcopis eum perduceret, ut nullum malum ei inferret. Est enim apud domnum nostrum regem idem homo accusatus, quod fraudatus sit res et thesaurum Ecclesiæ, et post perjurium inde commissum, fuga lapsus ad Ludovicum regem perrexerit. Unde idem Rodulfus petiit ut ego illum

A inde apud domnum nostrum regem adjuvarem, ut quoniam prædictum hominem in sua fide acceperat, nullum malum haberet. Cui respondi, ut teneret ipsum hominem secum, ne interim ullum malum pateretur, donec ad cortem redirem, et quantum possem inde illum adjuvare curarem. Ipsum autem hominem nec tunc nec postea vidi, nec quo abscesserit cum episcopis audivi.

Quæ idcirco sanctitati vestræ scribere studui, ut si aliquis malivolorum nostrorum more suo vobis quiddam sinistri ex hoc, suggerere voluerit, quid inde verum sit cognoscatis, et erga me vestrum animum non moveatis. Rationem denique, quam reddidi coram electis iudicibus, de quibus per libellum provocationis ad electorum iudicium fueram a Rothado impetitus, ipsi venerabiles episcopis vestræ auctoritati transmittunt. De gestis vero a Rothado post excommunicationem suam in provinciali synodo compilatis, quæ per vicinos nostros ad vos in derogationem nostram pervenisse audivimus, episcopi Rhemorum provinciæ per communes legatos nostros vestræ sanctitati quæ sciunt intimare curarunt.

Item post aliquanta de promotione ipsius domni Hincmari ad episcopatum, quæ jam superius partim prænotata non curavimus hic iteranda. Denique præfato Ebone defuncto, Ecclesia sed et parochia nostra, secundum consuetudinem quam ex antiquo habuit etiam de his episcopis qui in episcopatu usque ad obitum in eadem Ecclesia non permanserunt, ipsius nomen inter sacrosancta mysteria in episcoporum catalogo recitare pietatis gratia cœpit, et hactenus facit. Quod ego, ne scandalizarem devotos, quasi invidens saluti fraternæ, maxime autem quiescentis in Domino animæ, qui non pro exorbitatione a catholicæ fidei sanitate anathematatus, sed sua conscientia stimulante primum a seipso et postea a synodo, sed et apostolica sede damnatus exstitit, hoc prohibere sine apostolicæ sedis auctoritate nequaquam præsumpsi, dicente beato Cælestino papa, quia nefas est hæc pati religiosas animas, quarum afflictione, qui membra nostra sunt, nos quoque convenit macerari. Nunc autem in epistolis sanctitatis vestræ, quas Engeluvinus diaconus nobis attulit, invenimus ut Teotgaudum et Guntharium in catalogo episcoporum non recipiamus. Et Antiochenum concilium, ut præmisimus, et melius ipsi scitis, de eo qui post damnationem juxta præcedentem consuetudinem episcopale præsumit ministerium, quod Ebonem fecisse non dubium est, rescribere mihi dignetur apostolica vestra auctoritas, utrum eundem Ebonem inter episcopos in sacris dypticis in Ecclesia nostra nominare permittam, an ne de cætero in episcoporum catalogo nominetur prohibere debeam : quatenus vestra auctoritate fultus, quid in nostra Ecclesia inde sit observandum, sine ambiguitate decernentibus vobis demonstrem.

Cæterum Luido mihi dixit quod cum eo rationem.

de damnatione et reclusionem Gothescalci habuisse-
tis. Unde quoniam per alios jam audieram ad sancti-
tatem vestram verba venisse, nisi auctoritati
vestræ quædam ex verbis et catholicorum sensibus
in rotula, qualiter contra ipsius pestiferi hominis
sensum sentiam, per Odonem episcopum, et nihil
inde responsionis accipere merui. De quo nihilomi-
nus ut redderem rationem, quidam episcopi, quo-
rum nihil de illo intererat, quoniam nec eos, ut
ipsi manifestis indiciis prodiderunt, ad hoc charitas
commovebat, nec auctoritas deducebat, me ad con-
ciliabulum nuper Metis habitum, quod vocari syn-
odum vetuistis, sicut intelligo, irregulariter quarto
die antequam congregaretur, cum ego longius quam
octoginta, et idem Gothescalcus plusquam centum
millibus ab ipsa civitate disparati essemus, nihil me
ante præmonitum per quemdam laicum hominem
litteris vocaverunt. Et nunc ideo breviter de eo san-
ctitati vestræ suggero, quoniam antequam ad epi-
scopatus ordinem pervenirem, sicut abbas suus et
monachi, inter quos fuerat conversatus, ei testimo-
nium perhibent, in metropolis Ecclesiæ Rhemorum
monasterio in Suessonica parochia, quod Orbacus
dicitur, habitu monachus, mente ferinus, quietis
impatiens, et vocum novitate delectans, ac inter
suos mobilitate noxia singularis, de omnibus quæ
in his regionibus perverse tunc temporis sensa
cognoverat, quædam sibi elegit capitula, ut novitate
vocum innotesci valeret, utque simplicium et de-
ceptorum sensus pervertere, et magistri nomen
usurpando post se discipulos trahere, illisque qui
ad sua vota prurientes auribus magistros sibi conser-
vare decertant, quærere indebite, quoniam legitime
non poterat, simulatione vitæ religiosæ et doctrina
præesse. Quique a Rhemorum chorepiscopo, qui
tunc erat, contra regulas presbyter ordinatus, a
monasterio irregulariter exiens, peragratis regio-
nibus plurimis, et exitiosa semina sator pessimus
seminans, tandem in Moguntina civitate habitæ
synodo et Rabano archiepiscopo libellum sui erro-
ris porrigens, damnatus ab omnibus Germaniæ epi-
scopis, cum litteris synodalibus ad metropolim
Rhemorum, cui jam auctore Domino præeram, est
remissus. Postea autem a Belgicæ, Rhemorum ac
Gallarum provinciarum episcopis auditus, et in-
ventus hæreticus, quia resipisci a sua pravitate non
voluit, ne aliis noceret qui sibi prodesse volebat,
iudicio præfatarum provinciarum episcoporum, in
nostra parochia, quoniam Rothadus, de cuius pa-
rochia erat, illi nesciebat resistere, et novitates
amans timebatur a nobis ne disceret prava sentire,
qui noluit discere recta docere, neve idem Gothe-
scalcus, cum aliis communem vitam ducens, errori
suo faceret esse communes, monasteriali custodia
mancipatus est, docente Apostolo: Hæreticum ho-
minem post primam et secundam correptionem de-
vita, sciens subversum esse huiusmodi et proprio
iudicio condemnatum (*Tit. iii, 10*). Qui ut Leo papa
de Eutyche dicit, cum videret insipientiæ suæ sen-

sum catholicis auribus displicere, revocare se a sua
opinionem debuerat, nec ita Ecclesiæ præsules com-
movere, ut damnationis sententiam mereretur exci-
pere. Quam utique, si in suo sensu voluerit perma-
nere, nullus poterit relaxare. A qua damnatione si
voluisset ad sensum catholicum resipiscere, paratus
semper fui et sum, quoniam sic venerabiles judica-
verunt episcopi, eum in catholicæ Ecclesiæ commu-
nionem recipere, sicut ei jubeo quæ sunt corpori
necessaria ministrare.

Si autem vestra catholica sapientia vult scire quæ
contra catholicam fidem ex veteri hæresi Prædesti-
nariana, quæ primum in Africa, postea in Galliis
per idem tempus, quando et Nestoriana hæresis est
exorta, et tempore Cælestini papæ, ipsius auctori-
tate, et instantia sancti Prosperi est revicta, dicere
videatur, de multis pauca vobis numero, sed non
pondere, capitulatim significamus. Dicit, quod et ve-
teres Prædestinatiani dixerunt, quoniam sicut Deus
quosdam ad vitam æternam, ita quosdam prædesti-
navit ad mortem æternam. Dicit, quod et veteres
Prædestinatiani dixerunt, quoniam non vult Deus
omnes homines salvos fieri, sed tantum eos qui sal-
vantur; omnes autem salvari quoscunque ipse sal-
vare voluerit, ac per hoc quicumque non salvantur,
penitus non esse voluntatis illis ut salventur. Quo-
niam si non omnes salvantur quos vult Deus salvos
fieri, non omnia quæcunque voluit fecit; et si vult
quod non potest, non omnipotens, sed infirmus est.
Est autem omnipotens qui fecit quodcunque voluit,
dicente Scriptura: *Omnia quæcunque voluit Domi-
nus fecit in cælo et in terra, in mari et in omnibus
abyssis (Psal. cxxxiv, 6)*; et item: *In voluntate tua,
Domine, cuncta sunt posita, et non est qui possit re-
sistere tuæ voluntati: si decreveris salvare nos, con-
tinuo liberabimur (Esther xiii, 9)*. Dicit, quod et ve-
teres Prædestinatiani dixerunt, quod non pro totius
mundi redemptione, id est non pro omnium homi-
num salute et redemptione Dominus et Salvator no-
ster Jesus Christus sit crucifixus et mortuus, sed
tantum pro his qui salvantur. Dicit quoque modo,
dispari traditione, sed pari errore, quod et veteres
Prædestinatiani dixerunt, exponens sententiam apo-
stoli Petri, *eum qui emit eos negantes (II Petr. ii, 1)*.
Baptismi, inquit, sacramento eos emit, non tamen
pro eis crucem subiit, neque mortem pertulit, ne-
que sanguinem fudit. Quod autem baptismi percep-
tio redemptio nuncupatur, doctor gentium manife-
ste fatetur: *Nolite contristare, inquit, Spiritum san-
ctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis
(Ephes. iv, 30)*. At illa quæ propria et specialis est
solorum omnium electorum, quam eis tantummodo
crucifixus impertivit pius Redemptor ipsorum, sicut
a præteritis, ita nimirum a præsentibus, natos et
nascituros, vivos et mortuos, videlicet omnes pari-
ter electos redemit, eruit, abluitque peccatis. Ipsi
prorsus, ipsi sunt mundus pro quo passus est Domi-
nus, ut ipse dixit: *Panis quem ego dedero, caro mea
est pro mundi vita (Joan. vi, 52)*. Et item alibi idem

Gothescalculus scribit : « Absit procul a me, ut vel illud solummodo velim somniare, nedum semel susurrare, ut ullum eorum perpetualiter secum periturum antiquus rapere valeat anguis, pro quibus redimendis tam pretiosus Deo Patri Domini nostri Filii sui fusus est sanguis, Amen. » Et item loquens ad Deum : « Claret itaque satis aperte, quod nullus tibi perit, quisquis redemptus est per sanguinem crucis tuæ. » Quod Prædestinatiani veteres non dixerunt, iste ut audacius ita perniciosius dicit, Deitatem sanctæ Trinitatis trinam esse. Sunt et alia quæ ipse et alii plures in istis partibus dicunt, quæ nobis sanæ fidei adversari videntur. Quæ dum per alium quam per vilitatem personæ meæ auctoritas vestra cognoverit, forte attendet solertius, et quæ inde timenda sunt docere studebit quantocius. Erit enim in proximo inde necessitas : quia et si eorum corda in insania perversi sensus ebulliant, orthodoxi tamen regis nostri tempore prava quæ sentiunt eloqui non præsumunt. Ita ut aperte videamus impleri quod scriptum est : *Congregans sicut in utre aquas maris (Psal. xxxii, 7)*. Aqua enim maris sicut in utre congregata est, quia amara hæreticorum scientia quidquid hodie in isto regno filii vestri domni Caroli pravum sentit, in pectore comprimit, et aperte dicere non præsumit. Meam quoque exiguitatem et occulte canino dente corrodunt. Facile autem, adjuvante Domino, portare valebo. Quia et mihi paucum superest temporis spatium, et si inter filios Ecclesiæ, permittente Deo, id me acceperint potestatem corporaliter affligendi, divina gratia adjuvante, exercebunt patientiam. Sed etsi tantummodo male sentiendo adversabuntur, exercebunt quantulamcunque scientiam, et ut etiam inimici secundum præceptum Domini diligantur, exercebunt benevolentiam. Præfatum autem Gothescalculus, si vestra auctoritas mihi scripserit ut eum a custodia solvam, et aut ut ad vos cundi, ut per vos ejus doctrinam experiamini, aut ad quemcunque ex nomine designatum pergendi licentiam donem, quia ut melius ipsi scitis, sicut absolute quisque ordinari non valet, ita nisi ex ipsius consensu, cujus esse dignoscitur, certæ personæ commendandus, et ad certum locum monachus, vel quisque sub regula constitutus, a loco suo absolvi juxta regulas sacras non valet, vestris jussionibus nullomodo resultabo. Tantum ut auctoritatem vestram habeam, ne tantorum episcoporum judicium mea præsumptione parvipendere videat. Non enim illius delector, quam juste sustinet pertinaciter contumax, quantulamcunque reclusionis molestia : sed doleo a qua revocari non potest perfidiam. Quem si cuicumque commendandum vestra auctoritas viderit, hoc in commendatione etiam providebit, ut cui commendabitur catholicus sit, et gravitatem ecclesiasticam, et vigorem a Scripturarum scientiam habeat, quia non solum Scripturas ad suum sensum violenter inflexas, sed et catholicorum dicta detruncata per totum diem sine respiratione aliqua prævalet memoriter decan-

are. Unde non solum idiotas in admirationem sui abducere, verum et sciolos et incautos, atque zelum Dei sed non secundum scientiam habentes, in sententiam suam solitus erat traducere. Et non solum doctorum suorum doctor videri appetit, sed et hoc solerter satis intendit, ut secum toquentes vel in sermone capere valeat : et si de veritate non poterit, invincibiliter sacramentis affirmare curabit, ea secum loquentes dixisse, quæ forte non dixerunt, ut ipse verax, et illi qui ei contradicunt probentur esse mendaces, et adversus suam doctrinam docentes.

EPISTOLA III.

AD EPISCOPOS SYNODI SUESSIONENSIS.

De Vulfado et collegis, quorum judicium Nicolaus papa jusserat in hac synodo renovari.

(Apud Sirmond.)

HINC MARUS, Rhemorum episcopus, REMIGIO, WENILONI, et cæteris archiepiscopis et episcopis, domni papæ Nicolai auctoritate ad synodum, quo et exiguitatem meam cum coepiscopis nostris venire præcepit ; in hanc Suessorum civitatem pro causa Vulfadi et collegarum ejus convocatis.

Si vobis visum fuerit per quoscunque ad rei notitiam, secundum seriem litterarum domni apostolici, canonice per ordinem cuncta quæ in suprascriptis fratribus gesta sunt, examinare et subtiliter investigare, ut quod justum et pium sensum fuerit de causa eorum sine contradictione, sicut idem dominus apostolicus et fraternitati vestræ et humilitati meæ scripsit, possitis perficere, devote ac libenter accipiam. Et si hanc quæ sequitur brevem responsionem, quantum ex me est, ad apostolica scripta videritis vobis sufficere, non ingratum forte habebitur, quod ad rem pertinentia succinctissime refero. Videlicet quia Rhemensis Ecclesiæ filii de collegio Vulfadi, ab Ebone post depositionem suam ordinati, non meo judicio, nec ab episcopis solummodo Rhemorum provinciae, primum suspensi et postea dejecti, ut meo vel communi cum eis tantum placito, juxta Nicænos et Antiochenos canones (*Nicæn. can. 5, Antioch. c. 4*), humaniorem aut alteram suscipere sententiam valeant ; sed prius suspensi, et processu temporis a synodo episcoporum quinque provinciarum, ad quam provocaverant, secundum decreta Innocentii ad Rufum et Eusebium, inspectis quæ scripsit ad Martianum, et juxta Zosimi successoris Innocentii decreta ad Patroclum Arelatensem episcopum et ad Massiliensem Ecclesiam (*Innocent., ep. 21 et 22 ; Zozimus, ep. 6, 11 et 12*), sed et alias plures Ecclesias, de his quos Proculus vitæ suæ conscius, datis litteris in abdicationem sui, per professionis atque subscriptionis suæ libellum sacerdotio submotus ordinavit, juxtaque sacros canones, et Leonis ac cæterorum Romanæ sedis pontificum decreta, quæ hic ponere prætermisi, et studio brevitatis, et ut vobis notissima, sunt judicati, et ab ecclesiasticis ordinibus dejecti, præjudicante Leone papa, atque dicente (*epist. 1, ad episcopos Campaniæ*) : « Om-

nia decretalia constituta, tam beatæ recordationis Innocentii quam omnium decessorum nostrorum, quæ de ecclesiasticis ordinibus et canonum promulgata sunt disciplinis, ita a vestra dilectione custodiri debere mandamus, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari. » In qua, ut regulæ sacræ dicunt, perfecta et canonica episcoporum quinque provinciarum synodo, quoniam Ecclesiæ mihi commissæ filii finitimos episcopos pro causa sua interpellarunt, et hujusmodi Africæ provinciæ canones (*conc. Afr.*, can. 92) vicinos episcopos audire, et inter eos ac proprium adhibitos ab eis episcopos jubent querimoniam diffinire: ego Vulfadum et collegas ejus non judicavi, neque ab ordinibus ecclesiasticis populi vel dejeci, nec etiam cum iudicibus eorum subscripsi, sicut norunt qui interfuerunt, et ipsa etiam episcopalia gesta, eorum inconvulsis subscriptionibus subnixâ a quibus fuere patrata, præsentialiter monstrant. Unde, jubentibus eisdem episcopis, tantum bajulus fui, causam videlicet Ecclesiæ mihi commissæ ab illis diffinitam ad sedem apostolicam deferendi. Quæ domni apostolici Benedicti privilegio sub anathematis interpositione, ut inde quæstio nullis aliquando temporibus oriatur, sunt confirmata; et demum domni Nicolai papæ confirmatione, sicut sanctæ recordationis Benedictus pontifex illam confirmavit, salvo Romanæ sedis in omnibus jussu atque iudicio, sub terribili anathemate, ut quæcunque persona, magna vel parva, temerario ausu contra hoc suum apostolicum decretum agere præsumpserit, anathematis vinculo sit innodatus, sunt roborata: velut hic potestis retexere, et sigilla eorum salva, ac incorruptas scripturas atque subscriptiones valetis inspicere. Et quia sedes apostolica, ut in decretis suorum pontificum legimus, in hoc prorsus sua ibi magnopere jura conservat, et aliena custodit, imo sua propria facit, ut omnis quæstio ad eam relata iudicio et suæ confirmationis decisione finem accipiat, omnem ex hac causa suspicionem querulitatis hæ duorum præclarissimorum luminarium confirmationes atque subscriptiones a nostris regionibus et mentibus abstulerunt. Nunc vero, quia isdem dominus et pater noster Nicolaus papa suis epistolis ex hoc negotio a vobis sanxit refricari iudicium, monente Apostolo: *Obedite præpositis vestris, et subjacete eis* (*Heb.* XIII, 17), quod privilegio apostolicæ sedis de ipsis fratribus decernit vel decreverit, ut competit meæ subditi, obedio et obediam, sicut hactenus conservavi ea quæ domni Benedicti et sua fuerunt auctoritate firmata. Et item dicente Apostolo: *Id ipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata* (*I Cor.* I, 11), sicut servavi usque in præsens quæ prædecessores quorundam vestrorum cum quibusdam ex vobis regulariter ex iisdem fratribus diffinierunt: ita et quæ de ipsis canonicè juxta tenorem epistolarum domni apostolici diffinieritis, priscis, ut dicit Gelasius (*Decr.* cap. 2), pro sui reverentia manentibus constitutis, et reservato per omnia sententiæ ac juris privilegio apostolicæ

A sedis, regularibus vestris diffinitionibus, sollicitus servare unitatem spiritus in vinculo pacis, consentiam. Qui istorum fratrum, de quibus agitur, vel quorumcunque aliorum felicitati non invidéo, nec quæcunque malitiam eos nocere festino: quorum salubrem ac regularem statum et cupivi et cupio, et quæsi et quæro, et de quorum dejectione dolui satis ac doleo, quia nemo majus dispendium de illorum dejectione habet quam ego. Quos, sicut mihi dominus apostolicus dignatus est scribere, justum quid vel pium sentiens, sine retractatione in suis ordinibus consensu ac iudicio coepiscoporum Rhemensis provinciæ restituere maturarem, si illos ab eisdem gradibus cum eorum tantum iudicio dejecissem. Ad quod me, juxta ejus verba discretissima, quia eos non dejeci, flecti munda conscientia non permisit. Et hoc meo ausu facere vereor, quoniam a vobis, aut a decessoribus vestris, quinque videlicet provinciarum episcopis, quorum meo consensu expectierunt iudicium secundum sacros canones electorum ex consensu partium diffinitione fuere dejecti. Et idcirco aliorum opus in illorum restitutione nullatenus usurpare præsumpsi: quia, sicut scitis, regulæ sacræ usque ad similem excusationis vindictam decernunt, ut ab aliis dejecti ab aliis non recipiantur, minime autem restituantur: sed aut eorumdem, aut majoris concilii episcoporum discussiones ac iudicia præstolentur. Et quia Leo dicit (*epist.* 95 *ad Rusticum Narbon.*) ut in his quæ vel dubia fuerint, aut obscura, in noverimus sequendum, quod nec præceptis evangelicis contrarium, nec decretis sanctorum inveniatur adversum, et dominus ac Pater noster Nicolaus papa vobis ut mihi videtur scripsit, quoniam quæ statuta sunt de præfatis viris, violanda non ducat, nisi forsân sacris legibus inveniatur adversa, simplici ac sincera cordis intentione ex regulis sacris perspicue tarditati sensus mei monstrari exspecto, utrum quæ diffinierunt fratres et coepiscopi nostri, sicut hactenus observata sunt, de cætero ut regulis concordantia debeant observari, an illorum diffinitio ut inventa legibus sacris adversa debeat refutari. Sed et mihi ostendi exspecto apertius, quam in suis sacris litteris intelligere valeam, si domni Benedicti, ac ejusdem domni Nicolai, super eadem diffinitionem sub anathemate confirmationis privilegia, nisi forte illa ipse sua singulari auctoritate dissolvenda et immutanda viderit, quorum summam firmitatemque nobis omnibus scripsit in apostolicæ sedis reservatam arbitrio potestatis, nos sine regularum et sedis apostolicæ præiudicio, sineque nostro communi periculo, dissolvere et immutare possimus, Cælestino dicente (*epist.* 3): Quæ a nobis res digna servabitur, si decretalium norma constitutorum pro aliquorum libitu licentia populis permissa frangatur? Sed et a nobis non est parvipendenda granditer Leonis papæ ad Leonem Augustum de se scripta sententia (*epist.* 84), Si quæ, inquit, destruxi hæc ædifico, prævaricatorem me constituo, et eis me ultionum conditionibus subdo, quas non solum auctoritas

beatæ memoriæ Martiani, sed etiam ego mea confessione firmavi. De quibus ultionum conditionibus quid a sancto Spiritu per concilia provinciæ Africæ, quidve Dei sapientia, qua, ut scriptum est, conditores legum justa decernunt, legibus sit decretum, melius ipsi scitis. Quod si etiam hoc de se intelligens, et his legum conditionibus subdi tantus papa et primæ sedis pontifex præcavendo refugit, qualiter eisdem ultionum conditionibus subdi præcavendo timere nos debeamus subjecti, patenter ostendit. Sed et de contempto anathemate necessitate (quanto magis deliberatione?) rite prolato, quod in præfatis privilegiis continetur, quid sanctus Gregorius ad Theoctistam patriciam dicat (*lib. ix, epist. 79*), sapientiam vestram a Deo doctam non latet. Et Symmachus dicit (*epist. 1 ad Æonium*) ad ipsam sacrosanctam catholicam religionem pertinere, cujus omnis potestas infringitur, nisi universa, quæ a Domini sacerdotibus semel regulariter statuuntur, perpetua sint; quod alias contingere poterit, si successor decessoris actibus non tribuerit firmitatem, et roborando quæ gesta sunt, faciat rata esse quæ gesserit. Et Gelasius (*epist. 11 ad Germanos*): « Patres, inquit, nostri catholici videlicet doctique pontifices, quidquid pro fide, pro veritate, pro communione catholica atque apostolica, secundum Scripturarum tramitem, traditionemque majorum, facta semel congregatione sanxerunt, inconvulsum voluerunt deinceps firmumque constare; nec in hac eadem causa denuo quæ præfixa fuerant retractari qualibet recenti præsumptione permiserunt. Sapientissime pervidentes, quoniam si decreta salubriter cuiquam liceret iterare, nullum contra singulos quosque prorsus errores stabile persisteret Ecclesiæ constitutum, ac semper iisdem furoribus redivivis omnis integra diffinitio turbaretur. »

Hæc itaque de litteris divinitus inspiratis accepta, vel pro rei notitia manifestata, non ad resultandum, quod absit, in aliquo domni papæ decretis apostolicis, vel ad resistendum vestris regularibus diffinitionibus profero; sed ut quomodo his quæ in dejectione illorum diffinita sunt hactenus obedivi, sic in eorum restitutione, cujus estis a domno apostolico arbitri constituti, si a vobis fienda canonice inventa et patrata fuerit, quantum ex me est, præfatis regulis sacris, et episcopalibus atque apostolicæ sedis exinde confirmationibus, periculose non obviam, et a præceptionibus, quæ in apostolicis epistolis continentur, a quibus Domino annuente vel transverso, ut dicitur, ungue scienter et per contumaciam non exorbitabo, in nullo per ignorantiam deviem, et qualiter absque descrimine sequi debeam regularem vestram, quorum ex delegatione sedis apostolicæ interest, diffinitionem, per ipsarum regularum tramitem liquido cognoscere valeam. Ad hoc enim vel maxime ad synodum venit episcopus, ut aut discat, aut doceat, aut corrigatur, aut corrigat. Et Cœlestino dicente (*Decret. 20, episcopis per Apuliam, etc.*), ut nulli sacerdoti suos liceat canones ignorare, nec

Aquidquam facere quod Patrum possit regulis obviare, necesse est ut ea hinc decernatis, ne aut in quæstionem reveniant, aut occasio exinde alicujus præsumptionis exurgat, aut illa dissolvere temporibus nostris vel successorum nostrorum oporteat. Quanta, inquit Symmachus (*epist. 1, ad Æonium*), vicariis beatissimi Petri apostoli judicabitur esse reverentia, si quæ in sacerdotio præcipiunt eisdem transeuntibus dissolvantur? quia, ut idem dicit, non potest ex parte firmum esse quod generalitatis tangit injuriam.

EPISTOLA IV.

AD EAMDEM SYNODUM SUSSIONENSEM

De Ebone Rhemensi, quod ab episcopatu jure dejectus, nec legitime postea restitutus, clericos ordinare non potuerit, et quod hi quos ordinavit, nisi synodo Meldensi suspensi, in Suessionensi gradu spoliati sint.

(Apud Sirmond.)

HINC MARUS Rhemorum episcopus sanctæ synodo domni papæ Nicolai auctoritate convocatæ.

CAP. I. De Ebone, unde quidam loquuntur, qui causam ejus nesciunt, vel scire aut audire non volunt, cum quocunque per contentionem nullam conferam quæstionem, quia nec domnus apostolicus mihi agendum hoc scripsit, nec cum eodem Ebone in vita sua exstiti altercator, nec post mortem ejus illius sum derogator, nec ejus sedis invasor exstiti, quam ab eo secundum regulas sacerdotio defuncto quartus, post eos qui eam tenuerunt, canonice in ea electus et ordinatus regendam suscepi. Ratione autem dictante, quam omni poscenti negare non debeo, veritatem proferre licite valeo. Idem namque a se, juxta sacras regulas et traditionem ecclesiasticam, ac decreta sedis Romanæ pontificum, Zosimi, Joannis atque Gregorii, sicut ab eis constitutum multoties legitur, per professionis suæ libellum, ea moderatione, quam Leo magnus papa decrevit ad universos episcopos per Samnium, Picenum et Tusciam (*ep. 86*), dictatum et propria manu subscriptum, in synodo se deposuit, et episcopali ministerio spoliavit, atque secundum suam professionem et subscriptionem a quadraginta tribus episcopis judicium depositionis suscepit: sicut ille ipse libellus, quem synodo porrexit, et notitia synodalis, quæ habemus, evidenter ostendunt. Ut enim dicit Gelasius, ideo vocatur ad judicium certa quæcunque persona, ut aut fateatur objecta, aut ut convincatur objectis. Sed hunc et actio pene omni mundo nota convicit, et ipse propria se voce et subscripta professione damnavit. Postea vero sine ulla regulari restitutione idem ministerium episcopale, quo se privaverat, contra sacros canones usurpavit. Et demum sub papa Sergio Romam veniens, ab eo, ut damnatus in laica tantum communione maneret, districta sententia, sicut et gesta ipsius papæ demonstrant, condemnatus fuit. Qui cum metropolis Rhemorum, in qua fuerat ordinatus, per decennium post depositionem ejus pastore vacaret, sed et usque ad terminum vitæ suæ, cum fere decem et septem annis post damnationem suam

vixerit, eandem sedem qua regulariter se privavit, A canonice non repetiit, nec obtinuit, neque ullum canonicæ suæ restitutionis documentum synodo cuilibet, vel principibus terræ, ac populis, qui eum damnatum fuisse noverant, secundum regulas sacras ostendit. Et si quis vult dicere eum fuisse regulariter, consensu episcoporum, vel sedis apostolicæ restitutum, sicut sanctus Gelasius in decretali sua epistola de Acacio dicit (in tomo *de anath. vinculo*), quem sui complices ac fautores restitutum fuisse fingebant, doceat a quibus et ubi ille consensus restitutionis sit gestus, si secundum Ecclesiæ regulas celebratus, si paterna traditione profectus, si majorum more prolatus, si competenti examinatione depromptus, si ad primam sedem, cujus intererat, de sententia qua tenebatur obstrictus, secundum Ecclesiæ regulas est relatum, si eadem quæ ligavit absolvit. Si hæc ita gesta non sunt, cum nec a pontificibus legitime et ecclesiasticis legibus fuerit expeditus, nulla sæculari potestate potuit præter Ecclesiæ tramitem prorsus absolvi. Nec quisquam ei post depositionem quasi restituto communicare debuerat, in ea duntaxat causa, unde a seipso et ab episcoporum concilio, insuper et ab apostolica sede excommunicatus extiterat, sine restitutionis suæ canonicis litteris, ab eis a quibus fuerat restitutus secundum morem confectis, sicut sacri canones et decreta Felicis papæ demonstrant (Felix, *in synodo Rom., epist.* 59). Quapropter, ut Leo ad Theodorum scribit, quod manens in corpore non recepit, consequi exutus carne non poterit. Unde taliter visum est de illo tenendum, sicut Gelasius de Acacio dicit (*de tomo Anathem.*), Talis est, inquit, dictus, qualis ligatus est, talis usque in finem permansit, talis esse non destitit. Ita talis est hodie, qualis est et dictus, non talis esse jam non potest. Nunquam igitur, talis permanendo solvendus est. Et constat quia comedens fructus viæ suæ, suisque consiliis saturatus, docente Innocentio, qui particeps factus est damnato, quomodo debeat honorem accipere invenire non possum, dimisit reliquias suas parvulis suis. Sed et de eo omnem quæstionem, secundum leges ecclesiasticas et mundanas, quas probat Ecclesia, qui damnatus fuit anno Incarnationis Dominicæ 835, indictione XIII, sub die Kalendarum IV Nonas Martii, jam tricennale et amplius eo tempus excludit.

CAP. II. Sed dicitur usque ad vitæ suæ terminum D episcopale ministerium in omnibus ecclesiasticis muniis peregrisse. Quæ præsumptio a sanum sapientibus non sumitur in exemplum: quia et in veteri et in novo sacerdotio vetus hoc artificium est diaboli, et quia plures hoc præsumperunt, sicut Bonosus, contra cujus morbum Innocentius, et Proculus, adversus quem laboravit non modice Zosimus, et Acacius, quem dejecit Felix, et sequens sacros canones, ac decreta prædecessorum suorum, cum præsumptione et usurpatione sua peremit et exstinxit Gelasius. Et plures alii fuerunt, qui in hanc præsumptionis sententiam transierunt, et transeuntibus

consenserunt, de quibus in nostro sæculo quosdam audivimus, quosdam etiam qui hoc egerunt vidimus. Sed, monente Scriptura, non debemus turbam sequi ad male agendum, et ut Innocentius loquens de Bonoso dicit (*decret.* 56), « Quoties a populis, aut a turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem non potest vindicari, inultum solet transire. Priora ergo dimittenda dico Dei judicio, et de reliquo maxima sollicitudine præcavendum. » Et de incongruo sacris Scripturis ac sanctorum decretis multorum consensu, item in decretis apostolicæ sedis legitur, quia et si omnes sacerdotes, et mundus assentiat, damnatio consentientes involvit, non prævaricationem consensus absolvit. Non enim crimen minuitur, sed accrescit, cum generale fit ex privato. Hoc enim Deus omnium indicavit, qui mundum peccantem generali diluvio interemit; et sacrum dicit Nicænum concilium (*can.* 9), quia quod irreprehensibile est catholica defendit Ecclesia. Nam si hoc impune fuerit licitum, ut hi auctoritatem in sacris ordinibus ministrandi, vel eosdem ordines tribuendi usurpent, qui aut penitus non acceperint, aut contra regulas ordines sacros acceperint, aut quibus regulariter ministerium sacrorum ordinum fuerit interdictum, omnis ordo et vigor ecclesiasticus non tantum nutabit vel confundetur, quam penitus destruetur.

CAP. III. Quia denique in Moguntina provincia ministravit, contra omnem auctoritatem esse cognoscitur. Nam Antiocheni canones de vacante episcopo et vacante Ecclesia regulam præfixerunt (*can.* 16, 17, 18); sed et de illo qui manus impositionem episcopatus accipit et ministrare detrectat, necnon et de illo qui ordinatus nullo suo vitio ad parochiam, in qua ordinatus fuerat, non accedit. De quibus regulis nulla Eboni convenit. Et canones Sardicenses (*can.* 21) de vim injuste patientibus, et pro disciplina et catholica confessione, vel pro defensione veritatis expulsis, vel pericula evadere quærentibus, quid teneri debeat manifeste demonstrant. Sed nec ista regula Ebonem absolvit; cum et sacerdotes, et omnis pene mundus, et ipsa etiam sedes apostolica ejus falsis criminibus appetitum, et quadam traditione pro honoribus cum juramento exinde acceptis venditum, et ab imperio, atque ab ipso Ecclesiæ aditu, pium Augustum Ludovicum satagente ipso abjectum gravissime ingemuerit, et innoxium a criminibus inventum, et justissime restitutum, totus in orbe terrarum mundus gaudio exultaverit, et Ebonem dejiciendum, qui irreverentius manum in christum Domini miserat, ut reum majestatis, una cum ipso clamaverit. Sed neque necessitate cogente, propria amissa provincia, secundum Chalcedonenses canones (*can.* 20), civitate in qua ordinatus fuerat captivata, pulsus ab hostibus exstitit, ut alibi incardinari valeret, sicut in decretis beati Gregorii, et aliorum sedis Romanæ pontificum invenimus; nec injuste et contra regulas sacras dejectus, et regulariter sedi suæ secundum Sardicenses canones (*can.*

3) jussu sedis apostolicæ refricato iudicio restitutus, a quo documento canonico invenitur. Quapropter ab ipsa, ubi immorabatur, parochia contra concilium Africanum appetitus, ut ibi decretum est, potestate iudiciaria per rectorem provinciæ protinus excludi, et neque ab Ecclesiis quibus præfuit, neque a quolibet homine defensari debuerat. Constat ergo juste dejectum ea quæ sua non fuerant præsumpsisse : cuius non necesse est nos merita actusque discutere, cum habeat conscientiæ et operis sui testem quem habet et iudicem. Nam, ut Leo dicit (*epist 84 ad Leonem Augustum*), quæ patefacta sunt quærere, et quæ perfecta sunt retractare, et quæ sunt diffinita convellere, quid aliud est, quam de adeptis gratiam non referre, et ad interdictæ arboris cibum improbos appetitus mortiferæ cupiditatis extendere ?

CAP. IV. De mea etiam ordinatione, cui forte si aliqui occulte, quod aperte non audio, derogant, in nullam altercationem contra quemcumque intrabo, quia, sicut dicit Apostolus, in mortuis testamentum est confirmatum (*Heb. ix, 17*). Nam cum Rhemensis Ecclesiam Folco fere per novem annos sine ulla regulari Ebonis reclamatione tenuisset, et post eum Noto pene per annum et dimidium eandem sedem similiter sine ulla Ebonis repetitione tenuisset, sub Sergio papa in synodo plurimorum archiepiscoporum et episcoporum apud Bellovacum dioceseos Rhemorum habita, a clero et plebe ipsius metropolis, sed et ab episcopis ejusdem provinciæ petitis, et ab archiepiscopo tunc meo, et proprio episcopo, necnon et a coepiscopis ipsius provinciæ, secundum Laodicense concilium (*can. 12*), cum consensu abbatis mei et fratrum monasterii in quo degebam, episcopis Rhemensis provinciæ, et clero ac plebi ipsius metropolis per canonicas litteras traditus, et cum decreto canonico, præsentia vel consensu omnium suffraganeorum ipsius metropolis, et a metropolitano meo, qui me illis tradiderat, sum in eadem Ecclesia, omnibus acclamantibus, absque ullius contradictione vel repetitione, canonicè et secundum decreta sedis Romanæ pontificum ordinatus : ipsaque ordinatio mea non solum Rhemorum provinciæ episcoporum, ordinatorum videlicet meorum, secundum Africanum concilium subscriptionibus est roborata, verum et omnium pene Galliarum ; atque Neustriæ, necnon et Aquitaniæ episcoporum manibus subscripta epistola ad præfatum Sergium, papam, unanimiter dirigenda ; sed et edicto domni regis Caroli manu propria confirmato, et sigillo ipsius corroborato, est comprobata. Quæ omnia Sergio, antequam mittere ad illum concurrerem, in brevi defuncto, Leoni papæ sunt missa. Indeque a domno imperatore Lothario, suam epistolam eidem Leoni papæ dirigente, in qua scripsit quantum pro restitutione Ebonis apud Sergium papam sategerit, et nihil obtinere potuerit, favoribus prosecuta, et ab eodem Leone papa et usu pallii et privilegio sedis apostolicæ, ac pluribus apostolicis suis epistolis, ut videlicet in loco pastoris sacerdotio defuncti, est multoties approbata.

A Quamque ordinationem meam, sanctæ memoriæ gratia et nomine Benedictus, sed et dominus ac Pater noster papa Nicolaus, suis privilegiis eam corroborarunt. Quæ in episcopali concilio, et ante ordinationem electio, et postea ordinatio canonicè patrata fuisse, non contra cujuscunque quæstionem, sed adversus susurrantium atque occulte mussitantium derogationes, ut omnis iniquitas oppilaret os suum, ex sacris regulis est demonstrata. Sed et illud in causa est, cur inde in nullam altercationem contra quemcumque modo intrare non deliberem, quoniam dominus papa suis apostolicis litteris mihi non scripsit, ut cuicumque inde per quæstionem debeam reddere rationem. Quod non de diffidentia dico, quasi documentorum probamentis ad ista deficiam, in quo jure si quis audeat, audeo et ego ; sed et Leonis ad Leonem Augustum verba pro modulo meo sequens, dicentis (*epist 84*), quia de rebus et apud Nicæam, et apud Chalcedonem, sicut Deo placuit definitis, nullum audeamus inire tractatum, tanquam dubia vel infirma sint, quæ tanta per sanctum Spiritum fixit auctoritas. Cum tantus ac tantæ sedis papa se ad hæc dixerit non audent, ego tantillus homuncio super ea quæ tot conciliorum et tantorum pontificum sedis apostolicæ de ordinatione mea, qualiscunque plebis Dei famuli, sicut certissima monimenta declarant, approbavit et fixit auctoritas, tanquam de re dubia vel infirma, nullum audeo inire certamen.

CAP. V. De his autem fratribus nostris, de quibus nuper nobis communiter dominus apostolicus scripsit, si vobis ad apostolica scripta non sufficit brevis a me data responsio, ecce habetis gesta episcopalia, et privilegia domni Benedicti et domni Nicolai, quæ vobis demonstrant qua ratione et quo ordine, quæ auctoritate, et a quibus, et ubi, et quando patrata sint, quæ in eos acta fuerunt. Quibus omnibus perscrutatis, secundum domni et Patris nostri apostolici papæ discretissimum ac regulare mandatum, quod justum et pium invenitis, secundum canones sacros decernite, absque ulla, quantum ex me est, contradictione perficite : quia sicut in præcedenti schedula vobis scripsi, nec illius apostolicis præceptis, nec vestris regularibus definitionibus contradicam.

CAP. VI. Cæterum si vestræ beneplacitæ voluntati necessarium visum fuerit non ad ullam contentionem, nec adversum alicujus quæstionem, sed ob pleniorum rei notitiam, ut de Ebonis adhuc latius regulari depositione, et nulla canonica restitutione, sed et de mea qualiter celebrata sit ordinatione, vel qua ratione fratres et coepiscopi nostri in synodo Meldensi filios Rhemensis Ecclesiæ, de quibus agitur suspenderunt, vel unde accepit Suessonica synodus non debere in gradibus ecclesiasticis eos manere, rationem et ordinem, atque auctoritatem, quæ ibi ostensa, et a sollicitudine exiguitatis meæ suscepta sunt, ne offendam reticens dicendam in tempore veritatem, vestræ fraternitati pondere non negabo. Tantum ut non vos morosa, et forte vobis si nota est

non necessaria ratio tædeat, et sic veritas a me post-
sit ostendi, quatenus vestræ unanimatis charitas erga
me debeat conservari. Qui absque nostro detrimento
non solum fratribus, sed et inimicis prodesse deside-
ro, et apostolicis mandatis quacunq̄ue contumacia
non resulto, nec fraternis vestris monitis et regula-
ribus diffinitionibus intentionem vel manus obvias
tendere paro, ea tamen conditione, quod et vos velle
et studere cognosco, ut regularum status et sedis
apostolicæ privilegium maneat, et commune pericu-
lum nostrum vitari prævaleat.

Post hanc schedulam, synodo ostensa sunt gesta
episcopalia Suessionicæ synodi per manus Hincmari
Laudunensis episcopi, et gesta synodi Bituricensis
provinciæ per manus Raginelmi Tornacensis epi-
scopi, et privilegium domni Benedicti per manus
Erchanravi Catalaunensis episcopi, et privile-
gium domni Nicolai per manus Hodonis Belva-
censis episcopi. Et post hæc omnia, data est
quæ sequitur schedula, qualiter priscis, ut dicit Ge-
lasius, pro sui reverentia manentibus constitutis,
et salvis apostolicæ sedis privilegiis, cum eorum
etiam salvamento qui synodo subscripserunt, in qua
fratres de quibus agitur fuere dejecti, per indulgen-
tiam et auctoritatem domni papæ in suis ordinibus
recipi et provehi possint absque contradictione,
migratis jam omnibus, qui in Ebonis depositione
fuerunt, episcopis, excepto solo Rothado; sed et eis
qui illi excommunicato dicebantur communicasse,
et aliis in eorum locis substitutis, ac per eos, ut ita
dicamus, innumeris ordinatis. Tantum ut de cætero
scandala, quæ hinc valent emergi, domni apostolici
auctoritate et providentia devitentur.

EPISTOLA V.

AD EPISCOPOS SYNODI SUESSIONENSIS,

*Quod absque necessitate mutari non debeant quæ
semel in conciliis statuta vel iudicata sunt.*

(Apud Sirmond.)

HINCMARUS Rhemorum episcopus REMIGIO, WENI-
LONI, et ceteris archiepiscopis, et episcopis, domni
papæ Nicolai auctoritate ad synodum, quo et exigui-
tatem meam cum coepiscopis nostris venire præcep-
pit, in hanc Suessorum civitatem pro causa Vul-
fadi et collegarum ejus convocatis.

Legimus, scribente beato Innocentio (*epist. 2, ad
Exuperium*), quod de quibusdam observatio prior du-
rior, posterior interveniente misericordia inclinior
est. Et sanctus Leo dicit (*epist. 95, ad Rusticum*),
quia sicut quædam sunt, quæ nulla possunt ratione
convelli, ita multa sunt quæ aut pro consideratione
ætatum, aut pro necessitate rerum, oporteat tempe-
rari. Velut et de quodam indulgentiæ jure dicit, in
quo, inquiens, non regulam constituimus, sed quid
sit tolerabilius æstimamus. Et facundissimus Gela-
sius (*epist. 6*): Priscis, inquit, pro suo reverentia ma-
nentibus constitutis, quæ ubi nulla vel rerum vel
temporum perurget augustia regulariter convenit
custodiri. Hic procul dubio, qui in ecclesiasticorum

A narratur altitudine dignitatum, et in cujus virtute
bonis operibus corda ponenda sunt, gradibus utique
distributis, cunctis Deus noster et rector populis
prædicandus est Christianis: ubi nemo sibimet ali-
quid jam æstimet imminutum, cum et de uniuscujus-
que gradus perfectione nil deperit, et convenienter
retinendo quod cœlesti dispensatione collatum est, pa-
riter nobis et cognoscibilem Deum fieri, et tribuit
esse rectorem. Nam etsi quid indulgetur de tempo-
rum quantitate, moribus aggregata strenuitate pen-
satur, si vitæ jam proposito continetur, quod prote-
lata fuerat ætate curandum: dummodo illa nullate-
nus dissimulata subripiant, quorum quodlibet si inesse
claruerit, merito clericalibus infulis reprobabilem
convincat esse personam. Et si illa nonnunquam si-
nenda sunt, quæ si cæterorum constet integritas,
sola nocere non valeant: illa tamen sunt magnopere
præcavenda quæ recipi sine manifesta decoloratione
non possint. Et Africanum concilium, de virginum
velatione retractans (*can. 93*), ita manere constitu-
tionem prioris concilii, ubi nulla perurget necessi-
tas, decrevit, ut non obsit posteriori concilio certis
pro causis ea quæ constituta fuerant immutanti, nec
posterius concilium priori obviet (*can. 35*), ubi nulla
illud perurget necessitas immutare. Sed et de Dona-
tistis decrevit, ut consentientibus fratribus et co-
episcopis, maxime autem apostolica sede, a quibus
inde fuerat diffinitum, quatenus secundum unius-
cujusque episcopi catholici voluntatem atque consi-
lium, qui in eodem loco gubernat Ecclesiam, si hoc
paci Christianæ prodesse visum fuerit, in suis ho-
noribus suscipiantur, sicut prioribus ejusdem divi-
sionis temporibus factum esse manifestum est:
quod multorum et pene omnium Africanarum Eccle-
siarum, quibus talis error exortus est, exempla te-
stantur. Non ut concilium, quod in transmarinis
partibus de hac re factum est, dissolvatur, sed ut il-
lud maneat circa eos qui sic transire ad Catholicam
volunt, ut nulla per eos unitatis compensatio pro-
curetur. Per quos autem vel omnimodo perfici, vel
adjuvari manifestis fraternarum animarum lucris,
catholica unitas in locis quibus degunt visa fuerit,
non eis obsit quod contra honores eorum, quamvis
salus nulli interclusa sit, in transmarino concilio
statutum est.

Unde manentibus statutis, absque regularum et
apostolicæ sedis præjudicio, et judicantium ullo dis-
crimine, quos non solum auctoritas Carthaginensis
concilii ab omni nævo defendit, si eorum fuerit so-
luta sententia, qui convinci non possunt vel inimico
animo judicasse, aut aliqua cupiditate aut gratia de-
pravati; verum et idem concilium, sed et Antioche-
num, atque decreta sedis Romanæ pontificum, Inno-
centii, Zosimi atque Leonis, eos commendant, per
quæ sua confirmavere judicia, quæ fratres et coepi-
scopi nostri in Suessionica synodo Rhemensis Eccle-
siæ filiis, ab Ebone post depositionem suam ordina-
tis, censura ecclesiasticæ severitatis judicaverunt,
ubi eos non judicavi, nec cum iudicibus eorum sub-

scripsi : manente etiam, ut oportet et necesse est, auctoritate privilegiorum domni Benedicti, et domni ac Patris nostri Nicolai papæ; si illi placet cui cuncta bona placent, ut decessoris sui Benedicti et sua privilegia a se confirmati sententia de his fratribus propter misericordiam per indulgentiam immutetur, ubi exinde scriptum habetur, salvo Romanæ sedis in omnibus jussu atque judicio : et aliter decretum confirmetur, nobisque tenendum mandetur, juxta moderationem Innocentii, qui observationem priorem durior, posteriorem autem interveniente misericordia inclinatioem dicit (*epist. 2, ad Exuperium*); et vestra fraternitas, qui eosdem fratres judicastis, vel quorum decessores illos judicaverunt, unanimi benignitate, justitia, pietate condita consenserit atque decreverit, sicut sacra et mystica Nicæna synodus de Novatianis (*can. 8*), et per indulgentiam, in epistola ad universos episcopos per Ægyptum, Libyam et Pentapolim constitutos, de Meletio damnato clementi consilio, dum subtili veraque ratione nullam veniam mereretur, et ab eo post damnationem illius ordinatis, quos Meletianos appellat, decrevit.

Nam idem Meletius, ut in veraci et recipienda historia legimus, unius civitatis Ægyptiorum episcopus, sub Petro Alexandrinæ civitatis archiepiscopo, qui suscepit Diocletiano imperante martyrium, depositus est, et propter alias multas causas, et maxime quia in persecutione fide negata sacrificaverat. Ergo damnatus habuit multos sequaces, et hæresiarches factus est eorum qui hactenus ab eo in Ægypto Meletiani vocantur, nullam justitiæ satisfactionem habens cur remanserit ab Ecclesia separatus. Dicebat quidem injustitiam se passum, et obloquebatur sibi derogabatque Petro. Sed Petrus in persecutione percepta martyrii palma defunctus est; iste vero retulit detractiones in Achillam, qui post Petrum suscepit episcopatum, et rursus in Alexandrum, qui post Achillam noscitur ordinatus. Inter hæc igitur supervenit quæstio Ariana, et Meletius una cum suis defendebat Arium, conspiratione facta cum eo adversus episcopum. De quo Meletio et ejus complicibus præfata sacra synodus in præscripta epistola, pacis redintegrandæ et unitatis gratia, hæc decrevit ad locum. Placuit, inquit (*epistola conc. Nicæni ad Ægyptios*), Meletium quidem clementi consilio, dum subtili veraque ratione nullam veniam mereretur, manere quidem in propria civitate, nullam vero omnimodis habere potestatem neque eligendi, neque ordinandi, nec in provincia, nec in qualibet civitate, purumque nomen tantummodo possidere. Eos autem qui ab eo sunt constituti, mystica ordinatione firmatos habere honorem et ministerium, ut tamen sequentes sint modis omnibus universorum in singulis parochiis et ecclesiis a charissimo et comministro nostro Alexandro consecratorum, ut in his nulla potestas sit placitos sibi eligere, aut nomina eorum præferre aut omnino aliquid gere præter voluntatem Ecclesiæ catholicæ

A præsulis Alexandri. Gratia namque Dei, et orationibus vestris, in nullo schismate repertos, sed sine macula in catholica et apostolica Ecclesia permanentes, dignum est potestatem habere et eligendi quemlibet, et nomina eorum dandi qui clero sunt digni, et absolute facere omnia secundum legem et sanctiones Ecclesiæ. Si quem vero contigerit requiescere in Ecclesia, tunc provehi in honorem defuncti eos qui nuper assumpti sunt, solummodo si videantur digni, et populus eos elegerit, concedente simul et consignante maximæ Alexandriæ civitatis episcopo. Hoc itaque aliis quidem concessum est omnibus : in persona vero Meletii nequam eadem placuerunt propter priorem indisciplinationem ejus, et propter procacitates ejus ac petulantiam voluntatem, ne ulla daretur auctoritas vel potestas homini, qui posset rursus easdem indisciplinationes instruere. Et Anastasius junior papa, ad Anastasium imperatorem scribens de ordinatis a damnato Acacio (*epistola unica*), recipiendos in suis ordinibus dicit. Quanquam eadem epistola sacris canonibus et decretis Innocentii, Zosimi, et Leonis, atque Gelasii, a quibusdam non convenire dicatur; quia ut ambigua sententia in eadem epistola idem Anastasius scribit, et baptizavit catholice, non canonice : nec secundum sacras regulas, neque secundum Ecclesiæ catholicæ consuetudinem sacerdotes vel levitas damnatus ordinavit Acacius, quia possunt etiam interdum laici catholici baptizati, ut dicit Gelasius, catholice baptizare, et etiam criminosi adhuc sedentes super cathedram, sicut Scribæ et Pharisei, et sicut Judas, pro ministerii dignitate inter apostolos sibi commissa, et nondum judicio aperto amissa, pro suo officio quæ in eodem ministerio operanda sunt operari. Sunt et alia, quæ hic poni poterant, nisi obviari eis ab aliis constitutis sanctorumque decretis manifeste cognosceretur; quoniam, ut Daniel dicit : *Pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia* (*Dan. xii, 4*), aliter de hujusmodi decreta fuisse inveniuntur. Et idcirco ista posuisse sufficiat, quæ indulgentiæ potius misericordiam sequi, quam censuram justitiæ intentare videntur.

His ergo ita se habentibus, quantum ex me est, sedis apostolicæ benignitati, et vestræ fraternitatis bene placitæ consensioni, sollicitus servare unitatem spiritus in vinculo pacis, in fratrum istorum regulari statu non obvio. Quorum, sicut in præcedenti scheda vobis porrecta præmisi, salubrem ac regularem statum et cupivi et cupio, et quæsivi et quæro, et de quorum dejectione dolui satis et doleo, quia nemo majus dispendium habet de illorum dejectione quam ego. Et hæc quidem scripsi pro mediocritate ingenioli mei, devotionem mentis meæ circa fratres ostendens, priscis, ut dicit Gelasius, pro sui reverentia manentibus constitutis, et reservato per omnia sententiæ ac juris privilegio apostolicæ sedis, et non præjudicans vestræ vel cujuscunque rationabili, seu plus tenendæ, ac majoris auctoritatis sententiæ,

quam si mihi ostensa fuerit paratus sum sine contradictione aliqua sequi. Illa tamen modis omnibus in istorum statu, si tamen a vobis unanimiter inde consensum, et a domno papa fuerit confirmatum, conditione servata, quam et apostolica sedes pro ecclesiastico vigore ab omnibus petimus faciat conservari, et a vestra fraternitate necesse est provideri, ne hac, quod absit, occasione auctoritatem in sacris ordinibus ministrandi usurpent, qui aut penitus non acceperint, aut contra regulas acceperint, vel quibus regulariter ministerium fuerit interdictum. Quoniam si hoc impune fuerit licitum, omnis ordo et vigor ecclesiasticus non tantum nutabit, quantum penitus confundetur. Sunt cum istis et alia, de quibus provide domni apostolici summa auctoritas, et sub ejus magisterio hinc vestra solers considerabit sagacitas, quæ in alio diplomate mea vobis ostendet humilitas, ne sub hujus rei occasione in Ecclesia possint emergi. Vestra autem prudentia et hæc clarius, et alia, quæ sensus mei paucitas non potest attingere, contemplabitur, et domni apostolici supereminens sapientia multo sollicitius et videbit quæ providenda sunt, et præsentibus medelam et futuris imponet custodiam.

EPISTOLA VI.

AD EPISCOPOS SYNODI SUSSIONENSIS.

De Vulfado, quod Lingonensem Ecclesiam pastore viduatam usurpare præsumpserit, ac per satisfactionis libellum nunquam se ulterius ad graduum ecclesiasticorum administrationem aspiraturum professus sit.

(Apud eundem.)

HINCARIUS Rhemorum episcopus, REMIGIO, WENILONI, et cæteris archiepiscopis et episcopis, domni papæ Nicolai auctoritate ad synodum, quo et exiguitatem meam cum coepiscopis nostris venire præcepit, in hanc Suessorum civitatem pro causa Vulfadi et collegarum ejus convocatis.

Quod invitatus dico, et suppressere in totum non audeo, ne forte mihi ab his qui hoc sciunt imputetur quod calliditate aliqua occultaverim veritatem, et si hæc causa, juxta veterum constitutionem iudicio synodali decreta, sine diffinitione synodalis sententiæ modo quolibet fuerit refragata, dilecto fratri nostro Vulfado ad noxam cujuscunque redivivo furore valeat deputari. Isdem namque dilectus frater noster, post omnia quæ de sua et collegarum suorum adjudicatione a synodo episcoporum quinque provinciarum diffinita, et a sedis apostolicæ auctoritate sub anathematis interpositione sunt confirmata, sine audientia et consilio episcopalis concilii sacerdotum qui eum judicaverunt, sineque auctoritate Romani pontificis qui ipsa iudicia confirmavit, inconsulta etiam Rhemensi Ecclesia, extra provinciam ejus, in qua baptizatus, et in clericum tonsus, atque per plures annos in Ecclesia publice sacras Scripturas legit, ubi sicut Africanum decrevit concilium cap. 58 postquam semel legit, ab alia Ecclesia inconsulte recipi non debuerat, sicut idem concilium cap. 21

A manifeste demonstrat, Lingonensem Ecclesiam pastore viduatam, ut ibi ordinaretur episcopus, sub nomine vocati episcopi usurpare præsumpsit, ejusque facultates, quæ secundum Chalcedonense concilium (*can. 25*) penes æconomum futuro dubuerant reservari episcopo, suis suorumque usibus arrogavit; decernente ipso concilio ut eos qui ausi fuerint post diffinitionem magnæ et universalis hujus synodi quidquam ex his quæ sunt prohibita perpetrare, decrevit sancta synodus (*can. 12*) a proprio hujusmodi gradu recedere: et Antiocheno concilio, de damnatis aliquid præsumptibus de ministerio, ut nullo modo liceat eis nec in alia synodo spem restitutionis habere. Et ab hac præsumptione synodali auctoritate, cujus habemus constitutionem, revocatus, jubente Domino, si peccaverit frater tuus, increpa illum, et si pœnitentiam egerit, dimitte illi, per satisfactionis libellum propria manu firmatum recipere communionem, qua regulariter secundum Nicænos et Chalcedonenses canones ac decreta Gelasii fuerat privatus, promeruit, sicut idem ipse libellus, qui præ manibus habetur ostendit. In quo sub jurejurando per sanctam Trinitatem unius deitatis professus est se nunquam et nusquam ad sibi interdictam præsumptionem, et ad graduum ecclesiasticorum administrationem ulterius aspiraturum, neque aliam hujusmodi temeritatem, qua pax Ecclesiæ valeat perturbari, et quies sacerdotalis possit inquietari, scienter vel libenter ulterius moliturum. Quem libellum coram episcopis Pardulo Laudunensi, Guntberto Ebroicensi, Ænea Parisii, coramque rege et quamplurimis aliis, nobis iudicibus suis a synodo constitutis porrexit; decernente beato Gregorio, ut revertentes a schismate jurejurando profiteantur et subscribant, se nunquam ad schisma quo redierant reversuros. Et secundum traditionem Leonis papæ scribentis ad Januarium episcopum (*epist. 3*): «Saluberrimum est, inquit, et spiritalis medicinæ utilitate plenissimum, ut sive presbyteri, sive diaconi, vel cujuslibet ordinis clerici, qui se correctos videri volunt, prius errorem suum damnari a se sine ambiguitate fateantur: ut sensibus pravis et dudum peremptis nulla aspirandi supersit occasio, nec ullum membrum Ecclesiæ talium possit societate violari, cum per omnia illis professio propria cœperit obviare.» Et ad Flavianum Constantinopolitanum episcopum de erroneo ab ecclesiastica disciplina (*epist. 12*): Si, inquit, fideliter aut utiliter dolet, et quam recte mota sit episcopalis auctoritas vel sero cognoscit, vel si ad satisfactionis plenitudinem, omnia quæ ab eo male sunt sensa, viva voce et præsentis subscriptione damnaverit, non erit reprehensibilis erga correctum quantumlacunque miseratio, quia Dominus noster verus et bonus Pastor, qui animam suam posuit pro ovibus suis, et qui venit animas salvare non perdere, imitatores nos suæ vult esse pietatis, ut peccantes justitia coerceat, conversos autem misericordia non repellat. Et item ad Anatolium Constantinopolitanum episcopum de At-

tico presbytero scripsit (*epist.* 82), ut remota omni dubitatione Chalcedonensis synodi diffinitionem de fide, quam et apostolicæ sedis firmavit auctoritas, profiteatur se per omnia servaturum, adjecta subscriptione manus propriæ, quæ in Ecclesia populo præsentate recitetur. Quibus constat eos qui ab ecclesiastica traditione deviant per contemptum, taliter recipi debere : quoniam, ut Hilarus dicit (*epist.* 2), non minus in sanctarum traditionum pelinquitur sanctiones, quam in injuriam ipsius Domini prosilitur. De quibus, si a sua professione vel subscriptione exorbitaverint, Carthaginense dicit concilium (*concilium Carth.* II, *can.* 13). Si quis, inquit, contra suam professionem vel subscriptionem venerit in aliquo, ipse se honore privabit. Et sanctus Gregorius ad Maximum episcopum Salonitanum de Andrea diacono dicit (*epist.* 125, *lib.* VII), quia flagitari judicium non debet de causa quam ipse judicavit. Sed quia contempta fuerat indebita præsumptione, non solum diffinitio synodalis episcoporum, sed et apostolicæ sedis domni Benedicti papæ auctoritas, opportunitate inventa, per venerabilem fratrem et coepiscopum nostrum Hodonem exemplar privilegii domni Benedicti sub fidei astipulatione dirigens domni Nicolai papæ auctoritati, ab eo quod suus decessor firmaverat corroborari poposci : non ad injuriam, quod absit, sedis apostolicæ, quasi ejus adhuc in ambiguum sententia duceretur, et ob id non sufficerent quæ ab ea semel domni Benedicti papæ auctoritate, ut inde quæstio nullis aliquando temporibus oriatur, et aspirantes indebite anhelitus compressi funditus perpetuo maneat, fuerant confirmata : sed quoniam incauta præsumptio ut constitutio geminaretur exegit, quatenus si obstinatio permanere deligeret, se post tot prohibitiones affinita impune non posse tentare cognosceret. Hæc non per malitiam dicta, sed ne ut putarentur per vafritiem tacita, ad vestram notitiam necessarium duxi perducere, qui canonice cuncta per ordinem, quæ in præfato fratre nostro Vulfado et collegis ejus gesta sunt, secundum præceptionem domni nostri papæ, examinare et subtilius investigare, et si quid justum piumque sensum fuerit, de illorum reformatione debetis perficere, ne quid forte prætermissum videatur, quod vobis scire, et unde a vobis conveniat diffiniri.

EPISTOLA VII.

AD NICOLAUM PAPAM.

Per Egilonem missa cum actis synodi Suessionensis anno 866.

(Apud eundem.)

Domino sanctissimo et reverentissimo Patrum Patri NICOLAO, primæ ac summæ sedis apostolicæ et universalis Ecclesiæ papæ, HINCMARUS, Rhemorum episcopus, et vestræ sanctissimæ paternitatis devotissimus famulus.

Decimo quinto Kalend. Septembris, indictionis XIV, secundum vestram apostolicam jussionem, ad Suessorum civitatem, cum fratribus ac coepiscopis

Rhemorum provinciæ, archiepiscopis et episcopis illuc ex mandato vestro convenientibus occurrere festinavi, quo etiam dilectum fratrem nostrum Vulfadam venire commonui. Eos etiam fratres nostros de ipsius collegio, qui sub nostra cura degunt, mecum adduxi. Quos sicut mihi scribere dignati estis, justum quid vel pium sentiens, sine retractatione in suis ordinibus consensu ac judicio coepiscoporum Rhemensis provinciæ restituere maturarem, si illos ab eisdem gradibus cum eorum tantum judicio dejecissem. Sed quoniam synodi episcoporum quinque provinciarum, quorum meo consensu expetierunt judicium, diffinitione fuere dejecti : et sicut melius sapientia vestra novit, sacri canones usque ad similem excommunicationis vindictam decernunt, ut ab aliis dejecti ab aliis non recipiantur, minime autem restituantur, sed aut eorumdem aut majoris concilii episcoporum diffinitiones ac judicia præstolentur, aliorum opus in illorum restitutione nullatenus usurpare præsumpsi quos meo arbitrio ab officio non suspendi, et in præfata synodo episcoporum quinque provinciarum, non tantum non judicavi vel dejeci, verum nec cum iudicibus eorum subscripsi, quia mihi commissæ Ecclesiæ filii finitimos episcopos juxta canones Sardicenses pro causa sua interpellarunt, et Africæ provinciæ canones hujusmodi vicinos episcopos audire, et inter eos ac proprium episcopum adhibitos ab eis episcopos jubent querimoniam diffinire. Unde humiliter obsecro, ne pro inobedientia mihi reputetis, quoniam eos non statim restitui, qui ad synodum, sicut præcepistis, hoc solo meo ausu agere viritus, obedienter occurri, et his quæ fratres et coepiscopi nostri, vestræ sanctissimæ paternitatis devotissimi filii, vestra fulti auctoritate, de illorum restitutione decreverunt, secundum quod mystica Micæna synodus, scribens ad diocesis Ecclesiæ Alexandrinæ, de ordinatis a Meletio damnato episcopo clementi consilio statuit, videlicet ut mystica ordinatione firmati haberent honorem et ministerium, et proveheretur quilibet eorum in honorem episcopi in Ecclesia defuncti, si visus foret dignus, et cum populus elegisset, cum consensu Alexandrini episcopi, sub cujus cura diocesis illa degebat, condecernente quodammodo similia Africano concilio de Donatistis, quæ non vobis ut incognita ingeruntur, sed ut notissima inculcantur, sacrorum canonum et sedis apostolicæ manentibus constitutis paratissime annuere, et sollicitus servare unitatem spiritus in vinculo pacis, obtemperare curavi : reservato per omnia sententiæ ac juris privilegio ejusdem apostolicæ sedis, et salva diffinitione ac confirmatione expectatæ vestræ discretionis, atque auctoritatis. Et quia Synodo, per hunc venerabilem archiepiscopum Egilonem, qui interfuit actionibus, dirigente epistolam omnium nostrum, qui adesse potuimus, cum ipso voce loquentem, quoniam si eis manum porrigitis, vobiscum pariter porrigemus, Vulfado et ejus collegis pro disceptatione diversa judicantium, in eadem synodo omnibus consonan-

ter idipsum sentientibus, sedem apostolicam non fuit necessarium appellare. Idcirco hujusmodi legatum, qui meam vobis repræsentans personam, cujuscunque diversa sentientis allegationibus, quæ modo nullæ sunt, responderet, et vestram exinde diffinitionem referret, omisi dirigere, quia quæ verbis et scriptis mihi per istum religiosum archiepiscopum exinde sequenda atque tenenda mandaveritis, pro scire et posse obedire et conservare curabo, sicut hactenus ea, quæ inde fuerant statuta et confirmata, servavi. Nec causa inobedientiæ missum meæ subditiōnis cum hoc venerando archiepiscopo dimisi transmittere : sed quia sic intellexi in litteris vestræ auctoritatis contineri, tunc solum, ut verbis earum utar, si disceptantibus, vel fortassis alia atque alia decernentibus nobis, præfati dejecti sedem appellaverint apostolicam, et ejus speciali se judicio damnari vel absolvi petierint, si ego, vel si Vulfadus, aut socii ejus, ad vos venire per nos non possemus, vicarios nostros ad hoc negotium ventilandum et finiendum, mox post consummatum concilium xv Kalend. Septembris præsentis xiv indictionis auctoritate vestra collectum, nostras præsentaturos vobis personas, nullam penitus excusationem prætendentes, utrique ad sedem beati Petri mitteremus. Unde supplico, ut merear scripto hinc vestram diffinitionem recipere, quam paratus sum, ut oportet, obnixius observare. Gestorum autem scriem de omnibus quæ in concilio relata, examinata, atque reperta sunt, quæ sicut veneranda decreta statuunt, discretioni vestræ dirigi præcepistis, ut quæ salubria videbuntur corroborentur : si forte aliqua supersunt epistolæ synodali, quæ debeant explanari, hic venerandus ac religiosus sanctitatis vestræ devotissimus filius, et unanimis frater ac consacerdos noster Egilo archiepiscopus, plena fidelique relatione apostolicæ auctoritati vestræ poterit patefacere, et sicut ea visu et auditu comperit ac episcopaliter contulit intimare. Sed et de præfatis fratribus nostris, Rhemorum Ecclesiæ filiis, ab Ebone post depositionem suam ordinatis, qui inter canonicos et monachos, urbanos et parochianos, una cum Vulfado apud nos non sunt amplius quam novem, de quibus sanctissima vestra paternitas mihi scripsit, ut cum dejectionis suæ causam venire ad examen optaverint, nullum ex his quilibet indignationem meam sustineat, nullum ad cœpta peragenda per suggestionem meam patiat̄ur incommodum, qualiter me antea et postea erga eos egisse in synodo fratres et coepiscopi nostri una cum eo repererint, sufficienter dignationi vestræ prævalet enarrare. Quorum salubrem ac singularem statum et cupivi et cupio, et quæsivi et quæro, et quorum dejectioni condolui, et statui eorum congaudeo. De Tetberga etiam regina, unde sublimitati vestræ ab humilitate mea mandari rogastis, quia Lotharium vel ipsam Tetbergam, postquam Arsenius venerandus episcopus et sanctæ Ecclesiæ Romanæ apocrisiarius, ab Attiniaco palatio domni Caroli regis gloriosi perrexit, non vidi, certæ

salubritatis rationem vobis mandare non valeo. Et alia manu. Deus omnipotens sanctitatem vestram, ad doctrinam et correctionem sanctæ suæ Ecclesiæ, in suo apto servitio per annorum multa curricula conservare dignetur, domine sanctissime et reverentissime Patrum Pater in Domino. Data Kalendis Septemb., indict. xiv.

EPISTOLA VIII.

AD EGILONEM ARCHIEPISCOPUM SENONENSEM.

Romam euntem instruit de iis quæ in synodo gesta sunt in causa Vulfadi, et quemadmodum in Urbe gerere se debeat.

(Apud eundem.)

HINCARIUS, nomine non merito Rhemorum episcopus, ac plebis Dei famulus, sanctissimo et reverentissimo EGILONI archiepiscopo, et charissimo ac unanimi atque fidissimo mihi, plurimam in Salvatore salutem.

Quanta fiducia vestra utar dilectione ex vestra mente pensare potestis. Non enim aliter in mente mea vos teneo, quam me alterum exceptis peccatis meis. Quapropter sicut in vobis et de vobis confido, et sicut vobis et pro vobis in omnibus esse cupio, ita erga me in omnibus sitis. Cæterum exemplar epistolæ domni apostolici ad domnum Carolum, quod non mandastis, sed et exemplar epistolæ mihi directæ, sicut mihi mandastis, dilectioni vestræ transmittito. Exemplar autem epistolæ, quæ uniformiter per archiepiscopos istius regni directa est, vos habetis, sine qua ire non debetis. Mitto etiam vobis capitula in quibus summa continetur de omnibus epistolis, quas pro ista causa nobis omnibus domnus apostolicus misit. Et necesse vobis erit ut ipsa capitula bene cognita habeatis, et memoria teneatis quæ sparsim in ipsis epistolis continentur, ut si illi quos scitis more suo sua dicta involvere voluerint, habeatis veritatem quam illis respondere possitis. De scriptis denique quæ porrexi in synodo, de quibus mandastis ut discernere si vobis ad portandum necessaria forent, non mihi visum est vos ullam habere necessitatem : sed videtur mihi, quia si ostensa fuerint apostolico aut Romanis, ut aliquam dubitationem possint afferre domno apostolico, quasi contentiones inter nos fuerint in restitutione Vulfadi, et una cum vestro missatico suspecta synodi et mea epistola fiat, inde aliquod impedimentum et dilatio ad ea quæ senior noster cito obtinere vult de ipso Vulfado. Et puto non displicebit quibusdam, si aliqua occasio interciderit, unde ad illos sit ei necesse recurrere, et sicut mihi jam mandatum est, increpuit apostolico et Romanis tanta legere. In scripto quippe quod primum dedi, nihil aliud habetur nisi quia ego non suspendi eosdem fratres ab officio, neque judicavi, neque a gradibus ecclesiasticis eos dejeci, neque cum iudicibus eorum subscripsi, sed synodus episcoporum quinque provinciarum, et quod vos regulariter inde inveniretis, ego sine cunctatione sequerer secundum tenorem epistolarum domni apostolici : unde et synodus et ego rationem

reddimus in epistolis nostris domno apostolico, A quare eos ego non restitui. Alterum autem scriptum ideo dedi, quia sicut scitis non putabat me Vulfadus ad illum condescendere velle; et licet non in mea præsentia, tamen audiebam per alios illum dicere interdum, Ebonem non fuisse regulariter depositum, interdum autem regulariter restitutum. Et ideo demonstravi eundem Ebonem regulariter depositum, et non regulariter restitutum: qui damnatus anno Incarnationis Dominicæ 835, iv Nonas Martias, et per decem et septem annos postea in carne vivens, suam sedem regulariter in synodo non repetiit, neque obtinuit, nec etiam suam canonicam restitutionem, aut a sede apostolicat, aut a synodo regulariter factam, secundum canones et decreta sedis Romanæ ulli synodo in vita sua ostendit, et omnem quæstionem de illo secundum leges ecclesiasticas et humanas jam tricennale et eo amplius tempus excludit. Quoniam ut Leo ad Theodorum scribit (*epist.* 59, sub medium), quod manens in corpore non recepit, consequi exutus carne non poterit. De cujus depositione admodum plura habeo quam in synodo modo ostenderim, sicut et in ipso scripto in synodo est relectum, ubi me canonicè electum et canonicè ordinatum monstravi. In quibus sicut scitis et rex et omnes concordaverunt, scientes me non in duritia velle contra Vulfadum persistere, qui interdum etiam dicebat quod meus non esset clericus, angustians sicut scitis ut qualicumque modo gradus posset habere. Quæ etiam scripta vobis non ad ostendendum sed ad habendum mitterem, si notarius noster infirmus illa transcribere concurrisset.

Postea autem ostensa est synodus, cui ego non subscripsi; in qua ab ipsis, qui Ebonis damnationi interfuerunt, et verbis et scriptis atque auctoritatibus, coram rege comprobatum fuit, qualiter Ebo a se, juxta decreta Zosimi, Leonis, Joannis et Gregorii, per libellum professionis manu sua subscriptum, et a quadraginta tribus episcopis, secundum suam professionem et subscriptionem, regulariter depositus fuit, et regulariter restitutus non fuit: et ob id, secundum decreta Innocentii, quiscribens ad Martianum Naxitanum episcopum (*epist.* 28), jussit eos recipi suis ordinibus quos Bonosus ante damnationem suam ordinavit. Postea scribens ad Rufum et Eusebium ac cæteros Macedoniæ episcopos (*epist.* 27), eos quos post damnationem suam idem Bonosus ordinavit, nequaquam recipi in ordinibus ecclesiasticis permisit. Et secundum decreta Zosimi ad Aurelium et ad universos episcopos per Africam et cæteras provincias constitutos (*epist.* 6), et ad Massiliensem Ecclesiam, et ad Patroclum Arelatensem episcopum, de his quos post damnationem suam Proculus ordinavit, qui se libello professionis suæ suscripto in synodo deposuit; et secundum decreta Leonis et sacrorum canonum, qui excommunicato communicarunt in dejectione permanere istis fratres judicati fuerunt. Ostensa est etiam synodus episcoporum provinciæ Bituricensis, cui præ-

sedit Rodulfus, manibus eorum subscripta; in qua ab ipsis qui interfuerunt, et ab Aiulfo qui unus fuit de iudicibus Ebonis audierunt, comprobatum fuit eundem Ebonem regulariter fuisse depositum. Deinde ostensa sunt privilegia domni Benedieti et domo Nicolai, qui suis subscriptionibus et Ebonis depositionem et istorum dejectionem confirmaverunt. Quæ si omnia vobis longum fuerit enarrare, breviter poteritis dicere, quæ bene firma tenere debetis quia scitis quales sunt quidam; et peto ut non displiceat vobis quod talia vobis mando firma tenere debere, quasi me putem vobis sapientiosem, quia ex charitate hoc dico, et talia mihi a vobis mandari vellem, si tale missaticum haberem sicut vos habetis. Verba autem quæ vos firma habere debetis, et etiam vestri, si aliquis inde fuerit tentatus, ista sunt: B Quia secundum tenorem epistolarum domni apostolici, sicut in eis scriptum habetur, cuncta per ordinem quæ in istis fratribus gesta sunt canonicè examinantes, invenistis Ebonem juste et regulariter depositum et non regulariter restitutum, et istos fratres non a me sed a synodo episcoporum quinque provinciarum iudicatos secundum sacros canones, et decreta Innocentii, Zosimi, et Leonis, sicut in synodali epistola continetur. Et quia in domni apostolici epistolis continetur ut quæ statuta sunt non ducat dissolvenda, nisi sacris legibus inveniantur adversa; et in eisdem epistolis intelligens synodus ipsius benignitatem erga hos fratres, inventa est ista auctoritas Nicæni concilii de ordinatis a Meletio quondam damnato episcopo, quam episcopi in synodali epistola illi unanimiter mandant, ut priscis, sicut dicit Gelasius, pro sui reverentia manentibus constitutis, et salvis apostolicæ sedis privilegiis, cum eorum etiam salvamento qui synodo subscripserunt, in qua fratres de quibus agitur fuere dejecti, per indulgentiam et auctoritatem ipsius in suis ordinibus recipi et provehi possint absque contradictione migratis jam omnibus qui in Ebonis depositione fuerunt episcopis, excepto solo Rothado. Verum et illi episcopi, qui eidem Eboni post depositionem suam dicebantur communicasse, jam ad divinum, judicium migraverunt, et aliis in eorum locis substitutis, ac per eos, ut ita dicamus, innumeris ordinatis, a nullo istorum fratrum restitutio contradicitur. Tamen si vos non gravaret, multum vellem C ut omnem plenitudinem suprascriptam de Ebonis depositione, et de istorum adjudicatione domno apostolico referretis: quod sapientiæ vestræ committo arbitrio, cui melius credo, quam si ipsa scripta transmitterem. Est etiam, quoniam si aliqua scripta per vos mitterem, et vos illa portassetis, nisi tantum epistolam synodalem, et meam epistolam concordantem eidem epistolæ, scitis quales sumus: posset fieri ut aliquorum mentes inde contra nos scandalum sumerent; quod et modo in synodo quantum potui devitavi, ubi sicut comprobatum est istos fratres non judicavi, nec eidem synodo subscripsi. Et erant auctoritates canonicæ, et decretorum sedis

Romanæ pontificum, quibus ipsi episcopi hos fratres A
 judicaverunt, et qui eidem synodo suscripserunt, me tacente necesse habebant hoc statuere quod judicaverunt et subscripserunt, aut contra professionem et subscriptionem suam euntes, secundum Carthaginense concilium se honore privarent: et privilegia sedis. Apostolicæ duorum pontificum qualia sunt et quæ confirmaverunt quod ipsi episcopi judicaverunt, ipsi vidistis et audistis. Tamen ne scandalum fieret, secutus exemplum Domini qui dixit ad Petrum: Nos censum non debemus, sed ne scandalizemus eos, videlicet qui censum exigebant, *da staterem de ore piscis pro me et pro te* (Matth. xvii, 26), vitato scandalo et præjudicio sedis apostolicæ, ut non nos, sed ipsius auctoritas si voluerit, solvat et imruret suam sententiam quam ligavit et confirmavit, servandam vidi unitatem spiritus in vinculo pacis, similiter et in hoc sicut et ibi, ut nullum ego scriptum mittam, nec vos aliud portetis, nisi quod cum rege et cum episcopis nobis convenit. Eamus simpliciter quia sicut Scriptura dicit: *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter* (Prov. x, 9). Sed si locum videritis, domo apostolico aperire debetis, quoniam multi jam dicunt, si illa firma non fuerunt quæ tunc inde confirmata sunt, nec ista quæ modo fiunt firma erunt. Et nihil est jam firmum quod episcopi et apostolica sedes decernunt; neque de nostris judiciis, nec etiam de excommunicatione curant; nec presbyteri a nobis degradati pro nostro iudicio suum ministerium dimittent, quia nihil est firmum quod agimus sed sicut vult rex, et sicut nos aut odium movet, aut gratia, aut cupiditas, aut timiditas, ita et nostra et apostolicæ sedis vadunt iudicia. Et recordari debetis apostolico, qualiter de sua excommunicatione et propriæ manus confirmatione fecit Guntharius. Qua de re providendum est in talibus, quia jam homines plus proclives et voluntarii sunt ad impune peccandum, quam ad regularem disciplinam suscipiendam et observandam. Et si dominus apostolicus a vobis quæsierit ipsas auctoritates, qualiter isti dejiciendi iudicati fuerunt, potestis si vobis videtur illi respondere, quia unanimiter episcopi suum studium ad hoc converterunt, ut isti fratres restituerentur: unde illi miserunt auctoritatem quam invenerunt. Et quia non fuit eorum studium ut in dejectione permanerent, illas auctoritates sacrorum canonum, et decretorum Innocentii, Zosimi, Leonis, quæ supra dictæ sunt, et illi sunt cognitæ, ei transmittere omiserunt. De quorum restitutione, si Vulfadus in causa non foret, satis Ecclesia indurare potuisset, qui inter canonicos et monachos, urbanos et parochianos, una cum Vulfado non sunt amplius quam novem. Ego dico quod mihi videtur charitatis affectu; vestra autem prudentia, et ad hæc et ad plura alia, Deo gratias satis sufficet. Peto etiam ut ad hoc quod dominus apostolicus mihi scripsit de duritia Pharaonis, sicut in epistola mihi missa legitis, ei ex ordine Condicatis quam benigne eosdem fratres et antea et

postea tractavi, sicut coram ipsis in synodo comprobavi, ne talem me æstimet, sicut me æmuli mei illi depingunt. Et habete exemplaria de epistola synodali, et de mea epistola: ut si aliqui inde quiddam voluerint dicere, postquam illas apostolico dederitis, habeatis earum exemplaria, et habeatis eas bene cognitæ. Similiter satagite, ut illas epistolas, quas dominus apostolicus de ista causa facere jubebit, legatis antequam huc mittantur, ne aliquem dolum in eis scriptores, sicut dicuntur facere, possint imponere. Et non obliviscamini ut faciatis certum apostolicum, quia illa epistola quarti Leonis papæ de istorum fratrum reclamatione, quam memorat in suis epistolis, istis Cisalpinis regionibus non innuit, nisi per suas nuper missas epistolas; et rogate B aliquem de vestris memorosum hominem, qui vos sæpe admoneat, quoniam occupati eritis, ut non obliviscamini impetrare gesta pontificum, ab initio gestorum Sergii papæ, in quibus invenitur Ebo fuisse damnatus, usque ad præsentem annum istius præsulatus, quia nos in istis regionibus satis hoc indigemus. Nam aliorum pontificum gesta, si vos non habetis, per me aut per Fulericum habere poteritis. De omnibus istis quæ dilectioni vestræ mando, qualiter vobis placeant, aut qualiter displiceant, quantum vobis placuerit et licuerit, et quæ mitto qualiter ad vos salva pervenerint, per istum missum nostrum mihi litteris remandate. In conclusione autem vobis scribo, quod sanctus Petrus apostolus Apollinari dixit, quando eum Ravennam prædicare transmisit, Dominus meus Jesus Christus mittat angelum suum coram te, qui custodiat vias tuas ante te, et annuat quæ postulaveris. C

EPISTOLA IX.

AD EGILONEM EUMDEM ARCHIEPISCOPUM.

De Gothescalco ejusque assertionibus, et de Prudentio episcopo. ut suggerat pontifici.

(Apud eundem.)

Charissimo et fidissimo mihi plurimam in Christo salutem.

In aliis litteris ideo tantum vobis scripsi, ut habereis rei ordinem et plenitudinem, ac veritatem de his quæ fuerunt gesta in synodo, quia dominus apostolicus, sicut in vobis directa legitis epistola, cuncta quæ ibi gesta fuerunt plena fidelique narratione ad D se referri præcepit, et animus vester, ad iter subitaneum et difficile occupatus, intendere forte ad cuncta non potuit, licet inde in epistola synodi sufficienter sit positum, et etiam de aliis quæ scribo, mihi verbis vobiscum conferre non licuit, quæ peto, sed et ista quæ sequuntur, ut in talium manus non veniant, unde scandalum possit oriri. Post illas autem scriptas litteras, nuntiatum est mihi, de cella nostra, quæ vocatur Altumuillare, monachum nostrum nomine Gunthbertum aufugisse cum libris, et vestimentis, et caballis, et aliis etiam quæ furari potuit. Qui sæpe pro suis negligentis regulariter correptus fuit: et quia sæpe Gothescalco furtim se conjunxerat, et lit-

teras eidederat, et ab eo acceperat, secundum regulam in gravioribus culpis missus fuit, et dicitur illus perversa doctrina depravatus. Et sicut mihi dictum est, quasi ipsius Gothescalci reclamationem vult perferre ad dominum apostolicum, videns qualiter illa adversum me, quæ de istis partibus ad illum veniunt, suum cursum accipiunt. Et audiens, quod dominus apostolicus domino regi Carolo de me scripsit, quia semper me tegere non debet a talibus, nec valet : ut providerem ne pro eis tandem aliquando incurram quæ non opto, et ipse frater et alii licenter quæ volunt aut moliuntur, aut faciunt. Nam ego nescio in quibus dominus apostolicus tam sæpe se texisse me dicat. Si enim de Rothado dicit, non singulariter mea auctoritas, sed episcoporum regni domini nostri Caroli, ad quos contra me provocavit, eum dejecit, sicut subscriptiones eorum demonstrant. Si de istis ordinatis dicit, sicut modo comprobatum vidistis et audistis, ego eos non judicavi, neque dejeci, neque cum iudicibus eorum subscripsi. Si de Gothescalco dicit, de quo, sed et de præfatis ordinatis, ab Arsenio scripto interrogatus scriptis rationem reddidi, eundem Gothescalcum a duabus synodis damnatum, jubentibus episcopis postquam iudicatus fuit custodiendum accepi, ne alios sua perversa doctrina noceret qui sibi prodesse nolebat. De quo etiam litteris domino apostolico suggesti, qualis ejus sit doctrina, et utrum vellet ut ei licentiam ab eum eundi darem, an alteri eum per suam jussionem commendarem, ne sine auctoritate duarum synodorum diffinitionem dissolverem. Si illi placet per seipsum audire, mandet, et ego illum dimittam ut ad eum vadat : quia si rex illum non miserit, ego non habeo tantos custodes qui eum deducant. Si etiam illi placet ut alius eum recipiat, et suam doctrinam sive synodus, sive quilibet episcopus audiat, et si bona est sequatur, si prava est, ab eis qui eum audierint refellatur. Et illi quibus hoc commendaverit, facient de illo quod sacris regulis viderint convenire, sicut illi de eo fecerunt qui se sacras regulas intellexisse putarunt, nihil mea interest. Tamen si aliquis vos interrogaverit de sua doctrina, hæc esse illi respondere potestis, sicut et verba et scripta illius demonstrant.

1. Dicit enim deitatem sanctæ Trinitatis trinam esse, sicut sunt tres sanctæ Trinitatis personæ. 2. Dicit ita geminam esse Dei prædestinationem, ut sicut Deus quosdam ad vitam æternam, ita quosdam prædestinaverit ad mortem æternam. 3. Dicit quod non vult Deus omnes homines salvos fieri, sed tantum eos qui salvantur : omnes autem salvari quoscunque ipse salvare voluerit, ac per hoc quicumque non salvantur, penitus non esse voluntatis illius ut salventur. 4. Dicit quod non pro totius mundi redemptione, Dominus et salvator noster Jesus Christus sit crucifixus et mortuus, sed tantum pro his qui salvantur. 5. Dicit exponens sententiam apostoli Petri, eum qui emit eos Dominum negantes,

A Baptismi, inquit, sacramento eos emit, non tamen pro eis crucem subiit, neque mortem pertulit, neque sanguinem fudit. Unde latius dicta in suis scriptis inveniuntur, quæ in altera schedula vobis mitto, ut si fuerit vobis visum, domino apostolico eam monstretis a me vobis directam, non ad illi ex mea parte ostendendam, sed ad vobis habendam. Sunt et alia quæ dicit, quæ mihi videntur esse perniciose et fidei catholicæ contraria, quæ si ad hoc venerit probabunt sapientes atque catholici. Mihi de tantis ac talibus taliter impetito sufficit sedere in angulo domatis, et non conserere contentionum manus cum muliere litigiosa in domo communi : et sufficit ut sit mihi anima mea pro spolio. Nam idem Gothescalcus, vel quia jam tempus est ut veniat quod Paulus prædixit apostolus de ultimis temporibus, vel invidia mei, quasi me tangat quod jussu episcoporum illum custodio, dicitur multos habere fautores, sicut habuit dominum Prudentium, sicut scripta ipsius testantur, quæ a pluribus qui illa habent possunt proferri. Qui etiam, videlicet dominus Prudentius, in Annali gestorum nostrorum regum, quæ composuit, ad confirmandum suam sententiam, gestis anni Dominicæ Incarnationis 859 indidit dicens, Nicolaus pontifex Romanus de gratia Dei et libero arbitrio, de veritate geminæ prædestinationis, et de sanguine Christi, ut pro credentibus omnibus fusus sit, fideliter confirmat et catholicæ decernit. Quod per alium non audivimus, nec alibi legimus. Unde quoniam ipsa gesta, quibus nec conscripta sunt, jam in plurimorum manus devenerunt, necesse est ut taliter de hoc domino apostolico suggeratis, ne scandalum inde in Ecclesia veniat, quasi ipse quod absit talia sicut Gothescalcus sentiat. Et precor ut de mea parte nihil ei dicatur, qui commotum dicitur habere suum animum erga me, multis ad eum contra me scribentibus, et mihi derogantibus, ne scandalum in me inde retorqueat unde culpam non habeo. Ipsum autem Annale quod dico rex habet, et ipse est ille liber, quem coram vobis in Ecclesia, ubi vos nobis commendavit, coram vobis ab illo mihi præstitum ei reddidi. Plura denique vobis de ipso Gothescalco scribere poteram, quam perniciosus sit, et multo magis noxius erit multis, si ab ipsa custodia fuerit absolutus : quia pro certo talia dicit et talia facit, in quibus evidenter cognoscitur aut dæmoniacus esse, aut maniacus : et scitis quoniam mania esse non solet absque dæmone. Et si aliquis vos interrogaverit de ipsius custodia, talem esse veraciter illi respondere potestis : Quidquid fratres in cibo et potu habent, hoc ei quotidie sine ulla negligentia ministratur; vestimenta illi ad sufficientiam offeruntur, si vult ille accipere : ligna ad focum faciendum illi sufficienter dantur. In mansione in qua degit caminatum habet, et necessarium. Lavacra illi non denegantur : sed postquam in eandem mansionem intravit, non solum corpus lavare noluit, verum nec manus, nec faciem. Antea enim, sicut illi testantur inter quos conversatus erat, turpissimus et adhuc

quantum potest in sua turpitudine manet. Et sciatis quia maxima nausea in ista Ecclesia commovebitur, si ad synodum venire jussus fuerit, aut de ipsa custodia absolutus exstiterit. Quæ non pro me dico, quia nulla mihi inde est cura nisi pro aliis, sed vos probabitis me verum dicere. Tales enim surgent qui adhuc latent.

EPISTOLA X.

AD EGILONEM EUMDEM ARCHIEPISCOPUM.

Gothescalci ejusdem doctrinæ uberius expositio, quam præcedenti epistola promittebat.

(Apud eundem.)

HINCMARUS, nomine non merito Rhemorum episcopus, ac plebis Dei famulus, sanctissimo et reverentissimo EGILONI archiepiscopo.

Si aliquis vos interrogaverit de Gothescalci doctrina, unde vobis jam quædam scripsi, hanc esse interroganti respondere potestis, sicut et verba et scripta illius demonstrant. 1. Dicit enim deitatem sanctæ Trinitatis trinam esse, sicut sunt tres sanctæ Trinitatis personæ. 2. Dicit ita geminam esse Dei prædestinationem, ut sicut Deus quosdam ad vitam æternam, ita quosdam prædestinaverit ad mortem æternam. 3. Dicit quod non vult Deus omnes homines salvos fieri, sed tantum eos qui salvantur : omnes autem salvari, quoscumque ipse salvare voluerit. Ac per hoc quicumque non salvantur, penitus non esse voluntatis filius ut salventur. *Omnia*, inquit Scriptura, *quæcunque voluit Dominus fecit in cælo et in terra, in mari et in omnibus abyssis* (Psal. cxxxiv, 6), etc.; *In voluntate tua, Domine, cuncta sunt posita, et non est qui possit tuæ resistere voluntati* (Esther xiii, 9). Ergo non vult omnes salvos fieri, sed tantum eos qui salvantur, quia si vult quod non potest, omnipotens non est. 4. Dicit quod non pro totius mundi redemptione, id est non pro omnium hominum salute et redemptione, Dominus et Salvator noster Jesus Christus sit crucifixus, sed tantum pro his qui salvantur. 5. Dicit exponens sententiam apostoli Petri, *eum qui emit eos Dominum negantes* (II Petr. ii, 1), Baptismi, inquit, sacramento eos emit, non tamen pro eis crucem subiit, neque sanguinem pertulit, neque sanguinem fudit. Unde latius dicta in suis scriptis inveniuntur. Ex quibus mortiferis capitulis quanta exitiosa prodeant, catholicus et litteratus quisque conspiciere potest.

1. Hinc enim ad inventionem diaboli dicentis ad Adam : *Eritis sicut dii* (Gen. iii, 5), pluralitas deorum inducitur, quoniam si trina est Deitas, tres dii erunt. Unitatem quippe in Trinitate, non eadem persona, sed eadem implet essentia, id est deitas, quæ Trinitatis est unitas. Et in lege Domino dicente : *Audi, Israel, Dominus Deus tuus Deus unus est* (Deut. vi, 4). Et in Evangelio : *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*, (Math. xxviii, 19), et cantantibus

A seraphim : *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth* (Isa. vi, 3). Et concinente David : *Benedicat vos Deus, Deus noster; benedicat nos Deus, et metuant eum omnes fines terræ* (Psal. lxxvi, 8). Et confitente Paulo : *Ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia. Ipsi gloria* (Rom. xi, 36). Cum sese Deus unus dicitur, et in nomine, non in nominibus, credens quique baptizari præcipitur, et a seraphim ter *Sanctus* cantatur, et unus Dominus Deus Sabaoth confitetur, et a David ter Deus nominatur, et metui per omnes fines terræ unus oratur, et a Paulo post Trinitatis confessionem unus Deus glorificatur, trium personarum sanctæ Trinitatis una deitas, quæ Trinitatis est unitas, demonstratur. Ac per hoc, quantum ex se est, ista perniciosissima hæresi, idolatriæ videlicet matre, a mystica Nicæna synodo gladio verbi Dei perempta, et ab isto nuper resuscitata, fides in qua baptizati sumus, et qua corde creditur ad justitiam, et ore confitetur ad salutem evertitur.

2. Liberi arbitrii opera, sive bona sive mala, nihil valere ad meritum, sed sive ad vitam sive ad mortem, cuncta Dei prædestinationem agere, ab ista prava doctrina enucleatur. A qua et reprobis tollitur meritum damnationis, et justis meritum aufertur salutis. Ac per hoc nec illi juste damnantur, qui justus esse non possunt : nec isti juste remunerantur, quia aliud quam justus esse non possunt. Nec injustis ergo quidquam acquirit meritum, nec in electis aliquid gratia operatur : sed in utraque parte et perditio et salus non est ex judicio propriæ actionis, sed ex præjudicio Domini voluntatis, totumque Dei opificio reputabitur. Non enim potest dicere figmentum ei qui se finxit. Quare me fecisti sic ? Non igitur aliquis libero arbitrio condemnabitur, nec quisquam pro gratia misericordias Domini in æternum cantabit. Si enim, quod cæcus iste in meridie palpans non videt, liberum non esset arbitrium, unde totus in massa perditionis Adam perditus, cum suis etiam additis juste judicaretur mundus ? Et rursus, nisi Dei gratia esset, quomodo ex eadem massa perditionis electus, id est, gratia lectus salvaretur mundus ? *Misericordia*, inquit psalmus, *et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculatae sunt* (Psal. lxxxiv, 11). Misericordia quidem est, qua salvantur electi : veritas autem est, qua in massa perditionis deseruntur relictii. Justitia quidem est, quia non assumuntur reprobi : pax vero his est, qua de una eademque massa perditionis gratia fiunt prohi. Unde Paulus dicit : *Stipendia enim peccati mors, gratia autem Dei vita æterna* (Rom. vi, 23).

3. Sed et male interpretando Scripturam : *Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cælo et in terra, in mari et in omnibus abyssis* (Psal. cxxxiv, 6) : *In voluntate tua, Domine, cuncta sunt posita, et non est qui possit tuæ resistere voluntati* (Esther. xiii, 9), iniquus Deus, qui infert iram his qui contra prædestinationem et voluntatem

ejus salvati non possunt, et his qui alieno, id est A primi parentis peccato venditi sunt, et pro quibus non est data redemptio, ab illo asseveratur. Et vel non intelligens, vel scienter mendaciter interpretans ex Scripturis quod bene et vere dictum est, dum Deum infirmum dicere vitat, iniquum facit, dedignans, usus pessimo præceptore seipso, ab alio discere qualiter debeat intelligere, quia sunt quædam quæ dicitur non posse omnipotens, docente Paulo, *Deus fidelis permanet, seipsum negare non potest* (II Tim. II, 13). Qui etiam mutari, mentiri, falli, peccare, miser fieri, vinci ac mori non potest. Quæ et his similia si posset, vel si hæc velle posset, omnipotens non esset. Unde nunc longum est scribere, et si hic nebulo in his sanum sensum haberet, in hac sententia non erraret, qui dum dedignatur fieri discipulus veritatis, si ei liceret, magister fieri vellet erroris.

4. Necnon et loquente de seipso in magno Petro : *Non tardat Dominus promissis suis, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti* (II Petr. III, 9); et in divino Paulo : *Omnes homines vult salvos fieri, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus* (I Tim. II, 4, et 6); et : *Gratia Dei pro omnibus gustavit mortem* (Hebr. II, 9); et : *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, et pro omnibus mortuus est Christus* (II Cor. V, 14); et in propheta cum juramento propter incredulos : *Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat*. Et in omni catholica Ecclesia, quæ pro omnibus hominibus ex traditione apostolica illi supplicans, legem hinc credendi lege nobis statuit supplicandi, veritatem mendacem dogmatizat. Et cum Christus de diabolo dicat : *Mendax est ab initio, et pater ejus* (Joan. VIII, 44), si idem Christus juxta istius doctrinam mendax est, suis ipsis verbis, quod nefas est dicere, similis ei, id est diabolo, mendax esse convincitur. Est autem Deus verax, et Gothescalcus mendax : quia unus idemque. Sol justitiæ Christus, ut repararet omnium vitam, recepit omnium causam, inde in omnes manante justitia, ubi est omnis humana suscepta natura, non culpa, qui omnibus ortus est, omnibus venit, et pro omnibus passus est, et omnes vult salvos fieri qui pro omnibus passus est; sed non ab omnibus videtur, et non omnes salvantur. *Lux enim lucet in tenebris, et tenebræ eam non comprehenderunt* : quod non pertinet ad culpam lucis, sed ad tenebrarum. Lux quippe venit in mundum dicens : *Ego sum lux mundi : qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ* (Joan. VIII, 12). Sed dilexerunt homines tenebras magis quam lucem. Erant enim eorum mala opera. Et item comprehendentibus lucem tenebris, ipsa lux per Apostolum dicit : *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino* (Ephes. V, 3). Quod autem quidam sequentes lucem salvantur salvantis est donum; et quod quidam in tene-

PATROL. CXXVI.

bris remanentes pereunt, pereuntiam est meritum. *Universæ enim viæ Domini misericordia et veritas*. Ut enim reus damnatur, inculpabilis Dei justitia est; ut autem reus justificetur, ineffabilis Dei gratia est. Et redemptio humani generis omnibus proposita est, sed fidelibus dat salutem. *Sic enim dilexit Deus mundum, ut Filium suum unigenitum daret; ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam; qui autem non credit, jam judicatus est* (Joan. III). Quod et Dominus ostendit quando sacramenta passionis suæ discipulis et apostolis suis tradidit dicens : *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur* (Luc. XXII, 19); et : *Hic est sanguis meus, qui pro vobis et pro multis effundetur* (ibid.). Utrumque enim in Evangelio invenitur. Inter quos, quibus hæc tradidit, erat et Judas, reproborum tenens partem, sicut et cæteri discipuli electorum partem ferebant. Idem quippe non pro omnibus sed *pro multis* dixit, quia non omnes credituri erant. Effusio enim sanguinis Christi, justis pro injustis, tam fuit dives ad pretium, ut si universitas captivorum in redemptorem suum crederet, nullum diaboli vincula retinerent. Qui autem non credunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Nam sicut incarnatio, prædicatio, miracula, ita et mors Christi, salus et honor est credentibus, non credentibus autem lapis offensio- nis et petra scandali, veluti in Scripturis multoties et passim qui legunt inveniunt, et in natura creaturarum conspicitur, per quas invisibilia Dei cognosci a Paulo dicuntur (Rom. I, 20). Unus namque ac idem sol lutum stringit, et ceram liquat, et conditor ac redemptor, atque salvator noster, non alia cogitatione justus adjuvat, atque alia injustos damnat : sed una eademque vi naturæ singularis, sibi semper indissimilis, dissimilia disponit una prædestinatione sua, quæ semper in bono est, et sic est gemina, sicut unus sanctus Spiritus et duo ejusdem data, una charitas et duo ipsius præcepta. Una Dei prædestinatio, aut ad donum pertinens gratiæ, aut ad retributionem justitiæ. Non ut Deus reprobos prædestinasse credatur, quod absit, ad pœnam, sicut creditur electos prædestinasse ad gloriam, et eis gloriam præparasse perennem; sed ejus prædestinatione, veluti ei canitur a propheta : *Misericordia et veritas præcedent faciem tuam* (Psal. LXXXVIII, 15), per misericordiam conferantur quæ ad donum pertinent gratiæ, et ad veritatem justis iudicii referantur quæ redduntur retributione justitiæ. Bonus est enim et justus in omnibus Dominus, quoniam bonum est cum debitum redditur, et justum est, cum indebitum sine cujusquam fraude donatur, sicut scriptum est : *Cui vult miseretur, et quem vult indurat* (Rom. IX, 18). Miseretur nimirum Deus, gratis impartiendo misericordiam, et auferendo nequitiam : obdurat autem, non impartiendo malitiam, sed juste non impartiendo misericordiam; sicut dicitur obdurasse cor Pharaonis, id est per gratiam non emollisse, et tradidisse quosdam in reprobum sensum, id est, ex retributione justitiæ per gratiam non

liberasse a reprobo sensu. Et multa alia hoc genere A locutionis dicta, in Scripturis inveniuntur.

5. Et qui locutus est per prophetas, dicente Dei Spiritu per apostolos et evangelistas: *Unus et Deus, una fides, unum est et baptisma* (Ephes. iv, 5); in quo sanctificatio spiritus per aspersionem fit sanguinis Christi, quo redempti sumus de vana nostra conversatione paternæ traditionis (I Petr. ii). *Sanguis enim ejusdem Jesu Christi Filii Dei emundat nos ab omni peccato* (I Joan. i, 7), *qui venit per aquam et sanguinem Jesus Christus, non in aqua solum, sed in aqua et sanguine. Et Spiritus est qui testificatur, quoniam Christus est veritas: quia tres sunt qui testimonium dant, spiritus, aqua et sanguis, et tres unum sunt* (I Joan. v, 6). Spiritus utique sanctificationis, et sanguis redemptionis, et aqua baptismatis, quæ B tria unum sunt, et individua manent, nihilque eorum a sui connexionem se jungitur. Et hac fide vivit et proficit catholica Ecclesia, mundata lavacro aquæ in verbo, quoniam non est unum, et salutare baptismum, quod in eadem catholica celebratur Ecclesia, vel aqua sine verbo, vel verbum sine aqua; sed cum accedit verbum ad elementum, efficitur sacramentum, spiritu qui in principio ferebatur super aquas sanctificatum, quod uno militum lancea aperiente latus Christi in cruce, continuo exivit de secreto divinæ humanitatis et humanæ divinitatis, scilicet sanguis et aqua, unde lavacro rigatur et populo Ecclesia credentium, quorum corda fide quæ datur per spiritum purificantur, quique spe salvi fiunt, *quoniam charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis* C (Rom. v, 5), in quo credentes signati sumus spiritu promissionis sanctæ. Et item, eodem dicente Apostolo: *In quo signati sumus in die redemptionis* (Ephes. iv, 30), id est in eodem sacramento baptismatis, in quo nulla est discretio renatorum, dicente Apostolo: *Quicumque baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus* (Rom. vi, 3); et: *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Non est Judæus neque Græcus, non est servus neque liber, non est masculus neque femina, omnes enim unum estis in Christo Jesu* (Gal. iii, 27). Quoniam quos aut sexus in corpore, aut ætas discernit in tempore, ab immaculato divini fontis utero omnes in unam parit gratia mater infantiam, et renatus ex aqua et Spiritu, non solum spiritualis, sed etiam invisibiliter D fit spiritus, et per adoptionis gratiam Dei Filius, cum visibiliter videntibus appareat caro et hominis filius. Contra quæ omnia ipsius unius ejusdemque baptismatis veritas isto pestilentissimo dogmate evacuatur, quod nullam credentibus spem salutis relinquit, nec a quo credentes salutem sperare possumus, faciens Deum iniquum atque mendacem, et personarum acceptorem, dimittit. Quæ, sed et aliæ ipsius blasphemie, Scripturarum auctoritate, et catholicorum traditione, qui se in loquente Domino, a cujus facie est sapientia et intellectus, et qui docet hominem scientiam, hæc prava in directa et

aspera in vias planas fecerunt, facile posse revinci cognoscitis. Non igitur est perfunctorie transeundum quod Cœlestinus scripsit pro talibus atque de talibus (*epist. 8, ad episcop. Galliæ*). « Merito, inquit, causa nos respicit, si silentio faveamus errori. Ergo corripiantur hujusmodi; non sit his liberum habere pro voluntate sermonem. Desinat, si ita res sunt, incessere novitas vetustatem; desinat Ecclesiarum quietem inquietudo turbare. » Alioquin, ut Leo dicit, inferiorum ordinum culpæ ad nullos magis sunt referendæ, quam ad desides negligentisque rectores, qui inultam sæpe nutriunt pestilentiam, dum necessariam dissimulant adhibere medicinam. Multa vobis scribere poteram de his, sed et de aliis exitiosissimis dictis hujus procacissimi hominis, si licuisset, et antea hinc vobis scribere meditatus fuisset. Sed quia in articulo jam profectionis missi nostri, quem ad vos dirigebam, nuntiatum est mihi, habitu tantummodo monachum nostrum, ejusdem Gothescalci complicem, in partes Italiæ quo pergitis, cum his quæ furari de monasterio potuit aufugisse, necessarium duxi, accito notario, vel hæc parva et tumultuario sermone quæ mens ori suggestit emissa, vestræ sapientiæ intimare; ut si forte isdem pestifer in illis partibus de zizania magistri sui aliqua seminaverit, et a quibusdam inde interrogati fueritis, habeatis quæ illis de doctrina ejus certa respondere possitis, et ne pro multis detentus missus noster tam diu morari cogeretur, ut ei necesse foret vos longius sequi.

EPISTOLA XI.

AD NICOLAUM PAPAM.

Respondet increpatoriis ejus litteris, purgans se de tumore ac dolo, et de objectis in causa Ebonis et Vulfadi, tum de Benedicti papæ privilegio, et Actis synodi Suessionensis, deque immoderato usu pallii.

(Apud eundem.)

Domino sanctissimo et reverentissimo Patrum Patri NICOLAO, primæ ac summæ sedis apostolicæ et universalis Ecclesiæ papæ, HINCARIUS, Rhemorum episcopus, et vestræ sanctissimæ paternitatis devotissimus famulus,

Decimo tertio Kalend. Junii præsentis xv indictionis, mandatus a domno nostro, devotissimo filio vestro, Carolo rege glorioso, abviam illi eunti ad colloquium fratris sui Ludovici regis gloriosi ad Metis civitatem, quo secum me duxit, ad palatium ejus quod Salmontiacus dicitur in Laudunensi parochia veniens, et secundum jussionem illius fratres nostros de Vulfadi collegio mecum ducens quo et fratres ac consacerdotes nostri, Rothadus Suessorum episcopus, et Hincarius Laudunensis episcopus convenerunt, conveniente etiam præfato dilecto fratre nostro Vulfado, litteras sanctissimæ paternitatis et præcellentissimæ auctoritatis vestræ coram eodem domno rege et prædictis fratribus nostris, ab Egilone venerabili archiepiscopo Sennensi accepi. In quibus, sed et in litteris generaliter ad episcopos qui

in synodo vestra auctoritate congregata apud Sues-
siones fuerunt ibidem relectis, tantas et tales incre-
pationes indignitati meæ a dignitate vestra illatas
inveni, sicut peccata mea merentur. Unde si præsens
corpore vobis, adessem, quod sanctus Spiritus per os
beati Benedicti in Regula ab ipso dictata præcipit,
sine cunctatione vel aliqua mora exsequi procura-
rem. « Si quis, inquit, frater pro quavis minima
causa a quocunque priore suo corripitur, quolibet
modo vel si leviter senserit animos prioris cujuscun-
que contra se iratos vel commotos quamvis modice,
mox sine mora tandiu prostratus in terra ante pedes
ejus jaceat satisfaciens usque dum benedictione sa-
netur illa commotio. » Quod quia corporaliter ante
vestræ sanctitatis vestigia implere non valeo, mente
et spiritu ubicumque sum cum debita mentis devo-
tione adimpleo, suadente beato Gregorio, sanctitatis
vestræ prædecessore, atque dicente in expositione
evangelicæ sententiæ : *Si offers munus tuum ad
altare (Matth. v, 23)*, ac reliqua. « Debemus, inquit,
ad proximum quamvis longe positum longeque dis-
junctum mente ire, eique animum subdere, humili-
tate illum ac benevolentia placare ; et sicut condi-
tor noster, dum tale placitum nostræ mentis aspe-
xerit, a peccato nos solvet, quia munus pro culpa
sumet. » Et quia tempus annuum, quod in litteris
humilitati meæ directis de causa fratris Vulfadi col-
legarumque ejus inveni, ex benignitatis vestræ com-
motione mihi concessum intellexi, diutius sustinere
passus non fui, quin post reversionem de præfato
itinere, nunc consequenter isto qui instat mense
Julio præsentis xv indictionis, cum domno nostro
rege in hoste ex omni regno suo collecta contra
Brittones et Nortmannos illis conjunctos, sicut et
cæteri confratres ac consacerdotes nostri, secundum
nostrarum regionum gravem consuetudinem, cum
suis vadunt, quam longe infirmitate attritus potero,
cum hominibus commissæ mihi Ecclesiæ perre-
cturus, quantocius potui vestræ sublimitati satisfa-
ctorus has humilitatis meæ litteras ad vestræ san-
ctitatis vestigia, quoniam propter insidias principum
mihi infestorum, quibus ad sua vota placere non
audeo, aperte non valui. modo quo potui transmittere
maturavi. Denique post præfatas vestræ auctori-
tatis epistolas, relectum est in supradicto loco decre-
tum vestræ præceptionis de restitutione prædicto-
rum fratrum nostrorum, et quod decrevistis libenter
amplexi sumus. Et quod præfatus venerandus archie-
piscopus Egilo mihi ex vestro mandato inde injun-
xit, sine retractatione exsequi procuravi. Qua de re
nil aliter, nisi veluti a vestra auctoritate est diffini-
tum, in postmodum repetere cupio, sicut in processu
horum doloris mei apicem pro commotione erga me
vestra explanans plenius inculcabo ; in quibus, ut
legitur, a doloroso dictum : *Si locutus fuero non que-
scet dolor meus, et si tacuero non recedet a me (Job
xvi, 7)*. Scio enim quia nisi multam rubiginem in
me conspiceret fictor meus, non toties me isto igne
purgationis, ex apostolicæ sedis auctoritate quorum-

dam factione adversus exiguitatem meam commota,
tam duriter constaret, et utinam expurgaret. Sis
enim bonæ memoriæ domnus Lotharius in initio
ordinationis meæ, apud Sergium, et postea apud
successorem ipsius Leonem, pro contentione regni
quam erga fratrem suum habebat domnum Carolum,
cujus obsequiis fideliter adhærebam, satagit. Unde
postea, Deo inspirante, pœnitentiam egit, et litteris
ad sedem apostolicam missis quod excesserat corri-
geret studuit. Per quos etiam serenissima sanctitatis
vestræ tranquillitas erga indignitatem meam toties
et adeo sit commota, non debet a me conquiri, nec
indebitis suspicionibus debeo agitari.

Duo tamen sunt, quæ tenere ne veraciter puto, et
tertium quod in mente mea cognosco. Scilicet quia
B commotio animi vestri erga humilitatem meam, non
ex vestris propriis motibus, sed alienis procedat
suggestionibus. Et si vera essent quæ vobis de me a
quibusdam audio dicta, non solum merito erga me
taliter moveremini, verum et incomparabiliter seve-
rius quam moveamini zelo rectitudinis accendere-
mini. Sed gratias illi, cujus gratia sum id quod sum,
quia perhibente mihi testimonium conscientia mea,
licet in aliis sim peccator, tamen in his de quibus me
apud auctoritatem vestram audio denotari, non talis
sum in oculis divinis, qualis depingor in auribus
humanis. De tumore namque erga sedem apostoli-
cam, omnium Ecclesiarum matrem atque magistram,
jam apud sanctæ recordationis Sergium atque Leo-
nem fueram denotatus; sed debitis obsequiis, co-
operante Domino, quocunque se locus mihi præbuit,
C monstravi quod fidelis et devotus, humilis quoque
atque subjectus semper in omnibus et ubique erga
sedem apostolicam et ejus rectores exstiterim; et
modo cum tumore, quem quantum potui ab ineunte
ætate vitavi, dolositate atque crudelitate, apud san-
ctam et prudentissimam simplicitatem vestram vi-
deor denotari. Qui postquam sensualiter percepi
dictum a sancto Spiritu et imprecari a sancta Dei
Ecclesia, de his qui in corde et corde loquuntur :
Disperdat Dominus universa labia dolosa (Psal. xi, 4);
ac, *muta fiant labia dolosa (Psal. xxx. 19)*; et ut
virum sanguinum, ita nihilominus et *dolosum* abo-
minari a Domino (*Psal. v, 7*), dolositatem et crude-
litate quasi a facie colubri fugiens exsecrari cu-
ravi (*Eccli. xxi, 2*) sciens beatos esse misericordes,
D et judicium illi futurum sine misericordia, qui non
facit misericordiam. De quibus vitiis in istis partibus
Ecclesia mihi commissa, sed nec vicinæ Ecclesiæ
adversum me hactenus fuere conquestæ, sed nec
modo conqueruntur. Unde datur intelligi quoniam
illi qui de me ista falso disseminant, si vel simili-
tudines aliorum criminum in me percepissent (quod
non ad excusandum excusationes in peccatis fateor),
utique vobis non tacuissent. Sed benedictus Domi-
nus, qui hactenus non dedit me in captionem denti-
bus eorum, qui sæpe expugnaverunt me a juventute
mea, et non potuerunt mihi, protegente Domino

qui de multis tribulationibus eripuit me, in quem A spero quia et adhuc eripiet.

Hæc, domine et Pater sanctissime, cum omni animi contritione, et qua possum humilitate depono, ut pensantes quanto cordis mœrore sint dicta, non aspernanter accipiatis, et non subdole auctoritati vestræ subjectionem meam scripsisse vobis a quoquam persuaderi sinatis. Nec ea quæ modo dignationi vestræ scribere fisus de clementia vestræ benignitatis præsumo, ad hoc scripta intelligatis, quasi increpationibus vestris duriter susceptis, contumaci corde resistere, et quæ scripsistis irreverenti fronte vel erecta cordis cervice dissolvere, aut vestris apostolicis jussionibus vel diffinitionibus resultare modo quolibet vel in modico velim, qui sicut domino famulus et patri filius, in omnibus B satisfacere et parere apostolicæ vestræ auctoritati desidero.

Cæterum de Ebone, de quo humilitati meæ sanctitatis vestræ sublimitas scripsit, multa et in regnum et in gestis episcoporum, qui jam nos ad Dominum præcesserunt, et adhuc nobiscum in suis monumentis atque subscriptionibus vivunt, habentur, quæ apud nos et apud alios in nostris regionibus conservantur, multa etiam in scrinio sanctæ et summæ sedis Romanæ haberi non dubito. Unde ne videar quasi mei causa mortuo derogare, et sepulti reprehensibilia gesta velle resuscitare, de actis quæ apud nos exinde conservantur, cur et qualiter depositio ejus acciderit, rationabilius videtur a nobis sileri, quam pleniter et ex ordine dici. Sed et contra C multiplicem sapientiam vestram, quæ excedit nostrum sensum atque intelligentiam, et contra vestram summam auctoritatem, quæ supereminet nostram subjectionem, de illius qualicunque depositione quamcunque contentionem, quod absit, conserere, vel quamcunque resultationem inire non volo, non præsumo, non debeo. Præsertim cum et ipse, et illi qui eum non clamantem vel resistentem, sed potius, quantum ab eis qui interfuerunt videri potuit, sponte conniventem, ante triginta et tres annos jam evolutos judicaverunt, illic procul dubio sint, ubi unusquisque sub tanto iudice, cujus oculis nuda et aperta sunt omnia, non possunt perdere sui meriti qualitatem. Verumtamen ut pauca ex eorum gestis ob rei notitiam vobis suggerendam commemoremus, Hildemanno Ecclesiæ Belgivacorum episcopo calumniis, quibus fuerat denotatus, regulari satisfactione exuto, Ebo, qui pridem cum aliis archiepiscopis et episcopis libellum, quem habemus, de restitutione imperatoris Ludovici manu sua cum additamento archiepiscopi edidit, in eadem synodo secundum traditionem apostolicæ sedis, velut Zosimus de Proculo, Joannes de Contumelioso, Gregorius de Paulo decernentes ostendunt, et sicut Gregorius multoties de episcopo non valente pro infirmitate corporis ad ministerium episcopale assurgere, quod si voluerit hoc modo, videlicet dato D libello, ad episcopatu se remove valeat scripsit,

dati litteris in abdicationem sui sacerdotio se sponte amovit. Quem, ut Alexander papa in decretis suis ostendit, metus aut vis vel fraus, quæ a nemine pertulit, innoxium vel excusabilem reddere nequiverunt; neque, ut Gregorius de Pompeio monstrat, violentia aut afflictio, quæ a nullo sustinuit; nec etiam reclamatio ad apostolicam sedem, quam præsens in iudicio non emisit, ei consulere debuerunt, qui nullo cogente, nec etiam postulante, sed propria sponte, conscius criminum, de quibus partim in synodo fuerat accusatus, partim autem, nisi locum peteret quærendi consilium cum quibusdam episcopis, foret nihilominus accusandus, et de quibus se purgare non poterat, secundum eorundem episcoporum consilium, sequentium Africanum concilium propter Ecclesiæ opprobrium, et insolentem insultationem sæcularium, ne dignitas sacerdotalis pollueretur, libellum temperantia, quam beatus Leo ad universos episcopos per Campaniam et Samnium cæterasque provincias decrevit, manu sua subscriptum, propriaque confessione attestatum, synodo sine ulla resultatione porexit. Et Africani canones testimonio episcopi, etiam de se mentientis, adeo credi debere dicant, ut episcopatum amittat, sicut et Dominus in Evangelio monstrat dicens: *Ex ore tuo te iudicio* (Luc. xix, 22); *Ex verbis tuis iustificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis* (Matth. xii, 37); et David propheta mentiendi quod occiderit Saul: *Sanguis tuus super caput tuum: os enim tuum locutum est adversum te* (II Reg. i, 16). Et sanctus Gregorius de Andrea: Quia flagitari iudicium non debet de causa quam ipse iudicavit, quia si verum de se confessus fuit (sicut in libello suæ professionis quem habemus scriptum est, cujus exemplar cum exemplari notitiæ synodalis sanctæ memoriæ Leoni papæ directum est, in quo pro reatibus suis a pontificali ministerio alienum se reddidit, et alium in loco suo absque repetitione canonica consecrari decrevit), tanquam criminosus suo testimonio a ministerio pontificali cessare, et juxta Leonis et Gregorii decreta, ad promerendam misericordiam Dei, privatam secessionem expetere debuit. Et si falsum de se protulit, tanquam falsus contra semetipsum testis abjiciendus fuit, prohibente Domino: *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium* (Exod. xx, 16). Quod si non licuit contra proximum, multo minus contra semetipsum. Et idcirco, ut iudices sui dixerunt, juxte et rationabiliter a pontificali ministerio alienum una cum ipso eum reddiderunt. De quibus, quantum rescire possumus, qui in nomine episcopi tunc fuerunt, in istis Cisalpinis regionibus nemo in corpore vivit, nisi solus Rothadus; licet adhuc plures supersint qui Ecclesiam et provinciam suam eum prius nullo impetente deseruisse contra regulas sacras noverunt, et post ejus depositionis ordinem cognoverunt. Et Apostolus *testamentum dicit in mortuis confirmatum* (Hebr. vii, 9). Verum et de his qui me in illius loco ordinauerunt, non habentur superstites, nisi præfatus

Rothadus et Erpoinus ; quamvis in istis provinciis, A Rhemorum scilicet, Trevirorum, Agrippinensium, Moguntinæ, Lugdunensium, Arelatensium, Narbonensium, Rothomagensium, Turonensium, Senonum, Bituricensium, Burdegalensium, non facile plures inveniri possint episcopi, vel presbyteri, aut diacones, qui aut ab illis non sint ordinati, qui in Ebonis depositione fuerunt, et me quidam eorum et ab eis ordinati ordinauerunt, aut qui in ordinatione mea consentientes non subscripserunt, seu qui a me aut ab illis non sint ordinati, quos ego Dei gratia ordinavi. Qui post decennium quam idem Ebo, sicut Cisalpini episcopi dixerunt, depositus fuerat, et sine regulari repetitione vel reclamatione permanserat, atque post annum quam a Sergio papa sententiam notam susceperat, quam rectissime auctoritas vestras, ut videlicet divinæ legis oraculum in epistola synodali per Egilonem directa nobis exposuit, in synodo apud Belgivacum civitatem Rhemensis provinciæ, a clero et plebe Rhemorum metropolis, sed et ab episcopis ejusdem provinciæ petitus et electus, et cum decreto canonico præsentia et unanimitalis consensu omnium suffraganeorum ipsius metropolis, cunctis acclamantibus, nullo autem reclamante vel contradicente, regulariter in eadem Ecclesia sum ordinatus, sicut epistolæ de ordinatione mea sanctæ memoriæ Leoni papæ directæ, et scripta ecclesiasticæ traditionis, quæ in Rhemensi Ecclesia conservantur, ostendunt. In quibus inter cætera secutos se fore dixerunt episcopi, ordinatorum videlicet mei, auctoritatem Africani concilii, quod missis episcopis, Ecclesiæ diutino tempore pro fuga Equitii destitutæ jussit ordinari episcopum. Et Damasi papæ decreta, ad Paulinum episcopum (*epist.* 3) a congregata in urbe Roma synoda directa, de episcopis adhuc etiam in statu suo manentibus, et contra regulas transmigrantibus. « Eos, inquit, qui de Ecclesiis ad Ecclesias migraverunt, tandiu a communione nostra habemus alienos, quandiu ad eas redierint civitates in quibus primum sunt constituti. Quod si alius, alio transmigrante, in loco viventis est ordinatus, tandiu vacet sacerdotii dignitate qui suam deseruit civitatem, quandiu successor ejus quiescat in Domino.

Ego autem decernentibus sacris canonibus Carthaginensis concilii, ut quicumque clerici vel diaconi, pro necessitatibus Ecclesiarum non obtemperaverint episcopis suis, volentibus eos ad honorem ampliorem in sua Ecclesia promovere, nec illic in gradu suo ministrent, unde recedere noluerunt. Quod et sanctus Gregorius in epistola ad Galliarum episcopos approbat dicens (*lib.* VII, *epist.* 110, *ind.* 11) : « Sicut is qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admovendus, sic qui ultro ambit, vel importunum se ingerit, est procul dubio repellendus. » Mentis et corporis ad obediendum episcopis et ordinatoribus meis colla supposui, quoniam aliter ductus devotione, sicut tunc mihi videre videbar, agere non

præsumpsi. Qui in monasterio, ubi ab ipsis rudimentis infantia sub canonico habitu educatus, indeque eductus, in palatio domni Ludovici imperatoris non modico tempore mansi. Conversis autem ad regularem vitam et habitum fratribus in monasterio sancti Dionysii, ubi nutritus fueram, in illud, sæculum fugiens, sine spe vel appetitu episcopatus aut alicujus prælationis, diutius degui, et exinde assumptus, familiaribus obsequiis præfati imperatoris, ac episcoporum conventibus, pro sola obedientia mihi injuncta inserviens, post aliquot annos monasterii quietem repetii. A quo, peccatis meis exigentibus, rupto anchoræ fune, quo me in portu negligenter devinxeram, sub obtentu salutis plurimorum, persuasus hortamentis eorum quibus facilius quam mihi necesse foret credidi, ad tempestates maris magni et spatiosi periculosissime sum reiectus. Emenso autem anno post ordinationem meam, Lotharius imperator, ut prædixi, causa fratris sui erga me commotus, epistolas a Sergio papa exegit, sicut postea mihi innotuit, pro refricando concilio de Ebonis depositione, quasi discordia esset in Rhemensi Ecclesia pro mea ordinatione, quod nullatenus constitit. Unde isdem domnus apostolicus litteras domno Carolo misit, præcipiens ut Guntboldum Rothomagensem archiepiscopum, cum cæteris episcopis regni sui quos prædictus Guntboldus ad hoc sibi eligeret, obviam missis ejus Treveris ad hanc causam discutiendum dirigeret, et me ad ipsam synodum venire faceret. Ipsi quoque Guntboldo inde litteras misit, ut cum post diem sanctæ Resurrectionis missos suos idem domnus papa in servitium imperatoris mitteret, ad prædictum locum cum episcopis hanc causam diffiniturus adiret. Sed et mihi inde litteras misit, ut ad idem venire concilium. Nos autem expectavimus eosdem missos usque ad conductum terminum, et non venerunt. Quapropter auctoritate litterarum domni papæ Sergii, annuente domno nostro rege Carolo, cum consensu archiepiscoporum et cæterorum episcoporum regni ipsius, Guntboldus synodum condixit, quo Ebonem litteris, quarum exemplar habemus, per Erpoinum provinciæ Rhemensis episcopum directis, ex auctoritate prædicti papæ convocavit, ut secundum ejus commendationem hanc causam regulariter diffiniret, et diffinitionem ipsius rei ad sedem apostolicam secundum sacras regulas referre curaret. Quo isdem Ebo sibi conscius venire non voluit, nec ut apud sedem apostolicam, a qua notam sententiam suscepit, absolveretur satagit, cum cundi illuc facultatem habuerit, quoniam diu in Italia immoratus, et proprietatem de facultatibus Rhemensis Ecclesiæ comparatam possederit, et abbatiam sancti Columbani apud Lotharium obtinuerit, sed et in istis regionibus alteram abbatiam adeptus fuerit, quas et habuit usque dum legationem in Græciam a Lothario susceptam exsequi detrectavit, et ob id honores quos a præfato imperatore acceperat perdidit, et per clementiam Ludovici regis Germaniæ in provincia Maguntina condu-

etum promeruit. Et nullum documentum canonicum A de sua restitutione vel a sede apostolica absolute, sicut præcipiunt regulæ, in vita sua synodo ulli ostendit. Qui sine documenti testimonio, vel litteris de sua restitutione, ut Felix papa decrevit, ministrare vel recipi in ministerio sacro non debuit, a se et a plurimarum provinciarum metropolitanis cum suis coepiscopis in iudicio præsens, et ad sedem apostolicam non reclamans, consonanter exclusus. Maxime quia per tot annos, etiam post acceptam sententiam a sede apostolica, innocentiam suam non asseruit, quam demonstrare non potuit; sed et quia ante regularem audientiam, vel ante prolatam et confirmatam atque ostensam a sede apostolica suam restitutionem, per edictum imperiale Lotharii imperatoris, quod habemus, ministerium episcopale præsumpsit, quod, ut Gelasius in epistolis suis de Acacii damnatione ostendit, manifestissime sacris est canonibus inimicum, qualia et quanta iudicia incurrerit melius ipsi scitis. Nam et si, ut prædiximus, exigente imperatore Lothario, a sede apostolica litteræ missæ fuerunt pro synodo ex hac causa congreganda, cum legatus ipsius sedis in has partes veniret, tamen sicut ad nullam synodum, sed nec ad eam quam Guntholdus auctoritate litterarum domni Sergii papæ congregavit, isdem Ebo convenit: ita nec missus a sede apostolica pro synodo ex hoc congreganda in istas partes advenit, veluti et epistola ipsius imperatoris, necnon et episcoporum Belgicæ, Gallicæ, Neustriæ et Aquitanicæ provinciarum epistola, cum litteris domni regis Caroli, sanctæ memoriæ Leoni papæ directæ, quas in scrinio Romano credimus servari, demonstrant. Sicque sæpèdictus Ebo, absque ulla repetitione vel reclamacione suæ sedis apud quamcunque synodum, vel apud sedem apostolicam, a qua fuerat decretum ut nec communionem inter clericos susciperet, post datas litteras papæ Sergii pro synodo ex hac causa congreganda, cum missos suos in istas partes dirigeret, et post synodum auctoritate litterarum ipsius congregatam, quo vocatus, ut prædiximus, non convenit, usque ad obitum suum permansit. Videlicet, sicut superius memoratæ litteræ auctoritatis vestræ demonstrant, talis a sede apostolica et papa Sergio habitus, qualis ab aliis non ignorabatur haberi, id est, ut codex episcopalis ostendit, pro criminibus suis honore privatus, et ab Ecclesia pulsus, et ideo, ante synodalis D examinis discussionem, ad quam Dei iudicio non pervenit, secundum sacros Nicænos canones non receptus.

Quod ergo, ut Leo scribit, manens in corpore non recepit, consequi exutus carne non poterit; sicut sanctus Gelasius de Acacio dicit, qui a sede apostolica damnatus et non restitutus, licet Anastasius papa, sicut in libro episcopali legimus, eum recipere voluerit, vitam finivit. Talis est, inquit, dictus qualis signatus est nunquam esse solvendus, talis usque in finem permansit, talis esse non destitit. Ita talis est hodie qualis est et dictus, non talis

esse jam non potest: nunquam igitur talis permansendo salvendus est.

De dilecto autem fratre nostro Vulfado et ejus collegis, de quibus mihi summa dignitatis vestræ auctoritas quæ sibi placuit scripsit, nihil aliud sanctitati vestræ scribere præsumpsi, nisi quod increpationes vestras non negligenter sed diligenter suscipio, et præceptiones obedienter obaudio; et quia illis sufficere debet præstabilis auctoritatis vestræ benignitas, et mihi abundanter sufficere, si satisfactionem humilitatis meæ suscipientes, credere dignati fueritis me vobis simpliciter scripsisse. Nam secundum ordinatorum meorum præceptionem, qui mihi necdum duobus exactis mensibus post ordinationem meam, in synodo apud Meldis civitatem habita præceperunt, eatenus ignoranti, quod Ebo post depositionem suam aliquos in Rhemensi Ecclesia ordinaverit, ut eis mecum usque ad diligentiorum tractatum ministrare non permetterem, egi. Et hoc ipsum eisdem fratribus, decernente Carthaginensi concilio ut ordinatis episcopis vel clericis prius ab ordinatoribus suis placita conciliorum auribus eorum inculcentur, ne se aliquid contra statuta concilii fecisse pœniteant, per Pardulum tunc diaconum Ecclesiæ Rhemensis qui interfuit synodo mandaverunt. Quoniam canones posteriores anterioribus jubent deferre, post synodum apud Suessiones habitam, cum eorum litteris, quarum exemplar habemus, et quas in Romano scrinio inveniri posse existimo, cum meis pro eorum petitione litteris, et cum aliis petitionibus meis, ad sedem apostolicam domno papæ Leoni pro confirmandis eorum gestis ex eisdem fratribus ad synodum non coactis, quæ non scripsi, nec eis subscripsi, sicut et in synodo vestra auctoritate collecta ostendi, me direxisse non denego. In quibus gestis veram præfatorum fratrum prosecutionem adversum me silentio non firmavi. Unde ex communi consensu, secundum canones sicut eos intelleximus, iudices postulavi; quorum sententiam sequendam vidi usquequo majoris auctoritatis aliter exinde diffinitionem acciperem. Recepta autem domni papæ Leonis excusatoria epistola cur eadem gesta non confirmaverit, dicens inter cetera, « causas pro quibus hoc usque ad tempus suspendimus charitati vestræ dicemus. Prima igitur hæc est, quia sicut ab episcopis prænominata synodus utiliter ventilata sive sopita est, ita per aliquos ex eis, ut dubitatio foret radicitus evulsa, statuta vestræ synodi destinare debuistis; » nesciens quia nos metropolitani in istis regionibus non habemus potestatem ut sine consensu vel jussione regis aut nos ipsi ire aut coepiscopos nostros quoquam longius possimus dirigere. Subjunxit autem idem pontifex in suis apostolicis litteris dicens: « Alia autem juxta votum vestri desiderii id nos perficere minime permisit, eo quod legati sedis apostolicæ præsentibus ibidem non fuerunt, neque imperialis epistola nobis talis est præsentata, quæ hoc quod expetendum misistis specialiter indicare potuisset. Quarta sci-

licet causa hæc est, quia hi quos depositos vestra auctoritate synodi fore affirmat, per proprias litteras sedem apostolicam appellati sunt, et volunt iterum nostra se Apostolica audiri præsentia, et tunc si culpabiles inventi fuerint, non se abnuunt canonicam subire censuram. »

Et postquam has litteras domni papæ Leonis accepi, sicut mihi innotuit, domnus Lotharius, petente quodam episcopo regni sui qui adhuc vivit, per Petrum Aretinum episcopum præfato domno papæ mandavit ut gesta episcoporum de eisdem clericis non firmaret. Quæ cum ad fratres et coepiscopos nostros retuli, rogantibus eis apud Lotharium imperatorem, epistolam exinde, ipso ex animo largiente, per missos meos obtinui, ubi inter cætera ita scriptum habetur : « Sed ad nostras petitiones exsequendas et obtinendas Petrum venerabilem et dilectissimum nobis Spoletinum episcopum viva voce nostra vice exsecutorem instruximus; et alium Petrum, venerabilem æque et amantissimum episcopum Aretinum, litteris commonuimus, et alios fideles vestros atque nostros similiter inde monuimus, » et reliqua. Sicque cum ista epistola, et cum legatione imperatoris, per præfatum venerabilem episcopum missos meos cum litteris Romam direxi, quibus in via nuntius venit de obitu papæ Leonis. Pervenientes autem Roman cum præfatis litteris, et intervenientibus prædictis episcopis, domnus nomine et gratia Benedictus mihi quod nostris privilegium inde direxit. Synodum autem pro sæpe dictis clericis, aut a Petro Spoletino, aut ab alio aliquo in istis regionibus, nec fama nec veritate ex apostolica auctoritate congregatam, vel congregari jussam, sicut et per alios in istis partibus rescire potestis, unquam audivi. Nisi illam quæ anno præterito vestræ auctoritatis jussione exiit congregata, in qua eorum restitutioni secundum traditionem majorum paratissime annui. Quam posteaquam litteras vestræ auctoritatis inde suscepi, salubrem ac regularem cupivi, et idcirco ab ipsis qui eos destituerunt, vel non a minori numero, una cum meo consensu eos restitui peroptavi Et propterea inde usque ad synodum exspectavi, et plenius a sede apostolica vestra auctoritate firmandam cupivi, cujus arbitrio potestatis reservata erat summa ac firmitas privilegiorum apostolicæ sedis, sicut et vestræ epistolæ nobis directæ continent, et in epistola synodali, cujus exemplar habemus, sanctæ auctoritati vestræ directa communi consensu scripsimus. In qua nullam mentionem de quacunque Ebonis depositione habuimus. Sed et litteris meæ exiguitatis simplici mente inserui inter cætera dicens : « Quia synodo per hunc venerabilem archiepiscopum Egilonem, qui interfuit actionibus, dirigente epistolam omnium nostrum qui adesse potuimus, cum ipso voce loquentem. Quoniam si eis manus porrigitis, vobiscum pariter porrigemus; et item post aliquanta. Quæ verbis et scriptis mihi per istum religiosum archiepiscopum exinde sequenda atque tenenda mandaveritis, pro

A scire et posse obedire et conservare curabo. » Quam epistolam idcirco ut veraciter vobis confitear sigillatam non misi, quia synodus epistolam a se directam non sigillavit, ducens incongruum, ut quoniam archiepiscopus de ipsa synodo, qui eidem vestris ad eam vocatus apostolicis litteris interfuit, ad vos mittebatur, quasi incredulo epistola sigillata committeretur, et quod synodus non egit ego agere, ne scandalum cuiquam generarem, non præsumpsi.

Sanctitas igitur vestra, charitate quæ omnia credit repleta, veraciter mihi credat, quia simpliciter et absque ullo dolo in restitutione prædictorum fratrum, postquam vestram dispositionem inde rescivi, ex benivola mente consensi, et simpliciter ac sine ullo dolo scripsi quæ vestræ sanctitati transmisi. A quo consensu modo quolibet postea non diverti, nisi veluti in præfatis litteris vobis scripsi, dicens, reservato per omnia sententiæ ac juris privilegio apostolicæ sedis, et salva diffinitione ac confirmatione expectatæ vestræ discretionis atque auctoritatis. Nunc autem, suscepta diffinitione de illorum restitutione, quam vestra sicut decuit et ordo poposcit summa auctoritas præcessit, et subsequente synodali consensu vestræ perfectio firmationis corroboravit, nunquam vel nusquam exinde quamcunque querimoniam contra quemcunque molior vel dipono, intendo vel cupio habere, remove, excitare sive conserere. Nec meditatus sum, litteris pro hoc vestræ benignitatis acceptis, a consensu in synodo, contra ipsius diffinitionem et vestram confirmationem, aliquid remove ex tunc in postmodum usque in sempiternum. Quia enim nullo crimine proprio denotati, nescientes Ebonem damnatum, non importune ad ordinationem, sicut ipsi dicunt, et non est qui contradicat, se ingesserunt, sed electi et vocati obedierunt, sicut secundum excellentiam sapientiæ vestræ domno regi Carolo scripsistis, si nolent obedire volenti eos ad majorem gradum provehere, omnes illi velut procaciter renitentes reprehenderentur, et tanquam contumaces circa sacros canones damnarentur, veluti in epistola episcopis, qui per gratiam Dei et decretum vestrum apud Suessionis urbem convenerunt, directa intimastis : qualiscunque fuerit vel quæcunque pertulerit Ebo, a se ordinatis, qui nihil præter humilitatem et obedientiam exhibuerunt, nullum prorsus intulit offendiculum quoniam et beatissimus Leo ad Mauros scribens, ita de quodam Maximo præcipit dicens (*epist. 91, sub finem*) : « Maximum quoque, licet reprehensibiliter ordinatum, tamen si Donatista jam non est, et a spiritu schismaticæ pravitatis alienus est, ab episcopali, quam quoquomodo adeptus est, non repellimus dignitate. » Et Anastasius ejusdem apostolicæ sedis præsul, quod mali bona ministrando sibi tantummodo noceant, nec Ecclesiæ sacramenta commaculent, ad Anastasium principem scribens (*epistola unica*), evidentissima ratione demonstrat. Cui sane pio sensui, sicut in eorum decretis cum additamento conditionum legimus, juxta quemdam

modum non inconvenienter coaptari posse videtur quod beatus Augustinus scripsit, de cuius sensu ac verbis Anastasius papa in præfata epistola hinc quædam assumpsit. « Si quem forte, inquit, coegerit extrema necessitas, ubi catholicum per quem accipiat non invenerit, et in animo pacem catholicam custodiat, per aliquem extra unitatem catholicam positum acceperit quod erat in ipsa catholica unitate accepturus, si statim etiam de hac vita emigraverit, non eum nisi catholicum deputamus. Si autem fuerit a corporali morte liberatus, cum catholice congregationi etiam præsentia corporali redierit, unde nunquam corde discesserat, non solum non improbamus quod fecit, sed etiam securissime verissimeque laudamus, quia præsentem Deum credit cordi suo, ubi unitatem servabat. » Exemplar denique privilegii sanctæ memoriæ Benedicti, sine ulla mutilatione vel adiectione seu immutatione, per venerabilem fratrem et coepiscopum nostrum Odonem sanctissimæ paternitati vestræ transmissi. De quo et in epistola a me per illum vobis directâ, inter alia si placet potestis relegere, ubi scriptum habetur : « Mitterem, inquam, ipsam authenticam privilegii chartam, quam beatæ recordationis præcessor vester dominus Benedictus mihi sua auctoritate direxit ; sed timui ne mihi inde aliquid sinistri in via contingeret, et solatio, quod inde adversus insurgentium impetus habeo, fierem destitutus. Vestra vero dignatio in scrinio sanctæ Romanæ Ecclesiæ ex more exemplar illius potest requirere, et utrum ita se habeat evidenter agnoscere. In quo si vestræ sanctitati placet, necesse est nobis ut quædam superaddatis, quæ hic frater ac filius noster, juxta quod necessitates nostras cognoscit, vestræ suggeret sanctitati. Quia sicut sanctus Augustinus dicit, necesse est ut ad nova mórborum genera nova quærantur medicamentorum experimenta. Sed et de synodo apud Suessionis habita, de qua, factione ejusdem clerici nostri, qui a nobis negligentis suis territus aufugerat, quiddam ibi sub quadam dubitatione est positum, hic frater ac filius noster vobis rei veritatem potest narrare, qui eidem synodo interfuit, et adhuc in nomine abbatis subscripsit. »

Hæc sunt verba mea in epistola sanctæ paternitati vestræ directâ. Nam, si inde quod ibi est positum *si ita est* erasissem, superflue quod quiddam ibi sub quadam dubitatione esset positum scriberem. Et si aliquid ibi adderem, mutarem, vel demerem, ut in scrinio sanctæ Romanæ Ecclesiæ exemplar illius requireretur, et utrum ita se haberet agnosceretur, scribere non auderem. Cæterum si quocunque modo, quacunque occasione, a quocunque aliter ad vos delatum fuit, tamen ego per præfatum venerabilem coepiscopum nostrum, sicut se habet, exemplar ipsius privilegii vobis direxi. Quod si vobis non fuerit tædium reservato in Romano scrinio illud quod per eum misi conferre, verum invenietis. Sed et illum ipsum privilegii tomum, et non exemplar, sy-

A nodo vestra auctoritate congregatæ cum privilegio vestræ sanctitatis ostendi, et incorruptas scripturas atque sigilla monstravi, et ex integro, coram filio vestro domno rege Carolo, audientibus omnibus episcopis et qui synodo interfuerunt, relegi feci. Unde in epistola synodi vestræ auctoritati directâ scriptum inter cætera habetur ad locum : « In suis ordinibus restituere maturarem, quin prædictos fratres, nisi privilegiis sanctæ Romanæ sedis, per reverendum confratrem nostrum Hincmarum, archiepiscopum nostræ unanimi prolatis, quæ de ipsis viris quædam statuerunt, debita reverentia exhiberetur ; quorum summa perfecta et integra firmitas, ut claret et justum est, in apostolicæ sedis reservata est arbitrio potestatis. » Quod synodus vobis non scriberet, si integra privilegia eis non ostendissem.

De eo quod benignissima et sanctissima paternitas vestra mihi est dignita scribere, ut non arbitrari ad discrimen quodlibet quæ mihi mandata sunt exaggerasse, cum meliora esse vulnera diligentis, quam fraudulenta odientis oscula esse non nesciam, sed ne adeo in privilegiorum meorum defensionem vel elationem immoderatus erigar, ut apostolicæ sedis jura quoquomodo temere tetigisse videar, veraciter fateor, hoc nunquam in cor meum ascendit, qui semper et apostolicæ sedi, et ejus rectoribus, postquam me nosse potui, pro meo scire et posse fidelis et devotus, et humilis ac subjectus exstiti, sum, et adjuvante Domino, permanebo. Privilegia autem sedis apostolicæ non ideo petii ut mihi non sufficeret quod sacri canones et decreta sedis Romanæ pontificum cuique metropoli sedi concedunt, et nec alia, vel amplius quam Ecclesiæ Rhemorum collatum est ex antiquo, mihi largiri specialiter petii, neque appeto. Sed quia non solum diœcesis, verum et parochia mea, inter duo regna sub duobus regibus habetur divisa, et res mihi commissæ Ecclesiæ sub multorum principum potestate conjacere videntur, de quibus aut parum aut nihil utilitatis Ecclesia nostra potest habere : quia veteres constitutiones jam quasi pro vili apud quosdam habentur, his novis decretis carnales et animales homines territi, quiddam reverentius contra Ecclesiam indignitati meæ commissam agerent. De quibus privilegiis, quorum defensionem mihi non arrogo, sed nec de aliis quibuscunque est unde inflari valeam vel efferri, qui et si justus fuero, non levabo caput saturatus afflictione et miseria. Postremo de pallio, a mea præsumptione non certis temporibus et juxta morem aliis metropolitanis definitis uso, unde vestræ sanctitatis auribus intimatum esse indignitati meæ scripsistis, auctoritati vestræ veraciter fateor, quod et in istis regionibus per alios si vobis placuerit rescire valebitis, quia nisi in die Natalis Dominici, et in die sanctæ Resurrectionis ejus, vix in toto anno eodem pallio utor. Quoniam de illorum numero, peccatis meis exigentibus, factus, de quibus scriptum est : Impedimenta mihi fecerunt eos miseros, raro in decretis festivi-

tatibus, quo pallio uti metropolitanis conceditur, in A sede mea, propter multas occupationes et necessitates Ecclesiæ et regni, esse mihi permittitur; et nisi quando in eadem sede sum in decretis festiuitatibus, non solum non toties sicut mihi concessum est, verum vix aut nunquam eodem pallio utor. Pro cuius usu apud sedem apostolicam nihil petii, nisi sicut decessores ac prædecessores mei eo uti et in episcopi ordinatione solebant. Non enim usum pallii esse meæ dignitatis puto, sed genii sedis metropolis esse cognosco. Et cum multi sint sancti episcopi qui eodem pallio non utuntur, non nescio quia si sine virtutibus, quas exponente beato Gregorio pallium signat, pallio utor, et si excellentiorem cæteris Rhemorum provinciæ sedibus metropolim sedem pallii usus demonstrat in oculis hominum, non tamen majorem me facit in oculis Domini. Et veraciter confiteor sanctæ vestræ paternitati, quia si episcopus ordinatus non essem, non solum pallii usum non quærerem, quoniam scio, sine ordinatione episcopali, fide recta et operibus bonis per Dei gratiam vitam æternam me potuisse acquirere. In isto sæculo cognoscens illud, sicut modo cognosco, episcopale non ordinem non subirem, si vitare valerem. Sed et nunc jam sufficit mihi anima mea pro spolio. Ego enim multis afflictus infirmitatibus, et ætate gravatus, ac injuriis fatigatus, jam delibor, et tempus meæ resolutionis instat. Quapropter licet alius ab amicis meis Cisalpinis in partibus Romanis, ut a multis jactatur, confingar, ad aliud me oportet tendere, et de aliis cogitare quam alicui pompæ ac ostentationi, minime autem ecclesiastico ministerio applaudere, aut modo quolibet inservire.

Hæc autem, de quibus clarissimæ sanctitati et famosissimæ sapientiæ vestræ scripsi, non ad ullam controversiam, vel contumacem resultationem, quod absit, protuli; sed animatus veridica sententiâ vestræ, imo divinæ auctoritatis, quam mihi scribere dignati fuistis, dicentes quia veritas liberet, mendacium vero perdat, humiliter veritatis narrationem suggessi. Tandem meæ servituti a vestra dignatione remandari depono de fratribus nostris. Rhemensis Ecclesiæ filiis, vestra auctoritate in suis ordinibus restitutis, quoniam venerandus archiepiscopus Egilo ex vestra auctoritate eis præcepit ut in suis gradibus ministrarent, et ad altiores ascendere non præsumerent, utrum debeam eos ad altiores gradus provehere, si confratres ac comministri nostri illos elegerint: quoniam eorum animos mea incuria lædere nolo, et ne contra vestram jussionem ac dispositionem agam modis omnibus devitare cupio, qui apostolicæ sedis decretis omnibus parere desidero. Deus omnipotens sinceritatem vestram, ad doctrinam et correctionem sanctæ suæ Ecclesiæ, in suo apto servitio per annorum multa curricula conservare dignetur, domne sanctissime et reverentissime Patrum Pater in Domino.

EPISTOLA XII.

AD NICOLAUM PAPAM.

Ejusdem argumenti cum superiore, maximeque ex parte iisdem verbis contexta.

(Apud eundem.)

Domino sanctissimo et reverentissimo Patrum Patri NICOLAO, primæ ac summæ sedis apostolicæ et universalis Ecclesiæ papæ, HINC MARUS, Rhemorum episcopus, et vestræ sanctissimæ paternitatis devotissimus famulus.

Litteras sanctissimæ paternitatis et præcellentissimæ auctoritatis vestræ, xiii Kalendas Junii, indictionis xv ab Egilone venerabili archiepiscopo Sennensi accepi, in quibus, sed et litteris generaliter ad episcopo, qui in synodo vestra auctoritate congregata apud Suessiones præterito anno fuerunt, tantas et tales increpationes indignitati meæ a dignitate vestra illatas inveni, sicut peccata mea merentur. Quibus ad omnia respondere et humilitati meæ præsumptiosam, et sublimitati vestræ constat incongruum; præsertim cum post multa, pusillitatem meam refoventes, mihi scribere dignati fueritis dicentes: « Hæc ne nos arbitreris ad discrimen quodlibet tuæ sanctitatis vel dignitatis exaggerasse, cum meliora esse vulnera diligentis quam fraudulenta odientis oscula non nescias. » Cæterum, quoniam propter multas et maximas ac pene continuas infestationes paganorum atque falsorum Christianorum, quas patimur, continue laborantibus antea episcopis regionum nostrarum, in unum convenire non licuit, ut nobis communiter vestræ sanctitatis epistola communiter missa relegeretur, et sicut jussistis, quæcunque super hac re de qua agitur scripta tam a vobis prius et nunc quam a nobis edita reperiuntur, et quid inde humilitas mea et illi dejecti clerici sedi apostolicæ suggesserimus vel retulerimus, in volumen unum ordine quo missa sunt redigerentur, et apostolicæ sedi, ut competens est, eorum nobis exemplaribus reservatis, summo studio dirigerentur. Nunc in aliqua regni parte aliquantulum de paganorum infestatione respirantes, sed aliarum anxietatum gemitibus laborantes, et adhuc graviora quæ imminent metuentes, et fratres ac coepiscopi nostri devotissimi filii vestri, quæ jussistis, videlicet de Ebonis dejectione, et de ipsius restitutione, ac fratris Vulfadi et collegarum ejus promotione, et de præfati Ebonis iterata repulsione, atque ad aliam Ecclesiam migratione, sed et quæ de ordinatione mea compererunt, exsequi studio fideli procurant: et humilis mea servitus, de his quæ indignitati meæ vestra scripsit dignatio, omni humilitate ac puritate conscripta, his quæ auctoritati vestræ collectis dirigunt, subjungenda et suggerenda atque perferenda secundum vestram præceptionem eis porrexi. De dilecto scilicet fratre nostro Vulfado et ejus collegis de quibus mihi summa dignitatis vestræ auctoritas quæ sibi placuit scripsit, nihil aliud sanctitati vestræ scribere præsumo, nisi quod increpationes ve-

stras non negligenter, sed diligenter suscipio, et præceptiones obedienter obaudio. Et quia illis sufficere debet præstabilis auctoritatis vestrae benignitas et mihi abundanter sufficere, si satisfactionem humilitatis meae suscipientes credere dignati eritis, me vobis simpliciter ac veraciter inde scripsisse. Nam secundum ordinatorum meorum præceptionem, qui in Ebonis dejectione fuerunt, et mihi necdum duobus exactis mensibus post ordinationem meam, in synodo apud Meldis civitatem habita præceperunt, eatenus ignoranti quod Ebo post dejectionem suam aliquos in Rhemensi Ecclesia ordinaverit, ut eis mecum usque ad diligentiorum tractatum ministrare non permitterem, egi; et hoc ipsum eisdem fratribus, decernente Carthaginensi concilio, ut ordinatis episcopis vel clericis prius ab ordinatoribus suis placita conciliorum auribus eorum inculcentur, ne se aliquid contra statuta concilii fecisse pœniteant, per Pardulum, tunc diaconum Rhemensis Ecclesiae, qui interfuit synodo, mandaverunt. Ab ea autem synodo Pardulus mecum Rhemis reversus, eisdem fratribus, qui nobiscum erant et de quibus agebatur, hoc quod mihi præceperunt episcopi retulit, et ut non in gradibus, quos ab Ebone post depositionem suam acceperant ministrarent, usque ad diligentiorum tractatum observarent præcepit. Frater quippe Vulfadus adhuc mecum non erat; sed post plures evolutos menses, si rite remetior, antequam fere anni spatium completeretur, de alia provincia ad me veniens, cum benignitate est et cum liberalitate susceptus, et honorabiliter habitus, usquequo domno nostro regi Carolo, ipso petente, illum commendavi. Defuncto autem Ebone anno Incarnationis Dominicæ 851, Indictione XVI, XIII Kalend. Aprilis, quia præfati fratres nostri ab eo ordinati qui mecum erant, post annos circiter octo suæ ab officio suspensionis, anno scilicet Incarnationis Dominicæ 853 me petierunt, eisdem fratribus ad synodum ire permisi et his qui indiguerunt, subsidium necessarium, ut ad ipsum concilium sine difficultate ire possent, ministrari præcepi. Ubi eos non iudicavi, neque dejeci, nec etiam cum iudicibus eorum subscripsi, sicut norunt qui interfuerunt, et ipsa episcopalia gesta, quæ authentica cum subscriptionibus episcoporum qui eis subscripserunt, sine mea subscriptione, præterito anno in synodo vestra auctoritate apud Suessiones habita ostendi, demonstrant. Et quoniam canones posteriores anterioribus jubent deferre, præcipientibus eisdem episcopis, cum eorum litteris, quarum exemplar habemus, et quas in Romano scrinio inveniri posse existimo, cum meis pro eorum petitione litteris, et cum aliis petitionibus meis ad sedem apostolicam domno papæ Leoni pro confirmandis eorum gestis, quæ non scripsi, me direxisse non denego. In quibus gestis veram præfatorum fratrum prosecutionem adversum me silentio non firmavi. Unde ex communi consensu secundum canones, sicut eos intelleximus, iudices postulavi, quorum sententiam se-

quemdam vidi, usquequo majoris auctoritatis aliter exinde diffinitionem acciperem. Recepta autem domni papæ Leonis excusatoria epistola, et cætera, ut supra, usque ad finem epistolæ.

EPISTOLA XIII.

AD MONACHOS ALTOVILLARENSIS MONASTERII.

Ut Gothescalco, si ante mortem resipuerit, spiritalem et corporalem humanitatem exhibeant.

(Apud eundem.)

Pro tempore, sicut mihi licuit, dixi vobis qua conditione, si se Gothescalco, antequam anima illius egrediatur de corpore, recognoverit, et spiritalem et corporalem humanitatem illi exhibeatis. Sed ne quid vobis desit in ulla gratia, auctoritatem inde ecclesiasticam ex verbis orthodoxorum vobis transmitto. Ait enim de hujusmodi Leo (*epist. 12, ad Flavianum*), ut si fideliter et utiliter dolet, et quam recte mota sit erga eum episcopalis auctoritas vel sero cognoscit, vel si ad satisfactionis plenitudinem, omnia quæ ab eo male sunt sensa, vel viva voce vel signo competenti damnaverit, reconciliatio et communio illi non denegetur, sicut Cœlestinus, et Leo, et sacri canones decreverunt. Et si in hac confessione ac communione obierit, sicut cæteris fratribus, ita et illi communem sepulturam, ac sepeliendi officium et orationem post obitum exhibete. Quia Dominus noster, verus et bonus pastor, qui animam suam posuit pro ovibus suis, et qui venit animas hominum salvare, non perdere, imitatores nos suæ vult esse pietatis, ut peccantes quidem justitia coerceat, conversos autem misericordia non repellat. Si autem in obstinatione sua usque ad mortem permanserit, tenendum nobis de illo est quod sanctus Leo de communione privatis et ita defunctis dicit (*epist. 95, ad Rusticum*): « Horum, inquit, causa Dei iudicio reservanda est, in cuius manu fuit, ut talium obitus usque ad communionis remedium non differretur. Nos autem quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non possumus. » Et item (*epist. 59 ad Theodorum*): « Si, inquit, aliquis eorum pro quibus Domino supplicamus, quocumque interceptus obstaculo, munere indulgentiæ præsentis exciderit, et priusquam ad constituta remedia pervenerit, temporalem vitam humana conditione finierit, quod manens in corpore non recepit, consequi exutus corpore non poterit. Nec necesse est nos eorum qui sic obierint merita actusque discutere, cum Dominus Deus noster, cuius iudicia nequeunt comprehendere, quod sacerdotale ministerium implere non potuit, suæ justitiæ reservavit. » Et sanctus Joannes apostolus dicit: *Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut quis roget* (*I Joan. v, 16*). « Peccatum, inquit Gregorius (*Moral. xvi, cap. 28*), est usque ad mortem, quia scilicet peccatum quod in hac vita non corrigitur, ejus venia frustra post mortem postulatur. » Peccatum quippe usque ad inferos dicitur, quod ante finem vitæ præsentis per correctionem ac pœnitentiam non

emendatur. Et talium memoriam, scilicet in peccato perseverantium usque ad mortem, minime licet inter sacra altaris mysteria celebrari, in quibus pro eis oratur, qui nos præcesserunt cum signo fidei, et dormiunt in somno pacis, in Christo videlicet quiescentes. Dormiunt ergo, ut catholici doctores dicunt, in somno pacis, qui ab unitate et societate Christi Ecclesiæ nec per hæreses, nec per schismata, nec per mortalia crimina separati sunt. In quibus etsi aliquando fuerunt, tamen per pœnitentiam sanati, et per orationem Ecclesiæ, cui in Petro dictum est: *Quodcunque solveris super terram, erit solutum et in cœlis* (*Matth. xvi, 19*), reconciliati et redemptionis mysterio sociati, utique in pace obierunt, miserante illo non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat. Neque enim piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia, quæ regnat nunc cum Christo in vivis et mortuis. Propterea enim, sicut dicit Apostolus, *mortuus est Christus, ut et vivorum et mortuorum dominetur* (*Rom. xiv, 9*). Unde et alibi ait: *Quoniam non posuit nos ad iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Jesum Christum, qui mortuus est pro nobis, ut sive vigilemus sive dormiamus, simul cum illo vivamus* (*I Thess. v, 9*). Quiescentes autem in Christo sunt, de quibus dicit Apostolus: *Et mortui qui in Christo sunt resurgent primi* (*I Thess. iv, 16*); et de quibus item scriptum est: *Beatus qui habuerit partem in resurrectione prima; non lædetur a morte secunda* (*Apoc. xx 6*). Unde et Juda pontifex, sicut in libro Machabæorum legimus (*II Machab. xii, 46*), pro his qui cum pietate dormitionem acceperunt, misit Hierosolymis offerenda. Et si, ut præmissi, in obstinatione sua permanens mortuus fuerit, sicut ex auctoritate beati Gregorii et sacrorum canonum accepimus, cum psalmis et hymnis ad sepulturam deportari, vel in communi fratrum sepultura sepeliri non debet; privatæ autem sepulturæ humanitas, sicut vobis dixi, ei non est deneganda.

EPISTOLA XIV.

AD ODONEM EPISCOPUM BELLOVACENSEM.

De objectionibus Græcorum a Nicolao papa in Galliam missis, ut ad eas respondeatur.

(Apud eundem.)

HINCMARUS Rhemorum episcopus, dilecto fratri et venerabili episcopo ODONI salutem.

Domnus apostolicus communiter nobis et aliis episcopis regni domni nostri Caroli epistolam misit, in qua continetur quod Græci tam Ecclesiam Romanam specialiter quam omnem generaliter lingua Latina utitur, conantur reprehendere, quia jejunamus in Sabbatis, quod Spiritum sanctum ex Patre Filioque procedere dicamus, cum ipsi hunc tantum ex Patre procedere fateantur. Dicunt præterea nos abominari nuptias, quia presbyteros sortiri conjuges prohibemus; et insimulare tentant quod eosdem presbyteros chrismate linire baptizatorum frontes inhibemus, quod tamen chrisma nos ex aqua flu-

minis conficere fallaciter arbitrantur. Reprehendere nihilominus moliuntur eo quod octo hebdomadibus ante Pascha a carni et septem hebdomadibus a casei et ovorum esu more suo non cessamus. Mentiuntur quoque nos, sicuti per alia ipsorum conscripta indicatur, agnum in Pascha more Judæorum super altare pariter cum Dominico corpore benedicere et offerre. Quin et reprehendere satagunt quia penes nos clerici barbas radere suas non abnuunt; et quia diaconus non suscepto presbyteratus officio apud nos episcopus ordinatur, cum ipsi etiam illum quem patriarcham suum nominant ex laico subito tonsuratum ac monachum factum saltu ad episcopatus apicem imperiali favore ac brachio provehere, ut ipsi putant, minime formidaverunt. Et adhuc, quod gravius est et insanius, a missis nostris contra omnem regulam, et præter omnem consuetudinem, libellum fidei, si se ab illis recipi vellent, exigere moliebantur, in quo tam ista capitula, quam ea tenentes anathematizarent, necnon epistolas canonicas ab his ei quem suum œcumenicum patriarcham appellant dandas improbe requirebant. Et ipse invasor Constantinopolitanæ Ecclesiæ, Photius in scriptis suis, se archiepiscopum atque universalem patriarcham appellat. Et imperatores Græcorum legatos apostolicæ sedis cum epistolis veneratione qua debuerunt recipere noluerunt. Inde unusquisque vestrum qui metropolitani jura sortitus est, junctis sibi fratribus et coepiscopis suis qui sub se sunt, de his diligentem curam suscipiat, et quid invidis eorum detractionibus opponi necesse sit rimari studeat, et invenire summopere gestiat, atque inventum nobis ocus transmittere minime parvipendat, et præsulatui nostro scripta divinitus inspirata sapientia vestra reprehendendo et forti prorsus invectione fariendo tantam eorundem imperatorum vesaniam mittat. Quæ nos suscipientes, rursus ea cum aliis assuetionibus nostris ad ipsorum quoque dementiam confutandam mittere valeamus. Quapropter, frater charissime, secundum domni apostolici commendationem, de his per tramitem Scripturarum et traditionem majorum, quæ illi convenienter rescribere possimus, quærere et in unum colligere stude, ut cum simul adjuvante Domino venerimus, quæ quisque nostrum invenit singillatim communi studio relegamus, et quæ eidem domno papæ a nobis inde scribenda sunt ordinemus. Data quarto Kalendas Januarii, indictione prima.

EPISTOLA XV.

AD CAROLUM REGEM.

De Hincmaro Laudunensi.

(Act. prov. eccl. Rhem.)

Domino CAROLO regi glorioso, HINCMARUS, nomine non merito Rhemorum episcopus, ac plebis Dei famulus.

Ecce, domine, sicut hic dilectus frater, venerabilis coepiscopus noster Odo, ac missi vestri verbis plenius possunt dicere, et exiguitas mea his litterulis

dominationi vestræ dixit ratum significare, Hincmaro episcopo rebus et facultatibus ecclesiasticis quibus spoliatus fuerat, revestito, in provincia, et competenti loco, ab electis ex utriusque partis consensu iudicibus secundum leges ecclesiasticas, sine potestatis vestræ aliquo detrimento, et cum honoris vestri augmento, dicente Dei spiritu per Psalmistam : *Honor regis iudicium diligit* (Psal. xcviij), quæstio contra eundem Hincmarum commota, regulariter audita et ventilata est ac definita, quantum ad ministerium episcopale pertinuit, licet isdem episcopus ex integro non fuerit revestitus. Contumaciam autem causa, alterum finem exspectat. Non igitur, quod in adolescentia vestra, quando animus hominis lubricus, et ad indebita usurpanda solet esse proclivus, Domino vos custodiente, non accidit, in perfecta ætate vobis subripi, minime autem persuaderi leges ecclesiasticas, vel in modico infringi, sive convelli a quocunque sustineatis. « Scientes (sicut Constantinus et Constans imperatores in edicto suæ legis quo immunitatem Ecclesiæ, ac suis ministris conferunt) debere magis religionibus, quam officiis, et labore corporis et sudore rempublicam contineri. » Et sicut sæpe soletis recolere, beatum Gregorium Brunichildi reginæ Francorum scripsisse : « Facite quod Dei est, et Deus faciet quod vestrum est ; » huic præmittens sententiæ : « Confidimus, inquit, quod tanto propitius causas vestras sua pietate disponet, quanto ipse de sua vos esse videt causa sollicitos. » Olim enim, sicut Honorius et Theodosius in lege data Ecclesiæ scribunt, ut eorum utamur verbis : « Clericos indiscretim ad sæculares iudices debere deduci infaustus præsumptor edixerat, quos abdicata tyranni præsumptione, episcopali audientiæ reservamus. Fas enim non est, uti divini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio. » Quæ lex postea a decessoribus et prædecessoribus vestris regibus, Ecclesiæ et ministris suis conservata fuit ; nisi forte aut per excessum principum, aut per negligentiam episcoporum ad tempus aliquomodo exstitit violata : quæ aut correctione, aut innovata constitutione indigens per eos ad statum solidatum est reducta, vel in statu solido confirmata. Sicut in avi, et patris vestri capitulis in libro primo Capitulorum habetis quæ in quaterniunculis ^a vobis super apud Pistas oblati et postea causa compendii, in rotula ^b dominationi vestræ a

A auctoritate apostolica et generali episcoporum consensu, ecclesiastico vigore, ac reipublicæ christianæ cohibente religione destruxerunt, velut in ejus epistolis ad ipsum Mauricium imperatorem, et ad plurimos archiepiscopos directis ostenditur. Quod et divæ memoriæ avo vestro Carolo subripuit, sicut majorum traditione, et verbis et scriptis didicimus. Et in libro primo Capitulorum cap. 112 demonstratur, de liberis hominibus ad servitium Dei sine sua licentia non convertendis. Quod Ecclesia et respublica non consensit, quodque postea correxit ; sicut in eodem libro cap. 134 monstratur. De rebus nihilominus ecclesiasticis dividendis eidem avo vestro incongruentia quædam subripuit, quæ oris professione, et edicti subscriptione correxit, sicut in præfato primo libro Capitulorum, cap. 74 evidenter ostenditur. Unde præiudicium ad tempus extortum vel usurpatum, pro legis iudicio nemo sanum sapiens tenuit, retinet, vel tenebit.

B Cæterum in secundo libro Capitulorum cap. 13 continetur, ut « Si talis causa in qualibet provincia, aut in aliquo comitatu orta fuerit, quæ aut ad inhonorationem regni, aut ad commune damnum pertineat, quæ etiam sine nostra potestate corrigi non possit, nos diu latere non permittatis, qui omnia, Deo auxiliante, corrigere debemus. Quidquid hactenus in his quæ ad pacem et justitiam totius populi pertinent, et ad honorem regni, ac communem utilitatem, aut a nobis, aut a vobis, neglectum est, debemus, Deo auxiliante, certare qualiter abhinc nostro et vestro studio emendatum fiat ^c. » In quarto etiam libro cap. 24 scriptum est : « Si quis aliqua necessitate cogente homicidium commisit, comes in cuius ministerio perpetratum est, et compositionem solvere, et fœdam per sacramentum pacificare faciat. Quod si una pars ei ad hoc consentire voluerit, id est aut ille qui homicidium commisit, aut is qui compositionem suscipere debet, faciat illum qui ei contumax fuerit ad præsentiam nostram venire, ut eum ad tempus quod nobis placuerit in exilium mittamus, donec ibi castigetur, ut comiti suo in obediens esse ulterius non audeat, et majus damnum inde non accrescat ^d. »

D Cur autem ista vobis bene scientibus scribo, quia vobis tacere non audeo, patenter ostendo. Jam plusquam quatuor annis ex quo Luido in parochia nostra invitatus homicidium perpetravit, unde Lotharius nepos vester in regno suo, sine respectu alicujus personæ, regium ministerium adimplevit. Nunc autem ad Pistas, et inde ad Basivum eundem Luidonem ut cum hominibus dominationis vestræ pacificatus esse posset, sicut vobis et nepoti vestro convenisse audivi, ducere studui ; et secundum commendationem vestram per legale iudicium causa perrexit, usque ad id loci, ut ne fœdam homines vestri jurarent. Vias inde ad vestram commendationem

^a Il s'agit du premier mémoire présenté à Charles le Chauve. Voy. ci-dessus dans les opuscules.

^b Second mémoire au roi. Voy. *ibid.*

^c Capitulaire de l'an 813, cap. 13.

^d Capitulaire de l'an 819, cap. 13.

petierunt, cum iudicatum fuerit, ut eisdem leudem rewadiaret et homines vestri fœdam jurarent. Et si alia eidem Luidoni quærere vellent, in mallo illius de quibuscunque vellent eum interpellarent et ipse justitiam redderet. Quod et ipse Luido humiliter obtulit. Postea autem qualiter inde actum fuerit, vos non latet; scio tamen quia sicut Capitula dicunt, inde actum non fuit. Nec tantum inde in palatio vestro fuit exsecutum, quantum capitulum jubet, ut quilibet comes in suo comitatu inde facere per auctoritatem debet. Unde vos inquietare tunc propter Aquitanorum præsentiam nolui.

Nunc autem, quia ipsi vestri homines et proprietatem, et beneficium, in vestro regno, et in mea parochia habent; sed et Boso in nostra diœcesi beneficium vestrum habet, consideret inde sapientia vestra qualiter secundum ministerium vobis a Deo commissum, et secundum honorem vestrum inde fiat, ne hæc causa diutius ex vestra parte, imperfecta remaneat et si majus damnum inde fuerit, periculum anima vestra, quod avertat Dominus, contrahat. Utrum autem vobis placeat, ut ipsi homines vestri cum misso vestro, in nostram parochiam, ubi proprietatem et beneficium habent et ipsa causa corrigi debet, veniant; aut nisi renerint, quod in regno vestro habent in bannum mittatur, aut aliter inde fiat, vestræ sapientiæ intererit. Ego autem quoniam amplius hanc causam differre non audeo, si interim aliud quod rationi et auctoritati conveniat, a vobis aut ab illis inde non accepero, in die missa sancti Remigii, vita comite, Domino adjuvante, ubi locus sermonis mei inter sacra missarum solemniam venerit, ante corpus illius sacratissimum qui vere est episcopus, auctoritate Dei, et sanctorum apostolorum, et ipsius Francorum apostoli, in quibus et nobis licet indignis, pro patribus natis filiis, Dominus dicit: *Quæcunque ligaveritis super terram erunt ligata et in cælis* (Joan. xx), eos qui ad pacem redire nolunt, sicut canones sacri præcipiunt, et quolibet modo consentientes eis, ab omni societate totius in Christianitatis excommunicare curabo, donec ad pacem quam Christus ostendit et docuit, redire, cum debita satisfactione procurent; eosque, sicut præcipiunt canones, regibus et episcopis et quibuscunque potuero, litteris excommunicatos esse denuntiabo, ut non communicantes excommunicatis, excommunicati et ipsi pariter habeantur. Non enim vobis vel nobis parvipendenda est sententia beati Gregorii, qua concordans Apostolo, præsertim de potestate habentibus dicit: « Qui non corrigit resecanda, committit. »

Audivi denique quosdam reprehendere nos episcopos et dicere, quod volumus tota die per Scripturas parabolare. Quod devotio religionis vestræ non sinat suis auribus susurrari. Apostolus namque plenus dicit: *Quæcunque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt: scripta sunt autem propter nos* (Rom. xv). Et Dominus ad prophetam: *Audiens nuntiabis eis ex me* (Jerem. iii.) *Ex me*, inquit, id est

quæ ego in Scripturis loquor, et non ex te, id est ex tuo animali et carnali sensu. Et sanctus Leo sacros canones Spiritu Dei conditos et totius mundi reverentia consecratos dicit. Et de legibus quibus Ecclesia moderatur et Christianitas regitur, Christi Domini sapientia dicit: *Ego sapientia habito in consilio: per me reges regnant, et legum conditores justa decernunt* (Prov. viii). Conditores quippe legum non nudo verbo, sed scripto leges condiderunt et condunt, et subscriptione confirmaverunt atque confirmant. Quas non illi reges custodiunt de quibus Deus, qui ut scriptum est: *Facit hypocritam regnare propter peccata populi* (Job xxxiv) dicit: *Ipsi regnaverunt, et non ex me: principes exstiterunt, et non cognovi* (Ose. viii). Sed illi reges eas condunt atque conservant, de quibus item Dominus, ut præmissus, dicit: *Per me reges regnant, quales, præmittens, Dominum timete*, jubet honorificare apostolus, dicens: *Regem honorificate et obedite regi quasi præcellenti* (I Petr. ii): videlicet qui Regis regum obedit mandatis, et ejus custodit judicia. Alioquin ut sanctus Petrus dicit: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus* (Act. v). Hinc enim ejus caepostolus dicit: *Non est potestas nisi a Deo. Et: Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit* (Rom. xiii). Quia nihil fit in mundo, nisi quod aut Deus misericorditer facit, aut fieri juste permittit. Cum itaque reges ex illo regnant, misericordia illius est, ut salventur populi eis commissi: cum vero non ex illo, sed permittente justo ipsius iudicio reges regnare videntur, vindicta est peccatoris populi et regnantis cumulus pœnæ. Sed fideles quique potestati aut a Deo collatæ aut a Deo permissæ non resistunt, cum juxta Petri vocem: *Sub manu Dei humiliantur* (I Petr. v) et de bonis principibus gratias referunt; et de his qui ad purgationem suam a Deo regnare permissi sunt, gementes exultant; sicut scriptum est: *Exultaverunt filie Judæ in omnibus judiciis tuis, Domine* (Psal. xcvi). Sicque non resistunt ordinationi Dei, qui novit, non mala facere, sed ordinare. Resistunt autem iniquis iniquorum operibus et mandatis. Unde scriptum est: *Verba sapientium quasi stimuli, et quasi clavi in altum defixi* (Eccli. xii), quia nesciunt culpas palpate, sed pungere, et tolerant patienter propter Dominum illata mala sibi a principibus malis. Quapropter, qui nobis derogant dicentes, quod volumus tota die loqui per Scripturam, si *de omni verbo otioso reddent rationem in diem iudicii* (Matth. xii), sicut Veritas non mentiente ore dicit, videant, quid sustinebunt, de hoc criminoso detractionis et contra nos murmurationis verbo. Non enim cum sancto Moyse illis dicimus: *Nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum. Nos enim quid sumus?* (Exod. xvi.) Illisque cum Apostolo inculcamus: *Neque murmuraveritis sicut quidam murmuraverunt, et a serpentibus perierunt* (I Cor. x). Quibus enim increscit legere, vel scribere quæ scripta sunt, vel scribuntur, sciant, quia non de ignorantia iudicabuntur;

sed de contemptu quo nolunt scire, quo nolunt legere, vel audire condemnabuntur. De qualium choro Dominus dicit : *Noluit intelligere ut bene ageret; iniquitatem meditatus est in cubili suo* (Psal. xxxv). Cum enim non dicit, non potuit intelligere, sed *noluit intelligere*, aperte reatum contemptus denuntiat, pro quolibet contemptor merito debitas pœnas luet...

EPISTOLA XVI.

AU CLERICOS PALATH.

Ut hominem suorum rapinas reprimant.

(Apud Sirmond.)

HINCARIUS Rhemorum episcopus fratribus nostris, presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, et cæteris clericis in palatio domno nostro regi et domnæ reginæ, ac illorum fidelibus ecclesiastico ministerio consulentibus.

Audio de hominibus vestris quia multa mala, rapinas scilicet et deprædationes, et fornicationes, et adulteria in parochia mea faciunt et etiam de vobis audio quia illis rapinis consentitis, ut videlicet qui de illis vivitis, et vestros homines atque caballos exinde pascitis. Unde timendum est ne de vobis dicat Dominus per prophetam : *Et erit sicut populus, sic sacerdos* (Isa. xxiv, 2). Sed mihi non est necesse multum laborare admonendo in vobis, qui et ministerio et doctrina tales estis, ut non solum vos abstinere a malo, sed etiam alios a malo divertere et bonum facere debere admonere sciatis et debeatis. Tamen pro ministerio imposito admoneo vos cum Paulo apostolo, et obtestor in Christo et per Christum, qui per Paulum locutus est, *ut exhibeatis vos sicut Dei ministros, ne vituperetur ministerium nostrum* (II Cor. vi, 3 et 4). Et quia jejunia paschalia inchoastis, ante oculos habete quid in Pascha, id est in transitu suo ex hoc mundo ad Patrem, Dominus Jesus tradendo corpus et sanguinem suum discipulis suis de reprobo discipulo dixit : *Ecce manus tradentis me mecum est in mensa; vae autem homini illi per quem filius hominis tradetur* (Luc. xxii, 21). Hoc pascha quotidie sacerdotes immolando, diaconi ministrando, subdiaconi obsequendo, et cæteri clerici Amen respondendo, celebratis pleno ore de rapina, pleno corde de iniquitate. An oblitus estis quod scriptum est in Evangelio : *Post buccellam introivit in Judam Satanas?* (Joan. xiii, 27.) id est in quem introierat prius ut Dominum traderet suadendo, tunc in eum introiit plenissime possidendo; sicut scriptum est : *Intravit autem Satanas in Judam qui dicitur Scarioth* (Luc. xxii, 3); et item : *Jam enim miserat diabolus in cor Judæ, ut traderet Dominum* (Joan. xiii, 2); ac deinde dictum est : *Post buccellam introivit in eum Satanas*. Quia cum intravit sanctus panis in plenum de iniquitate ventrem, intravit hostis antiquus, qui dicitur diabolus et Satanas, in crudelem et impiam mentem; et ad quem finem illa communicatio ei pervenit, quam ideo accepit, ut malam conscientiam mentiretur atque celaret, ipsi melius

scitis. Et ille enim, sicut ipsi legitis in Scripturis, in exemplum Judæ filium hominis tradit, non quidem Judæis peccatoribus, sed tamen peccatoribus, membris videlicet suis, qui illud inestimabile Domini corpus violare præsumit. Et vae illi homini qui ad mensam Domini malignus accedit, qui insidiis mente conditis, qui, præcordiis rapina aut aliquod scelere pollutis, mysteriorum Christi secretis participare non metuit. Vae, inquam, illi presbytero, vae illi diacono, vae illi subdiacono, vae illi clerico, vae illi homini, de quo Jesus, qui altaribus sacrosanctis inter immolandum, utpote proposita consecraturus munera, adesse non dubitatur, astantibus sibi ministris cælestibus, queri cogitur quod in cœna discipulis de Juda dixit : *Ecce, inquit, manus tradentis me mecum est in mensa* (Luc. xxii, 21); et vae illi de quo dicit Paulus apostolus, quod quasi speciali privilegio in cœna Domini quando hæc sunt tradita legimus : *Quicumque manducat panem hunc aut calicem Domini bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit non dijudicans corpus Domini* (I Cor. xi, 29). Sed sic ad mensam Domini accedat sine reverentia et timore de peccatis suis, sicut lætus accedit, quando socius suus illum plena mensa pascit de rapinis suis. Et quod idem dicit Apostolus : *Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles, et dormiunt* (ibid., 30), id est moriuntur, *multi*, hoc monstratur in exemplo de infirmitatibus et mortibus corporalibus aliquorum, quod fit in anima in spiritalibus infirmitatibus atque mortibus omnium irreverendorum. Et qua fronte accedit sacerdos immolare, et diaconus ministrare, ad sanctum altarium, ut pro aliorum peccatis Dominum placatum faciant, qui non solum de præteritis suis peccatis illi non satisfaciunt, sed insuper quotidianis ac recentibus illum ad iracundiam provocant? et cum quali fiducia aliquis homo talem intercessorem pro se ad Deum in altario ministrando transmittit, qui Deum quotidie non mediocriter offendit, quando si ad suum parem illum transmitteret qui ipsi intercessori iratus existeret, plus illum ad iracundiam quam ad placationem excitaret? Hoc enim Pascha, quod tunc Dominus in novo mysterio egit, quotidie celebratis, quotiescunque missam agitis, sicut ipse tunc omnibus episcopis et presbyteris et cæteris fidelibus celebrantibus atque astantibus ad hoc terribile sacramentum in apostolis suis dixit : *Hæc quotiescunque, inquit, feceritis, in meam memoriam facietis* (II Cor. xi, 25). Videte quales cum Domino ad Domini passionem celebrandam acceditis, qui de talibus miseriis coinquinati estis, si tamen, ita ut audivi, vestris hominibus consentitis. Unde nisi vos correxeritis, quicumque de mea diœcesi sunt, sine dubio usque ad synodum ab officio et communione privabo; et qui de mea diœcesi non sunt, de mea parochia et diœcesi eos excommunicabo, et ad suos episcopos, qui eos corrigant atque dijudicent, divina auctoritate redire mandabo. Quod ut necesse non sit fieri, fratres et filii, et vos ac vestros corri-

gite, et alios admonete, quia sicut majus peccatum A vos peccantes habetis quam populus, sic majorem gloriam apud Deum habebitis, si vos ac vestros custodieritis, et alios admonueritis, scientes quia qui converti facit unum peccatorem ab errore viæ suæ, quid inde sequitur, quanto magis si vobis et vestris, de quibus rationem reddetis, ad salutem consulere studueritis? Domino etiam nostro regi et amabiliore et venerabiliore eritis, et securius vos ille Ecclesiis præficere, quando locus evenerit, et nos vos audacius et amabilius, nutu Dei et ipsius domini nostri favore, ordinare valebimus.

EPISTOLA XVII.

AD PRESBYTEROS DIOECESIS RHEMENSIS.

Ut excommunicationem denuntient iis qui ac de- B præcationibus admoniti non abstinerint.

(Apud eundem.)

HINC MARUS Rhemorum episcopus omnibus presby- teris in parochia nostra consistentibus.

Sicut vobis sæpe dixi, sacerdotes medici sunt spi- ritales, et infirmi homines sunt peccatores. Et licet nos peccatores simus, tamen dignatione Dei officium sanandi peccatores suscepimus; sicut sæpe medici corpore infirmi per magisterium medicinæ infirmos solent sanare. Et quando usitata infirmitas venit in liquo, usitatem faciunt medicinam; quando autem inusitata infirmitas nascitur infirmo, de medicinæ experimento inusitatam medici faciunt medicinam. Propterea, fratres, unusquisque vestrum quoties- cunque cantat missam, usque dum ista quam pati- mur miseria in parochia nostra cessaverit, quoniam tales homines sunt qui non propter salutem, sed propter consuetudinem, ad ecclesiam veniunt, et usque ad Evangelium, juxta quod ista prædicare de- bueratis, in missa stare solent et recedunt, statim post Apostolum, id est post Epistolam, hanc admonitionem nostram ab initio usque ad finem, cum verbis prophetæ vel Apostoli legite, quia utinam non ad iudicium nostrum dicamus, et nos Dei apo- stoli, id est Dei missi sumus. Ut quoniam ipse per corporalem præsentiam eis qui in parochia nostra tanta mala faciunt annuntiare non possum, verbum Dei per nos ad illos transmissum, quod alligari qua- cunque infirmitate non potest, illis eorum salu- tem annuntiet. Et orate pro illis et pro nobis omni- D bus, ut ipsi resipiscant a laqueis diaboli, a quo capti tenentur ad Dei voluntatem, et Deus nobis patien- tiam sufferendi donet, et liberet nos a malis quæ patimur propter peccata nostra, et det pacem in diebus nostris. Et admonitio nostra ad illos ta- lis est.

Precor vos omnes in amore Dei, legationem ejus portans, per Christum, qui pro vobis crucifixus est, et per Spiritum sanctum, per quem in baptisate sanctificati estis, tam qui de parochia mea estis quam et vos qui de aliis parochiis in parochiam istam venistis et venitis, ut abstinere vos ab istis

deprædationibus et fornicationibus, et aliis crimini- bus quæ mergunt eos qui illa faciunt in infernum, et de illis quæ in mea parochia facta habetis, con- fessionem puram et dignam pœnitentiam faciatis. Quæ mala vobis et omnibus Christianis Paulus apo- stolus enumerat dicens: *Nolite errare, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque mas- culorum concubitores, neque fures, neque avari, ne- que ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt* (I Cor. vi, 9), si vel in uno de istis peccatis quicumque homines vitam istam finierint. Et iterum idem Paulus apostolus dicit: *Si quis fra- ter, id est si quis Christianus, nominatur, et est for- nicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut ebriosus aut maledicus, aut rapax, cum tali homine nec ci- bum debet verus Christianus accipere* (I Cor. v, 11). Et iterum dicit: *Non solum qui faciunt, sed et qui consentiunt facientibus, digni sunt morte* (Rom. i, 32). Quoniam sicut demonstrat sanctus Joannes apo- stolus, qui alicui consentit talia mala facere, id est si in eum emendare potest, aut illi potest vetare ut non faciat, aut si talem non potest corrigere, et ab illis se potest communionem separare, et non facit, *com- municat* et particeps est *operibus illius malignis* (II Joan. xi). Et ideo, fratres et filii, videte quantæ miseriæ et de paganis et de aliis malis Christianis super nos veniunt, et quotidie qui ista mala faciunt, de isto sæculo ex majori parte ad tormenta, quæ sine fine, pro malefactis quæ in parvo tempore fe- cerunt mortui vadunt; et timentes Dei iudicium, re- trahite vos ab ista rapina et a cæteris malefactis. C Maxime in isto tempore, quando alia peccata, quæ per totum annum sicut fragiles homines committitis, pœnitere et satisfacere Deo inde debetis, ut com- munionem corporis et sanguinis Domini in sanctis- simo die redemptionis nostræ non ad iudicium, sed ad salutem accipere possitis. Quia si quis de istis peccatis plenus ad illam sanctam communionem accesserit, sine dubio suam perditionem accipiet, sicut et Judas fecit, qui Dominum tradidit, et laqueo strangulatus quo se suspendit medius crepuit, et diffusis visceribus in infernum perrexit. Quoniam sicut ille Dominum Judæis tradidit, ita iste corpus et sanguinem Christi accipiens peccatoribus suis membris in condemnationem tradit. Et de hoc quod ille passus est in anima simul et corpore, multos D exspectat Dominus ad pœnitentiam, ut non patian- tur in corpore. Omnes autem male hanc communio- nem accipientes patiuntur in anima et peribunt in æternum, nisi Dei gratia fuerint liberati per pœ- nitentiam. De istis quæ dico potest fieri ut diabolus humanæ salutis inimicus immittat in corda vestra cum auditis quod tale periculum sit hanc sanctam communionem accipere, si ab iniquitatibus vestris vos non vultis retrahere, et dicatis: Si tale pericu- lum est nobis, sicut iste episcopus dicit, communi- care, abstinere nos ab illa communionem, quia non retrahimus nos a mala operatione. Unde iterum au- dite quibuscumque diabolus ista susurrat. Quoniam

sicut Dominus dixit de baptismo quod nullus potest fieri salvus, nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto (Joan. III, 5), ita de hac sancta communione dixit: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis* (Joan. VI, 54). Et sicut dixit: *Qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit* (Marc XVI, 16); id est si quod promisit in baptismo, diabolo et ejus operibus abrenuntiando, et in Deum fide quæ per dilectionem est credendo, quod est ut in fide et bonis operibus permaneat, et si post baptismum peccaverit, per confessionem et dignam pœnitentiam illis qui in eum peccaverunt dimittendo, et bonis operibus insistendo, hoc quod male fecit emendet. Ita etiam de hac sancta communione dixit: *Qui manducat carnem meam et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in eo* (Joan. VI, 57); et: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum, et ego resuscitabo eum in novissimo die* (ibid., 52, 55). Propterea attendite, omnes Christiani, quia sine ista communione nec remissionem peccatorum potestis accipere, nec de inferno liberari, nec ad regnum Dei potestis pervenire. Et qui istam communionem cum odio et corde pleno de iniquitate, sicut dixi, et cum voluntate peccandi acceperint, judicium et condemnationem sibi accipient. Et ideo nullum consilium aliud restat ei quicumque vult salvus fieri, nisi ut ab iniquitatibus cesset, et inde pœniteat et offerat Deo confessionem de præteritis peccatis et professionem, ut in reliquum cesset a peccatis, quantum ei Deus adjutorium dederit, et bonis insistat operibus, et confisus de misericordia Dei, mundo corpore et pura conscientia et contrito corde accipiat communionem corporis et sanguinis Domini. Et tunc non erit ei in condemnationem, sed in remissionem omnium peccatorum, et in fortitudinem, ut possit resistere diabolo, et ad regnum Dei pervenire. Quoniam sicut *qui adhæret meretrici unum corpus efficitur*, ita qui digne communicat de ista communione unus spiritus est cum Domino (I Cor. VI, 16), et in quo Deus habitat et ipse in Deo, et in tali homine in quo Deus habitat, et qui in Deo habitat, non habebit peccatum et peccati auctor atque hortator diabolus, damnabiliter locum; et si ita perseveraverit, post mortem in refrigerio erit, et post resurrectionem in sanctorum angelorum consortio cum Christo sine fine regnabit. Et nolite sperare quia tantum ad terrorem vestrum, et non ex veritate hoc dicam. Testis est Deus quia sicut ex ore Dei per Scripturas accepi, ita et hic ad salutem et correctionem vestram scripsi. Et sciatis quia nisi vos correxeritis ut ista mala dimittatis, omnes qui in ista mea parochia ista mala facitis excommunicabo, et presbyteris mandabo ut nulli communionem scienter donent, qui ista mala post istam admonitionem relectam in mea parochia fecerit, neque illi qui facienti voluntarie communicavit, aut facienti mala consensit. Et omnibus ad communionem accedentibus presbyter quicumque denuntiet, ut qui post istam admonitio-

nem ab his malis non cessavit ad communionem non accedat, sciens qui condemnationem accipiet. Et ex verbo Dei mandabo, ut nullus presbyter in mea parochia de alia parochia veniens illis missam cantet qui se ab istis malis non correxerint, sicut in Christi amore vos deprecor. Et nemo despiciat dicens: Quid si iste episcopus talia commendaverit? Sciat pro certo quia qualiscunque ego sim, Deus verax et omnipotens est qui dixit nobis: *Quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo* (Matth. XVIII, 18). Et si aliquis dixerit: Ad illos dies in alteram ibo parochiam, sciat quicumque ille non hominis sed Dei illusor et suus ipse deceptor, quia si in alteram parochiam communicare sic excommunicatus perrexerit, quoniam majus etiam judicium coram Deo sustinebit, quia putat se illum effugere posse qui ubique est, et cujus verbo, non mea potestate secundum hominem, sed secundum divinum ministerium, illum excommunicabo. Et non irascimini, dilecti fratres et filii, quia paterna dilectione vos moneo. Sed corrigite vos, attendentes comminationem Dei et ad me et ad vos factam. Ait enim Dominus unicuique qui officium sacerdotale suscepit: *Si annuntiaveritis iniquo iniquitatem suam, et conversus fuerit ille iniquus ab impietate sua, ille vita vivet, et tu animam tuam liberasti. Et si non annuntiaveris iniquo iniquitatem suam, et non fuerit conversus ille impius ab impietate sua, ipse iniquus in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram* (Ezech. III, 39). Quapropter, fratres et filii, attendite, quia Deus omnipotens est qui ista dixit, et ipse nos fecit, et ipse nos redemit, et ante illius judicium omnes astabimus, et ibi judicati erimus nos sacerdotes, et principes ac seniores, qui vos admonere et castigare debemus, et pro nostris ac vestris peccatis; et vos etiam judicati eritis, non solum de peccatis quæ fecistis, et non pœnituitis, sed etiam de admonitionibus et castigationibus quas contempsistis. Deus omnipotens, qui per me ista loquitur in auribus vestris, per se hæc loquatur in cordibus vestris.

EPISTOLA XVIII.

AD PRESBYTEROS RHEMENSIS PAROCHIE.

De baptismo.

(Act. prov. eccl. Rhem.)

HINCARIUS episcopus ac plebis Dei famulus dilectis fratribus hujus Rhemensis parochiæ compresbyteris nostris.

Cupiens vos in omni sensu et doctrina atque operis perfectione gratia Dei esse ditatos, pro imposito exiguitati meæ ministerio singulis et in commune vobis quædam de actione sacri baptismatis breviter ex plenitudinis latitudine sanctarum Scripturarum, et doctrina catholicorum patrum curavi excerpere et notitiæ vestræ ingerere, ut secundum sacram Scripturam intelligatis in sancto ministerio cuncta quæ agitis, et ut in aperto sermone non sit in vobis

difficultas intelligendi, neque in prolixo tædium legendi et memoriæ commendandi.

Dominus Jesus Christus, creator et redemptor noster, dicit in Evangelio : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non intrabit in regnum cælorum* (Joan. III) ; unde discipulis suis mandavit dicens : *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis* (Matth. XXVIII) In istis paucissimis verbis totius sanctæ prædicationis ordinem exposuit, bis docere dixit, et semel baptizare. Primo omnium fidem catholicam docere præcepit, et post fidem acceptam, in nomine sanctæ Trinitatis baptizare jussit. Deinde fide imbutum et sacro baptismo ablutum evangelicis instruere præceptis mandavit. Primo fides docenda est, et sic baptismi percipienda sunt sacramenta, deinde evangelica præcepta tradenda sunt. At si aliquid horum trium defuerit, salutem animæ suæ auditor habere non poterit. Hic namque ordo catechizandi, id est instruendi in adultæ ætatis viris ubique firmiter retinendus est. Fragiliori vero ætati pia mater Ecclesia concessit, ut qui alieno in paternæ prævaricationis ligatus est peccato, alterius in baptismi mysterio abrenuntiatione et fidei professione solutus sit. Et si hoc non esset, quanti perirent infantes, ex quorum numero cælestis quæ otidie ædificatur Jerusalem ? Absque fide quippe baptisma non proficit, dicente Apostolo : *Sine fide impossibile est placere Deo* (Heb. II). Inter impossibile siquidem et difficile hoc interesse legimus. Difficile est quod licet vix, tamen fieri potest : impossibile vero, quod omnino ab humana fragilitate fieri non potest. Ideo ipse Dominus in Evangelio stupentibus apostolis, quis ex divitibus salvus fieri posset, respondit : *Apud homines, hoc impossibile est ; apud Deum autem omniaabilia sunt* (Matth. XIX). Docendus est itaque homo rationalem habens intelligentiam, et multimoda prædicatione attrahendus, ut sacræ fidei veritatem agnoscat ; et maxime Dei omnipotentis pro eo deprecanda est clementia : quia otiosa est lingua docentis, si gratia divina cor non imbuat auditoris, dicente ipsa Veritate : *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus attraxerit eum* (Joan. VI) ; et ut æqualiter sanctam Trinitatem salutem hominis operari intelligatis, dicit et ipse Dominus in Evangelio : *Nemo potest venire ad Patrem, nisi per me* (Joan. XIV) ; item et de Spiritu sancto ait : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non potest introire in regnum Dei* (Joan. III). Quod enim visibiliter sacerdos per baptismum operatur in corpore per aquam, hoc Spiritus sanctus invisibiliter operatur in anima per fidem. Tria sunt in baptismatis sacramento visibilia, et tria invisibilia. Visibilia sunt, sacerdos, corpus et aqua ; invisibilia vero, spiritus, et anima, et fides. Illa tria visibilia nihil proficiunt foris, si hæc tria invisibilia non operantur. Sacerdos corpus aqua abluit, Spiritus sanctus animam fide justificat, et hoc est quod Apostolus ait : *Cooperatores enim Dei sumus* (I Cor. III).

PATROL. CXXVI.

A Cooperatur homo sancto Spiritui in salute hominis ; sed et ipse homo qui baptizandus est, cooperari ambobus debet in salute sua ; id est Spiritui sancto et sacerdoti humiliter corpus præstare ad sacri mysterium lavacri, et animam voluntarie ad catholicæ fidei susceptionem.

Ut vim cognoscatis hujus sacratissimi juxta sanctorum Patrum intelligentiam et statuta ecclesiastica, vestræ charitati eadem sacramenta catholica interpretatione ostendam. Nam magna sanctitate et venerabili significatione quidquid in eis geritur statutum esse, neminem dubitare fas esse credimus.

B Primo, paganus catechumenus, id est instructus, fit accedens per ordinem traditum ad baptismum, id est sanctam tinctionem ; et renuntiat maligno spiritui et omnibus damnosis ejus pompis.

II. Accipit manus impositionem et crucem in fronte, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti ; et exsufflatur in facie, ut fugato diabolo, Christo Deo nostro pareatur introitus.

III. Exorcizatur, id est, conjuratur malignus spiritus, ut exeat et recedat, dans locum Deo.

IV. Accipit catechumenus salem, ut putrida et fluxa ejus peccata sapientiæ sale divino munere mundentur.

C V. Deinde vero symboli apostolici traditur ei fides, et oratio Dominica ; ut vacua domus et a prisco habitatore derelicta, fide ornatur, et præparetur habitatio Deo. Quorum expositionem, id est symboli et orationis Dominicæ, habetis in scrutinio quod fit in apertione aurium, sicut vobis credimus esse notum. Quod enim symbolum Græce dicitur, latine indicium, vel signum, sive collatio interpretatur. Indicium, quia per id indicatur fidei integritas. Signum, quod eo bene retento et intellecto fideles ab infidelibus discernuntur. Collatio, quia in eo sancti apostoli omnem fidei integritatem contulerunt : quod autem omnes Apostoli pari fidei sinceritate corde retinebant, ore confessi sunt ; et singuli proprias sententias conferentes, symbolum, id est totius fidei collationem ediderunt. Discessuri enim ab invicem per totius orbis provincias normam futuræ prædicationis in commune statuerunt, ne localiter ab invicem discedentes, diversum aliquid vel dissonum prædicarent. Oratio autem Dominica, quam omnes Christiani sincero corde frequentare necessario debent, ideo sic appellatur, quia petentibus apostolis ut eis insinuaret qualiter orare deberent, Dominus noster Jesus Christus, sicut sacra Evangelia docent, hanc orationem illis composuit, et sic eos orare præcepit.

D VI. Tunc fiunt scrutinia, id est explorationes, vel investigationes secundum morem vobis cognitum, ut exploretur sæpius, quam firmiter post renuntiationem Satanæ sacra verba datæ fidei radicitus corde defixerint ; et sicut vobis notum est per decretos dies in sancta Quadragesima fiunt septem scrutinia, secundum formam septiformis Spiritus.

VII. Deinde tangit consecrando sacerdos nares et aures de sputo, et dicit : *Effeta quod est adaperire*

†

(*Matth. vii*), et reliqua. Inter cætera quippe consecrationis exordia, de saliva oris sui sacerdos nares tangit, et aures consecrandi, et dicit: *Effeta, quod est adaperire*. Obsurduitenim homo ab audiendo vitæ verbo, postquam mortifera serpentis verba contra Deum timidus audivit; et surditatem quam primus homo peccando promeruit, omnis per traducem virilis seminis generatus ab illo contraxit. Per salivam quidem oris sacerdotis, gustus quo initiandus est supernæ sapientiæ designatur: quia ex capite in quo omnes sensus hominis sunt, saliva descendit: et **A**postolus: *Caput, inquit, Christi Deus (I Cor. xi)*, et divinitas hominem assumens, quoddam ex connectione duarum substantiarum in una Dei Filii persona collyrium fecit, unde genus humanum, quod cæcum a primis parentibus natum erat, illuminaret. **B** Non ab re sputo aures tanguntur et nares: ut qui expuens linguam muti tetigerat, et sputo lutum fecerat, et oculos cæci nati aperuerat, nunc per ministerium sacerdotum, et auditum spiritalem his qui baptizandi sunt, tribuat; et recte loquendi, id est veræ fidei confitendi facultatem præbeat; et nares, quibus bonum Christi odorem capiant, aperiat. Per tactum vero narium, ut abjectis delectationibus noxiis, solum Christi semper amplectatur odorem, de quo dicit Apostolus: *Christi bonus odor sumus Deo in omni loco (II Cor. ii)*. Et ut meminerit se juxta exemplum beati Job, donec superest halitus in eo et spiritus Dei in naribus ejus, non loqui iniquitatem labiis, nec lingua mendacium meditari debere. Porro per tactum aurium, ut relicto auditu linguæ nequam, audiat verba Christi, et faciat ea: similis **C** vero prudenti, qui ædificavit domum suam supra petram: qui incorporatus Ecclesiæ, quæ corpus est Christi, dicit cum Psalmista: *Sacrificium et oblationem, veterum scilicet cæremoniarum, noluisti: aures autem perfecisti mihi, ut annuntiem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion (Psal. xxxix)*, et: *In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudationes tibi (Psal. lv)*. Legimus quoque in quibusdam regionibus esse consuetudinem, ut etiam labia consecrandi de saliva sacerdotis tangerentur, auctoritate sacri Evangelii: quia postquam Dominus in aures surdi et muti misit digitos suos, sputo tetigit linguam illius, et subintulit: *Effeta, quod est adaperire*. Et statim apertæ sunt aures ejus, et solutum est vinculum linguæ ejus, et loquebatur recte. Et in quibusdam regionibus alii oleo sancto tangunt catechumenorum aures et nares: quia nemo potest per gratiam sancti Spiritus, quæ oleo designatur, fidei sacramenta cognoscere, nisi audiat prædicantem, dicente Apostolo: *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi (Rom. x)*. Nares quoque simili tactu sanctificantur: ut hi qui ad baptismum veniunt admoneantur tanti mysterii sacramentum per gratiam sancti Spiritus usque ad mortem inviolatum atque integrum custodire. Ut quandiu spiritum vitæ hujus naribus suis attrahunt, a Christi Domini nostri cultura et servitio non re-

cedant. Sed sicut nostrarum regionum consuetudo ab eis non est reprehendenda, ita nec a nobis illarum consuetudo, quia non abhorrere a fide videtur, penitus est abdicanda: cum in unius fidei soliditate in quibusdam rebus obesse non soleat diversa consuetudo. Sicut et sacramenta Veteris ac Novi Testamenti, licet pro temporum ratione discrepent, fides tamen una, eademque concordat: quia quam nos per apostolos factam, eandem patres Testamenti Veteris dispensationem Christi per prophetas didicerant esse venturam.

VIII. Posthæc vocato ex nomine consecrando, interrogat eum sacerdos, si abrenuntiet Satanæ et omnibus operibus ejus, et reliqua. Post cujus responsionem ungit eum oleo exorcizato, in pectore et inter scapulas, dicens: « Et ego linio te oleo salutis in Christo Jesu Domino nostro in vitam æternam. » **B** Pectus quippe perungitur oleo, ut signo sanctæ crucis diabolo claudatur ingressus. Signatur et inter scapulas, ut undique muniatur. Item in pectoris et inter scapulas unctione signatur fidei firmitas, et operum bonorum perseverantia. Signatur etiam baptizandus pectore et inter scapulas de oleo sancto: ut illius olei sancti, videlicet Spiritus unctione linatur, de qua Apostolus ait: *Sicut unctio ejus docet vos de omnibus (I Joan. ii)*; ante et retro munitus contra omnia, prospera sive adversa, sit circumspectus. Abrenuntiat autem baptizandus diabolo, id est, resistit, sicut jubet Petrus apostolus, dicens: *Resistite diabolo, et fugiet a vobis (I Petr. v)*. Abrenuntiat quidem, id est, repudiat, spernit, rejicit, contradicit, abnegat, relinquit, sive aliud quid quod hoc verbo in hoc sensu exprimi potest. Quamvis enim illius verbi quod est *nuntio*, sensus in promptu sit cum sine præpositione profertur: accepta præpositione interdum a sua significatione non longe recedit: ut est illiud, *nuntio* et *renuntio*; interdum vero in alium sensum vertitur, et est illiud: *Sic ergo omnis ex vobis qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus (Luc. xiv)*. Quam sententiam beatus Gregorius exponens in homilia Evangelii, renuntiare abnegare, intelligi debere, ostendit. Denique baptizandus post abrenuntiationem Satanæ, interrogatur si abrenuntiet omnibus operibus ejus. Quæ sunt autem opera Satanæ, divinus apostolus Paulus, in quo loquitur Christus, demonstrat scribens ad Corinthios: *Si quis frater est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum sumere (I Cor. v)*. Et item: *An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt (I Cor. iv)*. Et ad Galatas: *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, emulationes, ira, rixa, dissensiones, secta, invidia,*

homicidia, ebrietates, comessiones et his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur (Galat. III) : nisi per debitos penitentiae fructus, antequam exeant de corpore, ea cooperiant, et devotis precibus, elemosynis, jejuniis, fletibusque et hostiæ salutaris oblationibus, abluere illa curaverint. Abrenuntiat enim baptizandus omnibus diaboli pompis, id est spiritualibus vitiis, ut sunt ambitio, arrogantia, vana gloria, ostentatio et cætera hujusmodi, quæ de superbæ fonte procedunt. Pompa quippe proprie dicitur publica ostentatio cum multa ambitione. Ambitio quippe phantasia dicitur Græce : quo nomine designatur multiplex apparatus et pompa regalis officii. Et hac conditione post abrenuntiationem, ut præmisimus, oleo sancto linitur.

IX. Et sic fonte verbis solemnibus consecrato. adstante baptizando juxta fontem, obsequente patrono interrogat eum sacerdos, si credit in Deum Patrem omnipotentem, et reliqua secundum morem. Et respondente illo secundum ecclesiasticam consuetudinem; post supradictam trinam diaboli et pomparum, ac operum abrenuntiationem, postque trinam veræ fidei confessionem, quia non potest quisque nisi trina abrenuntiatione et trina confessione purgari; trina mersione baptizatur in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti : ut sicut interior homo, qui ad imaginem sanctæ Trinitatis conditus est, per invocationem sanctæ Trinitatis ad eandem revocatur imaginem; et qui tertio gradu peccati, id est, cogitatione, locutione et operatione cecidit in mortem, tertio elevatus de fonte per gratiam resurgat ad vitam. Et sicut interior homo in fide sanctæ Trinitatis ad imaginem sui conditoris reformandus est, ita et exterior trina mersione abluendus est : ut quod invisibiliter Spiritus operatur in anima, hoc visibiliter sacerdos imitetur in aqua. Nam originale peccatum tribus modis actum est, delectatione, consensu et opere; ita et omne peccatum, aut cogitatione, aut locutione, aut operatione efficitur; ideo triplici generi peccatorum trina videtur ablutio convenire; vel propter originale peccatum, quod in infantibus valet ad perditionem, vel propter illa quæ in provectoris ætatis hominibus, voluntate, verbo vel facto adduntur. Et quia secundum sanctam Scripturam unus Deus, una fides, unum baptisma, ter baptizandus mergitur in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, ut Trinitas unum appareat sacramentum; et non baptizetur in nominibus Patris et Filii et Spiritus sancti, sed in uno nomine, quod intelligitur Deus, juxta Apostolum. Igitur unus est Deus, una fides, unum baptisma : sed duæ sunt pactiones quæ in baptisate paciscuntur, quas patroni suis susceptis, cum ad intelligibilem ætatem pervenerint, insinuare sollicite et inculcare debent. Quarum pactionum una est qua diabolo abrenuntiat, et omnibus operibus ejus, et omnibus pompis ejus : et altera qua quisque baptizatus professus fuit se credere in Patrem, et Filium, et Spiritum san-

ctum. Quas necesse est inconvulsæ mentis intentione servare fidelibus, et ut intemerate custodiri possint, illius semper adjutorium requirere, cujus gratia in baptisate sunt renati.

EPISTOLA XIX.

AD LUDOVICUM III REGEM, BALBI FILIUM.

Ut liberam episcopi electionem in Bellovacensi Ecclesia fieri permittat.

(Apud Sirmond.)

Domino LUDOVICO regi glorioso HINC MARUS episcopus ac plebis Dei famulus.

CAP. I. Episcopi qui apud martyrium sanctæ Marcræ in nomine Christi convenimus, non pro ulla indebita voluntate, sed pro sanctæ Ecclesiæ ac vestro et regni vobis commissi honore ac salvamento, sicut scripta demonstrant, quæ vobis per consacerdotes nostros transmisimus, relecta præsumptione cleri et plebis Ecclesiæ Bellovacensis, qui personam regulis sacris incongruam, cum decreto singulorum manibus roborato, nobis præsentaverunt in synodo, veluti jam fuit actum, quando Fromoldum quemdam elegerunt, et rejecto illo propter insipientiam et improbitatem, Odo ex vicina parochia ibidem cum decreto canonico fuit electus, relectis coram omnibus qui adfuerunt sacris canonibus, secundum easdem sacras leges constituimus designatos ex nomine dilectos fratres et venerabiles coepiscopos nostros, per quos vestræ dominationi litteras direximus, in quibus inter cætera hæc continentur : « Ut sicut sacræ leges et regulæ præcipiunt, archiepiscopis et episcopis collimitanearum dioceseon electionem concedere dignemini, ut undecunque, secundum formam regularem electionis, episcopi talem eligant, qui et sanctæ Ecclesiæ utilis, et regno proficiuus, et vobis fidelis ac devotus cooperator existat : et consentientibus clero et plebe eum vobis adducant, ut secundum ministerium vestrum res et facultates Ecclesiæ, quas ad defendendum et tuendum vobis Dominus commendavit, suæ dispositioni committatis, et cum consensu ac litteris vestris eum ad metropolitanum episcopum ac coepiscopos ipsius dioceseos, qui eum ordinare debent, transmittatis, et sic sine scandali macula ad sanctum sacerdotium provehatur. » Et reliqua quæ inde ibi sequuntur.

CAP. II. In quibus verbis nulla indebita cujuscunque voluntas, nihil contra Domini voluntatem, nihil contra vestrum honorem, nihil contra regni vobis commissi resonat salvamentum : sed ordinis plenitudo, qualiter electus vitæ merito et sapientiæ doctrina a metropolitano et provinciæ coepiscopis debeat juxta Nicænum sanctum et magnum concilium regulariter ordinari, ubi inter alia scriptum est (*can. 6*); « Illud, inquit, generaliter clarum est quod si quis præter sententiam metropolitani fuerit factus episcopus, hunc magna synodus diffinivit episcopum esse non posse : firmitas autem eorum quæ geruntur per unamquamque provinciam metropolitano tribuatur episcopo. » Et de hac mystica Nicæna synodo sedes apostolica contestatur (Leo,

ep. 56, ad Anatol.) : « Quia tanto divinitus privilegio est consecrata, ut sive per pauciores, sive per plures episcopos, ecclesiastica judicia celebrentur, omnipotentis auctoritate sit vacuum quidquid ab illius fuerit constitutione diversum. » Debetis igitur incunctanter advertere, sicut sanctus papa Leo ad Leonem Augustum scripsit (*epist.* 81), regiam potestatem vobis non ad solum mundi regimen, sed maxime ad Ecclesie præsidium esse collatam, ut ausus nefarios comprimendo, et quæ bene sunt statuta defendatis, et veram pacem his quæ sunt turbata restitatis. Quod et optare et quærere atque servare debetis, sicut antecessores vestri imperatores et reges fecerunt. Et non debetis inflexibilem Dei voluntatem, qui si mutat sententiam, non mutat consilium, ad humanam et fragilem voluntatem vestram velle inflectere, quod fieri non potest, sed vestram voluntatem Dei voluntati subdere, sicut Christus nobis et omnibus Christianis, ex humanitate sua loquens, sequendum dedit exemplum, dicens : *Non veni voluntatem meam facere, sed voluntatem ejus qui misit me Patris* (*Joan.* v, 30, et vi, 38); Et : *Fiat non sicut ego volo, sed sicut tu vis, Pater* (*Matth.* xxvi, 39). Si enim a divina voluntate humana voluntas vestra perseveranter, quod non permittat Dominus, discordaverit, respondenda sunt ministerio episcopali apostolorum verba : *Obedire oportet Deo magis quam hominibus* (*Act.* v, 29); et : *Si justum est in conspectu Dei vos potius audire quam Deum, judicate. Non enim possumus quæ vidimus et audivimus non loqui* (*Act.* iv, 19).

CAP. III. Nam si quod a quibusdam dicitur, ut audi, quando petita apud vos electionem conceditis, illum debent episcopi et clerus ac plebs eligere, quem vos vultis, et quem jubetis (quæ non est divinæ legis electio, sed humanæ potestatis extorsio), si ita est, ut dici a quibusdam audi, ille malignus spiritus, qui per serpentem primos parentes nostros in paradiso decepit et inde illos eiecit, per tales adulatorum in aures vestras hæc sibilat; quia hoc in Scripturis tam Veteris quam Novi Testamenti non continetur, neque in catholicorum dictis, vel sacris canonibus, nec etiam in legibus a Christianis imperatoribus et regibus promulgatis hoc scriptum vel decretum invenitur, sed talia dicta infernus evomit. Christus enim per Apostolum loquens, talem jubet eligere : *Qui potens sit exhortari in doctrina sana, et eos qui contradicunt revincere* (*Tit.* i, 9). Et si quis contra hoc loquitur, iniquitatem contra Dominum loquitur, et inter blasphemos a sancto Spiritu computatur. Sic enim atavus vester Carolus et abavus Ludovicus imperatores intellexerunt, et ideo in primo libro Capitulum suorum promulgaverunt scribentes (*cap.* 84, *de episcopis eligendis*) : « Sacrorum, inquit, canonum non ignari, ut in Dei nomine sancta Ecclesia suo liberius potiatur honore, assensum ordini ecclesiastico præbemus, ut scilicet episcopi per electionem cleri et populi, secundum statuta canonum, de propria diocesi, remota personarum

A et munerum acceptione, ob vitæ meritum et sapientiæ donum eligantur, ut exemplo et verbo sibi subjectis usquequaque prodesse valeant. » Notandum est sane quod dicitur : « Secundum statuta canonum eligantur, » ut exemplo et verbo sibi subjectis usquequaque prodesse valeant. Et sacri canones dicunt (*Cœlestinus, Decret.* 18) : « Primum enim illi (quin clerici uniuscujusque Ecclesie) reprobandi sunt, ut aliqui de alienis Ecclesiis merito præferantur. » Et item : « Ut episcopi judicio metropolitanorum et eorum episcoporum qui circumcirca sunt, provehantur ad ecclesiasticam potestatem : hi videlicet qui plurimo tempore probantur tam verbo fidei quam rectæ conversationis exemplo. » Attendendum est igitur qualiter hoc imperiale capitulum sacris regulis et antiquorum imperatorum legibus congruat, ostendens quoniam, sicut et leges et regulæ dicunt, in electione episcopi assensio regis sit, non electio, in episcoporum vero executione sit electio, sicut et ordinatio.

CAP. IV. Sunt qui dicunt, ut audi, quia res ecclesiasticæ episcoporum in vestra sint potestate, ut cuicumque volueritis eas donetis. Quod si ita est, ille malignus spiritus, qui, ut superius præmissum est, primos parentes nostros perdidit, perditionem vestram in aures vestras susurrat. Sanctus namque Spiritus per eos qui cum Christo in cœlo regnant, et in terris miraculis coruscant dixit, et usque ad nos scriptis pervenire fecit dicens : « Res et facultates ecclesiasticæ oblationes appellantur, quia Domino offeruntur, et vota sunt fidelium, ac pretia peccatorum, atque patrimonia pauperum : si quis illa rapuerit, reus est damnationis Ananiæ et Saphiræ, et oportet hujusmodi tradere Satanæ, ut spiritus salvus sit in die Domini. » Quod præfati gloriosi imperatores Carolus et Ludovicus in primo libro Capitulum suorum ita inseruerunt dicentes (*cap.* 83) : « Quia juxta sanctorum Patrum traditionem, novimus res Ecclesie vota esse fidelium, pretia peccatorum, et patrimonia pauperum, cuique non solum habita conservare, verum etiam multa, Deo opitulante, conferre optamus. Tamen ut ab ecclesiasticis de non dividendis rebus Ecclesie suspicionem dudum conceptam penitus amoveremus, statuimus ut neque nostris, neque filiorum, et, Deo dispensante, successorum nostrorum temporibus, qui nostram vel progenitorum nostrorum voluntatem vel exemplum imitari voluerint, ullam penitus divisionem aut jacturam patiantur. » Quod et vos servare oportet, si feliciter vultis regnare, qui minoris potestatis et ætatis atque sapientiæ adhuc estis, quam et illi fuerunt, qui hæc et servaverunt et servanda promulgaverunt.

CAP. V. Recordamini, quæso, professionis vestræ, quam in die consecrationis vestræ promisistis, sicut ab illis qui interfuerunt accepimus, quamque manu propria subscripsistis, et super altare coram episcopis omnibus qui adfuerunt Domino obtulistis : et diligenter relegi eam facite coram vobis et fide-

libus vestris, quorum consilio et auxilio sanctam Ecclesiam et regnum vobis commissum gubernare debetis, et si aliquid per ignorantiam, vel aliorum suggestionem, ab ea exorbitastis, nolite negligere inde Domino satisfacere. Et quod in epistola mihi directa et in synodo relecta scripsistis, sicut vobis expedit attendite. Sic enim ibi est scriptum : « Jungamur si mul, ut ego rex, et vos sacerdos Dei, ministerium condigne tam in divinis quam in humanis adimplere valeamus officiis. » Quatenus devotione et operatione ostendatis, quia Christus, a quo legitimus omnis episcopatus cepit exordium, et omnis principatus accepit provectum, auctor sit vestri regiminis, et protector fiat vestræ sublimitatis. Per quem vos obsecro episcopali ministerio, talia vestro tempore in sanctam Ecclesiam introducere non tentetis, qualia magni imperatores et antecessores vestri suis temporibus introducere non præsumserunt. Et quoniam sine sancto Spiritu ministerium episcopale non agitur, non sit vobis leve in episcopis contristare Spiritum sanctum, cum Dominus terribiliter comminans dicat : *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, expedit ei ut suspendatur mola asiamaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris* (Matth. xviii, 6). Et Apostolus : *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei* (Ephes. iv, 30). Et item idem Apostolus dicit : *Per fidem habitare Christum in cordibus nostris* (Ephes. iii, 17), qui jam sedens ad dexteram Patris de cælo Saulo intonuit dicens : *Saule, Saule, quid me persequeris?* (Act. ix, 4.) Demonstrans quoniam in membris suis Christus persequitur et scandalizatur, et in membris suis suscipitur, velut se dicturum electis in iudicio pollicetur : *Quandiu uni de minoribus meis fecistis, mihi fecistis* (Matth. xxv, 40). Et sanctus Spiritus in eis in quibus habitat contristatur, sicut ex Apostoli verbis supra ostendimus. Et quia jam tempus transiit, ultra quod sacri canones Spiritu Dei conditi et totius mundi reverentia consecrati decernunt ut ordinationes episcoporum non differantur, sicut synodus apud martyrium sanctæ Macræ secundum leges et regulas diffinivit, electionem episcoporum, qui designati ad hoc negotium exsequendum una cum consensu vestro fuerunt in synodo, sicut in epistola vobis directa ab eadem synodo scriptum habetur, dominatio vestra consentiat, et non differatis accelerare, ut vobis suggessimus, quatenus ipsa ecclesia diu contra sancti Spiritus promulgationem non vacet pastore, et vos, quod absit, non mediocre incurratis periculum. Quia enim sacri canones (*conc. Anth., can. 16*) perfectum dicunt esse concilium, ubi cum suis suffraganeis interfuerit metropolitanus antistes, multo magis ratum teneri debet quod metropolitani cum episcopis diversarum provinciarum secundum sacras leges et regulas decreverunt. Sexcenti namque triginta et eo amplius episcopi, quorum nomina scripta sunt in cælo, quorumque nomina habemus scripta in libris nostris, in Chalcedona civitate apud Martyrium sanctæ Euphemie in Christi nomine con-

gregati, constituerunt (*can. 25*) ut ultra tres menses ordinationes episcoporum non differantur, cum decreto iudicio, ut qui ausi fuerint, post diffinitionem magnæ et universalis hujus synodi, quidquam ex his quæ sunt prohibita perpetrare, decrevit sancta synodus a proprio hujusmodi gradu recedere. Et Dominus in Evangelio dicit : *Ubi fuerint congregati duo aut tres in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Et : Si duo ex vobis de omni re consenserint super terram, fiet. Et : Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cælis* (Matth. xviii, 18, 19, 20). Si ergo adesse dignabitur ubi duo vel tres fuerint, quanto magis ubi tanti ex sanctis Patribus congregati hæc irrefragabiliter decrevere servanda ?

CAP. VI. De eo quod in litteris vestris, quas pridie Nonas transacti mensis Maii, deferente clerico nomine Teutberto relegi, voluntarie vos subijcere velle exiguitatis meæ consiliis, et secundum quod hortatus fuero, agere et disponere in ecclesiasticis et sæcularibus negotiis, et meæ fiduciæ vosmetipsos subijcere velle, et secundum datum a me consilium regni vestri jura componere : vestræ dominationi rescribo, ut Domini voluntatem vestræ voluntati præponere in omnibus studeatis, cujus voluntatem per sanctas Scripturas, et per eos qui jam in cælo cum illo regnant, et in terris miraculis coruscant, et per sacras leges a Christianis imperatoribus et regibus promulgatas, sicut ipse dicit : *Per me reges regnant, et conditores legum juxta decernunt* (Prov. viii, 15), potestis cognoscere : sed et per scripta a nobis ex synodo apud martyrium sanctæ Macræ habita, et per consacerdotes nostros vobis directa, potestis agnoscere. Sed satis doleo, et multum timeo, quia, ut cum venia vestra dicam, quantum in hac causa de qua agitur paret, plus intenditis sequi propriam voluntatem quam divinam auctoritatem, et eorum qui se importune ingerunt cupiditatem quam sanctæ Ecclesiæ utilitatem ; et eorum de quibus dicit Apostolus, *quoniam nesciunt quæ loquuntur, neque de quibus affirmant* (I Tim. i, 7), adulationis favorem quam vestram ipsam salutem. Quod scripsistis, vota omnium qui commorantur in Belvacensi Ecclesia, in Odacrum concordare, non est mirum si stulti et improbi ac cupiditate cæcati toties taliter agunt, non correcti de rejectione pravæ suæ electionis in Fromoldum, et reprobato Rodulfo, et a se electo Honorato sacro episcopali ordini adhuc fidei doctrina incongruo, perdiderunt electionem, sicut ostensum est illis in synodo, et per sacras regulas non ulterius illorum, sed episcoporum esse electionem, quam non præire sed subsequi, et non se ab ea debere excidere, et nunc contra regulas et leges sine visitatore præsumperunt electionem. Unde referendum est eidem plebi illud propheticum : *Frons mulieris meretricis facta est tibi, nescis erubescere.* (Jer. iii, 3). Et Jacobus apostolus tam tales clericos quam plebeios redarguit dicens : *Adulteri, nescitis quia amicitia hujus mundi inimica est Deo?* (Jac. iv, 4). Adulteros enim recte nuncupat, quos

derelicto amore sapientiæ cœlestis, quæ dicit : *Leges meas custodite (Levit. xviii et xx)*, ad amplexum potius amicitia mundialis esse deflexos increpat. Quapropter potius merentur excommunicatione corrigi, quam corrupti in voluntatibus suis audiri. Sed forte non est ita ut vobis est dictum. Dominationi autem vestræ ostendo quod scriptum est, Spiritu sancto dictante, in Decretis apostolicæ sedis : Quod si et omnes sacerdotes, et mundus erroris assentiat, damnatio consentientes involvit, non prævaricationis damnationem consensus absolvit. Non enim crimen minuitur, sed accrescit, cum generale fit ex privato. Hoc enim Deus indicavit, qui mundum peccantem generali diluvio interemit.

CAP. VII. Quod scripsistis, ut sicut semper regibus prædecessoribus vestris in omni utilitate regni proficuus et devotus fui, ita vobis fidelis et devotus existam. Quod et hactenus observavi et observare cupio. Vos autem sanctæ Ecclesiæ, et ejus rectoribus, atque mihi servate quod illi conservaverunt ; et pro devotionis fidelitate, quam vobis cum cæteris fidelibus vestris in electione vestra, non sine magno labore, ad provectionem regiminis, quo jam nomine, det Dominus etiam virtute potiti estis, nolite retribuere mihi mala pro bonis, suadentes, non tamen auxiliante Domino, persuadentes, ut in senecta mea declinem a sacris regulis, quod nec pro cupiditate, nec pro amore vel timore hactenus feci, ut a gradu episcopali, quo per triginta et sex annos gratia Dei usque modo functus fui, merito decidam. Non enim excidit mihi a mente sententia Salvatoris, qua dicitur : *Quid enim proficit homo, si lucretur universum mundum, se autem ipsum perdat, et animæ suæ detrimentum faciat ? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua ? (Luc. ix, 15 ; Matth. xvi, 25.)* Et sacri canones Spiritu sancto decreti (*concil. Carth. II, can. 13*) : « Si quis, inquit, contra suam professionem vel subscriptionem venerit in aliquo, ipse se honore privabit. » Et si vobis consensero, ut contra divinas et humanas leges, et contra vestram et meam, coram pluribus in synodo episcopis cohibentibus, professionem faciatis, me perdam, et vos non salvabo, dicente Apostolo : *Non solum qui faciunt, sed qui consentiunt facientibus, digni sunt morte (Rom. i, 32)*. Et sicut in cœlesiasticis et in mundanis legibus scriptum habetur : Prava facientes atque consentientes par judiciorum pœna constringit : nec expers facinoris æstimatur, qui licet ipse non fecerit, facientes tamen in familiaritatem fœdusque receperit.

CAP. VIII. Quod scripsistis, ut per meam voluntatem et ministerium Belvacensis Ecclesiæ episcopatum dilecto filio meo et fidei vestro Odacro tribuere valeatis, si vestræ dominationi de illo est cura, hoc nullatenus faciatis, ne forte si feceritis, et ipse episcopium illud, et pastore vacantem Ecclesiam, contra sacras Ecclesiæ regulas invadere præsumpserit, sacris legibus et regulis exigentibus, quod non opto, contingat ut ulterius, nec in vita mea, nec post

mortem corporis mei, in diœcesi Rhemensi in gradu ecclesiastico valeat ministrare.

CAP. IX. De eo quod scripsistis, quia si vestræ voluntati, ecclesiasticis videlicet regulis contrariæ, obsecutus fuero, eos quos mihi chariores et familiariores cognoveritis, honorare in omnibus curabitis, tantummodo ut in hac petitione vestra vobis consentiam, non meis, sed sacrorum canonum verbis respondeo, quia secundum eosdem sacros canones, pro indigentibus, et mihi conjunctis, et pro aliis, sicut præcipiunt, ad salutis vestræ augmentum et potestatis honorem, regiam potestatem vestram petitionibus adire curabo, quandiu Dominus me in corpore morari præceperit. Verum, sicut sanctus Innocentius papa dicit : Sollicitos vos pro salute libenter audio ; contra caput autem non libenter admitto. Et sanctus Gregorius exponens (*hom. 37, in Evang.*) sententiam Evangelii : *Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus (Luc. xiv, 26)*, dicit : « Quoniam quisquis jam æterna concupiscit, in ea quam aggreditur causa Dei, extra patrem, extra matrem, extra uxorem, extra filios, extra cognatos, extra semetipsum fieri debet, ut eo verius cognoscat Deum, quo in ejus causa neminem recognoscit. » Unde in hoc episcopali ministerio carnalem propinquum, nec amicum videlicet animi familiarem, carnali affectu recognosco, sed sententiam Domini attendo, qui dicit : *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, hic fur est et latro (Joan. x, 1)*. Et ideo neminem eligo, neminem recognosco, neminem recipio, nisi qui vita et moribus, et scientiæ catholicæ doctrina, per claves Ecclesiæ ad hoc episcopale ministerium accedit, et sciat et faciat quod sacrum ministerium postulat. Et quoniam *non est Deus personarum acceptor, sed in omni gente, qui timet eum et operatur justitiam, acceptus est illi (Act. x, 34)*, in hac causa nullius personam accipio, sicut sanctus propheta virum justum describens dicit : *Qui excutit manus suas ab omni munere (Isa. xxxiii, 15)*. Neque enim dixit tantum a munere, sed addidit *ab omni*, id est a munere manus, a munere linguæ, a munere obsequii, sicut jam vobis scripsi, si mente voluissetis recondere.

CAP. X. Vestram denique charam mihi dominationem solerter atque attente ante mentis oculos oportet habere, quod, sicut jam vobis scripsi, qui contra sacros canones ordinantur, et ordinatores et ordinati hæretici sunt, sicut sanctus Gregorius et cæteri catholici Ecclesiæ sanctæ doctores atque rectores multoties in libris suis ostendunt. Quam hæresim sanctus Petrus primum in Simonem Magum æterno anathemate condemnavit (*Act. viii*). Sed et hujusmodi non ordinationis, sed exordinationis mediatores, præfactum magnum et sanctum Chalcedonense concilium (*can. 2*), si clerici sunt, proprio gradu privari, si vero laici aut monachi fuerint, sine ulla exceptione

aut respectu alicujus personæ, anathematizari præcipit. Propterea hortor dominationem vestram ut a tali mediatione vel interventione vos caveatis. Ne vero pro alicujus temporalis placiditate æternum periculum incurratis, sed et dilectus filius meus, fidelis vester, pro quo satagitis, non obliviscatur quod jam in epistola vobis directa, capellanis vestris me inter alia scripsisse recordor, canonicam decretam sententiam, qua dicitur: Sicut is qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admovendus, sic qui ultro ambit, vel qui importune se ingerit, est procul dubio repellendus. Quæ itaque præmissa sunt, non mea, neque a me excogitata sunt verba, sed a Christo, et per apostolos, ac ejus sanctos, Spiritu sancto prolata. Propterea illi qui audire ea non sufferunt, vel obaudire contemnunt, timeant Dominum dicentem, quæ nuper quinto decimo die ante sanctum Pascha legi omnes in ecclesia audivimus: *Qui est ex Deo verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis* (Joan. viii, 47). Unde sanctus Gregorius (*hom. 18, in Evang*: Si enim ipse verba Dei audit qui ex Deo est, et audire verba ejus non potest quisquis ex illo non est, interroget se unusquisque si verba Dei in aure cordis percipit, et intelliget unde sit. Et sanctus Paulus apostolus, per quem ipse locutus est Christus: *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum: magis autem et redarguite* (Ephes. v, 11). Et item idem Apostolus. *Si quis non obaudit verbo nostro per epistolam, hunc notate, et non commisceamini cum illo, ut confundatur* (11 Thess. iii, 14.) Unde sacri canones excommunicatis communicantes excommunicatos esse decreverunt. Hæc de cælo Christus, et sancti ejus apostoli, atque sancti ipsius cum eo jam in cælo regnantes intonant: et nos, licet peccatores in terra episcopi, et Christi vicarii, atque apostolorum successores in terra, ejus virtute et ministerio divino prosequimur, imitari desiderantes quod de sancto viro cantamus, quia pro lege Dei sui certavit usque ad mortem: fundatus enim erat supra firmam petram. *Petra, inquit Apostolus, erat Christus* (1 Cor. x, 4). Conveniant ergo in pace Christi, sicut statutum secundum sacros canones fuit, in synodo episcopi et clerus ac plebs Belvacensis Ecclesiæ cum libero consensu vestro, sicut regium ministerium decet, et juxta legalem ac regularem formam electio exequatur et ordinatio prosequatur.

EPISTOLA XX.

AD EUMDEM LUDOVICUM III REGEM.

De Odacro invasore Ecclesiæ Belvacensis.

(Apud eumdem.)

Domino LUDOVICO regi glorioso HINC MARUS episcopus ac plebis Dei famulus.

Ex litteris sigillo vestro subter signatis, quas mihi Warinus clericus Idibus præsentis Junii mensis ex vestra parte donavit, non statui ad singula vobis rescribere, quoniam de præcedentibus mandatis et litteris vestris jam sufficienter vobis rescripsi. Ve-

rumtamen quia et ex his a me vobis rescribi rogastis, quæ ita inter se dissentiunt, ut a principiis media, et a mediis ultima dissonent, sicut de quodam monstro antiquus poeta dicit:

Prima leo, postrema draco, media ipsa chimæra,

fatigatus missis et litteris vestris, pro Belvacensi Ecclesia rescribere vobis ad quædam loca, Domino adjuvante, curabo, secundum proverbium, quod in antiquorum libris juvenis legeram: *Dos lassus fortius figit pedem.*

I. De eo quod in prioribus mihi datis litteris ad locum scriptum habetur: « Petitionem filii dilecti justam nullo modo oportet respicere patrem, » hoc exiguitas mea, sed et Dominus approbat dicens discipulis suis: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis* (Joan. xvi, 23), Nomen enim Domini Jesus, id est salvator interpretatur, et illa petitio justa est, quæ ad veram salutem pertinet. Quam petitionem quoniam Dominus non respuit, nec quilibet Christianus debet respicere. Si autem contra veram salutem quilibet petierint, audient a Jacobo apostolo: *Petitis et non accipitis, eo quod male petatis* (Jac. iv, 3).

II. De eo quod ibidem subsequitur: « Nostræ petitioni ac voluntati clementer faveatis, et desiderium nostrum ad præsens adimpleatis, » rescribo ut velitis et desideretis quod Dominus vult, cui Psalmista dicit: *Domine, ante te omne desiderium meum* (Psal. xxxvii, 10); securus voluntati vestræ favebo, et quantum potero vestrum desiderium adimplere curabo. Vos autem attendite quod omni homini qui Domino placere vult, dicit Scriptura: *Post concupiscentias tuas, scilicet improbables, non eas, et a tua voluntate carnali videlicet, avertere* (Eccli. xviii, 30); et: *Sunt viæ quæ videntur hominibus rectæ, quarum finis usque ad profundum inferni demergit* (Prov. xvi, 25).

III. De eo quod ibidem subsequitur ex Odacro, in præcedentibus litteris satis vobis respondi.

IV. De eo quod mox subsequitur, « Quia meus missus Altramnus monachus vobis retulit ex mea parte, nihil aliud me velle ex hoc agere, nisi illud quod vos et Hugo abbas et Theodoricus comes cæterique vestri fideles decernerent, » scio istud mandatum ex me non processisse, nec ipse frater mihi talia se dixisse professus est. Remitto autem illum ad vos, ut coram fidelibus vestris, aut prefiteatur se ita dixisse, aut veraciter deneget talia vobis ex mea parte non ambasciasse. Unde puto ut sicut in nomine interprisum est, ita sit et in ambasciato. Nam iste frater noster a vobis ad me rediens ambasciavit mihi ex vestra parte, ut pedem meum basiaret et peteret ut ad opus Odacri honorarem vos de episcopio Belvacensis Ecclesiæ. Cui respondi, quoniam sicut melius et honorabilius atque salubrius scivi, vos inde honorare curavi, hortans ut sicut professi estis in die consecrationis vestræ in regimine regni

more prædecessorum vestrorum honoretis Deum, A consentiendo ei, conservando sanctæ Ecclesiæ ac ipsius rectoribus leges ejus qui dixit : *Honorificantes me honorificabo (I Reg. II, 30)*, velut in litteris scriptum habetur quas per eum vobis direxi. Dixit etiam mihi quid de voluntate Hugonis abbatis ex hoc dixeritis, et quam moderate ad interrogationem exinde vestram Theodoricus Comes responderit.

V. In eo quod in primordiis litterarum, quas post præmissas prædictus clericus mihi dedit, scriptum habetur : « Si vobis in ordinatione Odacri non consensero, pro certo scietis non me velle vestrum benigne tractare honorem, nec decus debitum et privilegia prædecessorum vestrorum vobis consentire velle, sed in omnibus vestræ reniti voluntati, » B scriptor vester et sensu et litteratura mentitus est.

VII. De honore prædecessorum vestrorum imperatorum et regum, et qualiter privilegia sanctæ Ecclesiæ ac rectorum et ministrorum ipsius decreverunt et conservaverunt, in aliis litteris sufficienter vobis scribere studui : quæ si vobis non profuerint, nec plura proderunt.

VII. De eo quod ibidem subsequitur, « Qualiter contra similem vestrum honorem vestrum evindicaretis pro viribus, quanto magis oportet eum contemnere, me videlicet, qui vestræ ditioni commissus vestrum abjicere satago ne pollens prævaleat honorem, » qui vobis hoc scribere mihi qualicumque ministro Christi persuasit, non bene Dominum, neque C Scripturas ejus cognovit. Sicut enim jam vobis ex Scripturis divinitus inspiratis innotuit, quo sunt quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas sacra pontificum, et regalis potestas : in quibus tanto gravius pondus est sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus hominum in divino reddituri sunt examine rationem ; et pontifices reges consecrare non possunt ; et pontificibus dixit Deus ; *Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, id est contemnit et despicit, me contemnit (Luc. x, 16)* ; et : *Qui contemnunt me, erunt ignobiles (I Reg. II, 30)*. Non ergo debueratis ita inverecunde qualicumque pontifici scribere, vestræ ditioni commissum, quia sicut dixit Dominus apostolis suis, quorum minimus sum merito, successor autem officio : *Non vos me elegistis, sed ego D elegi vos (Joan. xv, 19)*, ita et ego juxta modulum meum humili corde ac voce dicere possum : Non vos me elegistis in prælatione Ecclesiæ, sed ego cum collegis meis et cæteris Dei ac progenitorum vestrorum fidelibus, vos elegi ad regimem regni, sub conditione debitas leges servandi.

VIII. De eo quod ibidem subsequitur, « Ex hoc facto, id est quia Odacro Ecclesiam Belvacensem pastore vacantem commisistis (facientes contra regulas ecclesiasticas, contraque antiquorum et Christianorum regum leges, contraque prædecessorum ac progenitorum vestrorum promulgationes, sed et

contra illorum consuetudinem), nihil amplius facietis præter quod factum habetis, donec fratri vestro et consanguineis vestris regibus illud mandetis, et eorum jussionibus vel imperio ac vestro, omnes convocentur archiepiscopi et episcopi ex eorum regnis et vestro, et sic ex hoc auctoritativa diffiniatur ratio vestri honoris dignitate plena, » vos videte ne pro hoc illicito facto canonicas sustineatis sententias, vel in hoc sæculo, vel in futuro. Nam nos ex hoc quod egimus non timemus coram archiepiscopis et episcopis reddere rationem, quia nos non habemus alias evangelicas vel apostolicas litteras, sed neque alios canones vel decreta sedis Romanæ pontificum, nec etiam alias sacras leges, quibus una cum sanctis canonibus catholica moderatur Ecclesia, quam illi. B Nam cum illis jam, et etiam in domini papæ synodo, de sanctis Scripturis et sacris regulis ac legibus probabilem habuimus rationem.

IX. Quod mandastis, quia nihil aliud ex illo illicito facto facietis nisi quod factum habetis, si vos non facietis, faciet Dominus quando illi placuerit. Non vixit tot annos Ludovicus imperator quot pater suus Carolus ; non vixit tot annos Carolus avus vester quot annos pater suus vixit ; non vixit pater vester tot annos quot pater suus : et quando statis in illo statu ubi avus vester et pater vester steterunt apud Compendium, inclinate oculos ubi jacet pater vester, et si nescitis, interrogate ubi mortuus fuit et ubi jacet avus vester, et non exaltetur cor vestrum ante eum qui mortuus fuit pro vobis et pro nobis omnibus, et resurrexit a mortuis et jam non moritur : et certi estote quia moriemini nescitis qua die vel qua hora ; et ideo necesse est et vobis et nobis omniibus secundum advocationem Domini paratos esse, quia nescimus qua hora veniet nobis finis : et ideo non exaltetur cor vestrum contra eum, in cujus manu vita diesque nostri consistunt. Vos cito deficietis, et sancta Ecclesia cum suis rectoribus sub Christo rectore secundum promissionem ejus permanebit sicut luna perfecta in æternum (Psal. LXXXVIII, 38).

X. De eo quod ibidem subsequitur : Insuper aliud exinde si necessitas fuerit quod rectum est faciemus, » ut intelligo, ad timorem mihi incutiendum, quatenus jussioni vestræ licet invitus obediam, scribere voluistis. Unde respondeo : *Dominus mihi, adjutor, non timebo quid faciat mihi homo (Psal. cxvii 6)*. Et : *Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo? (Psal. xxvi, 1)*. Et alia Scriptura dicit : *Sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur (Prov. xvi, 33)* ; et ipse Dominus ad præsidem ante quem stetit : *Non haberes, inquit, in me potestatem nisi tibi datum fuisset desuper (Joan. xix, 11)* ; et summus quondam archangelus nec unam oviculam Job servi Dei rapere potuit, nisi Domino permittente. Sed utinam aut per vos, aut per quemcunque sibi placuerit, educat me Dominus de isto carcere, videlicet infirmo et senili corpore, ad eum quem sua gratia

largiente ex toto corde desidero videndum, non meis meritis, quæ nulla nisi mala sunt, sed sua indebita misericordia et gratuita gratia. Sed et de eo quod dixistis, « Quia insuper et aliud si necesse fuerit quod rectum est facietis, » amplector quod promittitis, quod rectum est erga me facietis. Igitur rectum est, ut Scriptura ostendit, ut *per quæ quis peccat, per hæc et torqueatur* (Sap. xi, 17). Nam quia contra plurimorum voluntates, et minas, atque suggestiones, in electione vestra consensi, opto et gaudeo, ut si inde peccavi, Domino permittente, hic per vos et non in futuro per Dominum talionem recipiam, sicut legimus de sancto Paschasio, qui per ignorantiam errans in cujusdam electione consensit.

XI. Et quoniam tantopere satagitis de ordinatione Odacri, mandate mihi tempus constitutum, quando episcopi Rhemorum dioceseos, sed et venerabiles episcopi ac dilecti fratres nostri, qui a synodo apud martyrium sanctæ Macræ habita ad vos cum litteris directi fuerunt, valeant convenire ad eundem locum, et faciam me, vita et possibilitate comite, illuc obvium eis portari, et veniat vester Odacrus cum electoribus suis sive palatinis, sive Ecclesiæ Belvacensis, et si vobis placet, etiam illuc venite, aut missi vestri, et Domino dicente: *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, hic fur est et latro* (Joan. x, 1); et: *Qui intrat per ostium in ovile ovium, huic ostiarius aperit* (ibid., 3). Ego, inquit, *sum ostium; per me si quis introierit, salvabitur* (ibid., 9). Et videte, aut per missos vestros audite, si vestro Odacro ostiarius aperiet ostium ovillis sui, et intret securus, ut audiant oves vocem ejus, et non sit mercenarius, sed pastor, et Ecclesia Belvacensis sub mercenario non gemat. Et notum sit nobis, sed et ipse Odacrus pro certo sciat, quia si ad nos non venerit, et in obstinatione suæ prævaricationis manere delegerit, dicente Apostolo, *Quia verbum Domini non est alligatum* (II Tim. ii, 9) in sermone Domini, qui est *vivus et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti* (Hebr. iv, 12), nos ad eum ibimus, ubicunque fuerit in Rhemensi provincia, et quod sacri canones de contemptore suo et Ecclesiæ contra leges et regulas invasore judicant, in illum quod ad nos pertinet exsequi procurabimus, ut nunquam vel nusquam in Rhemensi provincia in ecclesiastico gradu ministret, et omnes de cætero in hoc illi comunicantes, secundum sacros canones Spiritu Domini conditos, et Christi sanguine confirmatos, excommunicati usque ad Ecclesiæ satisfactionem erunt. Sed et qui contra auctoritatem ac rationem, contraque ipsam suam salutem, in hac causa vos stimulat, sicut dicit Apostolus, *portabit judicium quicumque est ille* (Gal. v, 10). Paulus apostolus necessitate compulsus, scripsit Corinthiis: *Factus sum insipiens, vos me coegistis* (II Cor. xii, 11); et ex quanto dolore vobis compellentibus hæc scripsi, ille videt cui gemitus meus non est absconditus. Et scitote certissime quia, Domino adjuvante,

* Hanc epistolam scripsit Hincmarus noster.

A nec quibuscunque vel quorumcunque terroribus vel blanditiis, ex hac causa unde agitur, a sacris legibus et regulis deviabo.

EPISTOLA XXI

CONCILII TUSIACENSIS AD RERUM ECCLESIASTICARUM PERVERSORES ET AD PAUPERUM PRÆDADORES *.

Unde et quando ac qualiter acciderit ut res ecclesiasticæ Domino sint consecratæ et quantum sit periculum pauperes deprædori.

(Apud Labb., Conc. tom. VIII.)

Anno Incarnationis Dominicæ 860, indictione ix, xi Kalendas Novembres, sancta synodus congregata in villa Tasiaco Tullensis præciæ, episcoporum xiv provinciarum, Lugdunensium videlicet, Rothomagensium, Turonensium, Senonum, Viennensium, Arelatensium, Vesontionum, Mogontinensium, Agrippinensium, Trevirorum, Rhemorum, Biturigensium, Burdigalensium, Narbonensium, omnibus Dei fidelibus et sanctæ Ecclesiæ filiis, ad quos hæc divinæ constitutionis notitia potuerit pervenire, pacem et salutem optat in Domino.

Deus omnipotens, summus et verus, unus ac solus, Pater scilicet, et Filius, qui est consubstantiale Verbum ejus, et utriusque Spiritus sanctus, utrique coæternus ac coequalis, Trinitas inconfusa atque inseparabilis, qui solus habet immortalitatem, et lucem habitat inaccessibilem, quem nemo hominum vidit, nec videre potest, nec locorum vel finito vel infinito spatio continetur, nec temporum vel finito vel infinito volumine variatur: neque enim est in ejus substantia, qua Deus est quod brevius sit in parte quam toto; qui sine initio est et permanet sine fine, incommutabili æternitate vivens; creavit omnia simul, ex quibus current tempora, et implerentur loca, temporalibusque et localibus rerum motibus sæcula volverentur. In quibus rebus quædam spiritalia, quædam corporalia, visibilia siquidem et invisibilia condidit: formans materiam, quam nec alius, nec nullus, sed omnino ipse informem ac formabilem instituit, ut formationem suam non tempore, sed origine præveniret; testante Scriptura: *Qui vivit in æternum, creavit omnia simul* (Eccli. xviii). Et: *In principio, fecit Deus cælum et terram* (Gen. i); et omnia opera sua bona valde, quæ in cælo sunt et quæ in terra. Duas quoque harum creaturarum suarum rationales creaturas, scilicet angelicam et humanam, imaginis et similitudinis suæ dote ditatas cum libero arbitrio condidit; ut sicut ipse non necessitate, sed natura est bonus et voluntarie, et ita ipsæ rationales creaturæ non constrictæ necessitate, sed bonæ essent, ut natura, ita et voluntarie. Quia si tales essent ut liberæ voluntatis arbitrio malum vitare et bonum non possent agere, lapidibus et cæteris rebus insensibilibus atque irrationalibus potius quam Deo similes essent, et merito illius retributione carerent, nec esset unde pro

qualitate voluntatis et actionis remunerarentur a Deo. Qui ideo bonus est quia vult, non quia cogitur; quique bonum velle non ex accidenti, sed ut et bonus et omnipotens esset essentialiter habet. Cui, secundum quorundam opinionem, sententiæ non repugnat quod dicit Apostolus: *Seipsum negare non potest* (I Tim. II). Porro nec peccare, nec mori potest. Et tamen non falso angelus et homo, qui potuere peccare, imaginis et similitudinis ejus dignitate donati leguntur. Quia aliud est similitudo et aliud signaculum similitudinis, et aliud imaginem esse et aliud ad imaginem factum esse. Solus quippe consubstantialis Filius essentialiter imago invisibilis et splendor et figura est substantiæ Dei Patris. Sic ad Omnipotentis hæc vel magis omnipotentiam pertinet, quia aliud non potest quam bonum velle, et aliud quam bonus et omnipotens esse, et seipsum negare, peccare quoque, vel mori, mutari, falli, miser fieri, seu vinci non potest. Hæc atque hujusmodi absit ut possit Omnipotens. Sed quia non vult, non potest, quia et velle non potest. Non enim potest justitia velle facere quod injustum est, aut sapientia velle quod stultum est, aut veritas velle quod falsum est. Ac per hoc non solum ostendit veritas Omnipotentem non esse quod ista non possit, sed etiam cogit veritas omnipotentem non esse qui hæc possit. Volens enim est Deus quidquid est: æternus ergo, et incommutabilis, et verax, et beatus, et insuperabilis volens est. Si ergo potest esse quod non vult, omnipotens non est: est autem omnipotens, ergo quidquid vult potest: et ideo quod non vult esse non potest, qui propterea dicitur Omnipotens, quoniam quidquid vult potest. De quo et psalmus dicit: *In cælo et in terra omnia quæcunque voluit fecit* (Psal. CXXXIV). Nihil enim in cælo vel in terra fit, nisi quod ipse aut propitius facit, aut fieri juste permittit. Qui vult omnes homines salvos fieri, et neminem vult perire. Sed justus Dominus justitiam diligens, et iniquitatem non volens, eis quos ad imaginem et similitudinem suam fecit, nec post primi hominis casum vult tollere violenter suæ voluntatis arbitrium liberum; quibus reddere paratus est meritum, ut Scriptura demonstrat: *Quis est, inquit, homo qui vult vitam?* (Psal. XXXIII.) Et ac si respondentem: Ego, Dominus dicit: *Diverte a malo, et fac bonum.* (ibid.) Et e regione volens salvari dicit: *Voluntarie sacrificabo tibi* (Psal. LIII). Et: *Ex voluntate mea confitebor illi* (Psal. XXVII). De quo scriptum est: *Quia non privabit bonis eos qui ambulant in innocentia* (Psal. LXXXIII). Ut autem ambulantes ambulent et perseverent in innocentia, sanat et adjuvat eorum arbitrium gratia, attestante Apostolo: *Gratia Dei in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi: non autem ego, sed gratia Dei mecum* (I Cor. XV).

Quibus et aliis Scripturæ sententiis, quoniam post casum primi hominis inest homini ad bene volendum, et ad bonum incipiendum, et perficiendum atque in

A bono perseverandum, liberum arbitrium, gratia liberatum, et gratia de corrupto sanatum, gratia præventum, adjutum et coronandum. A bono autem deficiens, et in malo proficiens homo, post casum primi hominis habet arbitrium liberum, scilicet justitiæ liberum, peccati servum: quo qui se elongant a Deo volente congregare filios nolentis Jerusalem, peribunt. Unde quia gratia Dei est, salvatur mundus; et quia inest liberum arbitrium homini, judicabitur mundus. Ex his namque rationalibus creaturis, angelica videlicet et humana, angelos ad se cognoscendum atque perpetuo collaudandum in cœlesti gloria collocavit. Unde pars quædam angelorum ex superbia debriata per liberum arbitrium cecidit, qui appellantur diaboli; et tales suo vitio sunt effecti, ut jam non velint nec possint meriti esse boni. Sicut et illi qui per liberum arbitrium in voluntate Conditoris permanserunt, ipsius gratia et retributione justitiæ acceperunt in munere quod Creator, cujus signaculum similitudinis sunt, habet essentia ut non velint nec valeant esse mali. Hominem vero opifex Deus corpore de limo terræ formavit, cui animam de incomprehensibili nobis suæ virtutis opere, in moribus et æternitate ad imaginem et similitudinem suam conditam, in qua, interiore videlicet homine, per fidem in nobis habitat, insufflavit. In quo et si exterior homo noster corrumpitur, renovamur induentes novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, et sanctitate, et veritate. Et factum eundem primum hominem in animam viventem, id est factam animam rationalem, factam carnem vivificantem atque in duabus et ex duabus, scilicet spiritus ac luti, substantiis in unitate personæ subsistentem, in paradiso deliciarum, quem plantaverat ab initio, posuit, ut operaretur eum, vel in eo, sicut et quæ ei præcepit, et custodiret ne illa admitteret quæ et sicut illi prohibuit. Cui ex latere fabricavit mulierem, dum in somno corporis obdormivit, unde et dixit: *Erunt duo in carne una* (Gen. II); itaque jam non sunt duo, sed una caro, secundum præscientiam suam, qua novit omnia etiam antequam fiant, vero demonstrans indicio quoniam sine transfusione seminis viri ex femina ipse venturus esse in carnem, ad redimendum hominem, qui in carne condidit hominem. Et qui eum fabricavit ex pulvere, quo sine seminis transfusione hominem fecit ex homine, homines quoque fabricetur ex semine. Quique corporis morte in cruce pro omnibus mortis debitoribus, solus inter mortuos liber a mortis debito dormiens, prædestinatus Filius Dei in virtute secundum Spiritum sanctificationis, et prædestinatorum omnium caput, ac lumen, atque exemplum factus ex muliere, legisque lator qui legi nihil deberet, factus sub obedientia legis, ut eos qui sub lege peccati et mortis futuri erant, redimeret, ut adoptionem filiorum, quam in Adam perdituri eramus, reciperemus: de his qui in eum credere voluerint, sive adventum ejus in carne præcesserint, sive etiam forent sicuti (nam per gra-

tiam, inquit, Domini Jesu salvari credimus, quemadmodum et illi (Act. xv), ædificaturus erat Ecclesiam aperto lancea latere, de quo produxit aquam et sanguinem, quibus nunc lavacro rigatur et poculo. id est mundatur aqua baptismatis, et per fidem illi incorporatur potato sanguine redemptionis, justificata spiritu sanctificationis. Hoc sacramentum magnum est in Christo et in Ecclesia (Ephes. v) : quæ eodem Spiritu sancto ab immaculato divini fontis utero suos regenerat natos, quo et de illibata virgine Christus est natus. Idem namque primus homo, quia et Eva ipsa est Adam, conditus ut dominaretur creaturæ a Creatore factæ, et disponderet orbem terrarum in justitia et æquitate, et in directione cordis judicium judicaret, si in accepta lege vitæ et disciplinæ libero arbitrio permansisset; videlicet si in Conditoris voluntate perseverasset ut non peccaret; nec ipse moreretur, nec mortales, neque mortis ac gehennæ filios generaret. Sed merito hujus permansionis, et retributione justitiæ, sicut et sancti angeli acceperunt, accepisset in munere quod Creator, ad cujus imaginem et similitudinem conditus est, habet essentia, ut nec peccare velle nec jam cadere posset. Ipsi autem diabolo invidenti quia illuc erat homo terrenus per debitam obedientiam ascensurus, unde ipse cecidit per superbiam angelicus spiritus, et mendacia suadenti plus credens quam voluntati conditoris sui obediens, abusus arbitrio libero deseruit Deum, et desertus juste a Deo, peccavit ac cecidit; et per malum velle perdidit bonum posse, qui per posse bonum vincere potuit velle malum. Qua de re facta est massa perditionis totius humani generis. De qua si nullus adsalutem eriperetur, irreprehensibilis esset Dei justitia; quia vero multi salvantur, ineffabilis est Dei gratia, quia ab ipso mundi primordio, incipiens ab Abel justo, salutis humanæ præcones mundo in sua infirmitate languenti, et in peccatorum suorum tenebris tabescenti, donec ipse lux mundi adveniret, per patriarchas et legis doctores, atque prophetas ac justos, verbis et prodigiis prædicans, consolando præmisit. Tandem ipse, qui semper unum et ubique est cum Patre et Spiritu sancto essentia majestatis propter nos homines et propter nostram salutem, opere conceptus ejusdem Spiritus sancti, natus ex Maria virgine, id est ex virginea maternæ carnis substantia, in duabus et ex duabus naturis atque substantiis, divinitatis scilicet et humanitatis, verus per omnia Deus, et verus homo anima rationali et humana carne in unitate personæ subsistens, ad nos per præsentiam assumptæ veniens carnis, factis et dictis et aliud in se credentes sæculum invitavit, id est ad gloriam sempiternam, quam angeli sancti habent in cœlo, et ad quam obtinendam conditus fuerat primus homo. Et quoniam ad illam pervenire non possumus, nisi sicut nos docuit de quo scriptum est: *Quia sic oportuit pati Christum, et intrare in gloriam suam (Luc. xxiv)*, dux et doctor hujus itineris, scilicet per labores ac dolores, quos in primo

A parente meruimus, promerentes regnum Dei, quia non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis (Rom. viii); et in istius agonis scammate certantes, sine viatico non valemus subsistere.

Primitiva Ecclesia, id est fideles in exordio nascentis Ecclesiæ vendebant omnia quæ possidebant, et deferrebant possessionum suarum pretium ad pedes apostolorum, docentes non debere a rationali homine serviri, sed dominari divitiis, et uti eis in transitum, non eas amare pro æterna perventione. De quo pretio dividebatur singulis, prout cuique opus erat. Cum autem gratia Dei cœpit multiplicari credentium numerus, ad quorum sustentationem non sufficiebat pretii reditus, quoniam omnes ad hoc non dabant, neque valebant compelli, ut a conjugio et in totum a mundanis vacarent actibus, ne sæculum deperiret, donec omnes qui salvandi sunt, id est omnes prædestinati, veluti scriptum est filii Dei, qui erant dispersi, id est in massæ generaliter perditæ ex debito relictione conspersi, et ex ea, antequam mundus fieret, prædestinatione Dei, cui nihil præteritum transiit acciditque futurum, electi, scilicet gratia Dei congregentur in unum, in plenitudinem videlicet cœlestis ac sempiternæ Ecclesiæ, ad quam tanti ex hominibus salvatis et eidem sociandis sunt ascensuri unde diabolus cum suis sequacibus cecidit, quanti illic electi angeli remanserunt: ut unum ovile unius pastoris scilicet, et individuae Trinitatis perpetua visione et perfecta cognitione, quæ est non solum hominum, sed et angelorum vita sine fine gaudeat, societate gloriosa repletum: constituit idem Dominus et magister salutis per sanctos suos, in quibus et cum quibus loquebatur, et per quos suam gubernabat, et usque hodie meritis et precibus gubernat Ecclesiam, ut credentes non jam ex asse possessiones et prædia venundarent, sed de ipsis possessionibus Domino consecrarent. Unde qui quasi specialiter eidem dominorum Domino adhærent, et ministri sermonis, et donorum æternæ salutis, atque mediatores inter Deum et homines ope fiunt assidue intercessionis, vivant; et in omnibus necessariis, sine quibus humana fragilitas non potest subsistere, eis in eleemosynas eorum, qui easdem possessiones Domino consecraverunt, ministretur: ut dum Christi pauperes atque ministri Ecclesiæ ex his in præsentibus subsistunt sæculo, largitores possessionum de sua fideli eleemosyna, sicut et in baptisate, a malo funditus conversi et cum fide recta perseverantes in bonis operibus, mudentur a peccato et efficiantur Christo, cui eas devoverant, consortes in cœlo, sicut ipse dicit in Evangelio: *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis (Luc. xi)*; et item: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi (Matth. xxv)*. Quapropter sicut illi qui seipsos ac divitias et possessiones suas Domino fideli mente consecraverunt, hæredes Dei et cohæredes Christi per prophetas et

apostolos, et ab ipso Domino appellantur et fiunt ita et tales possessiones atque facultates, Domino in suis ecclesiis et in specialibus servorum ipsius usibus consecratæ, propter fideles Christi, qui eis et exinde aluntur, Dei hæreditas, cum orbis terrarum et plenitudo ejus ipsius sit, quasi specialiter appellantur. Sicut enim, quando omnis domus Israel Domini hæreditas vocabatur, tribus tamen Levi, quasi decimatio adhuc etiam in lumbis Abraham a Deo electa, cum decimis et primitiis, urbibus et suburbiis, villabus atque possessionibus et facultatibus cunctis, specialis Domini hæreditas, pars, vel assumptio dicebatur : ita et isti, qui clericos, id est sors vel pars Domini appellantur, cum omnibus ecclesiis, fid est divinis ovilibus ad se pertinentibus, specialis Christi hæreditas dicitur et existit, cum omnes credentes ac credituri, tam ex circumcissione quam qui ex præputio, Christi hæreditas appellentur, dicente Propheta : *Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam (Psal. LXXVIII); et : Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, ei possessionem tuam terminos terræ (Psal. II)*. De quibus quicumque indebitè quodam abutitur, sine ulla dubitatione illa maledictione multatur, et ipsa tenetur obnoxius, quam et cœlestis et omnis terrena continue Domino decantat Ecclesia : *Qui dixerunt; inquit, hæreditate possideamus sanctuarium Dei. Deus meus, pone illos ut rotam, et sicut stipulam ante faciem venti. Sicut ignis qui comburit silvam, et sicut flamma comburens montes, ita persequeris illos in tempestate tua, et in ira tua turbabis eos. Imple facies eorum ignominia, ut quærant nomen tuum, Domine. Erubescant et conturbentur in sæculum sæculi, et confundantur et pereant et cognoscant quia nomen tibi Dominus, tu solus altissimus in omni terra (Psal. LXXXII)*. Sanctus quoque Anacletus papa, ab ipso beato Petro apostolo presbyter ordinatus, postea in sede Romana successor illius factus episcopus, cum totius mundi sacerdotibus judicavit : « Qui abstulerit, inquit, aliquid patri vel matri, homicidæ particeps est. Pater noster sine dubio Deus est, qui nos creavit; mater vero nostra Ecclesia, quæ in baptismo spiritaliter regeneravit. Ergo qui Christi pecunias et Ecclesiæ rapit, aufert vel fraudatur, homicida est, atque ut homicida ante conspectum justis iudicis deputabitur. Qui rapit pecuniam proximi sui iniquitatem operatur; qui autem res Ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit et ut sacrilegus judicandus est. » Item, sanctus Urbanus papa et martyr : « Res et facultates ecclesiasticæ oblationes appellantur, quia Domino offeruntur, et vota sunt fidelium et pretia peccatorum atque patrimonia pauperum. Si quis i a rapuerit, reus est damnationis Ananiæ et Saphiræ, et oportet hujusmodi tradere Satanæ, ut spiritus salvus sit in die Domini (I Cor. v). » Item, sanctus Lucius papa : « Rerum ecclesiasticarum et facultatum raptores, a liminibus sanctæ Ecclesiæ anathematizatos apostolica auctoritate pellimus et damnamus, atque sacrilegos esse judicamus, et

A non solum eos, sed et omnes consentientes eis, quia non solum qui faciunt rei judicantur, sed etiam qui facientibus consentiunt. Par enim pœna et agentes et consentientes comprehendit. A qua pœna consensus liberi esse non possunt illi quorum ministerium est, ei qui talia possunt prohibere, comprimere et emendare, et ea non student corrigere. » Et sanctus Gregorius in epistola ad Sabinum subdiaconum : « Sacrilegium, inquit, et contra leges est, si quis quod venerabilibus locis relinquitur, pravæ voluntatis studiis suis tentaverit compendiis retinere. » Et sanctus Augustinus in sermone Evangelii sancti Joannis dicit : *Fur sacrilegus oculorum sacrorum et Dominicorum est Judas; et qui aliquid de Ecclesia furatur et rapit, Judæ perditio comparatur.* »
 B Et item in sacris canonibus a sancto Spiritu dictatis, et Christi sanctione confirmatis, scriptum est (*concil. Tolet. I, can. 11*) : « Si quis de potentibus clericum aut quemlibet pauperum aut religiosum exspoliaverit, et mandaverit ad ipsum episcopus ut eum audiat; si contempserit, invicem mox scripta percurrant per omnes provinciæ episcopos, et quoscunque adire potuerit, ut excommunicatus habeatur, donec audiat et reddat aliena. » Et item scriptum est (*concil. Agath. can. 4*) : « Clerici etiam, vel sæculares, qui oblationes parentum, aut donatas, aut testamento relictas, retinere præsumperint, aut id quod ipsi donaverunt ecclesiis vel monasteriis crediderint auferendum, sicut synodus sancta constituit, velut necatores pauperum, quousque reddant, ab ecclesiis excludantur. »

C Unde summopere caveant potentiores quique, unusquisque in ordine et dignitate sua, ne præsumant in damnationem suam res sibi ecclesiasticas, neque fatigent, vel affligant inconsuetis consuetudinibus Dei ecclesias, et loca sanctorum : scientes quia ut præmisimus, res ecclesiasticæ vota sunt fidelium, patrimonia pauperum, pretia peccatorum; et in tuitione atque defensione Christi consistunt, qui eas terræ principibus atque primoribus ad defendendum et conservandum, non ad affligendum vel usurpandum, sive præsumendum, commisit. Nam, quæcunque prætendatur a quocunque utilitatis, sive necessitatis occasio, ille corda omnium conspicit, qui novit cogitationes hominum, et remunerat actiones et etiam cogitationes irremuneratas nullatenus derelinquet. Quocirca omnis qui vult salvus fieri, et ab æterna morte liberari, et ad æternam vitam pervenire, attentissima cordis aure exaudiat quid Spiritus sanctus per eos locutus est, quibus dixit Dominus : *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (Matth. xxviii); et : Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis (Matth. x); et : Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo; et quæcunque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo (Matth. xviii); et : Accipite Spiritum sanctum : quorum*

remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt (Joan. xx); et: Qui vos audit, me audit; et qui vos spernit, me spernit (Luc. x).

Dicunt enim illi qui in cœlo et in terra miraculis coruscant, qui et usque hodie nobiscum vivunt et cum successoribus nostris usque in perpetuum vivent, quoniam apud Dominum est merces eorum:

« Si quis oblationes Ecclesiæ extra Ecclesiam accipere vel dare voluerit, præter conscientiam episcopi, vel ejus cui hujusmodi officia commissa sunt, nec cum ejus voluerit agere consilio, anathema sit (*concil. Gangr., can. 7.*) » Anathema autem interpretatur in Romana lingua *alienatio*; quia omnis talia faciens, quandiu in illis peccatis manet, licet nos episcopi, qui in apostolis et cum apostolis, non nostro merito, sed gratia divina, ligandi et solvendi potestatem accepimus, interdum tardi, interdum divini sensus ignari, interdum quæ committantur nescientes, aliquando etiam commissa, ut expedit, corrigere non valentes, quæ statuta sunt exsequi dissimulemus vel etiam negligamus, ut talem hominem ab Ecclesia et fidelium societate excommunicantes non segregemus: jam tamen a sacris canonibus excommunicatus et prædamnatus est, donec peccatum illud deserat, et per satisfactionem ecclesiasticam et sacerdotalem reconciliationem Domini gratiam et fidelium societatem recipiat. Et quicumque in peccatis suis et talibus sceleribus implicatus, ante satisfactionem necessariam vitam istam finierit, communionem et societatem cum electis in regno Dei habere nullatenus poterit; nec de inferni pœnis et dæmonum societate unquam liberari valebit. Sed sunt forte tales qui privilegia de locis et rebus Deo dicatis, sanctorum manibus confirmata, parvipendentes sibi, quia volunt, non quia possunt, excommunicationes usurpatoribus rerum et facultatum ecclesiasticarum a sanctis Domini intentatas alleviant dicentes se pro hoc illata damnatione, id est anathematis vinculo, non teneri. De quibus sanctus Gregorius in epistola ad Theoctistam patriciam dicit: « Ipsi, inquit, sibi testes sunt, quia Christiani non sunt, qui ligamenta sanctæ Ecclesiæ vanis se æstimant conatibus solvere; ac per hoc nec absolutionem sanctæ Ecclesiæ, quam præstat fidelibus, veram putant, si ligaturas ejus valere non æstimant. Contra quos diutius disputandum non est, quia per omnia despiciendi et anathematizandi sunt; et unde se fallere veritatem credunt, inde in peccatis suis veraciter ligantur. » Si qui sunt igitur qui sub nomine Christiano hæc aut prædicare audent, aut taciti apud semetipsos tenere, eos et ego, et omnes catholici episcopi, atque universa Ecclesia, anathematizamus, quia veritati contraria sentiunt et contraria loquuntur.

Rapinæ quoque et deprædationes quæ in istis rebus jam ex consuetudine sic ab omnibus pene tenentur, quasi peccata non sint, aut quasi levia peccata sint, sanctus Paulus apostolus, per quem locutus est Christus, et qui antequam mortis debitum solveret, ad tertium cœlum et paradysum fuit raptus, ubi

A studuit secreta Domini verba, inter mortalia crimina ea posuit dicens: *An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: Neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt (I Cor. vi); et iterum dicit: Si quis fornicator est, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum sumere (I Cor. v); id est cum tali non homine, sed cum tali diabolo, non licet Christi discipulo, id est Christiano homini, ante satisfactionem, id est correctionem atque emendationem, et dignam pœnitentiam, cibum sumere. Sanctus quoque Joannes apostolus electus et dilectus Christi, qui in cœna supra pectus ejus recubuit, talem hominem etiam salutare vetat: *Nec ave ei, inquit, dixeris, neque in domum eum receperis. Qui enim dicit ei, Ave, communicat operibus ejus malignis (II Joan. x).* Et item sanctus Paulus dicit unicuique Christiano: *Nec communicaveris peccatis alienis (I Tim. v).* Et dominus, quando venturus est judicare vivos et mortuos, et in adventum ejus omnes homines resurgent cum corporibus suis, et reddent de factis propriis rationem, se in iudicio dicturum promittit in Evangelio his qui peccata sua eleemosynis redimere cum possent noluerunt: *Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus (Matth. xxv).* Unde cogitandum est raptoribus, quo ibunt illi qui aliena rapiunt, si in infernum ibunt qui eleemosynas non fecerunt. Et item Dominus per Isaiam prophetam dicit raptoribus: *Rapina pauperis in domo vestra (Isa. III); et: Lacrymæ viduæ ad maxillam descendunt; et exclamatio ejus superdeducentem eas; maxilla in cœlum coram Deo ascendunt, et Dominus non delectabitur in illis (Eccli. xxxv),* scilicet viduæ lacrymis, qui pater orphanorum et defensor viduarum queritur contra judices dicens: *Causa viduæ non ingreditur ad eos (Isa. I)* Quapropter sciant raptores, in cujus domo sive corporis, sive mansionis, rapina est pauperis, quia non habitat in illa domo Spiritus sanctus, sed spiritus malignus. Et si accedit ad communionem corporis et sanguinis Christi ante dignam satisfactionem, non mundatur per illam communionem a peccato, sed plenius possidetur a diabolo: sicut Judas, quando in cœnam Dominicam plenus rapina, et iniquitate, et avaritia atque cupiditate, communicare præsumpsit de manu Domini Salvatoris. Et forte tales erunt, cum hæc audierint, qui dicant: Non communicabimus. Sed sciant, quia sicut Dominus dixit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum (Joan. III),* ita dixit: *Nisi manducaveritis carnem meam, et biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis (Joan. VI);* et sicut dixit: *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit (Marc. XVI);* ita etiam dixit: *Qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo; et ego resuscitabo**

eum in novissimo die, et non morietur in æternum (Joan. vi). Propterea nullum aliud restat salutis refugium, nisi ut declinet quisquis vult salvus fieri ab istis malis et ab aliis mortalibus criminibus, et per pœnitentiam reconcilietur Deo, et communicet vivificis mysteriis, ut vivere valeat in æternum. Nihil enim prodest ulli homini si Christianus vocatur, si opera Christi, quæ præcepit ipse Christus, non fecerit: imo etiam magis ad suum iudicium Christianus vocatur, qui sub nomine Christi idola colit diaboli. Ipsa enim Veritas, quæ Deus est, protestatur, quia qui servit mammonæ (sic enim dæmon divitiarum præpositus appellatur) diabolo servit, vel idola colit diaboli: qui servit luxuriæ, voluntati carnis pro Deo servit; unde scriptum est: *Gloria eorum in confusione est* (Philip. iii), id est in genitalibus membris, quæ vulgo verecunda appellantur. Deum quippe Scriptura gloriam appellavit, quæ dicit de Judæis: *Mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fenum* (Psal. cv.) Sed et de eis qui gloriuntur quando sua libidine castitatem expugnant, et aliorum toros maculant, hæc quæ supra idem dicit Apostolus: *Gloria in pudendis eorum qui terrena sapiunt* (Philip. iii); et alibi Scriptura: *Lætantur cum male fecerint, et exultant in rebus pessimis* (Prov. ii). Contra quod præcipit ut *qui gloriatur, in Domino gloriatur* (I Cor. i). Qui servit avaritiæ, idola colit, sicut Paulus dicit: *Et avaritiam quæ est idolorum servitus* (Coloss. iii). Qui servit gulæ et ebrietati, ventrem pro Deo colit; unde item dicit: *Quorum Deus venter est* (Philip. iii). Quæ ita non utique ad dignitatem dominantium, sed ab infelicitate famulantium, sic appellat Apostolus. Qui fratrem, id est Christianum hominem, injuste per potentiam opprimit; aut pro acceptione munerum justitiam facit, diabolum imitatur, et justitiam vendit, quæ Christus est, sicque similis Judæ est. Qui veritatem pervertit pro invidia, aut veritatem retinet, aut dicit pro muneribus, diabolum imitatur, et Judæ similis est. Et sic de cæteris vitiis intelligendum est. Et cui vitio quisque servit, illi diabolo subjectus est qui eidem vitio præpositus est, et cum eo sine fine torquebitur, nisi digne antea pœniterit. Et ne principes terræ, vel quilibet Christiani, dicant: **E**piscopis, presbyteris et monachis strictiora præcepta dedit Deus; nos qui homines laici et sæculares sumus, hæc omnia attendere non valemus, **D**audiant quid Dominus in Evangelio dicat: *Qui est ex Deo, verba Dei audit; propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis* (Joan. viii). Et qui non est ex Deo, certum est quia ex diaboli parte est. Et quid lucrabitur, si etiam totum mundum habuerit, et animæ suæ detrimentum patiat? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Idcirco quicumque est homo, audiat dicentem sibi Dominum per prophetam: *Indicabo tibi, homo quid sit bonum: Facere iudicium et justitiam, et sollicitum ambulare cum Deo tuo.* (Mich. vi).

Hæc, fratres et filii, in quocunque ordine et digni-

tate sit quisque Christianus, ad vos ex Domino mandata dirigimus, qui de omnibus hominibus dicit omni episcopo: *Tu autem audiens nuntiabis eis ex me* (Ezech. xxxiii). *Ex me*, inquit, et non, *Ex te*. Propterea hæc sicut Domini mandata suscipite: cuius potentiæ non potestis, et cuius voluntati atque mandato non debetis resistere, si non vultis ut vestri proprii inimici salutis vestræ obsistere. Nos autem talia nobis tacere nec possumus nec audemus, quibus Dominus per prophetam dicit quod si non annuntiaverimus vobis, sanguinem vestrum de manu nostra requiret. Et ab illis Patribus et prædecessoribus nostris, quorum vices tenemus in terris, coram Domino degradamur in cælis, si non exsequimur quæ illi statuerunt regulis divinitus inspiratis. Quapropter si vos ab his unde commone-
Bmini quantocius non correxeritis, sicut illi in cælo et nos in terra, una cum apostolicæ sedis præsule, et omni sacerdotum unanimitate, vos a Christi et fidelium ejus consortio segregabimus. Quod ne nos agere compellatis, vos pro Christo et vestra salute obnixius deprecamur. Vos autem si mandatis Dominicis obedire studueritis, et vestram salutem, præsentem scilicet et futuram agetis; et gloria atque corona nostra coram Deo eritis, qui de vobis reddemus illi in die iudicii rationem, sicut et vos de vobis ipsis et de omnibus vobis commissis rationem estis sine dubio reddituri. Et ideo multo studio satagite ut in illa tremenda die ab iniquorum consortio segregati sitis; quod tunc erit si modo a diabolicis et malis operibus atque a perversis hominibus vos separaveritis: vindicantes contra diabolum, et vitia atque peccata, honorem vestrum, qui homines ad Dei imaginem facti estis. Ad hoc enim, sicut scriptum est, ut Deum timeat et mandata ejus custodiat factus est omnis homo, propter quem factus est Deus homo, qui cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti vivit et regnat in sæcula sæculorum.

EPISTOLA XXII.

AD ROFULDUM BITURICENSEM ET FROTARIUM BURDIGALENSEM, METROPOLITANOS AQUITANLE.

De nuptiis Stephani, et filie Regimundi comitis.

HINCARIUS, nomine non merito, Rhemorum archiepiscopus, ac plebis Dei famulus, reverentissimo Bituricensium archiepiscopo et charissimo fratri RODULFO et FROTARIO fratri et honorabili Burdigalensium archiepiscopo, cum omnibus provinciarum vestrarum episcopis venerabilibus, plurimam optat in Salvatore salutem.

Nuper synodo episcoporum quatuordecim provinciarum, Lugdunensium videlicet, Rothomagensium, Turonensium, Senonum, Viennensium, Arlatensium, Vesontionensium, Moguntinensium, Agrippinensium, Trevirorum, Rhemorum, Bituricensium, Burdigalensium, Narbonensium, apud Tusiacum villam Tullensis parochiæ, anno Incarnationis Dominicæ 860, indictione ix, mense Novembrio habita, delatæ sunt litteræ querelam Regi-

mundi comitis adversus Stephanum depromentes, quia videlicet idem Regimundus filiam suam præfato Stephano legaliter ad conjugii copulam dederit : sed ipse non illa utatur ut conjuge, eo quod, ut fateatur, cum aliqua ejusdem puellæ propinqua quondam carnali commercio se miscuerit : sed cum qua vel quam proxima affinitate conjuncta, indicare non velit. Hic litterarum sensus, si rite remetior, quarum verba non teneo, constitit in synodo recitatus. Unde licet talis accusatio non mereretur synodaliter obtinere responsum, quia nemo quemquam per scripturam absens potest regulariter accusare : et si legaliter filiam suam alteri nuptum tradidit, eam a sua potestate dimisit ; pro qua ex hoc negotio, quod forte utrum ita an non sit latere poterat, aut aliter quam sit dictum interpretari, illum cui eam tradidit canonice accusare non poterat. Qua de re accusationem sive interpellationem adversus maritum suum, si necessitas postulat, uxor debet conserere, consilium autem pater debet pro illa exinde quærere, vel correctionem viri ejus, suadendo, vel suggerendo modis quibus potuerit, et ipse agere satis. Sed quoniam hæc ratio per tres circiter annos a plurimis ventilatur, et ambo viri nobiles et illustres, et juxta sæculi dignitatem potentes, si inter se hinc diutius dissident, maximum scandalum in Ecclesia et detrimentum in regno ob hoc accidere poterit, et quia isdem Stephanus ibidem in domni regis erat obsequio, visum est synodo ut eum accerseret, et quid de his diceret per ipsum rescire curaret. Vocato autem ut hæc relata fuere, post quædam suæ responsionis obloquia, petiit ut tantummodo cum episcopis sibi loqui liceret. Et recedentibus aliis, quæ sibi visa fuerunt episcopis intimavit. Cum inter cætera dixerunt episcopi, quia de talibus, ex quibus Regimundi locutæ sunt litteræ, et quæ per omnium pene ora in regnis plurimis ventilentur, ei non secretum dare consilium, neque privatam decernere possent judicium. Quapropter et ipse, quod hinc apud se erat, in omnium dixit velle venire notitiam, et necessarium obtinere consilium, et salubre sibi decerni judicium : velle tamen prius, ut synodus patienter ejus audiret sententiam, et tunc demum sibi donaret consilium, et promulgaret judicium.

Et ut personam illius inducamus loquentem : Ut assolet, inquit Stephanus, in fragili juventutis ætate cum quadam femina juvene mihi convenit. Sed et quando tempus mihi advenit, ut more prædecessorum meorum legitimum conjugium peterem, una cum consensu parentum et amicorum meorum, ipsius Regimundi ut nobilis viri, filiam meis natalibus competentem apud eum in conjugem legaliter petii, et obtentam legaliter desponsavi. In me autem reversus, et sciens quid fecerim, ad confessorem meum perrexi, et consilium ejus quæsivi : ut quoniam juvenis femina, cum qua carnali commercio mistus fueram, propinqua istius puellæ exstitit, et audieram quod et quarto genu, et in reliquum pertinentes sibi copulari non valerent, utrum cum hac

A desponsata mihi puella sub pœnitentia occulte manens, sine mea et ipsius æterna damnatione, in conubio illam mihi potuissem conjungere. Qui ostendit mihi librum quem, ut spero, canones appellavit, et legit coram me, quoniam quoad potest affinitatis propinquitas computari, mihi, nec cuiquam Christiano, cum cognata sua, vel quam cognatus habuit, vel cum duabus cognatis salubriter liceret conjungi ; et quoad in tali incestu maneremus, nec ego, nec illa, fructuosam pœnitentiam agere possemus : neque talis incestus, nisi separatione nostra ab invicem sanari valeret. Interea accidit discordia inter domnum regem seniore meum, et meam juventutem, intantum ut in illo regno solide non possem subsistere. Propterea ex utraque parte constrictus, nec frangere desponsalia potui, nec eandem sponsam meam in conjugem ducere ausus fui : ne cum discordia senioris mei, etiam ipsius Regimundi, et nobilium parentum ejus, accumularetur discordia ; et sic aut de regno funditus pelleret, aut si in regno manere vellem, occumberem. Et idcirco per duo placita subterfugi, ne sponsam meam in conjugem ducerem. Tandem autem necessitate compulsus, quia causa mihi de vita instabat, dotavi eam, et publicis nuptiis honoratam accepi. Sed ne illam, quæ adhuc sana erat, mecum perderem, et mihi cumulatius perditionem acquirerem, intactam hactenus conservare disposui. Et quoniam ita se rationis veritas per omnia habeat, et non dolo, neque odio, sive despectu alicujus, aut amore feminæ alterius, nisi sicut vobis modo Deo teste narravi, hoc egerim : qualicumque modo vobis placet, per meipsum, et per parentes atque amicos, seu fideles meos, hoc vobis verum esse sacramento, vel alio quolibet conveniente modo demonstrabo : et si vultis ac quæritis, quantoscunque servos meos decernitis inde in judicium mitto, et quale consilium mihi inde secundum Deum ad meam salutem, et secundum sæculum ad competentem honorem et ad pacificationem Regimundi, et ad salvamentum, et honorem ipsius puellæ dederitis, paratus sum in omnibus, quibus valero, obedire.

Auditum autem cum synodus jussit secedere, et dicentibus singulis, prout cuique visum fuit, decretum est, ut vos comprovinciales archiepiscopi, cum coepiscopis vestris, in regni illius convenienti loco, et tempore synodum condicatis, et placitum fiat, ubi princeps cum primoribus terræ intersit : ne, quod absit, ex utraque parte, cum parentum et amicorum auxilio, illustres isti viri convenientes, operante diabolo seditiosus valeat exoriri tumultus. Et hanc causam rex, cum viris nobilibus, inter viros nobiles pacificare procuret. Vos autem episcopali auctoritate, et canonica diffinitione eam dirimere, et ad debitum atque salubrem terminum studeatis perducere. Revocato autem Stephano, conditio ista illi proposita, et ab eo est gratissime accepta. Hujus autem rei modum, et ordinem diffinitionis, quoniam pusillitas intelligentiunculæ meæ, quid exinde senti-

ret, jussa synodo suggerere studuit, communi consensu sanctæ unanimitati complacuit, ut ea litteris commendaret, et sapientiæ vestræ, sicut tunc fuerunt in concilio acceptata, transmitteret. Et idcirco non quasi nescientibus hæc quæ sequuntur vobis necessaria, nec ut arrogans auctoritatem specialis scientiæ, vel jactans diffinitionis audaciam, sed ut Ecclesiæ ac vester omnium videlicet servorum domini servus, et plebis dominicæ famulus, quanquam non ut debui, tamen ut potui, devotionis obedientia colligere, et collecta vobis transmittere procuravi. In quibus nihil de civili judicio, cujus cognitores non debemus esse episcopi, ponere, sed quæ ecclesiasticæ definitioni noscuntur competere, quantum occurrit memoriæ, breviter studui adnotare. Ordinem judicii de nondum sponte confessis, vel aperte convictis, quoniam aliter nemo, ut Leo papa decernit, potest regulariter judicari, sanctus Gregorius in commonitorio ad Joannem defensorem demonstrat dicens: Primum ut judicium ordinabiliter fiat, quatenus sint alii accusatores, et alii testes: deinde ut causarum qualitas, si digna exilio vel condemnatione sit, exploretur: et præsentem eo qui accusatur, sub jurejurando contra eum testimonium proferatur, et scriptis actuum inseratur: et accusatus licentiam respondendi et defendendi se habeat. Sed et de personis accusantium et testificantium subtiliter est quærendum, cujus conditionis, cujusve opinionis, aut ne inopes sint, aut ne forte aliquas contra accusatum inimicitias habeant: et utrum testimonium ex auditu dixerint, aut certe specialiter se scire testati sint: et ut scriptis judicata partibus præsentibus sententia recitetur, et sic omnia solemniter roborentur. De manifesta autem, et nota plurimis causa, vel quæ ita confitetur, ut ista, si tamen ita et puella dixerit ut Stephanus profitetur, quia sæpe inter masculos audimus et feminas, quia quod alter dicit, alter sæpenumero denegat: non sunt quærendi testes, ut sanctus Ambrosius in epistolam ad Corinthios dicit, defornicatore exponens sententiam apostoli: Judicis, inquit, non est, sine accusatore damnare, quia et Dominus Judam, cum fur esset, quia non est accusatus, minime abiecit, cognito opere isto pellendum illum fuisse de cœtu fraternitatis, omnes enim crimen ejus sciebant, et non arguebant. Publice enim novercam suam loco uxoris habebat; in qua re neque testibus opus erat, neque tergiversatione aliqua poterat tegi crimen. Et paulo post: Absens facie, præsentem auctoritate Spiritus, qui nusquam abest, jam judicavi ut præsentem eum qui hoc admisit. Quapropter necesse est ut Stephanus puellam adducat ad synodum, et pater ipsius puellæ veniat, et interrogetur puella, si verum est quod Stephanus dicit, se illam hactenus servasse intactam. Et quoniam de altera femina audivimus, quia volens liberari a conjuge, persuasa super se aliqua quæ non erant, ut fertur, jam dixerit: debita ei libertas tribuatur, et periculum indicetur, ne persuasa pro veritate mendacium fateatur. Et si dixerit

A ita ut Stephanus, tunc si necesse fuerit, credulitas rationi et auctoritati conveniens sacramento exinde suscipiatur, vel per convenientem personam satisfactio, si ita necessitas exigit, judicio expetatur, quia non pro dolo, neque pro alia qualibet causa, Stephanus se a carnali copula puellæ hujus subtraxerit, nisi pro ea quam ipse synodo indicavit: videlicet quia cum puellæ sibi desponsatæ consanguinea, et carnis cognatione propinqua, carnaliter concubuerit.

Hoc enim sanctus Leo papa, et beatus Gregorius in re dubia a presbytero, vel a quolibet tam viro quam femina, nobili vel ignobili, per sacramentum fieri manifeste decernunt, sicut qui legere voluerit invenire valebit; inter cætera dicente beato juniore Gregorio, in epistola per Denualdum presbyterum directâ ad Bonifacium, Moguntinum episcopum: In causa, inquit, in qua certi non fuerint testes, qui criminis illati approbent veritatem, jusjurandum erit in medio, et illum testem proferat accusatus de innocentia suæ puritate, cui nuda et aperta sunt omnia, habeatque conscientia suæ testem, quem habebit et judicem. Quæ sacramenti purgatio, et in ecclesiasticis, et in exteris legibus usitatissima, et de fidei veritate etiam a primis sæculis esse constat exorta. Judicium autem, non nisi pro pacis charitatisque concordia, inter cœquales fieri solet; fit autem a subjectis ad satisfactionem majorum, quod in hac causa nisi ex placito fiat, non potest ex auctoritate requiri. Hinc autem cognita veritate, quoniam dictum est nobis, requiri a Stephano, ut feminam designet ex nomine, et certam propinquitatis affinitatem demonstret, pro cujus concubitu huic puellæ se non valet salubriter carnali copula commiscere: quia contra rationem et auctoritatem ecclesiasticam, et Christianæ devotionis morem, ab eo quæritur, si forte ab eo quæritur, quæ ex hoc apostolica decrevit auctoritas, et catholica tenet Ecclesia, hic ponere dignum duximus: Leo universis episcopis per Campaniam, Samnium et Picenum, atque universas provincias salutem. Magna indignatione commoveor, et dolore multo contristor, quod quosdam ex vobis comperi, apostolicæ traditionis oblitos, et studio sui erroris intentos. Et post aliquanta: De pœnitentia scilicet, quæ a fidelibus postulatur, ne de singulorum peccatorum genere libello scripta confessio publicetur, cum reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Quamvis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur: tamen, quia non omnium hujusmodi sunt peccata, ut ea qui pœnitentiam poscunt non timeant publicare, removeatur improbabilis consuetudo, ne multi a pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta reserari, quibus possint legum constitutione percelli. Sufficit enim illa confessio, quæ primum Deo offertur, tunc etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium peccator accedit. Tunc enim plures ad pœnitentiam potuerunt provo-

cari, si populi auribus non publicetur conscientia pœnitentis. Et quoniam qualiter debeat iniri conjugium, et vetus et nova lex edocet, Domino per Moysen præcipiente, et Evangelio demonstrante: *Cum esset, inquit, desponsata mater Jesu Maria Joseph antequam convenirent* (Matth. 1), id est antequam nuptiali celebratione convenirent, sicut in nuptiis celebratis idem ostendit, quas sua præsentia sanctificare, et miraculo ibidem patrato illustrare dignatus est. Sed et sanctus Evaristus, quartus a beato Petro Romanæ sedis episcopus, et sanctus Siricius, et beatus Leo, atque cæteri quique doctores ostendunt, quæ omnia hic ponere propter pluralitatem et longitudinem devitamur.

Tantum dicere necessarium duximus, et inter æquales legitima fiunt conjugia, cum a parentibus, quorum interest, petita, et legaliter desponsata, et dotata, et publicis nuptiis honorata femina conjugii copulæ sociatur, et ex duobus unum corpus unaque caro efficitur, sicut scriptum est: *Erunt duo in carne una* (Gen. 11); jam non duo, sed una sunt caro. Et: *Quod Deus junxit, homo non separet* (Matth. 19). De qua conjunctione magnus Leo papa ad Narbonensem scribit episcopum: Non omnis, inquiens, mulier viro juncta uxor est viri, quia ne omnis filius hæres est patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos sunt legitima, et inter æquales. Et paulo post: Unde cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, ut præter sexuum conjunctionem, haberet in se Christi et Ecclesiæ sacramentum; dubium non est eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium. Et nos e regione hinc etiam ostendere possumus, quia non omnes nuptiæ conjugalem copulam faciunt, quas non sequitur commistio sexuum: sicut nec semper illius est filius omnis et hæres, cujus esse noscitur hæres. Nec habent nuptiæ in se Christi et Ecclesiæ sacramentum, sicut beatus Augustinus dicit, si se nuptialiter non utuntur, id est, si eas non subsequitur commistio sexuum. Nec pertinere poterit illa mulier ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse commistio sexuum: sicut dubium non est eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium. Quod ita esse præfatus Leo demonstrat dicens: Unde cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, ut præter sexuum conjunctionem haberet in se Christi et Ecclesiæ sacramentum. E item idem: Igitur, inquiens, qui filiam suam viro habenti concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum est, quasi eam conjugato dederit: nisi forte illa mulier et ingenua facta, et legitime dotata, et publicis nuptiis honestata videatur. Paterno arbitrio viris junctæ carent, culpa, si mulieres, quæ a viris habebantur, in matrimonio non fuerunt. Quibus sententiis evidenter ostendit, quia tunc est vera legitimi conjugii copula, quando inter ingenuos, et inter quales fit, et paterno arbitrio viro mulier

A juncta, legitime dotata, et publicis nuptiis honestata, sexuum commistione conjungitur. Et tunc habent nuptiæ in se Christi et Ecclesiæ sacramentum, et tunc pertinere noscitur mulier illa ad matrimonium, in qua et sexuum commistio, et nuptiale docetur fuisse mysterium. De quo mysterio Paulo apostolus ad Ephesios dicit: *Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam, sicut et Christus Ecclesiam; quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus, et de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem et matrem suam, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo et in Ecclesia* (Ephes. 5). Hinc sanctus Ambrosius mysterii sacramentum grande in unitate viri ac femine esse significat: nec hoc tantum prodit, sed aliam causam, quæ non discordet a memorato mysterio, flagitat, quam scit ad profectum humani generis pertinere, hoc est Ecclesiæ et Salvatoris, ut sicut relictis parentibus homo uxori suæ adhæret, ita et relicto omni errore Ecclesia adhæreat, et subjiciatur capiti suo quod est Christus. Quoniam una natura in viro et femina est: idcirco vir quasi seipsum et mulierem diligere commonetur. Naturali ratione mulier portio corporis viri est: ac per hoc vir in muliere seipsum diligit; quo modo si fornicetur in seipsum peccat, quia duo in carne una sunt. Non ergo personæ substantiam dividunt, ut per personas numerus fiat naturæ; sed sunt in unitate naturæ. Et sanctus Augustinus in libro de Nuptiis et Concupiscentia dicit: Sane non tantum fecunditas, cujus fructus in prole est, nec tantum pudicitia, cujus vinculum fides est, verum etiam quoddam sacramentum nuptiarum commendatur fidelibus conjugatis, unde dicit Apostolus: *Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam* (Ephes. 5). Hujus procul dubio sacramenti res est, ut mas et femina connubio copulati, quandiu vivant, inseparabiliter conjuncti perseverent; nec liceat, excepta causa fornicationis, conjugem a conjuge dirimi. Hoc enim custoditur in Christo et in Ecclesia, ut vivens cum vivente in æternum nullo divortio separetur in civitate Domini nostri, in monte sancto ejus, hoc est in Ecclesia catholica. Et sanctus Gregorius in epistola ad Theoctistam patriciam dicit: Per se enim Veritas dicit: *Quod Dominus junxit, homo non separet* (Matth. 19). Quæ etiam ait: *Non licet dimittere uxorem excepta causa fornicationis*. Scimus enim quia scriptum est: *Erunt duo in carne una* (Gen. 11). Si igitur vir et uxor una caro sunt, et religionis causa vir dimittit uxorem, vel mulier virum in hoc mundo remanentem, vel fortasse ad illicita migrantem, quæ est ista conversio, in qua una eademque caro ex parte transit ad continentiam, et ex parte manet in pollutione? Si vero utrisque conveniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accusare? quando certum est, quia omnipotens Dominus qui minora concessit, majora non prohibuit. Et post aliquanta: Si vero continentiam, quam vir appetit

uxor non sequitur; aut quam uxor appetit, vir recusat, dividi conjugium non licet: quia scriptum est: *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier* (I Cor. vi). Et in epistola ad Adrianum Panormitanum: Nam, inquit, excepta fornicationis causa, virum uxorem relinquere, divina lex nulla ratione concedit: quia postquam copulatione conjugii viri atque mulieris unum corpus efficitur, non potest ex parte converti, et ex parte in sæculo remanere. Et sanctus Augustinus in libro de Bono conjugii: Ad hoc enim nuptiæ sunt, ut illa concupiscentia, redacta ad legitimum vinculum, non deformis et dissoluta fluitaret, habens de se ipsa irrefrenabilem carnis infirmitatem, de nuptiis autem indissolubilem fidei societatem: de se ipsa progressum immoderate coeundi, de nuptiis modum caste procreandi. Debent ergo sibi conjugati, non solum ipsius sexus sui commiscendi fidem, liberorum procreandorum causa, quæ prima est humani generis in ista mortalitate societas; verum etiam infirmitatis invicem excipiendæ, ad illicitos concubitus evitandos, mutuam quodammodo servitutem: ut et si alteri eorum perpetua continentia placeat, nisi ex alterius consensu, continere non possit. Ad hoc enim uxor non habet potestatem corporis sui, sed mulier: ut et quod non filiorum procreandorum, sed infirmitatis et incontinentiæ causa expetit, vel ille de matrimonio, vel illa de marito, non sibi alterutrum negent; ne per hoc incidant in damnabiles corruptelas, tentante Satana, propter incontinentiam vel amborum, vel cujusquam eorum.

Et item in eodem libro: Generationis itaque causa fieri nuptias Apostolus ita testis est: *Volo, inquit, juniores nubere: et quasi ei diceretur: Ut quid? continuo subjecit: Filios procreare, matres familias esse* (I Tim. v), ad fidem castitatis illud pertinere: *Uxor autem non habet potestatem corporis sui, sed vir: similiter et vir non habet potestatem corporis sui sed mulier* (I Cor. iv), ad sacramenti sanctitatem; et illud: *Uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari* (I Cor. vii), et: *Vir uxorem ne dimittat*. Hæc omnia bona sunt, propter quæ nuptiæ bonæ sunt, proles, fides, sacramentum.

Et in libro de Nuptiis et de Concupiscentia: In nuptiis tamen bona nuptibilia diligantur, proles, fides, sacramentum: sed proles, non ut nascantur tantum, verum etiam ut renascantur. Nascitur namque ad pœnam, nisi renascatur ad vitam. Fides autem, non qualem habent inter se etiam infideles zelantes carnem: quis enim vir, quamlibet impius, vult adulteram uxorem? aut quæ mulier, quamlibet impia, vult adulterum virum? Hoc enim in connubio bonum naturale est quidem, carnale tamen, sed membrum Christiani conjugis adultero conjugii debet timere, non sibi, et a Christo sperare fides præmium quodlibet conjugii. Sacramentum vero, quod nec separati et adulterati amittunt conjuges concordii-

ter casteque custodiant. Solum est enim, quod etiam sterile conjugium tenet jura pietatis, jam spe fecunditatis amissa, propter quam fuerat copulatum. Hæc bona nuptialia laudet in nuptiis: qui laudare vult nuptias. Et in Genesi ad litteram: Quod bonum habent nuptiæ, et quod bonæ sunt nuptiæ, peccatum esse nunquam potest. Hoc autem tripertitum est, fides, proles, sacramentum. In fide attenditur, ne præter vinculum conjugale cum altera, vel altero concumbatur: in prole, ut amanter suscipiatur, benigne nutriatur religiose educetur: in sacramento, ut conjugium non reparetur, et dimissus, aut dimissa, nec causa proles alteri jungatur. Hæc est tanquam regula nuptiarum, qua vel naturæ decoratur fecunditas, vel incontinentiæ regitur pravitas. Nunc cum his quæ sancti doctores dicunt de nuptiis, conferamus Stephani nuptias, non habentes amorem proles, sed necessitatem vitandi exilii, sive mortis: non habentes servandæ conjugalis castitatis fidem, sed incurrendi incestus mortiferi non parvipendendum timorem: non habentes incorporationis unitate Christi et Ecclesiæ sacramentum, sed superducentes turpitudini velamentum: totumque quod in eis est actum, figmentum simulationis fuit, non veritas. Quæ nuptiæ, licet inter ingenuos et inter æquales, paterno arbitrio desponsationem atque dotationem præcedente, fuerunt celebratæ, etiamsi jam sexuum commistio eas subsequeretur, legitimam conjugii copulam obtinere non possent, nec ratum conjugium stabilire valerent, quin potius irrita omnia fierent: quoniam non sine separatione, propter incestus crimen, quod habere non potest Christi Ecclesiæ sacramentum, vulnera quæ concumbentes inflicta susciperent, medicamento pœnitentiæ in eis sanari non valerent, sicut subsequentes orthodoxorum et Ecclesiæ magistrorum sententiæ demonstrabunt. Quapropter tales non mysticæ, neque legales in oculis Dei sunt nuptiæ.

Quia si per Stephani et puellæ, non ante Deum legaliter ductæ, sed magis abductæ, coitum carnalis commistionis ex his duobus unum corpus efficeretur, non secundum nuptiale bonum, sed secundum incestale malum, propter incestum Stephani unum corpus efficerent, sicut scriptum est: *Qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur* (I Cor. vi). Et sit puella ab incestu sana, per coitum juncta Stephano, incestuosi caro fieret: et Stephanus illi junctus, sicut antea fornicator, ita et post conjunctionem illius, quoniam cum propinqua ejus concubuit, quod nondum erat, incestuosus existeret. Et propterea saniore consilio, et puellæ sanitati, quæ necdum infirmata erat, intactam eam servans providit, et se, ne gravius offenderet, cautius secundum Deum juxta quod res conjacuit custodivit. Quia sicut sacri canones dicunt, tale connubium, vel potius adulterium, sine separatione sanari non poterat, si carnaliter miscerentur. Unde ibidem scriptum est (*concil. Epaon. can. 30*): De incestis conjunctionibus nihil prorsus veniæ reservamus, nisi cum adulterium se-

paratione sanaverint. Incestuosos vero nullo conjugii nomine censemus deputandos, quos etiam designare funestum est. Et S. Gregorius in epistola ad Felicem Siciensem episcopum, quem audierat perverse interpretari quod beatus Gregorius Augustino Anglorum episcopo consilium secundum indulgentiam de Paganis a quarto genu, et in reliquum, ne a fide refugerent, dederat, quodque ipsi venerando papæ suggesserat, ad eundem Felicem rescribens dicit: Progeniem, inquit, suam unumquemque, de his qui fideliter edocti, et jam firma radice plantati stant inconvulsi, usque ad septimam observare decernimus generationem, et quandiu se agnoscunt affinitate propinquos, ad hujusmodi copulæ non accedere societatem: nec eam, quam aliquis ex propria consanguinitate conjugem habuit, vel aliqua illicita pollutione maculavit, in conjugium ducere ulli profecto Christianorum licet, vel licebit: quia incestuosus est talis coitus, et abominabilis Domino, et cunctis fidelibus: incestuosos vero nullo conjugii nomine deputandos a sanctis patribus dudum legimus constitutum.

Nec hoc quoque in hac sollicitudinis parte relinquimus, quod homines incestuosi a liminibus sanctæ Ecclesiæ sunt separandi, usquequo per satisfactionem precibus sacerdotum eidem sanctæ Ecclesiæ catholicæ reconcilientur. Et in edicto canonico ante corpus beati Petri prolato: Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, duxerit uxorem anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit. Et non dubium est huic anathematismo nuptias Stephani subjacere debuisse, si cum ista concumberet, qui se cum cognata ejus concubuisse fatetur. Et item in canonibus scriptum est (*conc. Ilerd. can. 4*): De his qui se incesti pollutione commaculant, placuit, ut quousque in ipso detestando et illicito carnis contubernio perseverant, usque ad missam tantum cathecumenorum in Ecclesia admittantur; cum quibus etiam, nec cibum sumere ullum Christianorum, sicut Apostolus jussit, oportet. Et hinc plura ex canonibus potuissemus congerere, si incestu intercedente quod Stephanus devitavit, se et uxorem suam propter hoc necesse fuisset disjungere. Nunc autem, ne nuptiali simulationi superaddatur incestus, quoniam oportet eos, et coram divinis et coram humanis oculis legaliter ac rationaliter disjungi, qui non legaliter in divina justitia visi fuere conjuncti; talia sanctorum Patrum donemus testimonia, quæ ad agenda causam sint manifestissime pertinentia.

Sanctus Ambrosius in Epistolam ad Corinthios dicit: Non est enim frater, aut soror, servituti subjectus in ejusmodi, hoc est, non debet reverentiam conjugii, ei qui horruit auctorem conjugii. Non enim ratum est matrimonium quod sine Domini devotione est. Et sanctus Hieronymus in tertio libro commenti Epistolæ Pauli ad Ephesios: Quomodo itaque Christo subjecta est Ecclesia, sic subjecta sit uxor viro suo. Quem enim habet principatum et subjectionem

A Christus et Ecclesia, huic eidem ordini maritus et uxor astringitur. Sed videndum, ut quomodo in Christo et in Ecclesia sancta conjunctio est, ita et in muliere sancta sit copula. Sicut autem non omnis congregatio hæreticorum Christi Ecclesia dici potest, nec caput eorum Christus est; sic non omne matrimonium, quod non viro suo secundum Christi præcepta conjungitur, rite conjugium appellari potest, sed magis adulterium. De quibus ita sacri definiunt canones: Sane quibus conjunctio illicita interdicitur, habebunt ineundi melioris conjugii libertatem. Et in synodo apud Liptinas (an. 743) habita, cui sub Carlomanno principe Georgius episcopus, et Joannes sacellarius, ac sanctus Bonifacius, ex præcepto Zachariæ papæ præ sederunt, legitur, ut si vir mulieri desponsatæ, dotatæ, ac publicis nuptiis ductæ secundum Apostolum debitum conjugale non potuerit reddere, et hoc aut amborum confessione, aut certa qualibet approbatione fuerit manifestum, ut separentur, et mulier, si se continere nequiverit, alteri viro legaliter nubat. Videlicet, quia secundum definitionem sancti Leonis papæ, et traditionem doctorum superius demonstratam, dubium non est, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua conjunctione sexuum non docetur Christi et Ecclesiæ sacramentum, hoc est nuptiale fuisse mysterium.

Multo magis autem hujusmodi, de quo agitur, separato conjugio, aliam legaliter adire licebit copulam, qui concubitum non contraxit impotentia carnis, sed reverentia mentis. In copula vero conjugali, in qua desponsatione, dotatione et nuptiarum sacramento, corporis scilicet, unitate, Christi et Ecclesiæ docetur fuisse mysterium, nisi morte corporis intercedente, conjugii non poterit solutio fieri, sicut evangelica et apostolica testatur auctoritas, et omnium catholicorum doctorum chorus. Et beatus Augustinus in libro de adulterinis Conjugiis dicit: Quoniam si vel pro intolerabili ac diuturna infirmitate concubitum vir exercere, aut femina sustinere nequiverit, nec etiam pro sterilitate, seu religionis continentia, aut pro alia qualibet excepta fornicationis causa, vir et uxor, legaliter et carnali commistione conjuncti, separari non valebunt. Quapropter hanc legem a Domino audientes discipuli dixerunt: Si hæc causa ita cum uxore habetur, non expedit nubere (*Matth. xix*). Non tamen pro hoc Dominus suam mutavit sententiam. Unde et Leo ad Nicetam Aquileiensem episcopum scripsit, ut si per bellicam cladem, et gravissimos hostilitatis incursus, ira quædam fuerint divisa conjugia, ut abductis in captivitatem viris, feminæ eorum remanserint destitutæ, quæ viros proprios, aut interemptos putaverint, aut nunquam a dominatione hostium crediderint liberandos, in aliorum conjugum amplexus solitudine cogente transierint, quia a Domino scriptum est: *Jungitur mulier viro; et: Quod Deus junxit, homo non separet (ibid.)*, si reversi, vel raptæ reversæ fuerint conjuges, legitima fœdera nuptiarum redintegrandam perdocuit. Nec tamen tanquam pervasorem quem

quam judicari, qui personam ejus mariti vel uxoris, qui vel quæ jam non æstimabatur, assumpsit; sed inculpabile judicandum quod necessitas intulit, et restituendum quod fides poposcit. Mulieres autem, vel viros, posteriorum virorum vel uxorum delectatione captos, et ad priorum conjugum amorem redire nolentes, communione privari decrevit.

Et quia ecclesiasticæ regulæ de his etiam definitionis sententiam proferunt, qui sponsalitorum fidem infringunt, videtur nobis, non secundum auctoritatem promendo, sed consilium, si forte vobis ita visum fuerit, dando, ut quia Stephanus, si sponsalitorum fidem fregisset, secundum legem civilem multam eorundem sponsalitorum judicaretur componere: et ipsa puella, post desponsalitia dotem acceptam, quam de seipsa, si carnaliter jungeretur, mercari debuerat, ut eandem dotem habere non debeat, non ipsa, sed Stephanus, ut videtur, commisit; habeat loco multæ sponsalitorum dotem a Stephano sibi datam, et cum eadem dote patri restituatur, et nubat parentum consilio cui vult, tantum in Domino, sitque pax inter parentes ejus et Stephanum. Et ne quis argute his quæ posuimus volens resistere dicat: Si dos manebit, et desponsalitia atque celebratæ nuptiæ non negantur, quomodo esse poterit, ut et Stephanus maritus, et illa uxor non maneant? aut quomodo ille alteri feminæ, et illa alteri viro se sine adulterio conjungere poterunt? præsertim cum idem sanctus Augustinus in præfato libro de Bono conjugii dicat: Si fiat ordinatio cleri ad plebem congregandam, etiamsi plebis congregatio non subsequatur, manet tamen in illis ordinatis sacramentum ordinationis: et si aliqua culpa quisquam ab officio suo removeatur, sacramento Domini semel imposito non carebit, quamvis ad iudicium permanente: sic et in istis desponsatione, dotatione, et nuptiis permanentibus, conjugale vinculum permanebit, et alteri nemo eorum, nisi cujuslibet ex eis morte intercedente, sine adulterio se poterit jungere. Audiatur, si quis hæc fuerit conatus opponere, quia de dotalitio puellæ habendo, non nisi propter pacificationem parentum ejus et Stephani, loco multæ fractorum sponsalitorum diximus, quam multam si dissoluto dotalitio puellæ parentes exigere maluerint, aut utraque indulgere, vel utraque reposcere, ipsi viderint, et legibus civilibus eorundemque pacificationi exinde conveniat. Nos autem, quod

A quippe usus se ita habet, ut si quid in eis per carnis commistionem fiat, quod excedit generandi necessitatem, quamvis venialiter factum contaminatio sit. Et post paululum: Bonum igitur nuptiarum, per omnes gentes atque homines in causa generandi est, et in fide castitatis; quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in sanctitate sacramenti, per quam nefas est etiam repudio discedentem alteri nubere, dum conjux ejus vivit, nec saltem ipsa causa pariendi, quæ cum sola sit qua nuptiæ fiunt, nec ea re non subsequente, propter quam fiunt, solvitur vinculum nuptiale, nisi conjugis morte.

B Et statim de ordinatione cleri ad plebem supposuit, sub quo sensu in libro de Nuptiis et Concupiscentia dicit: Ita manet etiam inter viventes quiddam conjugale, quod nec separatione, nec cum altero copulatione possit auferri. Manet autem ad noxam criminis, non ad vinculum fœderis; sicut apostatæ anima, quæ de conjugio Christi recedens, etiam fide perdit sacramentum fidei non amisit, quod lavacro regenerationis acceperat. Redderetur enim procul dubio redeunti, si amisisset abscedens.

C Et in præcedentibus ipsius libri dicit de sacramento nuptiarum: Propterea, inquit, sacramentum nuptiarum temporis nostri, sic ad unum virum et uxorem redactum est, ut Ecclesiæ dispensatorem non liceat ordinare, nisi unius uxoris virum. Quod acutius intellexerunt, qui nec eum, qui catechumenus vel paganus habuerit alteram, ordinandum esse censuerunt. De sacramento enim agitur, non de peccato. Nam in baptismo peccata omnia dimittuntur. Sed qui dixit: *Si acceperis uxorem non peccasti, et si nupserit virgo non peccat, et quod vult faciat, non peccat si nubat* (1 Cor. vii); satis declaravit nuptias nullum esse peccatum. Propter sacramenti autem sanctitatem, sicut femina, etiamsi catechumena fuerit vitata, post baptismum in Dei virginem consecrari, ita non absurde visum est, eum qui excessit uxorum numerum singularem, non peccatum aliquod commisisse, sed normam quamdam amisisse sacram, non ad vitæ bonæ meritum, sed ad ordinationis ecclesiasticæ signaculum necessariam. Et hinc dicat, si quis ad hæc quæ prædiximus opponere attentaverit, et nunc Stephanus morte præventus fuerit, et illa intacta, sicut hactenus manet, permanserit, et nubere non voluerit, quia catechumena vitata, post baptismum in Dei virginem consecrari non poterit, utrum hæc in sacram virginem ab episcopo consecrari valebit, qui non nisi virginem in virginitatis professione, vel in legitima conjugii copula, sacrare debet: sicut nec episcopus fieri, qui præter virginem et unam duxit uxorem. Dicat etiam, si post mortem Stephani virgo permaneant, et se continere non potuerit, et nubere magis quam continere elegerit, utrum fratri ejusdem Stephani copulari valebit. Quibus cum contradicere non valebit, aut in quæstione sua deficiat, aut ei nostra solutio satisfiat. Et hæc in vita Stephani, de consecratione si delegerit, vel de maritatione si maluerit puella, fieri

posse ratione et auctoritate monstrante cognoscat : A esse servandam, quoniam non solum mulier non ha-
sciatque ut traditione majorem docuimus propter
talem desponsationem, dotationem, atque pro talibus
nuptiis, sicut istæ fuerunt, non esse conjugium,
quibus defuit conjunctio sexuum, ac cum prolis spe
fidei sacramentum : quæ ut plurimum in omni salu-
tari actione, tum etiam in hoc negotio, in quo per
nuptiale mysterium vir et uxor una caro efficiuntur
sed in baptisate operosius operatur, quo per fidei
sacramentum, non solum generaliter omnis Ecclesia
corpus Christi, ut dicit Apostolus, et plenitudo fit
ejus, verum sigillatim singulus quisque fidelis Christo
incorporatus membrum ejus efficitur.

Unde S. Beda in homilia Evangelii dicit : Nam vi-
detur, inquit, qui baptizatur in fontem descendere,
videtur aquis intingui, videtur de aquis ascendere : B
sola autem fidelium pietas novit, quia peccator in
fontem descendit, sed purificatus ascendit. Cæterum
oculis insipientium videtur talis exire de fonte qua-
lis intravit, totumque ludus esse quod agitur. Et in
hac desponsatione, dotatione, atque in his nuptiis,
totum simulatio fuit, non veritas. Propterea sicut
sanctus Leo, de his qui formam tantum baptismi
sine sanctificationis virtute susceperunt, decernit ut
episcopali confirmatione firmentur : ita hæc non
conjugii fides, sed copulationis imago, ecclesiastica
functione solvatur, et in eo qui indiget ecclesiastica
medicina sanetur.

Cæterum si hæc quæ posuimus studiosis vel cu-
riosis nequaquam sufficiunt, apponere adhuc etiam
alia procurabimus. Ait enim beatus Augustinus in
libro de Nuptiis et Concupiscentia : *Relinquet homo,* C
inquit, patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ,
et erunt duo in carne una (Gen. ii) : quod magnum
sacramentum dicit Apostolus in Christo et in Eccle-
sia (Ephes. v). Quod est in Christo et in Ecclesia
magnum, hoc in singulis quibusque viris atque uxo-
ribus minimum, sed tamen conjunctionis insepara-
bilis sacramentum.

Quapropter legaliter et nuptialiter copulati excepta
causa fornicationis, separari non possunt ; et causa
fornicationis separati, aut permanere innupti, aut
mutuo debent reconciliari, sicut evangelica et apo-
stolica docet auctoritas, et Africana synodus defini-
vit : Placuit, inquit, ut secundum evangelicam et
apostolicam disciplinam, neque dimissus ab uxore,
neque dimissa a marito, alteri jungatur ; sed ita D
maneant, aut sibimet reconcilientur. Quod si con-
tempserint, ad pœnitentiam redigantur. Et quia uxor
a marito, vel maritus ab uxore, nisi causa fornica-
tionis, non valet neque debet discedere, ex hac
evangelica et apostolica doctrina beatus Augustinus
in libro primo de adulterinis Conjugiis ad Pollentium
dicit : Quis est qui dicat, si discesserit mulier a
viro non fornicante, ut innupta permaneat, cum ei
nisi a viro fornicante discedere omnino non liceat ?
Et item : Hanc solam causam fornicationis Dominus
magister excepit, cum de dimittenda loqueretur
uxore : deditque intelligi talem formam etiam a viro

bet potestatem corporis sui, sed vir, sed similiter et
vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier
(I Cor. vii) : et propterea, nisi ex communi consensu
non valent etiam propter continentiam separari ;
adeo ut si vir contra voluntatem mulieris conversus
tondeatur, aut mulier sine voluntate viri conversa
veletur, mulieri vir vel viro mulier, a sancto Gre-
gorio in epistola ad Secundum Taurominitanum
episcopum, et in epistola ad Adrianum Panormita-
num, jubeatur restitui. Si autem ex communi con-
sensu se mutare permiserint, et quilibet eorum se
inde retraxerit, ad conversionem suam sequi parem
præcipitur. Causa autem fornicationis vir aut mulier
ab invicem discedentes, propter sacramentum nu-
ptialis conjunctionis, aut innupti quousque alter
eorum moriatur manebunt, aut sibi reconciliari stu-
debunt. Reconciliatio autem, post pœnitentiam et
reconciliationem sacerdotalem ejus qui peccavit, fieri
debet, ut prius restituatur Ecclesiæ sacramento, et
postea nuptiali mysterio.

Et hinc sanctus Augustinus in secundo libro de
adulterinis Conjugiis dicit : Licite itaque dimittitur
conjugis ob causam fornicationis, sed manet vinculum
pudoris, propter quod fit reus adulterii qui dimissam
duxerit etiam ob hanc causam fornicationis. Sicut
enim in se manente sacramento regenerationis ex-
communicatus cujusquam criminis reus, nec illo
sacramento caret, etiamsi nunquam reconcilietur
Domino ; ita si manente in se vinculo fœderis con-
jugalis, uxor dimittitur ob causam fornicationis, nec
carebit illa vinculo, etiamsi nunquam reconcilietur
viro : carebit autem, si mortuus fuerit vir ejus ;
reus vero excommunicatus ideo nunquam carebit
regenerationis sacramento, etiam non reconciliatus
quoniam nunquam moritur Deus. Remanet itaque
ut, si sapere secundum Apostolum volumus, non di-
camus virum adulterum pro mortuo deputandum,
et ideo licere uxorem ejus alteri nubere. Quamvis
enim sit mors adulterium, non corporis, sed quod
pejus est, animæ ; non tamen de ipsa morte loque-
batur Apostolus, cum dicebat : *Quod si mortuus fue-*
rit vir ejus, cui vult nubat (I Cor. vii) ; sed de illa
sola qua de corpore exitur. Et item in eadem : Hæc
namque alligatio quandoquidem non solvitur, etiam-
si per repudium conjugis a casta conjugis separetur ;
multo minus solvitur, si non separata mœchetur.
Ac per hoc non eam solvit nisi mors conjugis, non
in adulterium corruentis, sed de corpore exeuntis.
Quapropter si recesserit mulier ab adultero viro, et
ei reconciliari non vult, maneat innupta : et si di-
miserit vir adulteram mulierem, et eam non vult
recipere, nec post pœnitentiam, custodiat continen-
tiam, etsi non voluntate eligendi potioris boni, certe
ex necessitate vitandi perniciosi mali.

Et hinc latius in præfatis libris doctor facundis-
simus disputat, sicut qui intelligenter legerit, nesci-
re non poterit. Sed et in primo libro de Nuptiis et
Concupiscentia dicit, quia lavacro regenerationis,

et verbo sanetificationis, omnia prorsus mala hominum regenerantium mundantur, atque sanantur, non solum peccata, quæ omnia tunc remittuntur in baptismo, sed etiam quæ posterius humana ignorantia vel infirmitate contrahuntur : non ut baptisma, quoties peccatur, toties repetatur, sed quia ipso, quod semel datur, fit ut non solum antea, verum etiam postea, quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur. Quid enim prodest vel ante baptismum pœnitentia, nisi baptismus sequeretur, vel postea, nisi præcederet ? Et in epistola ad Bonifacium scribit : Non aliquid remanet in baptismo, quod non dimittatur, præteritorum omnium peccatorum, si tamen ipse baptismus non frustra foris habeatur sed aut intus detur, aut si foris datur, non foris cum illo remaneatur. Et quidquid ab eis, qui post acceptum baptismum hic vivunt, humana infirmitate contrahitur quarumcunque culparum, propter ipsum lavacrum dimittitur.

Hinc liquido demonstratur, quia sicut ut semel acceptum baptismi sacramentum, quo quisque fidelis in unitate catholicæ Ecclesiæ Christo incorporatur, postea nulla interveniente causa amittitur : sic et vinculum conjugale, legaliter et nuptialiter celebratum, indissolubiler manet connexum licet fornicationis causa vel quacunque de causa videatur separatum. Causa vero fornicationis separatum si post pœnitentiam fuerit reunitum, non tamen ideo erit reiteratum, quia permanet unum. Sed si in continentia pœnitentia, quod magis pœnitentibus convenit manere conjuges non valebunt, reconciliatione medicinali ex consensu mutuo, post ecclesiasticam reconciliationem, indulgentia computabitur esse sanatum : sicut nec baptismum, quoties peccatur, toties reiteratur ; sed pœnitentiæ medicamento per reconciliationem ecclesiasticam, non iteratum creditur, sed divina gratia reparatur. Reparari autem de non amisso eo modo dicitur, sicut mens et corpus eucharistiæ perceptione reparari, et satisfactione congrua renovari mentis nostræ spiritus legitur. Et sicut quæ ante baptismum, vel post baptismum humana ignorantia vel infirmitate peccantur, baptismatis munere est ut dignis pœnitentiæ fructibus remittantur : ita nuptiarum bono defenditur, ne crimina habeantur, quæ ab Apostolo secundum indulgentiam conceduntur : illa videlicet, quæ concupiscentia impellente non nisi conjugibus conceduntur ; tantum ut cum legaliter nuptis naturaliter concumbatur. Naturaliter autem dicimus, quia de Ona legitur (*Gen. xxxviii*), quod cum uxore naturaliter non concumbens interiit percussus a Domino.

Unde beatus Augustinus in libro de bono conjugii, et de Nuptiis et Concupiscentia, et in aliis suis libris sufficientissime disputat. Sed et ibidem inter alia dicit : Quod ergo præcipiunt apostoli conjugibus, hoc est nuptiarum ; scilicet, uxori vir debitum reddat, et uxor viro, et filios procreare, matres familias esse. Quod autem venialiter concedunt, aut quod impedit ad orandum, non cogunt nuptiæ, sed ferunt.

A Et sicut opera bona ad salutem æternam non prosunt sine baptismatis sacramento : et non est baptismum verum, quia non est Secundum Scripturam unum, id est, in unitate catholicæ fidei unicum, si catholice non fuerit celebratum : sic et legitimum et verum non potest esse conjugium, in quo docetur nuptiale non esse mysterium, vel quod non docetur nuptialiter copulatum. Unde et Dominus de nuptiis Joannem volentem nubere, ut tradunt historiæ, non post celebratas nuptias, sed de nuptiis, et ante carnis copulationem, vocando retraxit, qui legem non solvere, sed adimplere venit. De cujus scilicet Joannis futura uxore, nisi eum Dominus, non solum ante carnis unionem, verum et ante nuptiarum percelebrationem, revocaret, sicut de beati Petri uxore, quæ continentissime perseveravit, non legitur utrum in continentia manserit, an secundum legem veterem, ut semen in Israel relinqueret, alii forte nubere delegerit : in cujus arbitrio hoc non maneret, si post legales nuptias fuissent nuptialiter copulati ; nec Joanni esse licitum secundum Evangelii documentum, si desponsatam, dotatam, et publicis nuptiis honoratam duxisset, etiam ante unionem carnis relinquere, si non delegisset ex consensu in continentia permanere, sed aliam ducere. Sicut non licet Stephano istam, quam desponsavit, dotavit et publicis nuptiis honoravit, licet ei non sit misius, relinquere, et aliam cum pœnitentia, vel sine pœnitentia ducere, nisi in istius concubitu incestale malum potuisset intervenire : sed aut ex consensu cum ipsa in continentia Stephanus permaneret, aut si se continere non posset, cum ea nuptialiter copulatus maneret. Si autem sine incestu, cum hoc debito ordine commisti forent, nisi ex mutuo consensu propter continentiam separari non possent, aut propter fornicationem separati, vel inuptii permanere, vel sibimet reconciliari deberent : et si cum incestu fuissent conjuncti, separatione eorum ac pœnitentia adulterium secundum auctoritatem canonicam sanari deberet.

Et hæc sibimet ita concinere sacra demonstrat auctoritas, dicens de Maria et Joseph : *Antequam, inquit, convenirent* (*Matth. i*), id est, antequam nuptiarum solemnia rite celebrarent. Verbo enim conveniendi, non ipsum concubitum, sed nuptias, quæ præcedere solent concumbendi tempus, insinuat, quando ea quæ prius desponsata fuerat, esse conjux incepit. Et paulo post : *Voluit occulte dimittere eam* (*ibid.*). Videns Joseph sponsam concepisse suam, quam bene noverat a nullo viro fuisse attactam, cum esse justus et juste omnia vellet agere, optimum duxit, ut neque hoc aliis proderet, neque eam ipse acciperet uxorem, sed mutato occulte nuptiarum proposito, in conditione eam sponsæ manere pateretur ut erat. Sed si eam occulte dimitteret, neque acciperet conjugem, et illa sponsa pareret, nimirum perpauca essent, qui eam virginitatem, et non potius autumarent esse meretricem, et quasi adultera lapidaretur a Judæis.

Unde et sacri canones in capitulo, in quo de parentibus, qui fidem sponsaliorum frangunt, decernentes providentissime statuerunt adjungere (*conc. Elib. c. 54*). Si tamen, inquit, sponsus vel sponsa in gravi crimine fuerint deprehensi, excusati erunt parentes : quia quod parentes fidei fractæ debuissent iudicium punitiois sustinere, ad eos jam qui meruerant pertinebit. Et ut ad superioris exempli ordinem redeamus, propterea consilium Joseph repente consilio meliore mutatur, ut videlicet ad conservandam Mariæ famam, ipse eam celebrato nuptiarum conjugio conjugem acciperet, sed castus castam perpetuo custodiret, ut sequitur : *Hæc autem eo cogitante ecce angelus Domini in somnis apparuit ei dicens : Joseph, fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam (Matth. 1).*

De cujus conjugii genere Siricius ad Himerium Tarraconensem episcopum scripsit, dicens (*cap. 4*) : De conjugii violatione requisisti, si desponsatam alii puellam alter in matrimonium possit accipere. Hoc ne fiat modis omnibus inhibemus, quia illa benedictio, quam nupturæ sacerdos imponit, apud fideles cujusdam sacrilegii instar est, si ulla transgressione violetur. Et in concilio Ancyrano (*can. 10*) : Desponsatas puellas, et post ab aliis raptas, placuit erui, et eis reddi, quibus ante fuerant desponsatæ, etiamsi eis a raptoribus vis illata constiterit. Quæ supra taxato ordine non modo sponsæ, verum etiam quasi conjuges factæ, etiam violenter corruptæ, ita sponsis reddendæ sunt, sicut etiam separati, sive fornicationis causa, et absque mutuo consensu disjuncti conjuges rejungeri sunt : fornicationis autem causa separati, aut innupti manebunt, aut ex consensu sibimet mutuo reconciliabuntur. De nuptiatis autem, sed innuptis, id est de nuptiarum celebratione, in quibus arrhæ sponsaliorum, et benedictio sacerdotalis, et dotationis confirmatio, et Christi atque Ecclesiæ mysterium ad completionis perfectionem dirigitur, sed non carnis unione completur, sed consilium bonum, ut de Joseph diximus, consilio meliore mutatur, ut in continentia perpetuo maneatur, ibidem iterum scriptum est : *Exsurgens autem Joseph a somno, fecit sicut ei præceperat angelus Domini, et accepit conjugem suam, et non cognoscebat eam (Matth. 1)*. Accepit autem ad nomen conjugis, ob causas necessarias quæ tunc imminabant; et non cognoscebat eam ad opus conjugale, D sed uterque in continentia permanebant.

Quod et Paulus licenter fieri posse in Epistola prima ad Corinthios, et Augustinus in libro primo de Nuptiis et Concupiscentia demonstrat dicens : Quibus vero placuerit ex consensu ab usu carnalis concupiscentiæ in perpetuum continere, absit ut vinculum inter illos conjugale rumpatur : imo firmitus erit, quo magis ea pacta secum inierint, quæ charius concordiusque servanda sunt, non voluntaris corporum nexibus, sed voluntariis affectibus animorum. Neque enim fallaciter ab angelo dictum est ad Joseph : *Noli timere accipere Mariam conjugem*

A tuam, et reliqua, quæ latius ibidem proseque-
tur.

Qua de re his edocti testimoniis sacræ auctoritatis, quicunque desponsatas, dotatas, publicis nuptiis honoratas uxores ingenuas, vel ob hoc factas ingenuas duxerint, aut in perpetua continentia maneant, aut nisi hoc crimen incestuale, vel aliud quodlibet prohibuerit, quod in se vel secum non recipit Christi et Ecclesiæ sacramentum, nuptialiter nubant, si se ex consensu continere non poterunt, et non nisi fornicationis causa disjungantur : qui disjuncti, aut innupti permaneant, aut si continere non possunt, sibi post penitentiam reconcilientur. Ubi autem, ut in Stephani nuptiis, periculum cum periculo vitandum emergerit, minus periculum ad majus devitandum periculum, ut sanctus Gregorius in libris docet moralium, eligatur : sed et ipsum quod eligitur periculum non negligatur, verum dignis penitentiae fructibus, videlicet piis operibus, et profusis lacrymis, ne æternaliter periculum maneat, sed salutari remedio temperetur, aut penitus evadatur, apud omnipotentis Domini misericordiam obtineri modis omnibus satagatur.

Nos autem hæc his idcirco interponere necessarium duximus, quia quosdam, etiam qui se doctores esse dicebant, audivimus pertinaci contentione intendere, quasi ex verbis beati Ambrosii, et sancti Augustini, quæ parum diligenter intenderant, virum non fornicantem, et a fornicatore muliere discedentem, aliam illa vivente ducere posse, et quæ causa fornicationis a viro recesserit, non posse reconciliari : C illam autem quæ non causa fornicationis, sed alia qualibet recesserit, aut reconciliari, aut innuptam debere remanere ; non advertentes, quia sic adulerino sensu interpretabantur verba Apostoli, sicut et illi, contra quos olim beatus Augustinus istos libros descripserat, et Africana synodus, quæ præmisimus, definivit, quando et Cœlestianos evisceravit, et ipsas etiam Pelagianorum medullas excussit. Nec mirum : sic enim pravo erant infecti dogmate, sicut et moderni Prædestinatiani, qui veterum Prædestinatianorum hæresim, quasi de sancti Augustini verbis compilatam instaurare laborant. Quorum capita confregit, et verticem capillorum perambulantium in delictis suis conquassavit, atque contrivit beatus Cœlestinus papa in epistola decretali ad Venerium, et cæteros Gallicanos episcopos : et isdem beatus Augustinus in libro de Correptione et Gratia, et de Prædestinatione sanctorum, ac Bono perseverantiæ. Sed et sanctus Prosper, ex delegatione sedis apostolicæ, in absolutionibus objectionum Gallorum, Vincentianorum, atque Massiliensium, in libris etiam de Vocatione gentium, catholico sensu, et perfecta evidentissimæ rationis facundaque doctrina eorum argumenta dissolvit. Verba autem eorundem auctorum, unde imperiti magistri talia insulsa captarunt, hic ponemus, si non pro solutione nodum componere vitarem.

Addendum etiam necessarium duximus, ut his

sanctorum sententiis cognoscamus, nuptias, quas concubitus pro quibusdam causis non sequitur, solvi posse, et propter incontinentiam feminas ad alias convolare valere. Sed subtilis investigatio, et rationalis discretio in his prius est adhibenda, utrum quasi naturalis in viris sit hujusmodi commistionis impossibilitas (quia et sunt eunuchi, sicut scriptum est, qui de matris utero sic nati sunt,) an hoc impedimentum operatione diaboli, sicut fieri assolet, illis accidit. Quod si per sortiarias (33. q. 1), atque maleficas, occulto, sed nunquam vel nusquam injusto, Dominici iudicio permittente, et diabolo operante, accidit, hortandi sunt quibus ista eveniunt, ut corde contrito, et spiritu humiliato, Deo et sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, et profusis lacrymis, ac largioribus elemosynis, et orationibus, atque jejuniis, Domino satisfaciant, cujus iudicio, pro suo merito, et ab illa benedictione privari inviti meruerunt, quam Dominus primis parentibus ante peccatum in paradiso donavit, qua etiam post peccatum genus humanum in totum privari non voluit: et per exorcismos, atque cætera medicinæ ecclesiasticæ munia, ministri Ecclesiæ tales, quantum annuerit Dominus, qui Abimelech ac domum ejus Abrahæ orationibus sanavit, sanare procurent (*Gen. xx*). Qui forte si sanari non poterunt, separari valebunt. Sed postquam alias nuptias expetierit, illis in carne viventibus, quibus junctæ fuerint, prioribus quos reliquerant, etiamsi possibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt. Incestuosas autem nuptias, propter incestus crimen, quod habere non potest, ut prius diximus, et iterum dicimus, Christi et Ecclesiæ sacramentum, non debere manere, sed crimen separatione et pœnitentia debere sanari noscimus. Stephani vero nuptias, de quibus agitur, ne incestus admittatur, debere dissolvi modis omnibus cognoscimus: et nuptias quæ nuptiale habent mysterium, non quacunque alia, nisi sola fornicationis causa, posse dissolvi, docente Veritatis auctoritate teneamus. Quoniam etsi communi consensu continentiam voverint conjuges, tanto obnixius, quanto spiritalius in Domino juncti manebunt: quorum conjunctioni, ac indivisæ separationi, nulla simulatio in oculis ejus intervenire valebit, qui cordium ac renum scrutator esse dignoscitur.

Unde Stephanus pro fornicatione, de qua, nisi coactus necessitate eam publicaret, secreta confessione pœnitentiam agere poterat, et quia sacro nuptiarum mysterio, licet necessitate compulsus, simulationis culpam superinduxit, sicut ille qui zizaniâ tritico superseminare non metuit: et quoniam post tale connubium, antequam legaliter dissolveretur, quod quasi legaliter visum fuit initum, alios pravo exemplo destruens, concubina usus fuisse dicitur, juxta modum culpæ, cum pietatis modestia, quia reverentiam Deo exhibuit, ne incestum fornicationi adjungeret, a proprio episcopo secundum ejus arbitrium, qui canones sic decernunt, pœnitentiam regu-

larem suscipiat, et cum dignis pœnitentiæ fructibus peragat, ut qui suo neglectu Ecclesiam, et multos Ecclesiæ filios scandalizare præsumpsit, Ecclesiæ et ejus rectoribus atque filiis satisfaciat, et post satisfactionem, si se continere non poterit, juxta sententiam magni Leonis papæ ad Rusticum Narbonensem episcopum, et secundum decreta sancti Toletani concilii (*Decret. cap. 25, conc. Tolet. vi, can. 8*), copulam uxoris legitimæ exspectat, ne iterum fornicationis crimen incurrat. In quo tamen, cum eodem Patre loquentes sanctissimo, non regulam constituimus, sed quid sit tolerabilius æstimamus. Nam secundum veram cognitionem nihil magis ei congruit qui pœnitentiam agit, quam castitas perseverans, et mentis, et corporis. Cui ne laqueum injiciamus, remediis manum porrigimus, non imperium actionis imponimus.

Quia etiam sanctus Siricius de benedictione sponsarum in decretis suis quædam ponere studuit. De quibus, quod notum est, sacri canones decernunt, et nos exinde aliqua diximus, et plura alia diceremus si his nuptiis, de quibus loquimur benedictionem sacerdotalem datam fuisse ex more ecclesiastico audiremus. Sed quibus debita fides defuit, locum benedictio sacerdotalis non habuit: præsertim cum scriptum sit: *In quacunque domum intraveritis, primum dicite: Pax huic domui; et si fuerit in ea filius pacis, requiescet super illum pax vestra: sin autem, pax vestra ad vos revertetur* (*Luc. x*). Et Petrus Domino et fidelibus dicit: *Fide purificans corda eorum* (*Act. xv*). Et item scriptum est: *Omnia opera ejus ex fide, et iterum, Quod non est ex fide, peccatum est* (*Rom. xiv*). Et ubi peccatum manet, ante congruam satisfactionem benedictio locum non habet. Nihil enim, ut beatus dicit Gregorius, prodest oratio, ubi iniqua est actio.

Post hæc omnia, si Regimundus filiam suam recipere non voluerit, aut illa in sua libertate manere decreverit, indicandum est eis, quoniam si ipsa stuprum quodcunque consenserit, ad illum, vel ad illam, non autem ad Stephanum, quod perpetratum fuerit pertinebit. Debetis etiam vos, sancti antistites, et Regimundo et Stephano, atque illorum parentibus et amicis, ex divino mandato suggerere, intimare, atque præcipere, ut pacem inter se, quam Dominus præcepit, et sine qua eum nisi ad iudicium videre non poterunt, habeant; et terræ principes cum primoribus debent satagere, ne pro hac causa in Ecclesia, et in regno, scandala et seditiones fiant. Quod qui eorum obedire contempserit, juxta evangelicum præceptum, sicut ethnicus et publicanus efficiatur: et secundum Apostolum, qui non obedit verbo notetur, ut nemo ei commisceatur; et qui hanc pacis doctrinam non receperit, nullus ei Ave dicat, ut non communicet peccatis ejus, et sicut canones decernunt, oblatio ejus nec in sacrario recipiatur. Et qui ad pacem redire noluerit, tandiu excommunicatus maneat, quandiu ad pacem redire

contempserit, et ad charitatem, quæ operit multitudinem peccatorum, quantocius redire festinet.

Et item in canonibus scriptum est, ut de concilio bini vel terni iudices ad quæque diffinienda deligantur atque mittantur, quæ ecclesiastico debent examinari ac diffiniri iudicio, et alibi rationabilius atque convenientius quam in eodem concilio poterunt definiri; et quisquis probatus fuerit pro contumacia nolle obtemperare iudicibus, cum hoc primæ sedis episcopo fuerit probatum, det litteras ut nullus ei communicet donec obtemperet. Qua de re sancta synodus vos, qui primarum sedium regni Aquitanici estis, ad hanc causam diffiniendam, cum coepiscopis vestris, et principibus, ac terræ illius primoribus, eligere studuit quorum diffinitioni sine suo periculo et excommunicationis invectione, quisquis vobis obtemperare distulerit, evadere non valebit.

Hæc de evangelica veritate, et apostolica atque canonica auctoritate, seu catholicorum doctrina et traditione, sicut synodus sancta iussit, pro mediocritate ingenioli mei colligere studui. De quibus, sicut audivi quoniam quidam faciunt, nemo contra me debet irasci: quia non meo sensu mea verba composui, neque quod meum non est mihi arrogare præsumpsi, neque statuendo vel imperando in hac causa, quod non est meum, quiddam scribere procuravi, nullius præiudicans sanæ sententiæ, nec deshonorans auctoritatem, aut ad obsequendi quemquam cogere volens necessitatem. Sed cum beato Leone scribente ad Rusticum Narbonensem episcopum, dilectissimam atque reverentissimam fraternitatem vestram commoneo, quia sicut quædam sunt, quæ nulla possunt ratione convelli ita multa sunt quæ aut pro consideratione ætatum, aut pro necessitate rerum oporteat temperari: illa semper conditione servata, ut in his quæ vel dubia fuerint, aut obscura id noverimus sequendum, quod nec præceptis evangelicis contrarium, nec decretis sanctorum invenitur adversum.

EPISTOLA XXIII.

AD CAROLUM IMPERATOREM.

De auctoritate Vitæ S. Dionysii ab Anastasio translatae.

(Apud Mabill. Analect., page 212.)

Domno glorioso CAROLO imperatori Augusto, HINC MARUS, nomine, non merito, Rhemorum episcopus, ac plebis Dei famulus.

Lecta beati Dionysii Passione a Methodio Constantinopolim Roma directo Græce dictata, et ab Anastasio utriusque linguæ perito et undecunque doctissimo, apostolicæ sedis bibliothecario. Latine conscripta, sicut in præfatione sua narrat, recognovi his quæ ibi scripta sunt ea quæ in adolescentia legeram consonare, videlicet per quos et qualiter gesta martyrii beati Dionysii sociorumque ejus ad Romanorum notitiam indeque ad Græcorum pervenerint. Nam quando Deo disponente in Franconofurth palatio nati estis, Hucberto præcentori palatii episcopium Meldensis urbis commissum est,

A ubi propter Hilderici episcopi ætatis prolixitatem et diturnam ægritudinem, quædam ad scientiam et religionem pertinentia, necnon et ædificia et cætera quæque necessaria neglecta invenit. Quapropter a familiari suo Bodone clerico domni et nutritoris mei Hilduini abbatis sacri palatii clericorum summi quemdam clericum ipsius Bodonis propinquum, nomine Wandelmarum, qui cantilenam optime a Teugario magistro in sancti Dionysii monasterio didicit, ad crudiendos clericos suos obtinuit; cui abbatiolam sancti Sanctini in beneficium dedit. Idem autem Wandelmarus in loco sibi commisso quaterniunculos valde contritos, et quæ in eis scripta fuerant pene delecta, de Vita et actibus beati Sanctini reperit, quos ob familiaritatis notitiam, et quia me sciolum putabat, ad exhaurienda ea quæ in eisdem quaterniunculis contineri videbantur, et ad transcribendum aperte in nova pergamena mihi commisit. Quod est studiose peregi, et mihi emendata emendenti restitui. Sed quia diu est quod idem Wandelmarus etiam ante obitum Hucberti defunctus fuit, et sicut audivi, idem locus neglectus exstitit, ac demum in eadem urbe Nortmanni fuerant, et quædam incendio concremaverant, quædam vero prædantes diripuerant, nescio si ipsi quaterniunculi vel eorum exemplaria in eadem urbe valeant reperiri. Propterea eorum exemplarium quod mihi retinui, vestro devoto et bono studio offerendum putavi: ut si quæ sunt illorum reliquiæ, qui negabant Dominum et Patrem nostrum, patronum nostrum Dionysium esse Areopagiten, et a beato Paulo apostolo baptizatum, ac Atheniensium ordinatum episcopum, et in Gallias a sancto Clemente directum, ex his quæ Græca testificatio et Romanæ sedis assertio et Gallicana intimat contestatio, ratum et in hac recognoscant, quod inde ante nos dictum est. Nam veritas sæpius agitata magis splendescit in lucem.

EPISTOLA XXIV.

AD CONVENTUM EPISCOPORUM.

Responsio ad interrogationem Guntharii archiepiscopi Coloniensis, de uxore Bosonis quæ virum suum relinquerat.

(Apud Sirmond., ex veteri codice Biblioth. Thunæ.)

HINC MARUS nomine, non merito, Rhemorum episcopus, ac plebis Dei famulus, sacro CONVENTUI.

Quiddam beato Ambrosio quædam proposuit, ad quorum solutionem in crastina illum ad ecclesiam invitavit, unde sermonem adoriens (*De Incarn. Domini*): Ad solvendum, inquit, debitum creditori meo adveni. Sed et ego de mihi proposita heri quæstione, cujus solutionem nunc assero, tunc domno Guntario pro tribus causis respondere non potui: videlicet, quia ad revertendum jam jamque commovebamur, et quoniam plures viri sapientes in conventu consistunt, quorum quidam certant proponere, quidam autem absolvere, interdum necessitate compulsus tanta velocitate cogor verba con-

fundere potius quam proferre, antequam alius mihi A sententiam ab ipsis labiis rapiat, ut nec bucca efferre sufficiat quod vel convulsa memoria subministrat. Sed et sicut scriptum est : *Qui fortiter premit ubera, exprimit butyrum ; et qui vehementer emulget, elicit sanguinem (Prov. xxx)*, timui ne si inconsulte ac præpropere responderem, in carnalem intellectum deciderem, quia occupatum ad alia cor meum me dereliquerat, et lumen intelligentiunculæ serenum mihi vel mecum non erat. Quapropter distuli, donec si forte secundum prophetam (*Ezech. iii*) mitteretur manus, quæ me cibaret intellectus volumine : quæ videlicet toties mittitur quoties quæ ante nesciebamus divina nobis gratia revelantur. Qua de re propositionem domni Guntharii præferamus, et solutionem ex largitione divina gratiæ pro captu nostræ intelligentiæ referamus.

« Si, inquit, femina Bosonis ad nos venerit, et publice confessa fuerit, dicens : Mea culpa, virum meum adulteravi : quapropter timore mortis perterrita ad vos confugi, qui Dei estis vicarius, ut me et Deo salvetis, et a morte corporali, quæ mihi imminet ex parte mariti mei, me liberetis ; utrum debeam illi publicam pœnitentiam imponere, quam aut in parochia mea, in quam confugit, sejuncta a viro suo peragat, aut eam eidem viro suo sub tali conditione reddere debeam, ut nullo modo eam interficiat, sed post pœnitentiam illam in conjugio habeat. Quam si interfecerit, sciat se ecclesiastica damnatione plectendum, quoniam nefas est quemquam in publica pœnitentia positum a quocunque interfici. »

Respondemus : Feminam illam in tua vel alterius cujusque parochia natam, baptizatam, nutritam, adultam, facultatum hæreditate ditatam, Boso ex alia non modo parochia, verum ex alia provincia natus, et per omnia incrementa in perfectum virum perductus, sub alterius episcopi cura degens secundum legem divinam et humanam, apud eos quorum intererat obtinuit, desponsavit, dotavit, publicis nuptiis honoravit, et sibi in conjugii copula sociavit, et unum corpus unamque carnem secum effecit, sicut scriptum est : *Erunt duo in carne una ; jam non sunt duo, sed una caro (Gen. ii ; Matth. xix)* ; et : *Quod Deus junxit, homo non separet (Matth. xix)* ; nisi forte perpetuo, ex consensu, propter continentiam, unde tanto conjuncti sunt amplius quanto et spiritualius ; aut ad tempus, ut vacent orationi, et revertantur iterum in idipsum, ne tententur a Satana propter incontinentiam (*I Cor. vii*) ; aut causa fornicationis, qua separati, aut sic, id est innupti et separati maneant, aut mutuo reconcilientur. Quomodo poteris inferiorem partem corporis hominis illius qui sub alterius providentia degit, separare, et tenere sub pœnitentia, quæ nec orationi continenter sine consensu partis superioris vacare potest ? Mulier enim non habet potestatem

corporis sui, sed vir ; et vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier (*Ibid.*). Uxori vir debitum reddere debet, et uxor viro, ut non tententur a Satana propter incontinentiam. Quod qui eorum non fecerit, nisi ex consensu propter Deum dimiserit, parem suum, imo partem corporis sui mœchari ; facit. Si tu huic feminae pœnitentiam posueris, quæ pars est corporis viri diœcesis alterius, sine consensu rectoris et viri, contra regulas ecclesiasticas facis, et, docente Leone papa, honoris communionem privaris. Et item : Si huic feminae lege pœnitentiæ manum imponis, et illa membrum caput suum (caput enim mulieris vir), in alteram provinciam secuta fuerit, sub providentia alterius præsulis quis curam de ejus accipiet pœnitentia ? Quis ut reconcilietur secundum canones, ad ejus attendet lacrymas et confessionem, quam non audivit ? Quis ei manum ad reconciliationem imponet, sacris regulis decernentibus, ut nemo episcoporum sub manu positum alterius sacerdotis ad reconciliationem suscipiat, neque reconciliatum sine litteris vel consensu reconciliatoris recipiat ? Et quomodo partem corporis, imo hominem alterius episcopi et parochiæ judicabis, quin pœnitentialem iudicio condemnabis ? cum scriptum sit, quod sanctus Gregorius hinc in suis decretis exposuit : « *Si transieris per messem amici tui, fricans confricabis spicas manibus tuis, et manducabis, falcem autem non mittas (Deut. xxiii)*, sive falce non metas, id est homines parochiæ alterius verbo prædicationis et exemplo operis (ita tamen ut non conculces simpliciorum fratrem tuum, ne indicas in ruinam et laqueum, vanam scilicet gloriam diaboli) in corpus Christi, quæ est Ecclesia, festina trajicere, falcem autem iudicii non permittaris mittere, vel falce iudicii metere, id est incidere sive abscidere. » Et quoniam, sicut ipse Boso dicit, eidem mulieri, quæ caro sua est, nullum crimen impingit, sed non modicam negligentiam, quia ab ejus se subtraxit servitio, et quantum ex ipsa est, illum mœchari fecit, contra auctoritatem atque justitiam eum dimittens, et in aliis regnis circiter per triennium immorans, contumax mandatis illis adeo exstitit, ut nec compellata per tanta temporum spatia ad eum redierit, pro domni apostolici est jussione illi paratus indulgere ; restat ut rex, in cujus regno degit, secundum conscriptionem chirographi regum nostrorum, eam ad viri sui præsentiam adduci faciat, et tu episcopus, in cujus parochia immoratur, quia hoc non est regis, sicut sanctus Gregorius de his qui ad Ecclesiam confugiunt præcipit, si exposcit necessitas, securitatem de æquitate sibi servanda apud virum ejus expe'as et obtineas, et post hoc missus reipublicæ viro uxorem fuga lapsam restituat. Qui vir, si sacramentum fregerit, et apostolicis monitis inobediens exstiterit, episcopus ad cujus curam pertinet, canonicum iudicium in illum proinde exerat. Si autem confessa, vel legaliter de adulterio convicta, incolomis evaserit, lege ecclesiastica pœnitentiæ illam

isdem episcopus subigat, quia et mundanis legibus A
cautum atque usitatum esse dignoscitur, ut mala
quæ perpetrantur in illis locis emendentur, in quibus
perpetrata fuisse legaliter comprobantur. Præter hæc
nihil mihi videtur agendum, nisi aut domni aposto-
lici monita exsequamur aut iudicium incurramus.

De sacramento autem, quoniam quasi ad pietatem
confugit ecclesiasticam, quia tuum, id est episcopale
poposcit auxilium, quod ex impunitate, in membro-
rum vel vitæ, si ita qualitas facti exegerit, legali
privatione requiris, super id quod sanctus decrevit
Gregorius pro eis etiã qui ad sacraria sacra con-
fugerint requirendum, videlicet de æquitate ser-
vanda, subtiliter debes perpendere, ne videaris vel
dicaris non solum Ecclesiæ, verum et totius mundi
statum et ordinem atque vigorem velle confundere B
atque destruere, et apostolicæ atque apostolicorum
virorum doctrinæ obsistere, qui non solum leges a
Christianis regibus promulgatas observaverunt, et
observantes tradiderunt, verum etiam promulgandas
expetierunt, sicut in Carthaginensis atque Africani
concilii cæterorumque conciliorum canonibus, et in
decretis apostolicæ sedis multoties reperitur. Unde
et sanctus Gregorius commonitoria ad Joannem de-
fensorem et ad alios etiam ex integro de legalibus
edictis condiderat, et sanctus Gelasius ad imperato-
rem Anastasium scripsit (*epist.* 10, sub initium) :
« Si enim, inquit, quantum ad ordinem publicæ
pertinet disciplinæ, cognoscentes imperium tibi su-
perna dispositione collatum, legibus tuis ipsi quoque
parent religionis antistites, ne vel in rebus mundanis
exclusæ videantur obviare sententiæ, quo, oro, te
debet affectu eis et convenit obedire, qui prærogan-
dis venerabilibus sunt attributi mysteriis. » Et san-
ctus Leo ad Turibium Asturicensem episcopum scri-
bens (*epist.* 4, sub initium) : « Merito, inquit, patres
nostri, sub quorum temporibus hæresis hæc nefanda
prorupit, per totum mundum instanter egerunt ut
impius furor ab universa Ecclesia pelleretur ; quando
etiã mundi principes ita hanc sacrilegam amen-
tiam detestati sunt, ut auctorem ejus cum plerisque
discipulis legum publicarum ense prosternerent.
Videbant enim omnem curam honestatis auferri,
omnem conjugiorum copulam dissociari, simulque
divinum jus humanumque subverti, si hujusmodi
hominibus usquam vivere cum tali professione li-
cisset. Profuit diu ista districtio ecclesiasticæ leni-
tati, quæ etsi sacerdotali contenta iudicio cruentas
refugit ultiones, severis tamen Christianorum prin-
cipum constitutionibus adjuvatur, dum ad spiritale
nonnunquam recurrunt remedium qui timent cor-
porale iudicium. Ex quo autem multas provincias
hostilis occupavit irruptio, et executionem legum
tempestates interclusere bellorum, ex quo inter sa-
cerdotes Dei difficiles comæatus, et rari cœperunt
esse conventus, invenit ob publicam perturbationem
secreta perfidia libertatem, et ad multarum mentium
subversionem his malis est incitata, quibus debuit
esse correctæ. »

Lege librum xvi legis Romanæ, lege decreta Da-
masi, percurre Leonis epistolas et cæterorum pon-
tificum de diversis conciliis ad imperatores trans-
missas ; revolve Augustorum edicta de hæreticis ad
petitionem pontificum promulgata, scrutare Cæsa-
rum nostrorum capitula, et invenies quantum pro-
fuerit atque prosit legum severitas, non solum eccle-
siasticæ lenitati, verum totius Christianitatis optan-
dæ paci et colendæ tranquillitati. Sapientia nam-
que, videlicet Christus Dei virtus et Dei sapien-
tia dicit : *Per me reges regnant, et conditores legum
justa decernunt* (*Prov.* viii) ; et Apostolus : *Lex
quidem est sancta, et mandatum sanctum, et justum
et bonum* (*Rom.* vii, 12). Unde Ambrosius : « Man-
datum legem intelligi evangelicus sermo testatur. »
Ait enim : *Si vis ad vitam venire, serva mandata*
(*Matth.* xix). Et item Apostolus : *Lex propter trans-
gressiones posita est* (*Gal.* iii, 19). Et : *Lex non est
posita justis, sed injustis et non subditis, impiis et
peccatoribus, sceleratis, contaminatis, patricidis et
matricidis, homicidis, fornicariis, masculorum con-
cubitoribus, plagiariis, mendacibus, et si quid aliud
sanæ doctrinæ adversatur* (*I Tim.* i, 9). Et item :
*Nam qui principantur non sunt timori bonis operibus,
sed malis* (*Rom.* xiii, 3). Unde Ambrosius : « Prin-
cipes hos reges dicit, qui propter corrigendam vitam
et prohibenda adversa creantur. Dei habentes ima-
ginem, ut sub uno sint cæteri. » Et item Apostolus :
*Vis autem non timere potestatem ? Bonum facito, et
habebis laudem ex illa* (*ibid.*) Hinc idem doctor :
« Laus ex potestate tunc surgit, cum quis innocens
invenitur. Dei enim minister est tibi in bono. Ma-
nifestum est ideo rectores datos ne malum fiat. Si
autem malum feceris, time. Non enim sine causa
gladium portat : hoc est, ideo comminatur, ut, si
fuerit contemptus, vindicet. Dei enim minister est,
vindex in ira in eum qui male agit. Quoniam futu-
rum iudicium Deus statuit, et nullum perire vult,
huic sæculo rectores ordinavit, terrore interposito
hominibus, velut pedagogi sint, erudientes illos quid
servent, ne in pœnam incidant futuri iudicii. Ideo-
que subditi estote, non solum propter iram, id est
ultionem præsentem, sed etiam propter conscien-
tiam. Recte dicit subjectos debere esse, non solum
propter iram, id est ultionem præsentem, parit enim
vindictam, sed propter futurum iudicium, quia si
hic evaserint, illic eos pœna expectat, ubi, accu-
sante ipsa conscientia, punientur. » Et sanctus Cy-
prius in nono abusionis gradu dicit : « Quia regem
non iniquum, sed correctorem iniquorum esse oportet. »
Et item ibi inter cætera : « Debet furta cohi-
bere, adulteria punire, impios de terra perdere,
parricidas et perjurantes non sinere vivere, filios
suos non sinere impie agere. » Et beatus Joannes
Chrysostomus in homilia decima sexta Matthæi
evangelistæ : « *Auditis, inquit Dominus, quia dictum
est antiquis : Oculum pro oculo, dentem pro dente*
(*Matth.* v). Non enim ut nobis vicissim effoderemus
oculos sanxit hanc legem, sed ut metu quo ab alio

istud timemus pati, ipsi quoque tale quidpiam cave-
remus admittere, ut et qui ipso voluntatis bono
nollent a crudelitate desinere, saltem metu coge-
rentur oculis parcere proximorum: si vero illud
crudele dicitur, et homicidam et adulterum coerceri
crudele dicatur. Sed insipientium omnino ista verba
sunt, et extremo furore dementium. Ego enim adeo
metuo dicere hæc esse crudelia, ut his contraria
etiam iniqua perdoceam, quod certe communis quo-
que ratio deprehendit. Tu enim dicis quia oculus
pro oculo jussit auferri, idcirco crudelis; ego autem
refero, quia nisi præcepisset istud, tunc vere apud
plurimos talis fuisset, qualem tu eum falso esse
conquereris. Denique sermone fingamus omnem
legem esse dissolutam, nec quemquam pro hujusce-
modi factis formidare supplicium, sed cunctis prorsus
malignis licere uti moribus suis, et adulteris, et
homicidis, et furibus, et perjuris, et parricidis,
nonne sub hac licentia omnia pariter una confusio
iniquitatis involveret? Nonne mille sceleribus et
cædibus urbes, fora, domus, maria, totusque
omnino mundus fuisset impletus? Nam si legibus
certe dominantibus, et vigente comminatione atque
terrore, vix tamen voluntates cohibentur malignæ,
si etiam hoc præsidium defuisset, quam posset
malitia ratione frænari? aut quæ non in vitam ho-
minum pestis irrueret? Nec tamen solum istud cru-
dele est, permittere scilicet malis agere quæ velint:
sed aliud quoque isto certe nihil minus, id est læsum
et immerito afflictum negligere atque despiciere?
Dic enim mihi, si quis feros homines ac semper
malignos in unum colligens, gladiis armaret, to-
tamque circumire civitatem juberet, atque obvios
sibi quosque confodere, quid tandem hoc esset
immanius? At si alius eos quidem, qui ab illo armati
essent, ligaret, violenterque constringeret, eos vero
qui interimendi erant ab iniquis illis manibus libe-
raret, quid e regione isto inveniretur humanius?
Hæc igitur etiam ad legum transfer exempla. Quæ
enim oculus pro oculo effodere præcepit, timorem
quasi carnificum peccatoribus immitens, illius
similis invenitur, qui illos quos dixi cohibuit arma-
tos. Qui vero nullam omnino pœnam decrevit no-
centi, sed armasse tibi iniquitatem videtur, eumque
imitatum fuisse qui sceleratos illos gladios instruxit,
hincque totius civitatis immisit exitium, videsne
quemadmodum non solum nullius crudelitatis, ve-
rum etiam maximæ pietatis sunt illa præcepta?
Et in epistolis beati Gregorii idem competentem ul-
tione plectendis maleficis et iniquis sæpenumero
qui legere voluerit, invenire valebit.

Unde, frater charissime, collige, quia contra hæc
agere aut exigere, non nolum est pietatis jura con-
fundere, verum et sacerdotali innocentiae ac puritati
detractionis molestias importare, et derogationis
blasphemias irrogare. Dicent enim maliloqui: Pau-
lus dicit: *Non solum qui faciunt, seu qui consentiunt
fatientibus, digni sunt morte* (Rom. 1, 32), iste iniquos
coerceri non sinit. Unde et Dominus per Psalmistam

tali sicut iste est sacerdoti: *Quare, inquit, tu enerras
justitias meas, et assumis testamentum meum per os
tuum? Tu vero odisti disciplinam, currebas cum fure,
et cum adulteris portionem tuam ponebas* (Psal. XLIX,
16-18). Non enim foveret melos si bonum diligeret:
sed diligens Dominum, et odiens vitium, quod suum
ageret, et quod a Deo per conditores legum justa
decernentes decretum est non oppugnaret. Et iniquæ
mulieres ac perversi homines inquit: *Faciamus
quod volumus, et adeamus ecclesiam vel episcopum
et erimus impuniti.* Hinc namque vituperabitur
ministerium nostrum, et erimus contemptibiles,
ut videlicet legalem justitiam injustis a Domino
positam contemnescentes, quia unaquæque lex justa
crimen non habet, ne sit injusta, et tamen crimi-
nosum punit, ut vere sit justa. Et e regione quidam
jactabunt, Scriptura dicit: *Ne sis multum justus.*
Beati quoque misericordes (Eccli. vii; Matth. v).
Et: *Judicium illi sine misericordia, qui non facit mi-
sericordiam* (Jac. ii, 13); et: *Supere exaltet judicium
misericordia* (ibid.); et Dominus adulteræ: *Nec
ego te condemnabo: vade, et amplius noli peccare*
(Joan. viii, 11). Et tu sacerdos, cui misericordiam
nisi misero debes impendere, et illi claudis non mi-
serendo misericordiae viscera, qui in eum liber es a
punitio? Quam utriusque partis derogationem erga
sacris mysteriis servientes provide atque discrete
cavens beatus Gregorius ad Leontium exconsulem
scribit: « Debet, inquit, gloria vestra meminisset
quia nunquam meas epistolas pro commendatione
alicujus accepit, nisi ut protectionem vestram fa-
ciente justitia præstaretis, quia turpe est defendere
quod prius non constiterit justum esse. Ego quidem
homines propter justitiam diligo, non autem justi-
tiam propter homines postpono. » Et ad Romanum
defensorem (lib. vii, epist. 24, indict. 2): « Patro-
cinia ecclesiastica, sive mea suscipiatis scripta,
sive etiam minime fuerint directa, sub tanto mode-
ramine debeatis impendere, quatenus hi qui in
furtis publicis implicati sunt, a nobis non videan-
tur injuste defendi, ne opinionem male agentium ex
indiscretæ defensionis ausu in nos ullo modo trans-
feramus: sed quantum decet Ecclesiam, admonendo
et verbum intercessionis adhibendo, quibus valetis
succurrite, ut et illis opem feratis, et opinionem
sanctæ Ecclesiæ non inquinatis. » Sed et de his qui
ad septa ecclesiæ, et etiam ad ipsa sacraria confu-
gerint sanctuarii, ad Joannem episcopum Carali-
tanæ civitatis scribit: « Si, inquit, de quibus est
quæstio, ad ecclesiam fortasse refugerint, ita debet
causa disponi, ut nec ipsi violentiam patiantur, nec
hi qui dicuntur oppressi damna sustineant. Curæ
ergo vestræ sit, ut eis sacramento ab his quorum
interest, de servanda lege et justitia promittant, et
per omnia commoneantur exire, atque suorum ac-
tum reddere rationem. »

Hæc, domini et fratres, rogatus, vobis audien-
tibus, a suprascripto venerabili consacerdote nostro,
sapientiæ vestræ deposui: quæ si illi ad interroga-

tionem suam non videntur sufficere, plura hinc poterit in sanctorum paginis legere, et a nostra mediocritate in solutionibus quæstionum, de quibus ab aliis interrogatus sum, vicesimæ secundæ, et vicesimæ octavæ latius invenire.

Quoniam quidem supra chirographi regum nostrorum memoriam feci, quæ de his ibidem constituta sunt hic subnectere procuravi (*Capitul. Caroli Calvi*, tit. 8, c. 4): « Et quia per vagos et tyrannica consuetudine irreverentes homines pax et quies regni perturbari solet, volumus ut ad quemcunque nostrum talis venerit, ut de his quæ egit rationem et justitiam subterfugere non possit, nemo ex nobis illum ad aliud recipiat vel retineat, nisi ut ad rectam rationem et debitam emendationem perducatur: et si rationem rectam subterfugerit, omnes in commune, in cujus regnum venerit, illum persequamur, donec aut ad rationem perducatur, aut de regno delectur. Similiter et de eo agendum est, qui pro aliquo capitali et publico crimine a quolibet episcopo corripitur, vel excommunicatur, aut ante excommunicationem crimen faciens, regnum et regis regimen mutat, ne debitam pœnitentiam suscipiat, aut susceptam legitime peragat: interdum etiam incestam propinquam suam, aut sanctimoniam, vel raptam, sive adulteram, quam illic ei non licebat habere, fugiens secum ducit. Hic talis, cum episcopus, ad cujus curam pertinebit, nobis notum fecerit, diligenter perquiratur, ne morandi vel latendi locum in regno alicujus nostrum inveniat, et Dei ac nostros fideles suo morbo inficiat, sed a nobis, vel per ministros reipublicæ constringatur, et ut simul cum diabolica præda, quam secum duxit, ad episcopum suum redeat, et de quocunque crimine publico debitam pœnitentiam suscipiat, aut susceptam legitime peragere compellatur. »

EPISTOLA XXV.

AD HILDEGARIUM EPISCOPUM MELDENSEM.

De judicio aquæ frigidæ.

(Apud eundem, ex codice S. Remigii Rhemensis.)

HINCMAUS Rhemorum episcopus, ac plebis Dei famulus, dilecto fratri ac venerabili episcopo HILDEGARIO salutem.

Dum confabularemur, et inter nos de quibusdam quæreremus, sermo habitus est de judicio aquæ frigidæ, de quo Rabanum venerabilem archiepiscopum Moguntinæ civitatis quædam scripsisse dixisti, ex ejus scriptis quid mihi videretur sciscitari curasti. Unde inter alia et me scripsisse ad interrogationem fratrum ac coepiscoporum nostrorum de regno quondam junioris Lotharii tibi respondi, quæ ex scriptis nostris excipi et tibi transmitti magno opere postulasti. Et quia scriptum est: *Omni petenti te da, et volenti mutuari a te ne avertaris* (*Matth. v, 42*), quæ petisti de responsionibus exiguitatis nostræ ad interrogationes prædictorum fratrum nostrorum excerpta tuæ dilectioni transmittito,

A quæque utrum probabilia, aut per auctoritatem et rationem improbanda sint, catholici lectoris judicio derelinquo. Loquens Dominus de judicio quod in secundo adventu suo est futurum per ignem, commemoravit illud quod primum per aquam factum est: *Sicut, inquit, factum est in diebus Noe, ita erit et in die filii hominis* (*Matth. xxiv, 37*). Et referens quod per ignem Sodomam judicaverit, similiter, inquit, *sicut factum est in diebus Lot* (*Luc. xvii, 28*). Solertia Christianitatis, inter acta et agenda judicia consistentis, ex antiquo sanxit et frequentavit judicium quod fit per aquam, quodque sub Noe factum fuerat in arca fidei, liberans innocentes et condemnans noxios. In ignita autem aqua, sicut factum est sub Lot in igne, et fiendum in adventu Filii hominis, Petro attestante, qui, dicit: *Quod cæli erant prius et terra, de aqua, et per aquam consistens Dei verbo, per quæ ille tunc mundus aqua inundatus periit. Cæli autem qui nunc sunt et terra, eodem verbo, repositi sunt, igni reservati in diem judicii et perditionis impiorum hominum* (*II Petr. iii, 5*); aperte docens quia non alii cæli sunt igne perituri, quam qui aqua periti, hoc est inania hæc et nubilosa ventosi aeris spatia. Neque enim aqua diluvii, quæ quindecim tantum cubitis montium cacumina transiit, ultra aeris ætherisque confinia pervenisse credenda est. Quocunque autem pervenire potuit, eo nimirum, juxta præfatam beati Petri sententiam et ignis judicii perveniet. Sed quia scriptum est: *Cælum et terra transibunt* (*Matth. xxiv, 35*); et iterum: *Terra vero in æternum stat* (*Eccle. i, 4*), sciendum est quia cælum et terra per eam quam nunc habent iraginem transeunt, atamen per essentiam sine fine subsistunt. *Præteritenim figura hujus mundi* (*I Cor. vii, 31*), et erunt, inquit, *cælum novum et terra nova*; quæ quidem non alia condenda sunt, sed hæc ipsa renovabuntur. Transient et permanebunt, quoniam ab ea specie quam nunc habent tergentur, et in sua semper natura servabuntur. Unde scriptum est: *Mutabis ea, et mutabuntur* (*Psal. ci, 27*).

Quapropter fieri aquam ignitam, ad hæc duo copulata in unum indaganda judicia, illud videlicet quod jam per aquam factum est, et illud quod per ignem fiendum est, licet sint pro temporum varietate disparia, sed unum sunt operationis mysterio, in quibus sancti liberantur illæsi, et reprobi puniuntur addicti, Ecclesiæ, quam designavit arca diluvii, creditur tradidisse auctoritas, quæ etiam inde sanxit ut aquæ baptismatis halitu sacerdotali sanctus insuffletur Spiritus, qui inter ipsa mundi primordia ferebatur super aquas. Ut jam tunc virtutem sanctificationis aquarum natura conciperet, et quo rubigo omnium excoquitur peccatorum, cerei lumine sanctificato accensi a loco teneantur immisi, donec ejusdem fontis consecratio compleatur, per eum qui nocentis mundi crimina per aquas abluens, regenerationis speciem in ipsa diluvii effusione signavit, ut unius ejusdemque elementi mysterio, et finis

esset vitis, et origo virtutibus, quique venturus est judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem. Quia in eodem baptismo, in quo signanter Moyses propheta lignum velut in myrrhato fonte miserat, et dulcoratus est (*Exod. xv, 25*), prædicata per Domini sacerdotem sanguinis Christi cruce, tres unum sunt, non natura, sed operationis mysterio, id est, sanguis redemptionis, spiritus sanctificationis, et aqua lavacri: ubi exsufflatus et exorcizatus immundus spiritus exit ab homine, fitque mundi iudicium, et princeps mundi foras eicitur, et qui in veritate non stetit, mendax et pater mendacii a veritate naturæ secernitur, quæ ad imaginem Dei condita, et ex aqua et Spiritu sancto renata, ad suum reformatur principium, ac fide interius exteriusque purgatur, et ab omni figmento mendacii totiusque malitiæ innocens comprobatur. Sed et si quis frigida tantum aqua, vel igniti cujuscunque elementi iudicio, in auctorem et gubernatorem elementorum, quem omnia fideliter invocatum sentiunt elementa, sicut in Moysi virga et aquæ in sanguinem versæ, et iterum sanguis in aquas, et petra quæ dedit aquam (*Exod. vii, 20; xvii, 6*), et sub Eliseo sal vel lignum aquæ immissum (*IV Reg. i, 21*), indubitanti fide, quæ est argumentum non apparentium, credens fieri satis sibi decreverit, nihil differt. A qua enim frigida, sicut et in baptismo sacratur, in diluvio innoxii cum arca sunt ad cælum levati, et noxii perdit, igneque sunt Sodomitæ puniti. Et in libro Numeri aqua frigida, in quam Dominus imprecationes jussit elui, hausta a muliere adultera computrescendum femur ipsius legitur (*Num. v, 27*). Et Joannes Apostolus de olei ferventis dolio evasit illæsus. Et qui aquam ignitam delegerit, intelligat quoniam venientem ad futurum iudicium terribilem Judicem tempestas ignisque comitabuntur, sicut scriptum est: *Ignis in conspectu ejus ardebit, et in circuitu ejus tempestas valida* (*Psal. xlix, 3*), ut tempestas examinet quos ignis exuret. Et ignis ille futurus sanctis erit pervius, qui rapiuntur nubibus obviam in aera Domino, et inflammabit in circuitu inimicos ejus.

Quoniam quidem de purgationis iudicio per aquam ferventem vel frigidam se ratio intulit, dicamus quod quidam sagacis ingenii vigilanter adjiciunt. Constat nimirum, ut inquirunt, quia in aqua ignita coquuntur culpabiles, et innoxii liberantur incocti. Quia de igne Sodomitico Lot justus evasit inustus. Et futurus ignis, qui præibit terribilem Judicem, sanctis erit innocuus, et scelestos aduret: ut olim Babylonica fornax, quæ pueros omnino non contigit, neque contristavit, vel quidquam molestiæ intulit, sed vincula eorum comburens, incendit quos reperit de Chaldæis ministros regis qui eam succendebant (*Dan. iii, 48, 50*). Sed in aquæ frigidæ iudicio quibusdam non constare videtur quod innoxii submerguntur, et aquam culpabiles supernatant, cum in cataclysmi iudicio innocentes cum arca levantur, et noxii submersione perierint. Et Ægyptii insequentes

A Hebræos per mare Rubrum, respiciente Domino in vigilia matutina per columnam ignis et nubis, submersi sint quasi plumbum in aquis vehementibus, et ne unus quidem superfuit ex eis (*Exod. xiv, 24*). Et filii Israel super littus stantes viderunt Ægyptios mortuos. Et infideles ac peccatores terra sustinere non potuit, quando aperta est et deglutivit Dathan, et operuit super congregationem Abiron (*Num. xvi, 32*). Et Petrum fide fidentem aquæ instabilitas se calcantem sustinuit, in fide vero dubitantem jam pene dimersum obsorbuit, quando eum Christi dextera allevavit (*Matth. xiv, 29*); et ipsius Epistolæ sententiam (*I Petr. iii, 20*) de figura baptismatis in arca diluvii exponentes Patres catholici, dicunt quia non aliis, sed ipsis aquis hæretici et mali Christiani ad inferna merguntur, quibus orthodoxi et justique ad cœlestia regna sublevantur. Sed sciendum nobis est, ut beatus dicit Gregorius (*hom. 26 in Evang.*), « quod divina operatio si ratione comprehenditur, non est admirabilis: nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Et cum Paulus apostolus dicat: *Est enim fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium* (*Hebr. xi, 1*), profecto liquet quia fides illarum rerum argumentum est quæ apparere non possunt. Quæ enim apparent, jam fidem non habent, sed agnitionem. » Sed hæc ipsa Redemptoris nostri opera, quæ ex semetipsis comprehendere nequaquam possunt, ex alia ejus operatione pensanda sunt, ut rebus mirabilibus fidem præbeant facta mirabiliora. Et idcirco Dominus quædam de Scripturis per semetipsum dignatus est exponere, ut sciamus rerum significationes quærere in his etiam quæ per semetipsum noluit explanare. Unde in responsum accipiant, qui in divinis iudiciis atque miraculorum signis experimentum humanæ postulant rationis, quoniam et justos continens arca, qua fidelium est designata Ecclesia, fides sanctæ Trinitatis, quæ per incarnationem Jesu Christi ædificata, et omnes de quibus dixit Dominus: *Finis venit universæ carnis coram me, repleta est terra iniquitate a facie eorum, et ego disperdam eos cum terra* (*Gen. vi, 13*), superfluenta aqua operati, et non omnes submersi sunt, sed innoxii liberati, et puniti sunt noxii, sicut scriptum est: *Ingressus est Noe, et filii ejus, uxor ejus, uxores filiorum ejus cum eo in arcam, propter aquam diluvii* (*Gen. vii, 17*); et post paululum: *Rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, et cataractæ cæli apertæ sunt, et facta est pluvia super terram quadraginta diebus et quadraginta noctibus* (*ibid., 11*); et item: *Et multiplicatæ sunt aquæ, et levaverunt arcam in sublime a terra* (*ibid., 17*); et post pauca: *Consumptaque est omnis caro quæ movebatur super terram. Remansit autem solus Noe et qui cum eo erant in arca* (*ibid., 21, 23*); et item post pauca: *Et clausi sunt fontes abyssi, et cataractæ cæli* (*Gen. viii, 2*). Et nubes una, tenebrosa facta est Ægyptiis, et luminosa Hebræis, ut iterum scriptum est: *Tollensque se angelus Dei, qui præcedebat*

castra Israel, abiit post eos, et cum eo pariter columnat nubis priora dimittens, post tergum stetit inter castra Ægyptiorum et castra Israel. Et erat nubes tenebrosa et illuminans noctem, ita ut ad se invicem toto noctis tempore accedere non valerent (Exod. xiv, 19). Et una eademque virga extenta super aquas, quæ erant quasi pro muro a dextris et a sinistris, filios Israel transduxit, sicut scriptum est, per aquam nimiam (Sap. x, 18), et involvit Ægyptios in mediis fluctibus, ut ne unus quidem superfuerit ex eis, quos viderunt Israelitæ mortuos super littus maris (Exod. xiv, 28), quos respexerat Dominus in vigilia matutina, ut diximus, in columna ignis et nubis, et expandit nubem in protectionem suorum, et ignem ut luceret eis per noctem (Psal. civ, 39), videlicet Christum, qui est columna lucis, tenebras infidelitatis depellens, et lucem veritatis ac gratiæ spiritualis affectibus humanis infundens, et per columnam nubis, qui est Spiritus sanctus. In quo baptisate typus baptismatis jam sicut et in diluvio monstrabatur. Adhuc addamus quia invocavit Elias nomen Domini Dei sui, et descendit de cælo ignis (IV Reg. i, 10); invocavit et Eliseus nomen Domini, et de aqua ferrum securis levatum est ad manubrium ligneum et supernatavit aquis (IV Reg. vi, 7). Gravior enim est ferri species quam aquarum liquor. Advertimus igitur majoris esse gratiam quam naturam. De his omnibus beati Ambrosii sufficiat explanatio, ut colligi possit assimilatio cur in frigidæ aquæ iudicio unius fiat mersio, alterius sublevatio. Ait enim in libro de Sacramentis sive mysteriis (lib. ii, cap. 6): « Verumtamen, ne in hoc sæculo diaboli fraus vel insidiæ prævalerent, inventum est baptisma. De quo baptisate audi quid dicat Scriptura, imo Filius Dei, quia Pharisæi, qui noluerunt baptizari baptisate Joannis, consilium Dei spreverunt (Luc. vii, 3). Ergo baptisate consilium Dei est. » Et post paululum: « Quod mergis, solvitur sententia illa: Terra es, et in terram ibis (Gen. iii, 19). Impleta sententia, locus est beneficio remedioque cælesti. Ergo aqua de terra, possibilitas autem vitæ nostræ non admittebat ut terra operiremur, et de terra resurgeremus. Deinde non terra lavat, sed aqua lavat. Ideo fons quasi sepultura est. » Cæterum, ut dicit Apostolus, omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus (II Tim. iii, 16). Et sicut in Patrum catholicorum dictis legimus, margaritum est sermo divinus quod ex omni parte forari potest; et qui ad instructionem fidelium Scripturarum testimonia profert, etiamsi aliter illa exposuerit quam ea intellexerint per quos fuere prolata, non est fabricator mendacii, salvo majorum intellectu, hinc dicam quod ex eorum verbis pro exiguitate ingenioli mei exsculpere conjiciendo posset suspicor.

Sanctus Apostolus docet (I Cor. x) Rubrum mare, quod sub duce Moyse patres nostri transierunt, ba-

ptisatum Christi sanguine rubricatum, et ipse Moyses ducem Christum, qui nos per baptisate eduxit de Ægyptia servitute ad terram repromissionis, videlicet de peccati servitute et mortis dominatione, in libertatem gloriæ filiorum Dei, et in regnum æternæ vitæ, præfiguravit, sicut et petra per desertum consequens populum, qui nos in eremo istius sæculi mysteriis suis consequitur. Unde item dicit de baptisate idem Apostolus: Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptisate in morte (Rom. vi, 3). « Quid est, inquit Joannes Chrysostomus (homil. 10 in Epist. ad Rom.), in morte ipsius baptizati sumus? ut et ipsi moriamur sicut et ille. Crux enim est baptisate. Quod ergo crux Christi et sepulcrum, hoc nobis baptisate factum est, tametsi non eisdem ipsis. Quapropter non dixit: Complantati morti, sed similitudini mortis (Rom. vi, 5). Ipse namque carne et mortuus et sepultus, nos autem peccato in utroque. » Quibus dictis colligi posse videtur, ut consepultus Christo per baptisate in morte, et liberatus per idem baptisate a morte, et per peccatum ad eandem servitute et mortem reversus. Anima, inquit, quæ peccaverit, ipsa morietur (Ezech. xviii, 4), complantetur similitudini mortis in aqua, ut aut noxius comprobatus, velit nolit, quia sæpe bona invitis præstantur, confiteatur, et per emendationis ac correctionis confessionem liberetur iterum a morte commissi peccati: aut innoxius Dei iudicio demonstratus, inter peccati reos non tenetur a nobis, complantatus similitudini mortis in aqua. Mare quippe, sicut supra ostensum est, baptisate designans, nihil in se mortuum retinet; quod, ut scriptum est, mortuos Ægyptios ejecit super littus (Exod. xiv, 31). Ergo Ægyptius mortuus, id est peccato obnoxius, quandiu negando in peccati sui morte manet, ab aqua invocatione veritatis, quæ Christus est, sanctificata non recipitur, non tenetur. Veniat autem ligatus institis iniquitatum suarum foras de latebris malæ conscientiæ confitendo, et per confessionem veritatis consepeliatur in aqua, quasi quodammodo complantatus similitudini mortis verissimæ veritatis, liberatus ab eadem veritate.

Colligatur autem fune qui examinandus in aquam dimittitur, quia, ut scriptum est, funibus peccatorum suorum unusquisque constringitur (Prov. v, 22). Qui ab duas causas colligari videtur: scilicet ne aut aliquam possit fraudem in iudicio facere, aut si aqua illum velut innoxium receperit, ne in aqua periclitetur ad tempus valeat retrahi. Nam et Lazarus quatruiduanus mortuus, per quem designatur quisque criminum mole sepultus, ligatus institis sepultus, et eisdem colligatus institis a sepulcro Domino vocante legitur egressus, et ipsius jussu a discipulis disligatus (Joan. vi, 39). Et hoc examinandus iudicio colligatus in aquam dimittitur, et colligatus retrahitur, et aut purgatus statim iudicio arbitrorum absolvitur, aut usque ad purgationem colliga-

tus iudicio examinatur. Et item in sacra historia legimus quia venit Elias ad jordanem cum discipulo Eliseo, et involuto pallio suo percussit aquas, quæ divisæ sunt, et transierunt ambo. Postea levavit Eliseus pallium Eliæ quod ceciderat ei, et veniens ad jordanem percussit aquas, atque, invocato Deo Eliæ, divisit ac transiit (*IV Reg. II*). Recte enim per Jordanem fluxus nostræ mortalitatis exprimitur, quia et Jordanis Latine dicitur *descensus eorum*, scilicet Christianorum. Quia, inquit Gregorius (*Mor. lib. XXXIII, c. 6*), in Jordane flumine ipse auctor redemptionis nostræ baptizari dignatus est, recte Jordanis nomine eorum multitudo exprimitur, qui inter sacramentum baptismatis tenentur. Unde scriptum est in *Job* de antiquo hoste humani generis: *Et habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus (Job XL, 18)*; quia postquam infideles quosque a mundi origine rapuit, adhuc se posse suscipere etiam fideles præsumit. Nam ore pestiferæ persuasionis eos quotidie devorat in quibus a confessione fidei reproba vita discordat. Unde ac si pallio Eliæ involuto aqua percutitur et divitur, et per eam transitus præparatur, quando tales, ut præmissimus ex verbis sancti Gregorii, colligantur et in aquam dimittuntur: et quasi aqua dividitur, cum aut quosdam aqua recipit, et innoxios ostendit, aut quosdam rejicit, et noxios esse demonstrat; et transitus præparatur, cum aut quidam a reputatis criminibus ad innoxios transferendi judicantur aut a negatione sua rei inter criminum noxios declarato iudicio deputantur. Nam et quando qui putatur et qui est noxius, in aquam examinandus dimittitur, a dimittentibus, secundum quemdam modum formæ baptismatis. Dominus invocatur, quatenus veritas unde requiritur demonstratur, et tenebras ignorantie nostræ illuminare dignetur, ne aut innocens injuste a nobis damnetur, aut nocens sua negatione, aut diabolica fraude aliquo modo impunitus evadat. Sed et ipse qui examinandus in aquam dimittitur, invocationem invocantium sua responsione et denotatione confirmat, juxta formam quodammodo ante baptismum, quando aut ore patroni, qui alieno, id est originali peccato perditus, aliena fide salvatur: aut adultus peccata sive contracta, sive admissa confitetur, abrenuntians diabolo, et omnibus operibus ac pompis ejus, et ad interrogationem sacerdotis, ut in quo jam non est immunditia ejus per negationem abscondita, sed per confessionem publicata, illum recipiat atque, et conspeliatur Christo, et demergantur peccata ejus, juxta Scripturam in profundum maris, ad instar Ægyptios in mare Rubrum, de fidei suæ confessione respondet, sicut sanctus Ambrosius in libro de sacramentis dicit (*lib. II, c. 7*): « Interrogatus es: Credis in Deum Patrem omnipotentem? Dixisti: Credo, et mersisti, hoc est consepultus es. Iterum interrogatus es: Credis in Dominum nostrum Jesum Christum et in crucem ejus? Dixisti: Credo, et mersisti. Ideo et Christo es consepultus. Qui enim Christo consepeliatur, cum Christo resurgit. Tertio interrogatus es:

A Credis et in Spiritum sanctum? Dixisti: Credo, tertio mersisti, ut multiplicem lapsum superioris ætatis absolveret trina confessio. Denique, ut vobis afferamus exemplum, sanctus apostolus Petrus, posteaquam in passione Domini lapsus videtur infirmitate conditionis humanæ, qui antea negaverat, postea, ut illum lapsum aboleret et solveret, tertio interrogatus a Christo si Christum amaret, tum ille dicit, *Tu nosti, Domine, quia amo te (Joan. XXI, 15)*. Tertio dixit, ut tertio absolveretur. » Sic et inventus in iudicio noxius, si fuerit forte super plura suspectus, iterato est iudicio examinandus, quousque inveniatur emendationis confessione probatus. Et ad hoc assumamus sancti Ambrosii verba dicentis: « Denique ut vobis afferamus exemplum, sanctus apostolus Petrus posteaquam in passione Domini lapsus videtur infirmitate conditionis humanæ, qui ante negaverat, postea ut illum lapsum aboleret et solveret, tertio interrogatur a Christo si Christum amaret, tum ille dicit: *Tu nosti, Domine, quia amo te*. Tertio dixit, ut tertio absolveretur. » Et quoniam, sicut supra ostendimus divina auctoritate baptismum esse iudicium, unde et Jordanis baptismum designans interpretatur *rivus iudicii*, quo princeps mundi, mendax, et pater ejus foras ejicitur, et baptismum consilium Dei est, consilium divini viri ad ignota investiganda invenerunt iudicium aquæ frigidæ. In quo aquæ frigidæ iudicio, ad invocationem veritatis, quæ Deus est, qui veritatem suo mendacio cupit obtegere, in aquis, super quas vox Domini majestatis intonuit, non potest mergi, quia pura natura aquæ naturam humanam, per aquam baptismatis ab omni mendacii figmento purgatam, iterum mendacio infectam non recognoscit puram, et ideo eam non recipit, sed rejicit ut alienam. Et ut in baptismo ab homine spiritus immundus, id est princeps hujus mundi ejicitur, ita et qui a diabolo, principe videlicet mundi hujus, per peccatum reoccupatus, sicut scriptum est (*Matth. XII, 45*), quia cum exierit ab homine revertitur ad eum a bonis operibus vacantem, imo vacuum, cum aliis septem spiritibus nequioribus se ab aqua invocatione divini nominis sacrata rejicitur. Quem hominem non naturalem, sicut ex aqua et Spiritu renatus est, purgatum, non carnis depositione sordium, sed interrogatione et confessione conscientie bonæ in Deum, verum potius talem de quo in Levitico scriptum est sentit: *Omnis, inquit, homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, et quæ obtulerunt filii Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino (Levit. XXII, 3)*. Non dicit: In quo fuit immunditia. Immunditia quippe ejus in ipso est, qui mendacio contegit veritatem; et idcirco de stirpe sacerdotali: *Vos, inquit, genus electum, regale sacerdotium (I Petr. II, 9)*; et in Apocalypsi: *Fecisti nos regnum Deo et sacerdotes (Apoc. V, 10)*, ad ea quæ consecrata sunt Domino accedens, quandiu immunditia ejus in ipso est, non poterit aquis invocatione Dei sanctitatis immergi, ut

innoxius percat, sed pereundus monstrabitur. *Expurgate*, inquit Apostolus, *vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi (I Cor. v, 7)*. Ac si patenter dicat: Reputatum de crimine, atque negantem, quem idoneis testibus judiciario ordine comprobare nequitis, aut sacramento, aut Dei iudicio expurgate, ne in medio vestri manens anathema, dicatur vobis: *Anathema in medio tui, Israel, non poteris stare coram inimicis tuis (Josue vii, 13)*. Et item dicit Apostolus: *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum (Ephes. v, 11)*. Unde Augustinus (*de verbis Domini serm. 18*): «Nolite communicare, hoc est, nolite consentire. Et quia parum erat non consentire si sequeretur negligentia disciplinæ, magis, inquit, et redarguite. Duobus modis non te maculat malus, si non consentias, et si redarguas.»

Igitur arguendus est peccator, et si negaverit et ordine judiciario probari non poterit, examine- tur, ut probatus manifestus fiat, et reprobatus latere non possit. Deprehensus autem confiteatur et pœniteat, et non tenebitur fune peccatorum suorum, quo est illigatus, ut non mergatur et lavetur aqua salu- tari perfusa lacrymis, et dimergatur ut Ægyptii, et qui corrupti erant carnali corruptione coram Do- mino, sicut plumbum in aquis vehementibus, et se- cundum prophetam: *Projiciantur iniquitates ejus in profundum maris (Mich. vii, 19)*, quia antea cum mendacio suo mergi ut ablueretur non poterat, donec confessione a se illud in profundum projice- ret, et ablutus emergeret, qui ante confessionem sicut ferrum Elisei premebatur aqua (*IV Reg. vi, 7*), usquedum ad confessionem divini nominis ad lig- num rediit: ita nihilominus negans peccati pondere premitur anxia conscientia, usque dum pronuntians impietatem peccati sui Domino, in cujus ligno crucis omnium hominum, ut dicit Ambrosius, levatur in- firmitas. Et hoc est diluvium, quod et baptisma, quo peccata omnia diluuntur, sola justis mens et gra- tia resuscitatur, pridem quippe mortui negatione peccati. Legat devotus librum Dialogorum beati Gregorii (*lib. ii, cap. 23, 24, 3, 28, 7, 6*), et inve- niat sanctimoniales non correctas, et pro incorre- ctione sua a sancto Benedicto excommunicatas, post mortem tempore communionis de sepulcris ab Ec- clesia, quia non communicabant, exisse, post recon- ciliationem autem, se in suis sepulcris continuisse, et pueri monachi corpus a terra teneri non potuisse, quia Benedicti gratiam non habebat, et vas vitreum signo crucis per Benedictum edito disruptum: et iterum vas vitreum in ingens præcipitium, saxorum molibus aspersum, ejus jussione propter inobedi- entiam projectum, atque incolome reservatum, et di- scipulum ejus Maurum super undas lacu deambu- lasse: ferrum autem de profundo lacu, Elisei more, per ipsum in manubrium revocatum fuisse. Et sicut scriptum divinis paginis continetur (*II Mac. i, 20*), sacer ignis absconsus, post multa annorum curricula in crassam aquam versus reperitur, eadem aqua super oblatum sacrificium versa divina potentia est

A igne consumpta. Sed et Gedeonis sacrificium cum superfuso jure, cujus abundantia solet ignis exstin- gui, per angelicum ministerium, igne etiam lambente petram consumptum est (*Jud. vi, 19*); et in unius ejusdemque elementi mysterio et finis est vitiiis, et origo virtutibus, operante Spiritu sancto, in aqua sacri baptismatis. Hæc diligens lector legat, et non mirabitur in iudicio aquæ frigidæ innocentes ab aqua recipi, nocentes autem non recipi: sicut et in aqua calida coquuntur noxii, innoxii vero reservantur incocti. Quia et Christus, cœlestis medicina Patris, verus humanæ medicus salutis, invocatus a suis fidelibus, ut et medicis carnis ipso inspirante solent, contraria contrariis, calida frigidis, frigida calidis curat. Et in veteri Ecclesia, quæ vocatur usitatus B Synagoga, de unius ejusdemque seditionis homini- bus, quosdam terra absorptos operuit, quosdam vero super terram edax flamma consumpsit (*Num. xvi, 30 et 35*). Dumque caro innoxia Salvatoris aquis frigentibus tinguitur, opposita quondam noxiis romphæa ignea paradisi restinguitur. Sed et dispositione ipsius elementorum conditoris atque rectoris, uno eodemque sole lutum stringitur, cera liquatur. Hæc dicta sint, quia elementum instabile in mergendo, pro fide credentium, quosdam recipit, quosdam autem non recipit: sed et fervore elementi ejusdem quidam coquuntur, et quidam evadunt incocti.

Nec prætereundum quia legimus in capitulis Au- gustorum (*addit. iv, cap. 80*) fuisse vetitum frigidæ aquæ iudicium: sed non in illis synodalibus, quæ de certis accepimus synodis. Quod, ut quidam in- sulse dicunt, propterea fuerat vetitum, quoniam quasi rebaptizatur, qui in nomine Domini aquis immergitur. Sed hoc ibidem scriptum nequaquam reperimus. Nec nos etiam ignoramus quia beatus Ambrosius plura dicit baptismata, id est plura ba- ptismatis adnotat præconia. Et sacri canones rebap- tizationes omnibus ut vitandæ sunt prohibent: nemo tamen est pene fidelium, qui se sine crucis signo, vel invocatione divini nominis aquis etiam ad lavan- dum immittat, jubente Apostolo: *Omnia agendum in nomine Domini (I Cor. x, 31)*; et non se illo ba- ptizati putat baptismate quo renatus est ex aqua et spiritu. Sermo enim, et opus Dei, cunctaque sacra- menta divina, manna sunt, quod sicut scriptum est: D *Habuit omne delectamentum, et omnis saporis suavi- tatem (Sap. xvi, 2)*, quodque sicut pro desiderio sus- cipientium quondam factum est in saporem gustan- tium, ita et hæc pro devotione credentium fiunt causa ostensionum. Velut incarnatio Domini in rui- nam et resurrectionem multorum est, et crux ejus, pereuntibus quidem stultitia est, credentibus vero in salutem virtus Dei est, et prædicatio ipsius aliis est odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam; et baptismatis sacramentum, quod verbis solemnibus consecratur, ut catholici doctores produnt, infideli- bus est ludificatio, fidelibus autem redemptio. Si autem extra Domini institutionem et apostolicam fit

traditionem, lavacrum est corporalium sordium, A non ablutio peccatorum. Veluti et sanctus Augustinus de consecratione corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi in libro contra Faustum dicit (*lib. xx, cap. 13*): « Panis et calix non qualibet sed certa consecratione mistus fit nobis, non nascitur. Proinde quod non ita fit, quamvis sit panis et calix, alimentum est refectionis, non sacramentum religionis. »

Et ipsa sacramenta altaris devote ad se accedentibus vita, indevotis iudicium, sicut et panis vitam fortium roborat, parvulorum necat, et lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat, et sol qui ceram liquat, lutum stringit, sanis oculis lumen est, et lippientibus tenebræ; utque venenum mors est homini, et vita serpenti, sic et istud iudicium firmiter et rite credentibus ostensio veritatis, hæsitantibus autem et dubiis error involvens esse dignoscitur. Quoniam sicut Paulus dicit: *Est enim fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium* (*Hebr. xi, 1*), profecto liquet quia, exponente beato Gregorio (*hom. 26*), fides illarum rerum argumentum est quæ apparere non possunt. Quæ etenim apparent, jam fidem non habent, sed agnitionem. Sic in hoc divino iudicio his, de quibus antea dubitabamus, divina ostensione monstratis, quæ corporalibus oculis videre non possumus, oculis fidei contemplantes credulitatem accommodare debemus. Sicut Thomas antea dubitans, dum Dominum palpavit, aliud vidit, et aliud credidit: a mortali quippe homine Divinitas videri non potuit. Hominem igitur vidit, et Deum confessusest, dicens: *Dominus meus, et Deus meus* (*Joan. xx, 28*). Videndo ergo credidit, quem considerando verum hominem, hunc Deum quem videre non poterat exclamavit. Ita et veritatem rei de qua dubitamus, quia corporalibus oculis videre nequibamus, divinæ ostensioni credentes, veritatem, quæ Deus est, exclamando laudare debemus, cum impleri viderimus quod dicit Apostolus: *Nolite iudicare ante tempus, quoadusque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium* (*I Cor. iv, 5*). Venit quidem nunc Dominus ad illuminationem nostrarum tenebrarum, ut cognoscamus veritatem per manifestationem ipsius iudicii, qui venturus est ad manifestanda consilia cordium in futuro iudicio. Hæc autem dicimus, non quo quemquam reprehendamus, quia nec ibi scriptum est cur hoc iudicium non debeat fieri, sed tantummodo dictum ne fieret, aut nostra, quasi sapientius prolata, quam alii invenire ex sanctorum documentis prævaluerint, sive prævaleant, defendere stagemus. Unusquisque enim in suo sensu abundat. Tantum quilibet hoc caute provideat, ut a fide catholica et traditione apostolicæ sedis non discrepet. Sed quæ sentimus humiliter proferentes, parati sumus, si quis convenientius nobis ostenderit, sine contentione sano intellectui cedere, et libentissime non modo consentire, quin etiam discere.

EPISTOLA XXVI.

AD HILDEBOLDUM EPISCOPUM SUESSIONENSEM.

Illum, infirmitate detentum, juxta petitionem litterarum confessionis ejus, absentem reconciliando absolvit.

(Apud eundem, ex codice S. Remigii Rhemensis.)

HINCMARUS, nomine, non merito, Rhemorum episcopus, ac plebis Dei famulus, charissimo filio et venerabili fratri nostro HILDEBOLDO mentis et corporis salutem tribui a Deo depono.

Quando confratres et coepiscopi nostri, Hodo et Rainelmus, Willebertus quoque, et Adalbernus, atque Geroldus, et noviter ordinatus Hadelbertus, mecum Rhemi fuerunt, humilis ac sinceræ mentis tuæ confessionem relegi, et pro tua animæ et corporis salute per omnem nostram parochiam Domini misericordiam implorari poposci. Et quoniam fratrem nostrum Hodonem ad te iturum cognoveram, non putavi necesse fore ut tibi litteras mitterem, quia ipse et unanimitate nostra, et ministerio episcopali, ea quæ agenda sunt erga infirmum fratrem per se agere poterat. Sed quoniam presbyterum tuum ad me mittens eundem breviculum confessionis tuæ mihi remisisti, petens ut absolutorias litteras tibi transmittam, quam devotionem tuam gratanter suscepi: scio enim quia non in me bona merita quæ nulla sunt, sed virtutem ministerii immerito mihi commissi attendis. Et ideo per verba sancti Leonis executionem ministerii indignitatis meæ, et fidem tuam, ad pontificem confessionis nostræ Jesum mitto. Ait enim idem sanctus Leo, quia aliter in Ecclesia Dei, quæ corpus Christi est, nec rata sunt sacerdotia, nec vera sacrificia, nisi in nostræ proprietate naturæ verus non Pontifex reconciliet, verus immaculati Agni sanguis emundet. Qui licet sit in Patris dextera constitutus, in eadem tamen carne quam sumpsit ex Virgine sacramentum propitiationis exsequitur, dicente Apostolo: *Christus Jesus, qui mortuus est pro nobis, imo qui et resurrexit, qui est in dextera Dei, qui etiam interpellat pro nobis* (*Rom. viii, 34*); cujus misericordiæ nec modum possumus ponere, nec tempora diffinire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera confessio, dicente Dei Spiritu per prophetam: *Cum conversus ingemueris salvus eris; et alibi: Dic iniquitates tuas prior, ut justificeris; et item: Quia apud Dominum misericordia et copiosa apud eum redemptio* (*Psal. cxxxix, 7*); et sanctus dicit Ambrosius: *Beatus qui vel sub ictu mortis avertit a vitiis. Beati enim quorum tecta sunt peccata* (*Psal. xxxi, 1*), quia scriptum est: *Desine a malo et fac bonum, et inhabita in sæculum sæculi* (*Psal. xxxvi, 27*). Quicumque ergo desierit a peccatis, et fuerit ad meliora conversus, habebit superiorum indulgentiam peccatorum, quæ fuerit vel prænitendi confessus affectu, vel corrigendi aversus ingenio.

Quapropter sicut principali sententia constat, quia in multis offendimus omnes, unde ingemisci-

mus ; ita principali sententia consolamur, quia si A confiteamur peccata nostra, fidelis est et justus, quin Jesus Christus, conditor et redemptor ac salvator noster, quem habemus advocatum justum apud Patrem, et est propitiatio pro peccatis nostris, et interpellat pro nobis, fideliter confitentibus nobis dimittit nobis peccata nostra, et emundat nos ab omni iniquitate. Quibus animati divinis sententiis, frater et consacerdos noster Hildebolde, confitenti tibi peccata tua, per ecclesiasticam apostolicæ auctoritatis potestatem, quam Dominus noster Jesus Christus tradidit discipulis et apostolis suis, dicens : *Accipite Spiritum sanctum : quorum remiseritis peccata remittuntur eis* (Joan., xx, 22, 23); et per eosdem apostolos suos ipsorum successoribus, quorum vices licet indigni tenemus, etsi non merito, tamen nomine atque officii susceptione, eandem potestatem donavit, et in se credenti fideliter dixit : *Fiat tibi secundum fidem tuam* (Matth. viii, 13 ; ix, 22), gratia et omnipotentia sua, virtute sancti Spiritus, qui est remissio omnium peccatorum, dimittat tibi omnia peccata tua, liberet te ab omni malo, conservet in omni bono, et perducatur te ad vitam æternam, et ad sanctorum sacerdotum consortium, Amen.

Et quia, dulcissime frater, tali infirmitate, sicut ipse nosti, detentus corpore ad te ire non possum, spiritu et devotione ad te vado, et quod ipse corporaliter erga te gererem spiritu ago, et per comministros ac presbyteros nostros in te agi corporaliter posco : mittens manu mea, secutus majorum exempla, in manu istius presbyteri oleum sanctificatum, ut etiam obsequio meo per ejus mentionem, Spiritus sancti gratia, qui est remissio omnium peccatorum, indulgentiam percipias omnium delictorum, et consortium sanctorum episcoporum. Velut ex superfluo denique, quoniam hæc te egisse non dubito, bonam devotionem tuam commoneo, ut præter istam generalem confessionem, quæque ab ineunte ætate, usque ad hanc in qua nunc degis, te commisisse cognoscis, specialiter ac singillatim Deo et sacerdoti satage confiteri ; et dum unumquodque erroris tui inquinamentum singillatim confiteris et defles, simul te de omnibus actorum lacrymis mundes. Unde dicitur per Prophetam : *Divisiones aquarum deduxit oculos meus* (Psal. cxviii, 136). Divisam quippe ex oculis aquam deducimus, quando peccatis singulis dispertitas lacrymas confitendo D exhibemus. Quæ singillatim de singulis semel sacerdoti sufficit confessio facta, si post hanc confessionem, et per sacerdotale consilium emendationem, non fuerint iterata peccata. Quotidie tamen de singulis singillatim cum gemitu vel lacrymis in oratione Deo est facienda confessio, ut ita confitens Domino cum Psalmista dicere possit : *Amplius lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper* (Psal. l, 3). Si autem quiddam subreptum fuerit de his quæ per dignos pœnitentiæ fructus deleta sunt, recurrendum est ad

divinum per beatum Joannem consilium : *Memor esto unde cecideris, et age pœnitentiam, et prima opera fac* (Apoc. ii, 5). Sed sciendum est quia tunc bona opera nos a culpis mundant et liberant, cum perpetrata mala plangimus et abdicamus. Nam qui semper peccare vult, et quasi semper bona agere, scire debet quia commista pravis actibus opera bona animam non redimunt, quam a vitiis non compe-
scunt. *Cor, inquit, contritum et humiliatum Deus non despicit* (Psal. l, 19). Quisquis enim peccata plangit, nec tamen deserit, cor quidem conterit, sed humiliare contemnit : quisquis vero peccata sua jam deserit, nec tamen plangit, jam quidem humiliat, sed contereere cor recusat. Quotidiana autem levique peccata, secundum Jacobi Apostoli (cap. v, 16) hortamentum, alterutrum cœqualibus quotidie confitenda sunt. Quæ quotidiana eorum oratione cum quotidianis piis actibus credenda sunt mundari, si cum benignitate mentis in oratione Dominica veraciter dicitur : *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris* (Luc. xi, 4).

Frater charissime, de quotidiana communionem corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi noli te securare ut quotidie te illa non munias : quatenus per hanc communionem sacramentorum ejus unum effectus cum eo, in quo princeps mundi veniens nihil suum invenit, et fidelis in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis dixit : *Qui manducat carnem meam et bibit sanguinem meum, in me manet et ego in eo* (Joan. vi, 57), ab omni hoste munitus, securus ad conditoris et redemptoris ac salvatoris tui præsentiam venias.

EPISTOLA XXVII.

AD ADRIANUM PAPAM.

Respondet ad quæ pontifex de regno Lotharii et de Hincmari nepotis causa mandaratur.

(Apud eundem, ex editione Parisiensi.)

Domino sanctissimo et reverentissimo Patrum Patri ADRIANO, primariæ sedis apostolicæ universalis Ecclesiæ papæ, HINC MARUS, nomine, non merito, Rhemorum episcopus, ac plebis Dei famulus.

Excellentiæ vestræ auctoritas nuper xiv Kalend. Novembris, indict. iv, mihi per legatos suos multis et magnis increpationibus repletam, sicut sibi placuit, misit epistolam. De quibus, ut viri flagellis eruditi verbis utar, quantum ad humanum spectat judicium : *Non viro qui similis mei est respondebo, nec qui mecum in judicio possit audiri : nec est qui utrumque valeat arguere, et ponere manum suam in ambobus* (Job ix, 31, 32); et : *Si locutus fuero, non quiescet dolor meus; et si tacuero, non recedet a me* (Job xvi, 7). Propterea non ex æquo ad omnia, sed ad quædam de his quæ scripsistis, de quibus tacere non audeo, brevi et humili sermone mihi est respondendum. Quia scripsistis me reminisci debere, si unquam epistolis non rescriptum sit, et convenientibus responsis de negotiis de quibus agebatur

apostolicæ sedi remissum, sicut me pro vestro contemptu fecisse penitus constat, quando nuper per viros missos in Galliarum partes epistolas tam mihi quam aliis destinastis, et nullum inde responsum recepistis. Humiliter suggero, quia nunquam per contemptum a sedis apostolicæ præceptionibus deviavi, et in vestra epistola per commemoratos missos vestros, Paulum scilicet et Leonem venerabiles episcopos, pusillitati meæ directæ scripsistis quid inde agerem, sed non scripsistis ut inde vobis rescriberem. Verumtamen eisdem missis vestris verbis respondi, pro viribus me jussionem vestram exsecuturum. Egi autem exinde quantum valui, et quantum mihi agendum esse videre potui, et quod me agere non posse vidi, ad potestatis vestræ auctoritatem tractatione mea referre curavi, sicut et vobis innotescendum cujus rei exitum et effectus certitudinem scivi, quando præfatas increpatorias litteras mihi misistis, parabam scilicet, quomodo ipsa die, quando epistolas vestræ auctoritatis mihi Paulus et Leo venerabiles episcopi dederunt regi et episcopis, et regnorum primoribus, qui tam de regno quod antea domnus Carolus habuit, quam et de regno quod olim rex Lotharius habuit adfuerunt, relegi, et eis ut ita servarent denuntiare curavi.

His autem quidem episcopis regni quod antea domnus Carolus habuit, detulerunt epistolam, ad eos generaliter directam transmisi. Indeque episcopis tam ex regno suo quondam Lotharii, qui in Atiniaco jussu ipsius domni Caroli regis convenerunt, eandem epistolam relegi, et præfato domno regi Carolo, sed et episcopis regni ipsius, et episcopis regni dudum Lotharii, et episcopis regni Ludovici, sed et ipsi Ludovico regi Germaniæ hanc schedulam quæ subsequitur, post juramenta inter reges sine me facta, dedi. In qua sic auctoritatis vestræ præceptionem indixi, ut periculis imminentibus commemoratis, quomodo eis obviare, et illa omnia penitus et insimul commovere non poteram, relatione ad auctoritatem vestram, et si non resistentibus, vel mihi consulerem. Ipsa autem schedula, et regibus, et episcopis, ac regnorum primoribus a me recitata et data, ita se habet : « Domnus apostolicus Adrianus, sicut multis est cognitum, et litteris suis, quas præ manibus habeo, exiguitati meæ dignatus est intimare, regibus et præsulibus ac regnorum primoribus in his Galliarum partium regionibus, et inter cætera auctoritate ministerii sui mandavit, ut regnum quondam ac regis Lotharii, quod domno imperatori Ludovico spirituali filio ejus hæreditario jure debetur, et quod ad eum post mortem ipsius Lotharii rediet, vel homines in eo degentes, mortalium nullus invadat, nullus commoveat, nullus ad se conetur inflectere. Quod si quis præsumpseri, non solum per suæ auctoritatis ministerium infirmabitur, verum etiam vinclis anathematis obligatus, nomine Christianitatis privatus, cum diabolo omnino locabitur; et si quis nostrum de episcopis tam nefariæ temeritatis auctorem vel tacendo fugerit

A vel non resistendo consenserit, non jam pastoris sed mercenarii nomine se noverit censendum, et quia jam non pertinebit ad eum de ovibus, non pertinebit consequenter de pastoralibus dignitatibus. Quæ autem in epistolis ad episcopos et regnorum primores regni quondam Lotharii directis contineantur, melius ipsi scitis, qui eas legistis. Audivi etiam quod similes epistolæ, sicut domno nostro Carolo, et episcopis ac primoribus regni ipsius directæ sunt, domno nihilominus Ludovico regi glorioso, et episcopis ac regni ejus primoribus missæ sunt, quod vos qui de regno ejus estis certius scitis. Mihi quoque exiguo Rhemorum episcopo auctoritate sua domnus apostolicus specialiter commendavit, ut vice sua tam reges, quam cæteros Dei ac mundi ministros admonendo, suadendo, ac prohibendo a cupiditatis vel avaritiæ vitio, et ut aliena non suscipiant, atque regnum quondam Lotharii et homines in eo degentes non invadant, comprimant et compescant. Sed et per multos et a multis audio, divulgatum inter principes nostros, dominos scilicet ac reges gloriosos, mutuis sacramentis firmatum, ut inter eos qui se dicunt ipsius regni hæredes esse æqua divisio ipsius regni fiat : quæ firmitas si facta non fuisset, ut multi affirmant, jam seditio inter populos illis subjectos exorta fuisset. Et si ipsa firmitas exsecuta non fuerit, prælia et seditiones, sicut jam fuerint post obitum domni Ludovici imperatoris, inter eos exurgent, et maxima strages populi ac perditio animarum inde proveniet, quod postea emendari non poterit. Quapropter inter tanta et talia pericula, scilicet domni apostolici præceptum negligere, et pactum juramentis in nomine Domini et sanctorum ejus inter reges nostros firmatum dissolvendum judicare, et seditiones populorum ac prælia parvipendere, et ut ecclesiarum rectores ac viri nobiles, de multis partibus a paganis impetiti, et sine rege ac principe, nisi quem ipsi post mortem Lotharii pro sua quisque convenientia elegerint, sicut fatentur, existentes, non debeant vel sicut habent necessitatem non habeant libertatem rectorem eligere, qui sanctam Ecclesiam, et eos atque Christianitatem in illo regno consistentem defendat et gubernet, dicere anxians sine generali unanimitate episcoporum regni domni Caroli, quibus domnus apostolicus de causa regni Lotharii, suam misit epistolam, quam eis, sicut mihi est præceptum, direxi, de his quæ præmissi, quantum ex me est, nulli definitioni audeo consentire, reservato per omnia privilegio sententiæ domni papæ, cujus auctoritas, si aliquid de actis corrigendum fuerit, admonitione paterna corriget, et quæ stabilienda sunt poterit roborare. »

De hoc vero quod mihi scripsistis dicentes : « Quis melius te novit, quod filii quondam Ludovici imperatoris, in unum convenientes, regnum inter se dividerunt, jureque jurando sibi invicem promiserunt, ut nullus eorum regnum alterius fratris sibi usurparet, aut omnino pervaderet, et tunc Carolus rex,

juramentis contemptis, illud regnum quod Lothario imperatore defuncto domino serenissimo imperatori filio ejus debetur invasit, et fidem debitam violavit? Reverentiæ vestræ debita humilitate respondebo, quoniam etsi ita esse ut scribitis scirem, cum ipse rex Carolus ita esse non confiteatur, nec vel legali vel regulari judicio inde convictus appareat, et multis attestantibus fateatur hanc regni partem sibi a patre Ludovico Augusto, consensu tam episcoporum quam cæterorum procerum totius imperii traditam, et a fratre Lothario sacramento publice confirmatam, sequendum tamen mihi arbitrarer quod præmisso judicio dicit Africanum concilium (*can. 100*): « Ut magis caveat episcopus ne dicat in quemquam, quod aliis documentis convincere non potest. »

Unde sanctus Augustinus, qui eidem concilio interfuisse legitur, a sede apostolica, beato Cælestino docente, pro vita sua atque meritis ac magna scientia inter magistros optimus habitus, in libro de Pœnitentia dicit (*homil. 50, cap. 3*): « Plerique boni Christiani propterea tacent, et sufferunt aliena peccata quæ noverunt, quia documentis sæpe deseruntur, et ea quæ ipsi sciunt indicibus ecclesiasticis probare non possunt. Quamvis enim vera sint quædam, non tamen judici facile credenda sunt, nisi certis indiciis demonstrantur. Nos vero a communione quemquam prohibere non possumus, quamvis hæc prohibitio nondum sit mortalis, sed medicinalis, nisi aut sponte confessum, aut aliquo sive sæculari, sive ecclesiastico judicio nominatum atque convictum. Quis enim sibi utrumque audeat assumere, ut cuiquam ipse sit accusator et judex? Cujusmodi regulam etiam Paulus apostolus in Epistola ad Corinthios breviter insinuasse intelligitur, cum quibusdam talibus commemoratis criminibus, ecclesiastici judicii formam ad omnia similia ex quibusdam daret, ait: *Scripti vobis in Epistola, non commisceri fornicariis, et reliqua (I Cor. v, 9)*; et aliquando post: *Si quis frater nominetur aut fornicator, aut rapax, cum ejusmodi nec cibum quidem simul sumite. Quid enim mihi de his qui foris sunt judicare? nonne de his quæ sunt inter vos judicatis? de his autem qui foris sunt Dominus judicabit. Auferte malum a vobis ipsis (ibid., 11, 12, 13)*. Quibus verbis satis ostendit non temere aut quomodolibet, sed per judicium auferendos esse malos ab Ecclesiæ communione: et si per judicium auferri non possunt, tolerantur potius, ne perverse malos evitando quisque ab Ecclesia ipse discedens, eos quos fugere videtur vinciat ad gehennam. Et item: *Si quis frater nominatur fornicator, aut raptor, et reliqua*. Eam, inquit, nominationem intelligi Apostolus voluit, quæ fit in quemquam, cum sententia ordine judiciario atque integritate profertur. Nam si nominatio sufficit, multi damnandi sunt innocentes, quia sæpe falso in quemquam crimen nominatur. Noluit enim hominem ab homine judicari ex arbitrio suspicionis, vel etiam extraordinario usurpato judicio, sed potius ex lege Dei,

A secundum ordinem Ecclesiæ, sive ultro confessum, sive accusatum, atque convictum. »

Sunt enim leges, et canones, ac decreta sedis apostolicæ ex eisdem canonibus promulgata, quæ manifestant qualiter et a quibus, vel ubi quis debeat accusari vel judicari; de quibus sanctus Augustinus in libro de vera Religione (*cap. 31*) dicit: « In istis temporalibus legibus, quanquam de his homines judicent cum eas instituunt, tamen cum fuerint institutæ atque firmatæ, non licebit judici de ipsis judicare, sed secundum ipsas. » Et sanctus Gelasius in decretis suis ad Orientales episcopos: « Ideo, inquit, vocatur ad judicium certa quæcunque persona, ut aut fateatur objecta, aut vincatur objectis. » Et iterum (*II Reg. xii*): « Nathan propheta palam publiceque in facie regis David et commissum pronuntiavit errorem, et ipsum commissum non tacuit, et confessione correctum consequenter absolvit. » Et sanctus Bonifacius longe ante decrevit: « Et accusatus præsens, si confidit, ad objecta respondeat. » Non insurgendum ergo mihi est visum ad judicandum illum qui non confessus, aut in aliquo sive sæculari, sive ecclesiastico judicio nominatus est atque convictus: nec utrumque fui ausus assumere, ut ejus ipse forem et accusator et judex.

De eo quod sanctitas vestra exiguitati meæ scripsit, quia silui, et contra tale facinus saltem leviter non insurrexi, non solum consors, sed etiam, quod est deterius, hujus tyrannidis auctor ipse videor, cum venia et pace vestræ sublimitatis dico, quia ille qui forte hac opinione, sed non cognitione, ad injuriam et increpationem meam vobis suggessit, scire debuerat vestræ auctoritatis gravitatem sufficienter recelere quod scriptum est: *Causam quam nesciebam diligentissime investigabam (Job xxix, 16)*. Et ut beatus dicit Gregorius (*Moral. xix, cap. 14*): « Cum omnia nuda et aperta sint oculis Domini, tamen mala Sodomæ noluit audita judicare, qui ait: *Descendam, et videbo utrum clamorem qui venit ad me opere compleverint, an non est ita, ut sciam (Gen. xviii, 21)*. Omnipotens itaque Dominus et omnia sciens, cur ante probationem quasi dubitat, nisi ut gravitatis nobis exemplum proponat, ne mala hominum ante præsumamus credere quam probare? » Nam ut vestræ dignationi veraciter fatear, nec auctor, nec consors, nec consensor ullius tyrannidis unquam, vel usque ab ipsis cunabulis hactenus exstiti. Hæc qui vobis talia nuntiavit, adjuvante Domino, de me probare non valebit. Et quia non silui, et in annuntiando vel exsequendo ea quæ mihi a vestra auctoritate præcepta sunt, pro scire et posse meo, deses vel segnis non exstiti, sicut et ante scriptis ostendi, et coram missis vestris viva voce monstravi.

De hoc quod dicitis, quia honore et dignitate cæteris Caroli regis regni episcopis sum sublimior, suggero quia scientia et meritis inferiorem, et non dignitate ac honore loci priorem cæteris metropolitans me esse cognosco. Quia sicut Innocentius et

Bonifacius, ac cæteri sacræ sedis Romanæ pontifices in decretis suis ex sacris canonibus promulgatis dicunt, unaquæque provincia suo metropolitano debet esse contenta. De hoc quod scripsistis, ut si ipse rex Carolus in obstinationis suæ perfidia post meam conventionem persistere maluerit, quam juxta vestra monita respiscere, ab illius me communione atque consortio sequestrem, et secundum apostolum : *Ne ave ei dicam* (Joan. 1, 10), si vestræ communionis volo esse particeps, præsentiam ejus modis omnibus devitem, cum magno cordis dolore ac gemitu dico, quoniam et ecclesiastici et sæcularis ordinis viri, qui diversis de regnis Rhemis civitatem plurimi convenerint, quos mandatum vestrum ibidem mihi delatum, quia non debuit, latere non potuit, exiguitati meæ, qui quantum scivi et potui semper apostolicæ sedis privilegium extuli, impropere dixerunt et dicunt : Nunquam hujusmodi præceptionem ab illa sede ulli decessorum meorum missam fuisse, cum inter reges sacramentis etiam confederatos, sed inter patrem et filios, ac inter fratres prælia et seditiones eorum temporibus fuisse noscantur. Et aliis peccatis meis reputo, me hac intentionis vestræ comminatione singulariter ab auctoritate vestra impetum, cum cæteros episcopos regni sui, confratres scilicet et consacerdotes meos, tantum monueritis, increpaveritis, redargueritis et instruxeritis, non tamen sicut me illos de participatione communionis vestræ intentando comminari voluistis, nec etiam eos qui, ut quidam dicunt, regem nostrum in regnum quondam Lotharii pro sua necessitate invitaverunt, et honores ex eodem regno obtinuerunt, neque illos qui regibus et regnorum primoribus sicut ego vestram præceptionem et de ipso regno interdictionem non intimaverunt, et ex adverso ascendentes non restiterunt ut ego, qui secundum quod potui jussionem vestram perficere procuravi, et nihil emolumentum, et quantum passus est pedis in rebus cum plures ex Ecclesia mihi commissa diuturnis temporibus abstractæ in eodem regno habeantur, nec aliud quodcumque commodum, nisi impedimenta et dispendia sim adeptus.

Sed et domno nostro regi Carolo ad exaggerationem dicitur a quibusdam, quod nec pro Lothario; sicut multorum certa notitia, et infantes inde geniti protestati sunt, publico adulterio denotato, et apud sedem apostolicam accusato, in cujus parte regni non solum pars diocesis, verum et pars parochiæ meæ coniacuit, talem præceptionem et comminationem ab antecessore vestro nullus episcoporum in isto regno acceperit, nec etiam ab hæreticorum, vel schismaticorum, sive tyrannicorum imperatorum ac regum, quales fuerunt Constantius Arianus, ac apostata Julianus, et Maximus tyrannus, præsentia et salutatione sivi colloquutione, sedis apostolicæ pontifices, vel alii magnæ auctoritatis atque sanctitatis episcopi, cum locus et ratio ac causa exigit, se subtraxisse leguntur. Et si, aliis episcopis regi nostro communicantibus, ego me ab illius commu-

nione vel præsentia subtraxero, dicunt secundum concilium Africanum (*can. 100*), quandiu illi non communicavero, ut mihi ab illis non communicetur episcopis. Præsertim cum ipse rex se perjurum esse deneget, se invasorem alterius et non ad se pertinentis regni diffiteatur, se tyrannum non esse confirmet, se hæreticum vel schismaticum, quibus apostolus nec ave a quoquam dici præcepit, non esse confiteatur : sed confessione rectæ fidei, et amplexione ecclesiasticæ pacis, se catholicum et in pace ecclesiastica manere et permanere velle demonstret : et secundum leges ac canones, præsens in judicio, aut ad objecta respondere, aut objectis convinci, se non refugere dicat. Et ut de regia persona, inquit, reticeamus, nec sicut quemlibet plebeium vel liberi capitis virum, in istis regionibus, secundum ecclesiasticas regulas et secundum leges publicas, illum accusatum vel sponte confessum, aut legaliter ac regulariter aperte convictum audivimus. Sed in libris illa satis notissima ad legendum oculis ingerunt, qualiter proavus suus Pipinus a Stephano ipsius auxilium petente, et pro liberatione Romanæ Ecclesiæ in Galliam veniente, in regem sit unctus, cum adhuc degeret Romana Ecclesia sub nomine et non auxilio defensionis Græcorum imperatoris, et idem Pipinus non excommunicatione apostolica, sed virtute hostili, Haistulfum qualemcunque regem Christianum oppressit, et Italiam domuit, atque justitias sancti Petri obtinuit.

Similiter et quæ avus ejus Carolus temporibus Adriani et Desiderii regis Longobardorum egerit, et quomodo patriciatum Romanum suscepit, quomodo etiam temporibus Leonis papæ nomen imperatoris adeptus fuit, et quæ in Italia, et quanta erga Romanam Ecclesiam facerit ; et quomodo Stephanus in Belgicam veniens, et Rhemi patrem suum imperatorem coronans sacraverit ; et quomodo Gregorius subreptus cum Lothario patre suo repugnante in Franciam venit, et pax postea in Francia ut antea non fuit, et ipse papa cum tali honore sicut decuerat et sui antecessores fecerunt, Romam non rediit. Et computant quanta iste ab episcopis et populo qui regem non habebant, et a paganis et seditiosis impetebantur, in regnum quod Lotharius habuit invitatus exordinata ordinaverit : et dicunt sæcularem scripturam dicere, quia omne regnum sæculi hujus bellis quæritur, victoriis propagatur, et non apostolici vel episcoporum excommunicationibus obtinetur, et Scripturam divinam proponunt dicere : *Quia Domini est regnum, per quem reges regnant, et cui voluerit dat illud* (*Psal. XXI, 29 ; Prov. VIII, 15 ; Dan. IV, 29*) ; ministerio angelorum et hominum. Quibus cum verba beati Jacobi apostoli opponimus, dicentis : *Unde bella et lites inter vos? Nonne hinc? id est ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris? Litigatis et belligeratis, et non habetis, propterea quod non postulatis* (*Jac. IV, 1, 2*).

Et ideo, quia Domini est regnum, et per eum reges

regnant, ab illo regnum postulare debetis, qui litigatis et belligeratis pro temporali gloria, cum, si Dominum pia intentione postularetis, ipse vobis necessaria ad usum temporalem et ad fruendum perpetuo superna bona tribueret. Et cum potestatem a Christo sancto Petro primo apostolorum, et in eo suis successoribus datam, sed et apostolis, et in eis episcopis, pontificium ligandi et solvendi collatum illis insinuare volumus, respondent: Et vos ergo solis orationibus vestris regnum contra Nortmannos et alios impetentes defendite, et nostram defensionem nolite quærere; et si vultis ad defensionem habere nostrum auxilium, sicut volumus de vestris orationibus habere adjutorium, nolite quærere nostrum dispendium, et petite domnum apostolicum, ut quia rex et episcopus simul esse non potest, et sui antecessores ecclesiasticum ordinem quod suum est, et non rempublicam, quod regum est, disposuerunt, non præcipiat nobis habere regem, qui nos in sic longinquis partibus adjuvare non possit contra subitaneos et frequentes paganorum impetus, et nos Francos non jubeat servire, quia istud jugum sui antecessores nostris antecessoribus non imposuerunt, et nos illud portare non possumus, qui scriptum esse in sanctis libris audimus, ut pro libertate et hæreditate nostra usque ad mortem certare debeamus. Et si aliquis episcopus aliquem Christianum contra legem excommunicat, sibi potestatem ligandi tollit, et nulli vitam æternam potest tollere, si sua peccata illi eam non tollunt. Et non convenit uni episcopo dicere, ut Christianum, qui non est incorrigibilis, non propter propria crimina, sed pro terreno regno alicui tollendo, vel acquirendo nomine Christianitatis debeat privare, et eum cum diabolo collocare, quem Christus sua morte et suo sanguine de potestate diaboli venit redimere, et Christianos pro fratribus suis animas suas docuit ponere. Propterea si domnus apostolicus vult pacem quærere, sic pacem quærat ut rixam non moveat, quia non nos concedemus ut aliter ad regnum Dei pervenire non possimus, si illum quem ipse commendat terrenum regem non habuerimus. Et alia de juramentis, et perjuriis, et de tyrannide, de quibus scripsistis, sed et de firmitatibus quæ inter reges nostros factæ fuerunt, et de sditionibus quæ pro illo regno exortæ fuerunt, et ad internecionem multorum pervenirent, nisi ipsæ firmitates exsecutæ fuissent, nobis dicunt quæ vestræ auctoritati mandare nobis non convenit. Quapropter, quomodo ipsius regis, in cujus regno parochia et provincia mea consistit, et eorum qui cum eo degunt, sine animæ periculo, et mihi commissæ Ecclesiæ detrimento, consortium vel præsentiam valeam devitare non video, cum beatus Augustinus in præfato libro de Pœnitentia dicat: *Scripsi vobis*, inquit Apostolus in Epistola, *non commisceri fornicariis, non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut raptoribus, aut idolis servientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exire* (I Cor. v, 9). Non enim possunt homines in hoc mundo

A viventes, nisi cum talibus vivere, nec eos lucri possunt facere Christo, si eorum colloquium conviviumque vitaverint. Unde et Dominus cum publicanis et peccatoribus comedens: *Non est, inquit, opus sanis medicus, sed male habentibus. Non veni vocare justos, sed peccatores* (Marc: II, 17). Et paulo post: « Quibus satis ostendit, non temere et quomodolibet, sed per judicium auferendos esse malos ab Ecclesiæ communione, et si per judicium auferri non possunt, tolerentur potius, ne perverse malos evitando, quisquam ab Ecclesia ipse discedens, eos quos fugere videtur vinciat ad gehennam. Quia et ad hoc nobis sunt in Scripturis exempla proposita, vel in messe (Matth. III), ut paleæ sufferantur usque ad ultimum ventilabrum, vel infra illa retia (Luc. v,) ubi pisces boni cum malis usque ad segregationem, quæ futura est in littore, hoc est in fine sæculi, æquo animo tolerentur. » Et item idem ex sententia Pauli: « Duobus modis non te maculat malus, si non consentias, et si redarguas: hoc est non communicare, non consentire. Communicatur quippe, quando facto ejus consortium voluntatis et approbationis adjungitur. Hoc ergo admonens non Apostolus ait: *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum* (Ephes. v, 11). Et quia parum erat non consentire, si sequeretur negligentia disciplinæ, *magis autem*, inquit, *et redarguite* (ibid.). Videte quemadmodum utrumque complexus est. *Nolite communicare, magis autem et redarguite*. Quid est, *nolite communicare*? Nolite consentire, nolite laudare, nolite approbare. Quid est autem, *magis et redarguite*? Reprehendite, corripite, coercete. » Hoc enim secundum præceptionem vestram verbis et scriptis egi sæpissime. Et in epistola concilii ad Donatistas (epist. 152 Augustini), idem doctor solertissimus dicit: « Quisquis, inquit, in hac Ecclesia bene vixerit, nihil ei præjudicant aliena peccata: quia unusquisque in ea proprium onus portabit, sicut Apostolus dicit: Et quicumque in ea corpus Christi manducaverit *indigne, judicium sibi manducat et bibit* (I Cor. XI, 29). Cum autem dicit *judicium sibi manducat*, satis ostendit quia non alteri judicium manducat, sed sibi: quia communio malorum non maculat aliquem participatione sacramentorum, sed consensione factorum, Nam si in factis malis non eis quisquam consentiat, portat malus causam suam et personam suam, nec præjudicat alteri, quem in consensione mali operis socium non habet criminis. » Et in primo libro de Baptismo (cap. 17) dicit: « Spirituales sive ad hoc ipsum pio studio proficientes, non eunt foris, quia et cum aliqua vel perversitate, vel necessitate hominum videntur expelli, ibi magis probant quam intus permaneant, cum adversus Ecclesiam nullatenus eriguntur, sed in solida unitatis petra fortissimæ charitatis robore radicanter. Ad hoc enim pertinet quod in illo Abrahamæ sacrificio dicitur: *Aves autem non divisit*. »

Igitur qui me a solida unitatis catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ petra non divido, et sicut nostis

scriptis, et etiam presentibus vestris missis, adeo ex vestra jussione verbis restiti regi, ac regnorum primoribus, ut et coram eisdem missis comminaretur mihi, quoniam si in mea sententia permanerem, ad altare Ecclesiae meae cantare possem, de rebus vero et hominibus nullam potestatem haberem, a vestra communionem non debeo separari aliorum factionibus quorum, quantum ex me est, non communico quaecunque sunt tenebrosis operibus. *Qui, inquit Dominus, peccaverit mihi, delebo eum de libro meo (Ezech. XIV, 9); et : Anima quae peccaverit, ipsa morietur (Ezech. XVIII, 20).* Sed et in peccantibus, ut bene nostis, et beatus dicit Gregorius, causae pensandae sunt, et tunc ligandi atque solvendi potestas exercenda. Quae potestas, ut Leo dicit, in alios apostolos, et ad omnes Ecclesiae principes commea- vit : sed ideo singulariter Petro creditur, quia cunctis Ecclesiae rectoribus Petri forma proponitur. Manet ergo Petri privilegium, ubicunque ex ipsius fertur aequitate iudicium : nec nimia est vel severitas, vel remissio, ubi nihil est ligatum, nihil solutum, nisi quod beatus Petrus aut ligaverit, aut solverit. Qualiter etiam frater et sacerdos noster Odo, Belvacensis episcopus, mecum pro obtemperandis vestris jussionibus laboraverit, iidem legati vestri vobis innotescere possunt. Sed et aliae comminationes in nos sunt jaculatae, quas adhuc nolo proferre, quas scio, si Dominus illis permiserit, ut jam in deliberatione, ita sine retractatione comminantes in opere monstrare curabunt. Et ut mihi experimento videtur, propter meam interdictionem, vel propter linguae humanae gladium, nisi alius eis obstiterit, rex vester vel regni ejus primores non dimittent, ut quod coeperint quantum poterunt non exsequantur. Et nescio quomodo ipsius regis, vel inter quos habito, praesentiam et communionem vel consortium valeam devitare, cum rex et cohabitantes mecum una cum rege, non solum in parochiam, verum et in civitatem meam saepe convenient, et ibi tandiu sicut regi complacet degant, et cum tanta multitudine, tam de regno quod antea habuit, quam et de regno quod Lotharius habuit, necnon de aliis regnis ad eum confluentibus, sicut missi vestri viderunt, et hoc quam saepe illi videtur, in civitate mea sustineo, qui ecclesiam et plebem mihi commissam deserere, et aliorum ut mercenarius non valeo fugere, nec quo extra regnum ejus fugiam habeo : sed regio cultu

eo recepto, de ecclesiasticis facultatibus, sicut praecipit et quandiu praecipit, illi et sibi obsequentibus servio, ut quiete, secundum quod instat tempus, cum mihi commissis degere possim. Dicit enim hanc potestatem suos decessores habuisse, quam ipse nullius interdictione dimittet.

Quae omnia supra et infra dicta, sicut non ad accusandum, sic nec ad excusandum in advocacy praefati regis depromo : aetatem enim habet, ipse de se loquatur, neque ad resistendum vestrae auctoritati, neque ad contradicendum vestrae praeeptioni, sed consulendum qualiter nos episcopi, et ego pra-

cipue, in quem tantam comminationem intentastis, erga regem nostrum gerere debeamus, cum beatus Augustinus Apostoli exponens sententiam dicat : « Apostolica, inquit, doctrina, ut omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, et ut reddantur omnibus omnia, cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, et caetera, salvo Domini nostri cultu, constitutionis humanae principibus reddamus, quando et ipse Dominus, ut nobis hujus sacrae doctrinae praebere exemplum, pro capite hominis, quo erat indutus, tributum solvere non dedignatus est. Jubentur etiam servi Christiani et fideles boni dominis suis temporalibus aequanimiter fideliterque servire, quos judicaturi sunt, si usque in finem iniquos invenerint, aut cum quibus regnaturi sunt, si et illi ad verum Deum conversi fuerint. Omnibus tamen praecipitur servire humanis potestatibus atque terrenis, quo usque post tempus praefinitum, ab istius saeculi confusione, tanquam de captivitate Babyloniae, sicut Hierusalem liberetur Ecclesia. Ex cujus captivitatis occasione, si etiam terreni reges, desertis idolis pro quibus persequebantur Christianos, unum verum Deum et Christum Dominum cognoverint et colant, pro quibus Paulus apostolus jubet orare Ecclesiam, cum persequerentur Ecclesiam, *ut securam et tranquillam vitam agamus cum omni pietate et castitate (I Tim. II, 2)*, sicut et ille populus in Babyloniam ductus per Jeremiam jubetur orare pro rege Babyloniae, et beatus Petrus dicit : *Subjecti estote omni humanae creaturae propter Dominum, sive regi, quasi praecellenti (I Petr. II, 13)*; et item : *Dominum time, regem honorificate (ibid., 17)*. Omni humanae creaturae, inquit doctor sagacissimus, omni dignitati hominum, omni personae, omni principatui, cui vos divina dispositio subdi voluerit. » Hoc est enim quod ait *propter Dominum, quia non est potestas, nisi a Deo, et qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit (Rom. XIII, 1, 2)*. Et item sanctus Augustinus in sermone Evangelii Joannis (*serm. 6*) : « Leguntur, inquit, leges manifestae, ubi praeeperunt imperatores, eos qui praeter catholicae Ecclesiae communionem usurpant sibi nomen Christianum, nec volunt in pace colere pacis auctorem, nihil nomine Ecclesiae audeant possidere. Sed quid, inquiunt, nobis et imperatori ? Sed jam dixi de jure humano agitur : et tamen Apostolus voluit serviri regibus, voluit honorari reges, et dixit : *Regem reveremini*. Noli dicere : Quid mihi et regi ? noli dicere possessiones tuas, qui et ipsa humana jura renuntiasti, quibus possidentur possessiones. » Et si per jura regum possidebunt possessiones, non possunt ut regi de ecclesiasticis possessionibus obsequium non exhibeant, sicut antecessores mei suis antecessoribus exhibuerunt.

Quapropter, domne pater reverentissime, consulti secundum privilegium sedis vestrae subjectioni nostrae, ne talia nobis cujuscunque suggestionem mandetis, unde inter episcopalem auctoritatem et regalem potestatem, inter Ecclesiam et rempublicam

tantum scandalum possit oriri, quod facile ac sine A dispendio religionis, vel detrimento ecclesiasticarum rerum, unde servi et ancillæ Dei debeant nutrir, et ecclesiastica negotia contineri, postea non possit sedari, quia sicut Abraham dixit ad Dominum : *Absit hoc a te, a Domine, non est hoc tuum, qui judicas omnem terram* (Gen. xviii, 25). Et hanc meæ subjectionis humillimam suggestionem ea benignitate suscipite, qua primus apostolorum non solum minoris sui apostoli redargutionem pro simulatione suscepit, verum et minorum suorum quæstionem, cur ad præputiatos intraverit, satisfacere ac lenire curavit. Epistolam autem generaliter episcopis regni domni nostri Caroli a vobis directam quantocius potui metropolitanis regni sui direxi, ut et ipsi per suos coepiscopos illam transmittant, quatenus scientes præceptionem vestram, quod jubeatis exsequi studeant. Vestra denique auctoritas misit mihi præterito anno epistolam, per missum coepiscopi nostri Hincmari, præcipientem ut oris mei officio Nortmannum, qui res Ecclesiæ Laudunensis invaserat, excommunicarem. Sed ipse Nortmannus, sicut manifestum est, multis in istis regionibus, in quibus leges et canones exortas causas agitari et definiri præcipiunt, res ipsius Ecclesiæ non invasit, ex quibus quasdam idem Hincmarus episcopus domno regi Carolo, sine meo et coepiscoporum ac comministrorum suorum consensu concessit, ut cas Nortmanno beneficiaret, sicut plurimi sciunt, et in scriptis suis domno regi, et mihi directis fatetur. Quas siquidem res nuper domnus rex Ecclesiæ Laudunensi restituit, quasdam etiam res prædictus episcopus filio Nortmanni sibi commutato in beneficium dedit, quas ab eo receptas tenet.

Præterea si vestræ complacet auctoritati, quando talia et hujusmodi ad vos veniunt, et inde præcipere postulamini, interponite si ita est ut vobis innotuit, quatenus sanius vestra jussio juste et rationabiliter ponderata valeat exsequi. Et metropolitanus qualiscunque, qui secundum sacros canones excommunicationes intentatas a provinciali episcopo, si inde ad me venerit proclamatio, debeo retractare, si vestro benigno sedet animo, in obsequium illius parochianum suum juberi non debeo excommunicare. Alteram siquidem mihi pro negotio ipsius Hincmari direxistis epistolam dicentes : « Miranda est plane vestra fraternitas, quare ministerio juris episcopalis in regionibus illis abutitur : et multorum charitas abundante nequitia refrigescere dicitur. Hincmarus namque nepos et æquivocus tuus venerabilis duntaxat episcopus, sicut audivimus, non minima in sua Ecclesia sustinet detrimenta, sed vobis, ut ita dixerim, tepescentibus, nullam consolationem potuit invenire. » Unde humiliter auctoritati vestræ rescribo quomodo, ut scriptum est, sicut audio judico, et vos sicut audistis scripsistis; sed qui vestræ sanctitati hæc verbis vel litteris intimavit, mendacium vobis dixit. Plurimum enim pro eo et apud regem et apud alios laboravi, sed et a præcedentibus annis,

sicut multis est notum, ab eo plurima suffero, et timo ne in Scripturæ sententias incidat quibus dicitur : *Qui mentis est duræ corrueat : abominatio enim Domino est omnis arrogans* (Prov. xxviii, 14 ; xvi, 5); et : *Qui se exaltat, humiliabitur* (Matth. xxiii, 22). Et sicut illa de quibus mihi pro eo scripsistis mendaciter dicta sunt, etiam aliquis vobis suggessit quod eum ire Romam prohibuerim, vel dissuaserim, mendacium vobis nihilominus dixit, sicut et plures in istis regionibus sciunt, et scriptis ad eum sæpe directis possum ostendere.

De eo quod pusillitati meæ vestra rescripsit sublimitas, ut eundem Hincmarum, et alios tres episcopos omnium episcoporum regni domni Caroli vicem ferentes ad synodum Romam mitterem, vestra sciat auctoritas, quia nec prædictum Hincmarum, nec etiam quemlibet episcoporum dioceseos Rhemorum, minime autem aliarum provinciarum episcopos, nisi domnus rex illis præceperit, Romam, vel in aliquam partem, mea commendatione mittendi habeo potestatem, nec ipso ego ultra fines sui regni absque illius scientia progredi valeo, sicut missis vestræ sanctitatis coram Odone venerabili episcopo, et Ansegiso religioso presbytero et abbate, quibus nostræ causæ sunt cognitæ, dixi. Epistolam quoque, sicut mihi scripsistis, domno nostro regi Carolo a vobis directam, et a me dandam pro Hincmaro, quæ ut coram illo relegeretur, et quod in ea petebatis imple-ret me instare jussistis, frater Hincmarus mihi non dedit, nec etiam misit, sed sicut, audivi, a Remigio et Harduiro archiepiscopis aliarum provinciarum eam regi dari obtinuit. Deus omnipotens sanctitatem vestram, ad honorem sanctæ sedis, et correctionem sanctæ suæ Ecclesiæ, in suo apto servitio per annorum multa curricula conservare dignetur, domine sanctissime et reverentissime Patrum Pater in Domino.

EPISTOLA XXVIII.

AD ADRIANUM PAPAM.

Caroli Calvi regis nomine.

(Vide inter epistolas Caroli Calvi, Patrologiæ, tom. CXXIV, col. 881.)

EPISTOLA XXIX.

AD ADVENTIUM EPISCOPUM METENSEM.

Quo debeant ordine consecrari metropolitanus atque diæcesanus episcopus.

(Apud Sirmoand., ex codice S. Laurentii Leodiensis.)

HINCMARUS, Rhemorum episcopus, domno ADVENTIO glorioso pontifici salutem.

Sicut jussistis, mitto vobis consecrationem episcopi, et exemplar decreti, quod in ampla pergamena debet scribi, ut confirmationes cleri et legatorum singulorum monasteriorum, et primorum presbyterorum parochiæ ac plebis, ibi valeant scribi : et si isdem electus in diaconii gradu adhuc est, canonico tempore debet presbyter ordinari. Sabbato autem

præcedente Dominicam, quando electus est ordinandus, convenire debent episcopi dioceseos ad principalem ecclesiam metropolis, et publice coram omnibus debet recitari decretum, et interrogare debent episcopi, si omnium vota, sicut ibi continetur, in eundem electum concordent. Et post responsionem illorum, debent interrogare episcopi, si has virtutes, quæ ibidem continentur, credunt vel sciunt esse in eodem electo. Et accepta inde responsione, debent interrogare episcopi, si aliquis ibi est, qui contra eundem electum aliquid dicere, vel ordinationi episcopali contrarium illi velit objicere, ut exeat et dicat memor communionis suæ. Quod si aliquis quidam illi objecerit, habetis in canonibus quid inde sit faciendum. Sin autem omnes concordēs fuerint in ejus electione, referendæ sunt ab omnibus Deo laudes, et examinandus est idem electus ab episcopis, secundum capitulum Carthaginensis concilii, quo manifestatur qualis debeat ordinari episcopus. Si ita credat, et simplicibus verbis catholicam fidem profiteatur, sicut ibidem scriptum habetur, et tunc monendus est idem electus, ut ipsa nocte, secundum traditionem apostolicam, se studeat Domino commendare.

Dominica autem die maturius episcopi dioceseos et clerus ac plebs convenire debent ad locum, ubi secundum consuetudinem solet metropolitanus episcopus ordinari. Et præparatis omnibus, et episcopis et ecclesiasticis ministris in vestibus sacris, et stantibus episcopis secus altare, idem electus indutus pontificalibus vestibus a primoribus clericis ejusdem metropolis de sacrario debet educi, et in ultimo loco post episcopos collocari. Is autem episcopus diocesaneus, qui consecrationem fusurus est super eum, incepto *Introitu* ad missam secundum morem procedat. Et finito *Introitu* dicatur *Kyrie eleison*, prosequente ab ipso episcopo *Gloria in excelsis Deo*. Et post *Gloria in excelsis Deo*, dicat hanc orationem, quæ prima est in rotula consecrationis. Statim autem post completam ipsam orationem, antequam legatur Apostolus, commoneat clerum et plebem ut orent pro ordinando electo et pro ordinatoribus ejus, et accipiat electum manu sua dextera per manum illius, et incipiatur litania, et tam ipse cum electo, quam et cæteri qui adfuerint episcopi, incurventur ante altare, usque dum breviter pro tempore finiatur litania. Ut autem clerus inceperit dicere *Agnus Dei*, erigant se episcopi, et qui fundet consecrationem accipiat quatuor Evangelia, et aperiat per medium, et incurvato ipso electo ante altare, mittat ipse Evangelia super collum et cervicem ejus, et teneant ipsa Evangelia super eum duo episcopi, unus ex una parte, alter ex altera, et tam consecrator quam omnes episcopi, teneant manus dexteram suam super caput ordinandi, et dicat consecrator: *Oremus. Propitiare, Domine, supplicationibus nostris, et reliqua. Et oratione completa, et respondentibus omnibus, Amen, dicat consecrator: Dominus vobiscum, Sursum corda, Gratias agamus*

*A Domino Deo nostro. Et respondente choro ad singula, incipiat consecrationem cantando: Vere dignum et justam est, usque ad æterne Deus; et tunc, sicut ipsa consecratio consequitur, et semper teneant manus dexteram episcopi super caput ordinandi. Ut autem ventum fuerit ad loca in quibus sunt cruces signatæ, accipiat consecrator vas chrismatis in sinistra manu, et cum dextro pollice, cantans quæ ibidem continentur, per singula loca faciat crucem de chrismate in verticem consecrandi, et perfecta consecratione, et respondentibus omnibus Amen, tollantur ab episcopis Evangelia de collo ejus, et mittat annulum in dexteram manus digito qui præcedit minimum, dicens ad quid illi annulus datur. Signum est enim fidei, ut audientibus se ex divinis mysteriis signet quæ et quibus signanda sunt, et aperiat quæ et quibus aperienda sunt. Deinde donet illi baculum sancti regiminis, et det a se ordinato pacem, et sic per ordinem ordinatus osculetur episcopos et ponatur sella juxta eum qui illum ordinavit, et sedeat ibi metropolitanus episcopus: alioquin si non esset metropolitanus, in ordine consecrationis suæ sedere deberet. Et tunc legatur Apostolus ex Epistola ad Timotheum, qualis debeat esse episcopus; et expleta missa, ordinatus metropolitanus episcopus ducatur, vel deportetur, ad cathedram principalis ecclesiæ, cantantibus clericis ea quæ ad hoc opus conveniunt. Illuc autem perveniens resideat in principali cathedra, et commendet ministris ecclesiasticis ut unusquisque in suo ordine ministret sibi atque sibi commissæ Ecclesiæ. Inde pergat in sacrarium, et incepto *Introitu* ad missam secundum morem procedat, et salutato altari ascendat ad sedem suam, et stet ibi donec in suo loco incipiat *Gloria in excelsis Deo* de gradibus sedis, et post datam orationem resideat in sede sua, consedentibus secum episcopis et presbyteris. Et completa missa, habeat episcopus qui eum ordinavit litteras manibus suis subscriptas, quas sacri canones ordinato ab ordinatoribus suis jubent accipere, præferentes diem et consulem: et antequam ordinatus ab altari discedat, mittant easdem litteras super altare, unde eas accipiant et donent illas a se ordinato, et sic perfectis omnibus benedicatur Dominus. Cæterum quando provincialis ordinatur episcopus, ipsæ canonicæ litteræ a metropolitano et cæteris episcopis subscribendæ sunt, quando legitur Apostolus et cantatur responsorium et alleluia, et statim post missam finitam dantur ab episcopis ante altare ordinato provinciali episcopo, et archiepiscopus et alii episcopi vadunt ad sua. Ipse autem ordinatus cantat missam ubi locus est opportunus.*

De his omnibus quæ mihi mandastis, et de his etiam quæ non mandastis, ut sit, veluti dicitur, quod supererogaveris, vobis rescripsi qualiter ordinationem agamus episcopi, et qualiter in me acta fuerunt. Decretum autem et consecrationem episcopalem, quæ ibi memoratur, ego non habui, quæ tamen vos habere posse cognosco.

EPISTOLA XXX.

AD EPISCOPOS.

De jure metropolitanorum, cum de Ansegisi primatu ageretur.

(Apud eundem, ex Mogunt. edit. Joan. Busæi.)

I. Domini et sanctissimi ac reverendissimi patris nostri apostolici papæ Joannis decreta ex sacris canonibus promulgata, sicut et sancti decessores ac prædecessores sui ex eisdem sacris canonibus spiritu Dei conditis, et totius mundi reverentia consecratis, promulgaverunt, quantum ex nobis est, non præjudicantes sententiis fratrum et coepiscoporum nostrorum, qui absentes sunt, ad quos hæc sua scripta mittuntur, reverenter suscipimus, singulis metropolitanis suo jure servato, velut mystica Nicæna synodus irrefragabiliter servari decrevit, dicens (*can. 6*): « Antiqua consuetudo servetur per Ægyptum, Libyam et Pentapolim, ita ut Alexandrinus episcopus horum omnium habeat potestatem, quia et urbis Romæ episcopo parilis mos est. Similiter autem et apud Antiochiam cæterasque provincias suis privilegia serventur Ecclesiis. Firmitas autem eorum, quæ geruntur per unamquamque provinciam metropolitanis tribuatur episcopo. »

II. Quæ sancti et magni concilii Nicæni decreta beatus Innocentius ad Alexandrum Antiochenum episcopum ita explanat, dicens (*epist. 20*): « Revolventes itaque auctoritatem Nicænae synodi, quæ una omnium per orbem terrarum mentem explicat sacerdotum, quæ censuit de Antiochena Ecclesia, cunctis fidelibus, ne dixerim sacerdotibus, esse necessarium custodire, qua super diœcesim suam prædictam Ecclesiam, non super aliquam aliam provinciam recognoscimus constitutam. » Et Bonifacius papa scribens ad Hilarium Narbonensem episcopum (*epist. 3*): « Convenit, inquit, nos paternarum sanctionum diligentes esse custodes. Nulli etenim videtur incognita synodi constitutio Nicænae, quæ ita præcipit, ut eadem proprie verba ponamus, Per unamquamque provinciam jus metropolitanos singulos habere debere, nec cuiquam duas esse posse subjectas. Quod illi, quia aliter credendum non est, servandum sancto Spiritu suggerente sibi, censuerunt. » Et post aliquanta: « Quod idcirco dicimus, ut advertat charitas tua adeo nos canonum præcepta servare, ut ita constitutio quoque nostra diffiniat, quatenus metropolitanis sui unaquæque provincia in omnibus rebus ordinationem semper expectet. »

III. Et sancta synodus episcoporum Africæ provinciæ scribens ad S. Cælestinum papam (*in fine synodi Africanæ*): « Decreta, inquit, Nicæna, sive inferioris gradus clericos, sive episcopos ipsos, suis metropolitanis apertissime commiserunt. Prudentissime enim justissimeque providerunt quæcunque negotia in suis locis ubi orta sunt finienda, nec unicuique provinciæ gratiam sancti Spiritus defuturam, qua æquitas a Christi sacerdotibus, et prudenter

A videatur, et constantissime teneatur, maxime quia unicuique concessum est, si iudicio offensus fuerit cognitorum, ad concilium suæ provinciæ, vel etiam universale provocare. « Et hinc sanctus Cælestinus, ad rei firmitatem commemorans decreta præfati Bonifacii, decrevit ut unaquæque provincia suo metropolitanis debeat esse contenta, dicens (*ad episc. Gallie, c. 4*): « Primum, ut juxta decreta canonum unaquæque provincia suo metropolitanis contenta sit, ut decessoris nostri data ad Narbonensem episcopum continent constituta, nec usurpationi locus alicui sacerdoti in alterius concedatur injuriam. Sit concessis sibi contentus unusquisque limitibus, alter in alterius provincia nihil præsumat. » Et item idem (*Ad episc. Apulie, c. 1*): « Nulli sacerdoti suos liceat canones ignorare, nec quidquam facere, quod Patrum possit regulis obviare. Quæ enim a nobis res digna servabitur, si decretalium norma constitutorum pro aliquorum libitu, licentia populis permissa frangatur? » Et sanctus Leo ad Theodorum Forojuliensem episcopum (*epist. 92*): « Sollicitudinis quidem tuæ is ordo esse debuerat, ut cum metropolitanis tuo primitus de eo quod quærendum videbatur esse conferres, ac si id quod ignorabat dilectio tua, etiam ipse nesciret, instrui vos pariter posceretis, quia in causis, quæ ad generalem observantiam pertinent omnium Domini sacerdotum, sine primatibus nihil oportet inquiri. »

IV. Et quia sancta Romana Ecclesia, cui sollicitudo omnium Ecclesiarum in beato Petro principe apostolorum est commissa, plures metropolitanos in speciali sua diœcesi habet, sicut sanctus Leo apud Anastasium Thessalonicensem episcopum monstrat (*epist. 88*), similiter et Alexandrina Ecclesia in sua diœcesi; sed et Antiochena sedes nonnullos metropolitanos in sua diœcesi habet, sicut sanctus Innocentius ad Alexandrum ejusdem sedis episcopum scribit (*epist. 20*), et in ecclesiasticis historiis ac synodalibus gestis invenimus, eisdem etiam metropolitanis, quos suis vicariis sancta Romana commisit Ecclesia, secundum Nicænos sacros canones sua jura decrevit servari, veluti ad eundem Anastasium idem beatus Leo scribens (*epist. 88*): « Igitur, inquit, secundum sanctorum Patrum canones, spiritu Dei conditos, et totius mundi reverentia consecratos, metropolitanos singularum provinciarum episcopos, quibus ex delegatione nostra fraternitatis tuæ cura prætenditur, jus traditæ sibi antiquitatis dignitatis intemeratum habere decrevimus, ita ut a regulis præstitutis nulla aut negligentia, aut præsumptione discedant. » Attendendum est igitur si apostolica sedes metropolitanis suæ specialis diœceseos, sicut in epistolis beati Gregorii ex Regesto legimus, quos propter longinquitatem suas vices agentibus delegavit, sua jura secundum sacros Nicænos canones servari præcepit, sicut et in epistola præfati Leonis ad prædictum Anastasium dicitur (*epist. eadem ante superiora*): « Si quid grave, inquit, intolerandumque gessisset metropolitanus,

nostra erat exspectanda censura, ut nihil prius ipse decerneres, quam quid nobis placeret, agnosceres. Vices enim nostras ita tuæ credidimus charitati, ut in partem sis vocatus sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. »

V. Illis metropolitanis (qui et primates multoties in sacris canonibus appellantur, quique in loco defunctorum archiepiscoporum et metropolitanorum ab episcopis uniuscujusque provinciæ sine interrogatione alterius primatis prævalent ordinari, et ex antiquæ consuetudinis lege, a sede apostolica, cui sollicitudo et prælatio omnium Ecclesiarum in primatu est sancti Petri collata, pallii solent genio insigniri, et in loco decedentium episcoporum, sine consultu vel licentia primatis alterius, in sua provincia quique possunt episcopos ordinare), sua jura debent modis omnibus secundum eosdem sacros Nicænos canones conservari : qui inviolabiliter decreverunt, ut sicut Alexandrinæ Ecclesiæ, quia et urbis Romæ episcopo parilis mos est, similiter et apud Antiochiam, cæterasque provincias suis privilegia servantur Ecclesiis. De quibus sacris canonibus præfatus sanctus Leo ad Anatolium Constantinopolitanum episcopum ita passim dicit (*epist.* 56) : « Post consecrationem Antiocheni episcopi, quam tibi met contra canonicam regulam vindicasti, doleo etiam in hoc dilectionem tuam esse prolapsam, ut sacratissimas Nicænorum canonum constitutiones conareris infringere, tanquam opportune se tibi hoc tempus obtulerit, quo secundi honoris privilegium sedes Alexandrina perdidit, et Antiochena Ecclesia proprietatem tertiæ dignitatis amiserit, ut his locis juri tuo subditis, omnes Metropolitanis episcopi proprio honore priventur. Quibus inauditis et nunquam ante tentatis ita præveniris excessibus, ut sanctam synodum, ad extinguendam solum hæresim, et confirmationem fidei catholicæ, studio Christianissimi principis congregatam, in occasionem ambitus trahas, et ut conniventiam suam tibi dedat impellas, tanquam refutari nequeat quod illicite voluerit multitudo. »

VI. Consona his et in aliis decretis apostolicæ sedes habentur : « Quod si et omnes sacerdotes et mundus assentiat, damnatio consentientes involvit, non prævaricationem consensus absolvit. Non enim crimen minuitur, sed accrescit, cum generale fit ex privato. Hoc enim Deus omnium indicavit, qui mundum peccantem generali diluvio interemit. » Et item S. Leo ad præfatum Anatolium (*ibid.*, *post superiora*) : « Illa, inquit, Nicænorum canonum per sanctum vere Spiritum ordinata conditio in nulla unquam parte est solubilis. Nulla sibi met de multiplicatione congregationis synodalia concilia blandiantur, neque trecentis illis decem, atque octo episcopis quantumlibet copiosior numerus sacerdotum comparare se audeat vel præferre, cum tanto divinitus privilegio Nicæna sit synodus consecrata, ut sive per pauciores, sive per plures ecclesiastica judicia celebrentur, omni penitus auctoritate sit va-

acuum, quidquid ab illorum fuerit constitutione diversum. » Et paulo post : « Sancti illi et venerabiles Patres, qui in urbe Nicæna, sacrilego Ario cum sua impietate damnato, mansuras usque in finem mundi leges ecclesiasticorum canonum condiderunt, et apud nos in toto orbe terrarum in suis constitutionibus vivunt, et si quid usquam aliter quam illi statuere præsumitur, sine cunctatione cassatur, ut quæ ad perpetuam utilitatem generaliter instituta sunt, nulla communicatione varientur, nec ad privatum trahantur commodum, quæ ad bonum sunt commune præfixa : et manentibus terminis quos constituerunt Patres, nemo in jus tendat alienum, sed intra fines proprios atque legitimos, prout quis valuerit, in latitudine charitatis se exercent. » Aliud enim sunt sedes, aliud præsidentes, et magnus unicuique honor est integritas sua.

VII. Et item idem ad synodum Chalcedonensem scribens (*epist.* 65) : « De custodiendis, inquit, sanctorum Patrum statutis, quæ in synodo Nicæna inviolabilibus sunt fixa decretis, observantiam vestræ sanctitatis admoneo, ut jura Ecclesiarum, sicut ab illis centum decem et octo Patribus divinitus inspiratis sunt ordinata permaneant. Nihil alienum improbus ambitus concupiscat, nec per alterius immutationem suum aliquis quærat augmentum. Quantumlibet enim extortis assentationibus sese instruat vanitatis elatio, et appetitus suos conciliorum æstimet nomine roborandos, infirmum atque irritum erit quidquid a prædictorum Patrum canonibus discreparit. Quorum regulis apostolica sedes quam reverenter utatur, scriptorum meorum, quibus Constantinopolitani antistitis conatus repuli, poterit sanctitas vestra lectione cognoscere, et me, auxiliante Domino nostro, et catholicæ fidei et paternarum traditionum esse custodem. » Et ad Martianum Augustum (*epist.* 57) : « Privilegia Ecclesiarum sanctorum Patrum canonibus instituta, et venerabilis Nicænae synodi fixa decretis, nulla possunt improbitate convelli, nulla novitate mutari. In quo opere, auxiliante Christo fideliter exsequendo, necesse est me perseverantem exhibere famulatum, quoniam dispensatio mihi credita est, et ad meum tendit reatum, si paternarum regulæ sanctionum, quæ in synodo Nicæna, ad totius Ecclesiæ regimen spiritu Dei instruente sunt conditæ, me, quod absit, connivente violentur, et major sit apud me unius fratris voluntas, quam universæ domus Domini communis utilitas. »

VIII. Et ad Pulcheriam Augustam (*epist.* 58) : « Contra statuta paternorum canonum, quæ ante longissimæ ætatis annos in urbe Nicæna spiritualibus sunt fundata decretis, nihil cuique audere conceditur : ita ut si quis diversum aliquid decernere velit, se potius minuat, quam illa corrumpat. Quæ si ut oportet a cunctis pontificibus intemerata servantur, per universas Ecclesias tranquilla erit pax et firma concordia, nullæ de mensuris harum dissensiones, nullæ de ordinationibus lites, nullæ de privilegiis ambiguitates, nulla erunt de alieni usur-

patione certamina, sed ea quæ jure charitatis rationabilis est et morum et officiorum servabitur unanimitas. Et ille vere erit magnus, qui fuerit totius ambitionis alienus, dicente Domino : *Quicumque voluerit inter vos major fieri, erit vester minister; et quicumque voluerit inter vos primus esse, erit vester servus. Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare* (Matth. xx; Marc. x). Et tamen hæc illis tunc insinuabantur, qui de pusillo volebant crescere, et de infimis ad summa transire. » Et ad Maximum Antiochenum episcopum (*epist.* 66) : « Tanta apud me est Nicænorum canonum reverentia, ut ea quæ sunt a sanctis patribus constituta nec permiserim, nec patiar aliqua novitate violari. Etsi enim diversa nonnunquam sunt merita præsum, tamen jura permanent sedium, quibus etsi possunt æmuli perturbationem aliquam fortassis inferre, non tamen possunt minuere dignitatem. Nunc autem ad omnia generaliter pronuntiare sufficiat, quod si quid a quoquam contra Nicænorum canonum statuta in quacunque synodo vel tentatum est, vel ad tempus videtur extortum, nihil præjudicii potest inviolabilibus inferre decretis. Et facilius erit quarumlibet consensionum pactum dissolvi, quam predictorum canonum regulas ex ulla parte corrumpi. » Quoniam universæ pacis tranquillitas non aliter poterit custodiri, nisi sua canonibus reverentia intemerata servetur. Quidquid enim præter speciales causas synodali Conciliorum ad examen Episcopale defertur, potest aliquam dijudicandi habere rationem, si nihil de eo est a sanctis patribus apud Nicæam diffinitum. Nam quod ab illorum regulis et constitutione discordat, apostolicæ sedis nunquam poterit obtinere consensum.

IX. Et sanctus papa Hilarus ad Leontium, Veranum et Victorium episcopos, inter cætera ad locum (*epist.* 4) : Ita vestræ charitati cognitionem adnexæ querimoniam delegamus, ut nihil adversum venerandos canones, nihil contra sanctæ memoriæ decessoris mei iudicium valeat, quidquid obreptum nobis esse constiterit. Nolumus namque, fratres charissimi, Ecclesiarum privilegia, quæ semper suat servanda confundi, nec in alterius provincia sacerdotis alterum jus habere permittimus, quia per hoc non minus in sanctarum traditionum delinquitur sanctiones, quam in injuriam ipsius Domini prosilitur, cum expectatio fructus nostri ministerii, » non in regionum latitudine, sed in acquisitione ponitur animarum. » Et item idem ad episcopos diversarum provinciarum (*epist.* 10) : « Hæc ad universam charitatem vestram et jam per fratrem et coepiscopum nostrum Antonium scripta direximus. Quibus admoniti communis omnium sollicitudo procuret, ne quisquam frater in alterius prorupturus injuriam transcendat terminos venerandis Patribus constitutos. » De quibus terminis Antiochenum concilium, in magna synodo Chalcedonensi collaudatum, capite decimo tertio dicit (*conc. Antioch., can.* 13) : « Nullus episcopus ex alia provincia audeat ad aliam

A transgredi, et ad promotionem ministerii aliquos in Ecclesiis ordinare, licet consensum videantur præbere nonnulli, nisi litteris tam metropolitani, quam cæterorum qui cum eo sunt episcoporum, rogatus adveniat, et sic ad actionem ordinatio accedat. Si vero nullo vocante inordinato more deproperet, super aliquibus ordinationibus, et ecclesiasticis ordinationibus ad eum non pertinentibus componendis, irrita quidem quæ ab eo geruntur existant, ipse vero incompositi motus sui, et irrationabilis audaciæ subeat ultionem, ex hoc jam damnatus a sancto concilio. » Et consona huic dicit in capite vicesimo secundo cujus conclusio talis est : « Si ordinare non potuerit, nullatenus judicabit. »

X. Et hinc sanctus Gelasius in decretis ad omnes episcopos de Institutis ecclesiasticis (*epist.* 6) : « Cumque, inquit, nobis contra salutarium reverentiam regularum cupiamus temere nihil licere, et cum sedes apostolica superior his omnibus, favente Domino, quæ paternis canonibus sunt præfixa pio devotoque studeat tenere proposito, satis indignum est quemquam vel pontificum vel ordinum subsequentium, hanc observantiam refutare, quam beati Petri sedem et sequi videat et docere, satisque conveniens sit, ut totum corpus Ecclesiæ in hac sibi met observatione concordet, quam illic vigere conspiciat, ubi Dominus totius Ecclesiæ posuit principatum. » Attendendæ summopere sunt omnibus nostratibus inter cæteros præcipue horum duorum heroum sententiæ, Leonis et Gelasii, ne præsumant discipuli quod licere sibi magistri non voluerunt, et si ad tanti tonitru magnivocum sonitum tremunt cedri, quid faciendum sit tabulis. Ait enim Leo (*epist.* 56, *ad Anatolium*), « quod Nicænorum canonum per sanctum vere Spiritum ordinata conditio in nulla cuiquam sit parte solubilis. » In qua sententia nulla persona excipitur, quacumque prædita potestate vel dignitate. Et Gelasius (*epist.* 6) : « Cumque, inquit, nobis contra salutarium reverentiam regularum cupiamus temere nihil licere, satis indignum est quemquam hanc observantiam refutare, quam beati Petri sedem et sequi videat et docere, » Hinc sanctus Augustinus, tempore prior, loco posterior, ab omnibus sedis apostolicæ pontificibus in suo tempore, ac post suum obitum, imo et a cuncta catholica Ecclesia inter magistros optimos receptissimus. in libro de Vera Religione (*cap.* 21) dicit : « Spiritus actualis homo judicat omnia, ipse autem a nemine judicatur, id est a nullo homine, sed a sola ipsa lege, secundum quam judicat omnia, quoniam et illud verissime dictum est : Oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Christi. Omnia ergo judicat, quia super omnia est quando cum Deo est; cum illo autem est, quando purissime intelligit, et tota charitate quod intelligit diligit. Ita etiam quantum potest, lex ipsa etiam fit, secundum quam judicat omnia, et de qua judicare nullus potest : sicut in istis temporalibus legibus, quanquam de his homines judicent cum eas instituunt, tamen cum fuerint

institutæ atque firmatæ, non licebit iudici de ipsis A
iudicare, sed secundum ipsas. Conditor tamen legum
temporalium, si vir bonus est et sapiens, illam ipsam
consulit æternam, de qua nulli animæ iudicare datum
est, ut secundum ejus incommutabiles regulas, quid
sit pro tempore jubendum vetandumque discernat.
Æternam igitur legem mundis animis fas est cogno-
scere, iudicare non fas est. »

XI. Cujus sententiam et beatus Gelasius confir-
mat in decretis ad episcopos per Dardaniam consti-
tutos, dicens (*epist.* 2, sub initium) : « Confidimus,
quod nullus jam veraciter Christianus ignoret,
unius cujusque synodi constitutum, quod universalis
Ecclesiæ probavit assensus, nullam magis exsequi
sedem præ cæteris oportere quam primam, quæ
unamquamque synodum et sua auctoritate confir-
mat, et continuata moderatione custodit, pro suo
scilicet principatu, quem beatus Petrus apostolus
Domini voce perceptum, Ecclesia nihilominus sub-
sequente, et tenuit semper, et retinet. » Et Symma-
chus papa ad Cæsarium Arelatensem episcopum
(*epist.* 11) : « Rationabile est ut sancta Arelatensis
Ecclesia propriis privilegiis perfruatur, et quod ve-
tustas præstitit, et Patrum auctoritas roboravit, nova
non debet violare præsumptio : sic tamen, ut cæte-
tarum Ecclesiarum privilegia temporibus acquisita
non titubent, quia non potest ex parte firmum esse,
quod generalitatis tangit injuriam. Manentibus siqui-
dem his quæ Patrum constituta singulis Ecclesiis con-
cesserunt, decernimus ut circa ea, quæ tam in Gallia
quam in Hispania provinciis de causa religionis
emerserint, solertia tuæ fraternitatis invigilet. »
Et post aliquanta : « Igitur quemadmodum supra
diximus, per singulas Ecclesias beneficia, quæ sunt
diu custodita, servantur. » Et hinc sanctus Hormisda
in epistola ad beatum Remigium Rhemorum epi-
scopum scripsit, dicens : « Dilectissimo fratri Remi-
gio Hormisda. Suscipientes plena fraternitatis tuæ
congratulatione colloquia, quibus nos germanæ sa-
lutis tuæ lætificavit indicio corporali cum spiritua-
libus officiis incolumitate subnixia, congruum esse
perspeximus hanc ipsam quam mente gerimus verbis
aperire lætitiâ. Agis enim summi documenta pon-
tificis, dum et prædicanda facis, et ea insinuare
non differs. Prærogativam igitur de nostri sumpsi-
mus electione indicii, quando id operatum te esse
didicimus, quod cæteris agendum obnixius impera-
mus, ut in provinciis tanta longinquitate disjunctis,
et apostolicæ sedis vigorem, et Patrum regulis stu-
deas adhibere custodiam. Vices itaque nostras per
omne regnum dilecti et spiritualis filii nostri Clodo-
vei, quem nuper adminiculante superna gratia
plurimis, et apostolorum temporibus æquiparandis,
signorum miraculis prædicationem salutiferam
comitantibus, ad fidem cum gente integra conver-
tistis, et sacri dono baptismatis consecrasti, salvis
privilegiis, quæ metropolitanis decrevit antiquitas,
præsenti auctoritate committimus : augentes studii
hujus participatione ministerii dignitatem, relevan-

tes nostras ejusdem remedio dispensationis excubias.
Et licet de singulis non indigeas edoceri, a quo jam
probavimus acutius universa servari, gratius tamen
esse solet, si ituris trames ostenditur, et laboraturis
inuncti operis forma monstratur. Paternas igitur
regulas, et decreta sanctissimis diffinita conciliis ab
omnibus servanda mandamus. In his vigilantiam
tuam, in his curam et fraternæ monita exhortationis
ostendimus. His ea, quanta dignum est, reverentia
custoditis, nullum relinquit culpæ locum sanctæ
observationis obstaculum. Ibi fas nefasque præ-
scriptum est, ibi prohibitum, ad quod nullus audeat
aspirare, ibi concessum quid debeat mens Deo
placitura præsumere. Quoties universæ poscit reli-
gionis causa concilium, te cuncti fratres evocante
convenient : et si quos eorum specialis negotii pul-
sat intentio, jurgia inter eos oborta compesce, di-
scussa sacra lege determinando certamina. Quidquid
autem illic pro fide et veritate constitutum, vel
provida dispensatione præceptum, vel personæ no-
stræ auctoritate fuerit confirmatum, totum, ad
scientiam nostram instructa relationis attesta-
tione perveniat. Eo fit ut et noster animus officii
charitate dati, et tuus securitate perfruatur accepti.
Deus te incolumem custodiat, frater charissime. »

XII. Et sanctus Gregorius in epistola ad Virgi-
lium Arelatensem episcopum (*lib.* iv, *epist.* 52) :
« Fraternitati tuæ, inquit, vices nostras in Eccle-
siis quæ sub regno sunt præcellentissimi filii nostri
Childeberti, juxta antiquum morem Deo auctore
committimus. Singulis siquidem metropolitibus secun-
dum priscam consuetudinem proprio honore serva-
to, pallium quoque transmissimus. » Ei in epistola
ad Dominicum Carthaginensem archiepiscopum
(*lib.* xi, *epist.* 39) : De ecclesiasticis, inquit, privi-
legiis quod vestra fraternitas scribit, hoc postposita
dubitatione teneat, quia, sicut nostra defendimus,
ita singulis quibusque Ecclesiis sua jura servamus.
Nec cuilibet favente gratia ultra quam meretur
impartior, nec ulli hoc quod sui juris est ambitu
stimulante derogo : sed fratres meos per omnia
honorare cupio, sicque studeo honore singulos sub-
vehi, dummodo non sit quod alteri jure ab altero
possit opponi. » Et ad Natalem Salonitanum episco-
pum (*lib.* eod., *epist.* 37) : « Quod, inquit, dicitis no-
stris temporibus debere servari, quæ a meis quoque
prædecessoribus tradita atque custodita sunt, absit
hoc a me, ut statuta majorum consacerdotibus meis
in qualibet Ecclesia infringam, quia mihi injuriam
facio, si fratrum meorum jura perturbo. »

XIII. Hæc ita, ut supra ostensum est, de antiquo
jure singulis metropolitanis servando, et subse-
quentes sacram Nicænam synodum conciliorum
canones statuerunt. Silicet Antiocheni, dicentes
(*can.* 9) : « Per singulas regiones episcopos convenit
nosse metropolitanum episcopum sollicitudinem
totius provinciæ gerere. Propter quod ad metropo-
lim omnes undique, qui negotia videntur habere
concurrant, et reliqua. » Et Constantinopolitani

canones decreverunt (*can. 2*), ut illa quæ sunt per unamquamque provinciam ipsius provinciæ synodus dispenset, sicut Nicæno constat decretum esse concilio. Et universale Chalcedonense concilium dicit (*can. 1*): « Regulas, inquit, sanctorum Patrum per singula nunc usque concilia constitutas proprium robur obtinere decrevimus. » Et item idem (*can. 19*): « Decrevit itaque sancta synodus secundum Patrum canones bis in anno episcopos in id ipsum in unaquaque provincia convenire, quo metropolitanus antistes probaverit, et corrigere singula, si quæ fortassis emergerint. »

XIV. Sic et Africæ provinciæ sancta concilia decreverunt, ut quæ in Nicæno concilio statuta sunt omni modo conserventur, et ut qui posterius ordinati sunt prioribus se non audeant anteferre. Unde inter cætera ad locum dicit Aurelius (*cap. 53*): « Non decuerat, inquit, ut hæc repeteremus, nisi forte existerent inconsideratæ mentes quorundam, quæ ad hæc statuenda nostros acuerent sensus. Sed communis hæc causa est, quam insinuavit frater et consacerdos noster Valentinus, ut unusquisque nostrum ordinem sibi decretum a Deo cognoscat, et posteriores anterioribus deferant, nec eis inconsultis aliquid agere præsumant. Qua de re dico, prout captus animi mei retinet, eos qui putaverint spretis majoribus aliquid præsumendum, competenter esse ab omni concilio coercendos. Xantippus episcopus primæ sedis Numidiæ dixit: Audivit omnium fratrum præsentia prosecutionem fratris et consacerdotis nostri Aurelii, quid ad hæc respondent? Datianus episcopus dixit: Quæ majorum decrevit sententia nostro assensui mancipabuntur, ut quæ præteritorum conciliorum gentis tenentur Carthaginensis Ecclesiæ nostra assensione plene apud omnes firma teneantur. Universi episcopi dixerunt: Hic ordo et a Patribus et a majoribus servatus est, et a nobis Deo propitio servabitur, salvo etiam jure primatus Numidiæ et Mauritanicæ. »

XV. Et item iidem sacri canones (*conc. Milevit. c. 14*): « Placuit ut quicumque deinceps ordinantur per provincias Africanas, litteras accipiant ab ordinatoribus suis, manu eorum conscriptas, continentes consulem et diem, ut nulla altercatio de posterioribus vel anterioribus oriatur. Unde Pelagius, antecessor sancti Gregorii, ad Childebertum regem Francorum scribit de Sapaudo Arelatensi archiepiscopo (*Pelag. I, D epist. 11*), increpans eum, ut ipsius verbis utamur, quoniam ad petitionem episcopi ab eo ordinati in iudicium, sequentis civitatis episcopi, quod nulla ecclesiastica lege et ratione conceditur, iudicandum juberetis occurrere, ut ipso de conculcato loci sui præjudicio conquerente, illum qui usurpavit, necesse sit de illicita præsumptione culpari. » Et sanctus Gregorius vigilantissime servari decrevit ut posteriores se prioribus non præferant, et ut nullus metropolitanus in alterius metropolitani provincia, inconsulto eo quiddam juris præsumat, scribens ad Augustinum Anglorum episcopum (*interrogatione 9*):

« In Galliarum, inquit, episcopis, nullam tibi auctoritatem tribuimus, quia ab antiquis prædecessorum meorum temporibus pallium Arelatensis episcopus accepit, quem nos privare auctoritate percepta minime debemus. » Et post aliquanta: « Ipse auctoritate propria episcopos Galliarum iudicare non poteris, sed suadendo, blandiendo, bona quoque opera tua eis imitanda monstrando, pravorum mentes ad sanctitatis studium reforma, quia scriptum est in lege: Per alienam messem transiens falcem mittere non debes, sed manu spicas contere et manducare (*Deut. xxiii, 25*). Falcem enim iudicii mittere non potes in ea segete, quæ alteri videtur esse commissa, sed per effectum boni operis frumenta Dominica vitiorum suorum paleis exspolia, et in Ecclesiæ corpus monendo et persuadendo, quasi mandendo converte. Quod vero ex auctoritate agendum est, cum prædicto Arelatensi episcopo agatur, ne prætermitti possit hoc quod antiqua Patrum institutio invenit. »

XVI. Et quod de uno hoc primato Gallicano, qui a sede apostolica pallium acceperat, dixit, hoc et de reliquis Gallicanorum et Belgicorum atque Germanicorum primatibus est utique intelligendum. Inter quos, sicut et inter reliquos episcopos, hæc conditio regularis servatur, ut qui prius fuerit ordinatus, prior habeatur, velut idem S. Gregorius in alia epistola ad præfatum Augustinum patenter ostendit. De quibus primatibus iidem sacri canones dicunt, ut quisquis episcoporum accusatur, ad primatem provinciæ ipsius causam deferat accusator. Et qui provocandum putaverint, ad primates suarum provinciarum, sicut et de episcopis sæpe constitutum est, provocent. Et episcopus, qui ad synodum non occurrerit, ad primatem suum jubetur rationem impedimenti sui reddere. Et si episcopi inter quos causa versatur, diversarum sunt provinciarum, ille primas debet iudices dare, in cuius provincia est locus, de quo contenditur, et quæstio per episcopos iudices jubetur finire, sive quos primates dederint, sive quos inter se conquerentes vicinos ex consensu delegerint.

XVII. Ordo autem ac prærogativa prioratus non solum secundum sacros canones et decreta sedis Romanæ pontificum, inter episcopos est conservandus, verum et inter presbyteros, sicut sanctus Leo in decretali sua epistola ad Dorum Beneventanæ civitatis episcopum, ex eisdem sacris canonibus promulgata, inter cætera dicit ad locum (*epist. 6*): « Si ambientis intentio, aut imperita faventium studia, id quod nunquam habuit consuetudo, poscebant, ut incipiens imeritis, et novellus præferretur antiquis, tuæ fuerat industriæ atque doctrinæ, ut injuste petentium desideria rationabili auctoritate cohiberes, ne quem in sacerdotali propere provehebas honore, ad injuriam eorum quibus sociabatur inciperet, minorque se fieret, dum in illo non humilitatis virtus, sed elationis vitium roboraretur. Neque enim ignorabas dixisse Dominum, quod qui se humiliat exal-

tabitur, qui vero se exaltat, humiliabitur. Eundem-
que dixisse: *Quicumque vult inter vos major fieri, sit
vester minister, et quicumque voluerit inter vos pri-
mus esse, erit vester servus* (Marc. x, 43). Vos autem
quæritis de pusillo crescere et de honore majores
esse. Utrumque enim inordinatum, utrumque præ-
posterum est, et omnis laborum fructus aufertur,
omnis meritorum mensura vacuatur, si tantum quis
assequitur dignitatis, quantum adulationis obtinuit,
ut cupiditas eminendi non solum superbientem mi-
nuat, sed etiam conniventem. Si vero, ut asseritur,
primi secundique presbyteri circa Epicarpium sibi-
met præponendum, tam huic assentatio fuit, ut illum
cum sui dedecore poscerent honorari, nec hoc qui-
dem illis proprio se iudicio dejicientibus tribui debuit
quod volebant, cui tam miseræ voluntati te dignius
fuerat obviare, quam cedere. Deformis autem et
ignava subjectio bene sibi consciis, et non irritam
facientibus gratiam Dei, præjudicare non potuit, ut
primates suos quocumque commercio in alterutrum
transferentes, subsequentium suorum minuerent di-
gnitatem, et quem ultimum sibi anteposuerant, cæ-
teris præmineret. Prædicti igitur presbyteri, qui
indignos se honoris sui ordine sunt professi, licet
privari etiam sacerdotio mererentur, tamen ut eis
pro apostolicæ sedis pietate parcat, ultimi inter
omnes Ecclesiæ presbyteros habeantur. Et ut iudicii
sui sententiam ferant, inferiores etiam illo erunt,
quem propria sententia sibi met prætulere, cæteris
omnibus presbyteris in eo ordine permanentibus,
quem unicuique ordinationis suæ tempus ascripsit.
Nec quisquam præter prædictos duos imminutæ di-
gnitatis patiatur injuriam, sed in eorum statum
tantummodo hoc recurrat opprobrium, qui novello
et immature ordinato inferiores fieri elegere, ut illam
evangelicam sententiam ad se sentiant pertinere,
qua dicitur: Quo iudicio judicaveritis, iudicabitur
de vobis; et qua mensura mensi fueritis, eadem
remetietur vobis (Matth. vii, 2). Paulus vero presby-
ter ordinem suum, de quo laudabili firmitate non
cessit, obtineat, nec ulterius aliquid in cuiusquam
præsumatur injuriam. »

XVIII. Hæc ita de jure singulis metropolitanis
conservando, et ut posteriores se prioribus suis non
præferant, sed ordinem sibi a Deo traditum quique
conservare procurent, a Nicænis canonibus Spiritu
Dei conditis, et totius mundi reverentia consecratis,
cæterisque sacris canonibus irrefragabiliter decretis,
ac providentia et auctoritate pontificum apostolicæ
sedis ex eisdem canonibus promulgatis, ad eorum qui
sciunt memoriam, vel nescientium forte notitiam
commemorare debere putavimus, quoniam in Cisal-
pinis provinciis delegatio vicium apostolicæ sedis,
propter Simoniacam hæresim extirpandam, et ad
præsumptionem, quia laici potentes repente tonsura-
bantur, et ordinabantur episcopi, amputandam,
sicut in apostolicæ sedis pontificum, maxime autem
in beati Gregorii epistolis legimus, fuit exorta, pri-
vilegiis singularum provinciarum metropolitanis

A inconcussæ juxta sacras regulas conservatis. Quæ
temporibus Theodosii et Honorii imperatorum,
pontificatu papæ Zosimi, per septem provincias,
scilicet Viennensem, Lugdunensem, Narbonensem
primam et secundam, et Alpinam, et Novempopu-
lanam, et secundam Aquitanicam emanavit, ut de
his provinciis honorati vel possessores, iudices et
episcopi præfatarum provinciarum, ab Idibus Au-
gusti quibuscumque mediis diebus in Idus Septembris,
in urbe Arelatensi, quæ et Constantina vocatur, ad
concilium forense vel ecclesiasticum convenirent.
Ita ut de Novempopulana et secunda Aquitanica,
quæ provinciæ longius constitutæ sunt, si eorum
iudices et metropolitanos occupatio certa retineret,
legatos suos juxta consuetudinem mitterent, sicut
in edicto præfatorum imperatorum, et in epistolis
apostolicæ sedis pontificum invenitur. Deinde hic
primatus per præfatas provincias Viennensi civitati
commissus est, indeque hanc sollicitudinem episco-
pus Arelatensis recepit.

XIX. Demum in regno Clodovei, nuper cum inte-
gra gente ad fidem conversi per sanctam prædica-
tionem beati Remigii, Domino cooperante et sermo-
nem confirmante sequentibus signis, beatus Hormisda
vices suas eidem sancto Remigio Rhemorum Duro-
cortorum antiquæ metropolis episcopo, quæ præce-
dentibus temporibus habuit sub se duodecim civita-
tes, videlicet Suessionum, Catalaunorum, Veroman-
dorum, Atrebatum, Camaracensium, Tornacensium,
Silvanectum, Belgivagorum, Ambianensium, Mori-
num, id est, Ponticum, Bononiensium, et Laudunum
Clavatum, in quo castro ex sua parochia idem san-
ctus Remigius Africanorum canonum et apostolica
fultus auctoritate constituit episcopum, per Belgicas
et quasdam provincias Gallicanas commisit, ut Dei
ecclesias, quas Franci adhuc pagani devastaverant
et incenderant universa prædantes, et quæcunque
perperam gesta fuerant, ad debitum statum reduce-
ret, manente privilegio Arelatensi Ecclesiæ in sibi
antiquitus delegatis provinciis.

XX. Postea vero, tempore beati Gregorii Virgilius
Arelatensis episcopus, petente Childeberto rege, in
regno ipsius, sicut decessores illius in præfatis pro-
vinciis habuerant, hanc delegationem eodem beato
Gregorio committente suscepit (lib. iv, epist. 52).
Denique tempore Caroli principis, quando propter
discordiam et contentionem de principatu inter eum
et Raganfredum, et frequentia ac civilia imo plus
quam civilia, quia intestina et parricidalia bella, in
Germanicis et Belgicis ac Gallicanis provinciis omnis
religio Christianitatis pene fuit abolita, ita ut episco-
pis in paucis locis residuis, episcopia laicis donata
et rubus divisa fuerint, adeo ut Milo quidam tonsura
clericus, moribus, habitu, et actu irreligiosus laicus,
episcopia Rhemorum ac Trevirorum usurpans insi-
mul, per multos annos pessumdederit: et multi jam,
maxime in Orientalibus regionibus, idola adorarent,
et sine baptismo manerent, Gregorius a primo se-
cundus, sed et tertius Gregorius. Winfrid cogno-

mento Bonifacium legatum apostolicæ sedis ad reformandam Christianitatis religionem, primo presbyterum, postea vero episcopum ordinatum direxerunt. Cui per annos viginti quinque in eadem prædicatione sine cardinali sede laboranti, præfatorum successor Zacharias papa inter cætera in privilegio sibi directo scripsit atque firmavit ad locum ita dicens (*epist. 14*): « Ubi Deus prædicationem tuam auxit, obtinere voluisti, ut tibi episcopalem Ecclesiam, vel successoribus tuis confirmare debeamus, juxta eorundem filiorum nostrorum Francorum petitionem. Et idcirco auctoritate B. Petri apostoli sancimus, ut supradicta Ecclesia Moguntina perpetuis temporibus tibi et successoribus tuis in metropolim sit confirmata, habens sub se has quinque civitates, id est, Tungris, Coloniam, Warmaciam, Spiratiam, et Trectis, et Germaniæ gentes, quas tua fraternitas per suam prædicationem Christi lumen cognoscere fecit. His a nobis diffinitis, per hujus nostræ confirmationis paginam in tua Ecclesia perpetuis temporibus pro sui confirmatione hæc conservari mandamus. » Sic enim et sacri Africæ provinciæ eanones (*cap. 86*) decreverunt, ut quos adminiculante divina gratia episcopus potuerit lucrari ad catholicam unitatem, ad ipsum pertineant.

XXI. De primatu quoque in aliis provinciis item idem Zacharias papa ad eundem Bonifacium scripsit hoc modo (*epist. 8*): « Et quia si deberes in Bajoariæ provincia jus habere prædicationis sciscitasti, an non, quam a decessore nostro habuisti concessam, nos denique, auxiliante Deo, ea quæ tibi largitus est decessor noster, non minuímus, sed augemus, et non solum Bajoariam, sed etiam omnem Galliarum provinciam, donec te divina jusserit superesse majestas, nostra vice per prædicationem tibi injunctam, quæ repereris contra Christianam religionem, vel canonum instituta, spiritaliter stude ac ad normam rectitudinis reformare. »

XXII. Sed et cum Ebbo quondam Rhemorum episcopus se in synodo quadraginta quatuor episcoporum scripto et propria subscriptione ac viva voce pro criminibus suis damnavit, et a sacerdotali ministerio alienum reddidit, quem postea Sergius papa, sicut etiam in gestis ejus legitur, condemnavit, defuncto domno Ludovico imperatore, contentione de regno inter filios ejus exorta, primum ad Lotharium, deinde ad Ludovicum damnatus idem Ebbo se contulit. Qui reges, quoniam per merita sanctorum, adminiculante Domino et domno nostro Carolo, violentia non valebant, per insidias, tam apud apostolicam sedem quam et apud quoscunque valebant episcopos, et quaquaversum poterant, Rhemorum episcopo laqueorum tendicula injicere quæ præparaverant, et res ipsius Rhemensis Ecclesiæ, quæ in diversis regnis sitæ sunt, a pluribus usurpari cœperunt, gratia et nomine Benedictus papa, in privilegio Rhemorum episcopo, qui nunc eidem servit Ecclesiæ, B. Petri et apostolicæ ipsius sedis auctoritate, secundum sacros canones, et decreta decesso-

A rum ac prædecessorum suorum collato, ita dicit ad locum. Inter hæc quidem et hoc sancimus, ne quilibet tuæ dioceseos regulis subjectus Ecclesiæ, te contempto, impune audeat seu valeat aliena expetere aut expectare judicia, ut aliorum traditionibus Patrum canonumque promulgationibus est constitutum, salvo in omnibus jure apostolicæ nostræ sedis, ut ab ipso veluti Christo sacris est cautum canonibus: sed cuncti, sive in prælatione, sive in subdictione debita, ordinem ab ecclesiasticis regulis traditum observantes, obediant et studiosius obtemperare procurent.

XXIII. In quo decreto et beati Innocentii scribentis ad Victricium Rothomagensem episcopum est secutus decretum, quo dicit (*Innocent. I, epist. 1*): « Si quæ, inquit, causæ vel contentiones inter clericos, tam superioris ordinis quam etiam inferioris, fuerint exortæ, placuit ut secundum synodum Nicænam, congregatis ejusdem provinciæ episcopis, judicium terminetur. Nec alicui liceat, sine præjudicio tamen Romanæ Ecclesiæ, cui in omnibus causis debet reverentia custodiri, relictis his sacerdotibus, qui in eadem provincia Dei Ecclesias nutu divino gubernant, ad alias convolare provincias. Quod si quis forte præsumpserit, et ab officio cleri summotus, et injuriarum reus ab omnibus judicetur. Si autem majores causæ in medium fuerint devolutæ, ad sedem apostolicam, sicut synodus statuit, et beata consuetudo exigit, post judicium episcopale referantur. » De qua hic specialiter reverentia dicat, apostolicæ sedi reservari debere, cui in omnibus rebus debet reverentia custodiri, sicut synodus statuit, et vetus consuetudo exigit, et quos canones, tertio et quarto ac septimo demonstrat capitulo.

XXIV. De quibus et S. Gelasius in commonitorio dato Fausto contra Orientales episcopos dicit ita (*epist. 3*): « Viderint ergo, si alios habent canones, quibus suas ineptias exsequantur. Cæterum isti, qui sacri, qui ecclesiastici, qui legitimi celebrantur, sedem apostolicam ad judicium vocare non possunt. » Et aliquanto superius: « Ipsi sunt canones, qui appellationes totius Ecclesiæ ad hujus sedis examen voluere deferri, ab ipsa vero nusquam prorsus appellari debere sanxerunt, » et reliqua. Qui vero præfatam epistolam sancti Innocentii ad Victricium Rothomagensem archiepiscopum, ex sacris canonibus promulgatam, de qua præmissi decreti ejus sententiam hic posuimus, diligenter a principio sui usque ad finem relegerit, inveniet eadem de privilegiis singulorum metropolitanorum, scilicet primatum provinciarum, quæ et sanctus Bonifacius ad episcopos Gallicanos et ad Hilarium Narbonensem episcopum constituit, videlicet, ut nullus metropolitanus duas metropolitanas civitates, duasque provincias debeat habere subjectas, sed unaquæque provincia metropolitani sui in omnibus rebus ordinationem semper expectet, et de majoribus causis ad sedem apostolicam singuli metropolitani ex suis

provinciis post episcopale iudicium referant, ut quidquid singuli metropolitani cum suis suffraganeis duxerint decernendum, cum relatum ad sedem apostolicam fuerit, ejus, ut condecet et necesse est, auctoritate firmetur, aut emendetur.

XXV. Sed et qui vigilanter eandem epistolam recensuerit, reperiet beatum Innocentium decrevisse, ea quæ in illa scripta sunt, et a cunctis provinciarum primatibus et ab omnibus episcopis debere servari. Et item in præfato beati Benedicti papæ privilegio est decretum: « Et hoc promulgamus atque statuimus, ut te, qui primas ipsius provincie esse dignosceris, nullius unquam infestatione contra canonica apostolicaque decreta, sive iudicia ecclesiastica tibi commissa, aut virtute aut facultate nudari, vel ante audientiam Romani pontificis, a quocunque damnari statuimus, omnem iudicandi ordinem comprehendit, ut suis videlicet libere utens legaliter ac regulariter, si iudicandus est, ad electorum iudicium, vel ad ejus vicarii, cum fuerit specialiter ad hoc deputatus, iudicium intra suæ terminos provincie provocetur pro certis existentibus causis, quibus majores natu legaliter ac regulariter apud canonicos iudices accusari valent, dierum et dilationum, atque in discussione personarum accusantium et testificantium, utrum debeant vel non debeant ad accusationem vel testimonium admitti, canonica et legali forma servata, et sic demum legaliter vel regulariter convictus vel confensus apostolici papæ iudicio primas Rhemorum provincie reservetur, sicut S. Leo ad Anastasium cui vices suas commisit de metropolitano scripsit episcopo (*epist.* 88): Sed etiam, si quid grave intolerandumque gessisset, nostra erat expectanda censura, ut nihil prius ipse decerneres, quam quid nobis placeret agnosceres. » Unde et in præfato privilegio sequitur: « Sed si compellatus appellare ad hanc sanctam sedem volueris apostolici papæ iudicio reservari, nostra, imo beati Petri apostoli, auctoritate præcipimus, nec alicui cujuscunque juri vel iudicio te subijci, excepta potestate sedis Romanæ pontificum. »

XXVI. Et in hac sententia canonici privilegii domni Benedicti attendat, si quis forte supra mensuram suam ire voluerit, et non de his quibus dicit Dominus: *Ecce ego mitto vos (Matth. x)*, sed de his esse delegerit, de quibus Dominus dicit: *Ipsi ibant, et ego non mittebam eos (Joan. xxiii)*; quia primas Rhemorum provincie apostolici papæ iudicio reservari B. Petri apostoli auctoritate cum anathematis interdictione præcipitur, et nec alicui cujuscunque juri vel iudicio subijci permittitur, excepta potestate sedis Romanæ pontificum. Contra quæ si aliquis nostratium præsumere non voluerit, sed obaudiens Apostolum dicentem: *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam (Philip. ii)*, charitose, sicut frater a fratre, quæ pacis et dilectionis sunt expetierit, audiet cum Apostolo: *Cum liber essem ex omnibus, duntaxat vobis, omnium vestrum*

A me servum feci (I Cor. ix). Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum, nos autem servos vestros per Jesum (II Cor. iv), salva memorata conditione privilegii gratia et nomine Benedicti. Si autem non desierit digitum extendere, et loqui quod non prodest, audiet cum Apostolo: *Tu quis es, qui iudicas alienum servum? Domino suo stat aut cadit. Stabit autem: potens est enim Deus statuere illum (Rom. xiv, 4)*; et: *Mihi pro minimo est, ut a vobis iudicer (I Cor. iv, 3)*; ne illa, quæ auctoritate canonica atque apostolica ædificata sunt in præfato privilegio, mea destruantur consensione, dicente magno papa Leone ad Leonem Augustum, cum peteretur annuere quæ illi fas non erat consentire (*epist.* 84): « Si quæ, inquit, destruxi, hæc ædifico, prævaricatorem me constituo, et eis me ultionum conditionibus subdo, quas non solum auctoritas beatæ memoriæ principis Martiani, sed etiam ego mea consensione firmavi, quia, ut idem alibi dicit, sicut in mala suasionem delinquitur, ita et in mala consensione peccatur. » Sequitur in eodem privilegio.

XXVII. « Et hoc volumus, ne quilibet ex provincia et diœcesi metropoli tuæ tibi que subjecta, jus secundum ecclesiasticas constitutiones primatui Ecclesie tuæ et tibi debitum quoquo modo per contemptum convellere, aut tibi vel Ecclesie tuæ quamcunque violentiam, contra eadem canonica constituta et decreta Romanorum pontificum, pertinaciter inferre præsumat, cum anathematis interpositione, nostra apostolica et beati Petri apostolorum principis auctoritate prohibemus. Optamus fraternitatem tuam in Christo nunc et semper bene valere. » Quæ constitutio quantum sacris canonibus Nicænæ, Antiochenæ, Chalcedonensis, Sardicensis, et Africæ provincie synodis, sed et decretis apostolicæ sedis pontificum ac sacris legibus consonet, nemo est qui dubitat, si sacros canones et decreta sedis Romanæ pontificum ac venerandas leges cognitas habet. Quia enim scriptum est: *Post concupiscentias tuas non eas (Eccli. xviii)*; et: *Altiora te ne quæsieris (Eccli. iii)*; et beatus scribit Hormisda: Elevatio semper affert saluti periculum, per quam psius inventor diabolus angelica potestate privatus est, satis superque suffecit, ac sufficit, semperque sufficet præsignato Rhemorum Ecclesie servienti, quæ per sacros canones et decreta sedis Romanæ pontificum unicuique sunt metropolitano collata.

XXVIII. Hæc tantum propter vitandam prolixitatem, quia hinc sufficienter in canonibus sacris et in decretis prædecessorum suorum habetur, de privilegio domni Benedicti, quod in scrinio sanctæ Romanæ Ecclesie noscitur contineri, et in synodo apud Suessiones ostensum est, et si necesse fuerit, adhuc valet ostendi, duximus commemoranda: non ut domni et Patris nostri apostolici papæ Joannis canonicis et apostolicis præceptionibus, quod absit, resultemus, qui etiam ante et post privilegia hæc collata, sedis apostolicæ jussione, et domni tunc

regis Caroli, nunc autem gratias Deo imperatoris Augusti, verum et invitatione confratrum ac coepiscoporum nostrorum, sequentes apostolicam regulam, quæ dicit : *Per charitatem servite invicem, subjecti invicem in timore Christi* (Gal. v) , per diversa loca diversasque provincias, ad synodos convenire studuimus, et prout dederit Dominus posse studebimus, ut prædictum est, et sæpe dicendum est, qui non ab re est sæpius verbo repetere, quod semper necesse est animo retinere, servato jure privilegii domni Benedicti, si nos fraterna charitas invitaverit, potiusque jussio apostolicæ sedis, et præceptio domni nostri Caroli imperatoris Augusti nos ad synodum, sicut præcipiunt regulæ, vocare decreverit pro talibus, quæ forte provinciali nequiverint examine diffiniri, maxime in causa fidei vel generalis religionis, sicut in apostolicæ sedis pontificum, et in epistolis legimus Augustorum. Quoniam imperatorum auctoritate convocatas generales synodos, et in historiis ecclesiasticis et in epistolis apostolicæ sedis pontificum reperimus.

XXIX. Et sanctus Gregorius reges Francorum synodos in Gallicis et Belgicis provinciis convocare sæpe commonuit. Sed quoniam, ut Leo monuit (*epist. 56 ad Anatolium*), mens potentiæ avida nec abstinere vetitis, nec gaudet concessis, et difficile est ut cupiditas improborum non aliquid supra mensuram molitur appetere : ne quis nostrum oblitus præceptionis Apostoli, imo per Apostolum Domini, qui dicit : *In omnibus exhibeamus nos ipsos sicut Dei ministros, nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum* (II Cor. vi), aut improbitate, aut assentatione contra præfata privilegia pertinaciter molitur insurgere, et periculum intentatæ damnationis possit incurrere, de cernente Zosimo papa ad Aurelium, et universos episcopos per Africam constitutos, universosque episcopos per Gallias et septem provincias constitutos, et universis episcopis per Hispaniam constitutis, a pari (*epist. 6*). « Cum adversus, inquit, statuta Patrum venit, non tantum illorum providentiæ atque sententiæ, qui in ævum victura sanxerunt, sed ipsi quodammodo fidei et catholicæ disciplinæ irrogatur injuria. » Et sanctus Hilarus papa, ut supra ostendimus, dicit (*epist. 11*) : « Non minus in sanctarum traditionem delinquitur sanctiones, quam in injuriam ipsius Domini prosilitur. » Et sanctus papa Symmachus ad Cæsarium Arelatensem episcopum dicit (*epist. 1*) : « Cum ad Trinitatis instar, cujus una est atque individua potestas unum sit per diversos antistites sacerdotium, quemadmodum priorum statuta a sequentibus convenit violari? Huc accedit quod hæc si eveniat sententiarum varietas, ad ipsam sacrosanctam catholicam religionem credimus pertinere, cujus omnis potestas infringitur, nisi universa quæ a sacerdotibus Domini semel statuuntur perpetua sint. Quod alias contingere poterit, si successor decessoris actibus non tribuerit firmitatem, et roborando quæ gesta sunt, faciat rata

esse quæ gesserit. Quanta enim vicariis beatissimi Petri apostoli judicabitur esse reverentia, si quæ in sacerdotio præcipiunt, eisdem transentibus dissolvantur? » Et sanctus Leo papa in decretis suis præfixit (*epist. 1*) : « Hoc itaque admonitio nostra denuntiat quod si quis fratrum contra hæc constituta venerit, vel venire tentaverit, et prohibita fuerit ausus admittere, a suo se novurit officio submovendum, nec communionis nostræ futurum esse consortem, qui socius esse noluit disciplinæ. Ne quid vero sit, quod prætermissum a nobis forte credatur, omnia decretalia constituta, tam beatæ recordationis Innocentii, quam omnium decessorum nostrorum, quæ de ecclesiasticis ordinibus et canonum promulgata sunt disciplinis, ita a vestra dilectione custodiri debere mandamus, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari. » Quia enim in Lege et in Evangelio duorum vel trium testium rata sententia comprobatur, quanto studio horum quatuor, de qualibus dicit Dominus : *Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re fiet*, de præstitutis anteriorum privilegiis conservandis uniformis sententia debeat conservari, cordatus quisque attendat, et unde quisque nostratum pro fidei reverentia ac conservatione meritum sibi beatæ remunerationis potest acquirere, ne prævaricando periculum incurrat, magnopere caveat.

XXX. Tandem breviter commemorare censuimus, quia sancto et venerando viro Bonifacio in Frisia verbum Domini prædicante, anno Incarnationis Dominicæ 754, martyrio coronato, et Simoniacæ hæresis pravitate, et neophytorum præsumptione, ac cæteris quibusque pro temporum opportunitate et qualitate compositis, hactenus provinciæ Cisalpinæ, temporibus Pippini regis, et Caroli ac Ludovici imperatorum, sine hoc primicerio vel primate a sede apostolica delegato annos circiter viginti tres (*imo annos nonaginta*) manserunt, et metropolitanis singulis suo jure servate, apostolicæ sedis favore, et principum suorum dispositione, secundum sacros canones, et decreta ejusdem sanctæ sedis pontificum, quæque fuerunt agenda, venerabiles episcopi per auctoritatem canonum sacrorum, et decreta sedis Romanæ pontificum peregerunt.

XXXI. Drogo interea Metensium episcopus, fastu regiæ prosapiæ subvectus, hanc prælationem in Cisalpinis regionibus, nacta quadam occasione, tempore Lotharii imperatoris apud Sergium papam obtinuit; sed quod affectu ambiit, effectu non habuit; et quod efficaciam usu, non consentientibus quibus intererat obtinere non potuit, patientissime ut eum decuit toleravit, ne scandalum fratribus et consacerdotibus generans, schisma in sanctam Ecclesiam introduceret. Quem tantæ generositatis ac dignitatis virum quisque nostrum imitari debuerat, ne indebite appeteret quod non habeat, qui sine contentione non exsequi pertulit quoc adeptus fuerat. Cum legamus, quia pravorum præsumptio, non solum ex sua tor-titudine, verum etiam ex comparatione rectorum,

quam sit damnanda monstratur, dicente Scriptura : *Probata autem virtus corripit insipientes (Sap. 11)*. Quantumque fraternum scandalum, ut ex altitudinis nostræ rapina, si forte aliquis nostrum hoc morbo laborat, fratribus scandalum non generemus, vitare debeamus, Domini sententia demonstrat dicentis ad Petrum, ut vitando scandalum exigentibus censum pro eo et pro se daret, quem non debebant.

XXXII. Et quoniam anni triginta secundum leges publicas, ut notum est, et juxta constitutionem ecclesiasticam, ut demonstrat Gelasius papa, humanas adimunt questiones, et Justiniana lege, ac decreto beati Gregorii ex eadem lege promulgato, negotia inter venerabiles Ecclesias, ac monasteria, locaque religiosa anni quadraginta determinant, si superstitiosus appetitus excellentiæ avidarum mentium nostrarum suffere valeret, non sedem apostolicam, vel aures imperiales, sine ulla nova necessitate, pro hoc indebito supercilio inquietaret, cum quies episcoporum Cisalpinarum provinciarum, sine hujus inquietudinis scandalo atque dispendio, post tanta tempora manere valeret. Si enim quique nostrum regulam pastorem beati Gregorii sequi per omnia ut debueramus maluissemus, metas nostræ mensuræ nequaquam transcenderemus, et quod cujuscunque nostratum civitas unquam non meruit, appetere deviteramus. Timere quippe ac cavere debemus, quæ passim beatus Gregorius in epistola ad Joannem Constantinopolitanum episcopum Roma scripsit, et unicuique nostrum altiora se quærenti de cælo dicit (*lib. II, epist. 38*) : « Perpende, inquit, rogo, quia in hac præsumptione temeraria pax totius turbatur Ecclesiæ, et gratiæ contradicitur communiter omnibus effusæ. In qua nimirum ipse tantum crescere poteris, quantum penes te ipsum decreveris : tantoque major efficeris, quanto te a superbi et stulti vocabuli usurpatione restringis, atque in tantum proficis in quantum tibi non studueris derogando fratribus arrogare. Quis, rogo, in hoc tam perverso vocabulo, nisi ille ad imitandum proponitur, qui despectis angelorum legionibus secum socialiter constitutis, ad culmen conatus est singularitatis erumpere, ut et nulli subesse, et solus omnibus præesse videretur ? Qui etiam dixit : *In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum : sedebam in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo (Isa. XIII, 14)*. Quid enim fratres tui, omnes universalis Ecclesiæ episcopi, nisi astra cæli sunt ? quorum vita simul et lingua, inter peccata erroresque hominum, quasi inter noctis tenebras lucent. Quibus dum cupis te ipsum vocabulo elationis præponere, eorumque nomen tui comparatione calcare, quid aliud dicis, nisi *in cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum* ? An non universi episcopi nubes sunt, qui et verbis prædicationis pluunt, et bonorum operum luce coruscant ? Quos dum vestra fraternitas despiciens sub se premere conatur, quid aliud dicit, nisi hoc quod ab antiquo hoste dicitur : *Ascendam*

A super altitudinem nubium ? Pestilentia et gladius per mundum sævit, gentes insurgunt gentibus, terra concutitur, orbis cum habitatoribus suis terra dehiscente sorbetur, omnia enim quæ prædicta sunt fiunt. Rex superbiæ prope est, et quod dici nefas est, sacerdotum est præparatus exercitus, quia cervici militant elationis, qui ac hoc positi fuerant, ut ducatum præberent humilitatis. Sed hac in re, etiamsi nostra lingua minime contradicat, illius virtus contra elationem in ultionem erigitur, qui superbiæ vitio per semetipsum specialiter adversatur. Hinc enim scriptum est : *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam (Jac. IV, 6)*. Hinc rursus dicitur : Immundus est apud Deum qui exaltat cor ; hinc contra superbientem hominem scriptum est : *Quid superbis, terra et cinis (Eccli. X)* ? Hinc per semetipsam Veritas dicit : *Omnis qui se exaltat humiliabitur (Luc. XIV, 11)*. Quæ ut nos ad viam vitæ per humilitatem reduceret, in semetipsa dignata est quod nos admonet demonstrare, dicens : *Discite a me quia mitis sum et humilis corde (Matth. XI, 29)*. Nunquidnam mente excidit, quod Veritas dicit : *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris (Matth. XVII, 6)* ? Quod tamen si considerare negligimus, contra tantæ elationis tumorem judicia superna vigilabunt. »

XXXIII. His ita se habentibus, quia, ut sanctus Leo dicit (*epist. 56*), quoties ob occurrentes causas generalis congregatio facta fuerit sacerdotum, difficile est ut cupiditas improborum non aliquid supra mensuram moliat appetere, sicut sæpe et etiam in universalibus synodis legimus accidisse, si quid in hoc humilitatis nostræ conventu, duorum vel trium favore, ac paucorum silentio, fastu imperialis potentiae, contra superscripta sacrorum canonum et apostolicæ sedis pontificum decreta ex eisdem sacris canonibus promulgata, contraque singulis metropolitanis antiqua privilegia, etiam et per sacras leges, quibus una cum venerandis canonibus sancta moderatur Ecclesia, conservanda, immaturo atque inconsiderato jussu est superinductum, sive sancitum, prohibente Domino, ut non plantetur nemus secus templum suum, id est ne obumbretur, et decoloretur typo terreni principatus sinceritas et fulgor humilitatis ecclesiasticæ, juxta decreta mysticæ Nicænæ synodi, quo dicitur : « Si duo aut tres propter contentiones proprias contradicunt, obtineat sententia plurimorum, spretisque, ut diximus, si duo vel tres propter assentationem forte non corde, sed verbo, vel silentio conspiraverunt, generalitas nostra Deo auctore non annuit, sed corde ac contradicente ore constantissime abnuit, et sententia plurimorum debitum robur atque vigorem obtinuit, obtinet, ac adjuvante Domino perpetim obtinebit. » Quia, ut memoratus sanctus Leo ad Maximum Antiochenum episcopum scripsit (*epist. 66*) : « Si quid a quoquam contra Nicænorum canonum statuta in quacunque synodo vel tentatum est, vel ad tempus videtur ex-

tortum, nihil præjudicii potest inviolabilibus inferre decretis. Et facilius erit quarumlibet consensionum pactum dissolvi quam prædictorum canonum regulas ex ulla parte corrumpi. »

XXXIV. De eo autem quod quidam frater imperiali edicto velut dato sibi collatum fuisse (quod non illi, sed nobis de illo, sicut lectionis auditu comperimus, a sede apostolica est directum, quibus non est donatum) visus est exultasse, idem sanctus Leo ad Anatolium Constantinopolitanum episcopum scripsit (*epist.* 54) : « Alia, inquit, ratio est rerum sæcularium, alia divinarum, nec præter illam petram quam Dominus in fundamento posuit stabilis erit ulla constructio. Propria perdit, qui indebita concupiscit. » Et ut Gelasius dicit, nunquam invenitur de pontificibus nisi Ecclesiam judicasse, et non esse humanarum legum, de talibus ferre sententiam absque Ecclesiæ principaliter constitutis pontificibus, obsequi solere principes Christianos decretis Ecclesiæ, non suam præponere potestatem, episcopis caput subdere principem solitum non de eorum capitibus judicare.

XXXV. Et in lege Valentiniani, Theodosii et Arcadii decretum est de episcopis : « Habent inquit, illi iudices suos, nec quidquam his publicis communem legibus, quantum ad causas tamen ecclesiasticas pertinet, quas decet episcopali auctoritate decidi. » Quæ non dicimus, quod absit, potestati ac per hoc Dei ordinationi resistentes, sed potius obsequentes, quia sicut Dominus præcepit reddi quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo (*Matth.* XII), ita quæ sunt imperatoris obsequia obedienter ipsius obsequiis exhibemus, et quæ sacerdotii sunt ordini sacerdotali dependimus, sicut memoratus sanctus papa Gelasius ad Anastasium imperatorem discrevit atque decrevit (*epist.* 10) : « Duo sunt, inquit, imperator Auguste, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas sacra pontificum, et regalis potestas, in quibus tanto gravius est pondus sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus nominum in divino reddituri sunt examine rationem. Nosti etenim, fili clementissime, quod licet præsideas humano generi dignitate, rerum tamen præsulibus divinarum devotus colla submitis, atque ab eis causas tuæ salutis exspectas, inque sumendis cælestibus sacramentis, eisque ut competit disponendis, subdi te debere cognoscis religionis ordine potius quam præesse. Nosti itaque inter hæc ex illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam velle redigi voluntatem. Si enim, quantum ad ordinem pertinet publicæ disciplinæ, cognoscentes imperium tibi superna dispositione collatum, legibus tuis ipsi quoque parent religionis antistites, ne vel in rebus humanis exclusæ videantur obviare sententiæ, quo rogo te decet affectu eis obedire, qui prærogandis venerabilibus sunt attributi mysteriis ? Proinde sicut non leve discrimen incumbit pontificibus, siluisse pro divinitatis cultu quod congruit : ita his, quod

A absit, non mediocre periculum est, qui cum parere debeant despiciunt. »

EPISTOLA XXXI.

AD QUEMDAM EPISCOPUM.

De translationibus episcoporum, contra Actardum Namnetensem.

(Apud eundem, ex codice Viridunensi.)

Servus Christi et servorum ejus dilecto fratri et venerabili episcopo salutem.

De quibus apud exiguitatem meam prudentia tua perquirat, et mox ac festinato breviterque sibi quid inde sentiam obnixè responderi deponit, obediens postulanti respondeo cui negare nihil habeo, quia nec debeo, dicente Scriptura : *Qui abscondit frumenta maledicitur in populis, benedictio autem super caput vendentium* (*Prov.* XI, 26) ; id est, qui scientiæ verbum abscondit, a Domino audiet : *Serve male et piger, quare non dedisti pecuniam meam ad mensas, et ego veniens recepissem utique quod meum est cum usura ?* (*Luc.* XIX, 23). Benedictio autem super caput vendentium, quoniam qui dat conservis in tempore tritici mensuram, a Domino audiet : *Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam* (*Matth.* XXV, 21). Et quidam catholicus doctor ait : Invidiæ siquidem maculam de sese non abluit, qui alteri conferre denegat hoc quod sentit. Igitur quæ non suffers tibi per tempus plenius ac latius responderi, breviter ac capitulatum, ab exordio rei hujus incipiens, ad interrogata rescribo.

C I. Ad quid Dei Filius formam servi accepit Apostolus monstrat dicens : *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransivit, in quo omnes peccaverunt. Fidelis sermo et omni acceptione dignus, quoniam Jesus Christus venit in hunc mundum peccatores salvos facere. Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei* (*Rom.* V, 12).

II. Ad quid apostoli ab eo sunt ordinati, ipse manifestat dicens : *Ecce ego mitto vos. Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis* (*Luc.* X, 3 ; *Matth.* XXVIII, 19). *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cælis est* (*Matth.* V, 16).

D III. Horum in Ecclesia locum tenent episcopi, de quibus quasi ore ad os alloquens Ecclesiam per apostolos fundatam, Spiritu sancto afflatus Psalmista præcinuit dicens : *Pro patribus nati sunt tibi filii* (*Psal.* XLIV, 17) ; qui ordinantur singuli, secundum apostolicam traditionem, per singulas civitates, et sicut ad Titum scribit Apostolus : *Hujus, inquit, rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas et constituas per singulas civitates presbyteros* (*Tit.* I, 5), id est episcopos, sicut paulo post demonstrat : *Oportet, inquit, episcopum sine crimine esse* (*ibid.*, 7). Episcopus enim nomen est officii, sicut presbyter est

nomen ætatis, non corporeæ, sed sapientiæ et vitæ immaculatæ. Sicut per quemdam sapientem dicitur : *Senectus venerabilis est, non diuturna, neque numero annorum computata. Cani sunt autem sensus hominis, et ætas senectutis vita immaculata* (Sap. iv, 8). Hinc est ergo quod ad Moysem Dominus dicit : *Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint* (Num. xi, 16) ; in quibus quid aliud quam senectus cordis requiratur, cum tales jubentur eligi qui senes sciuntur ? Si enim senectus in eis corporis quæreretur, a tantis sciri poterant, a quantis videri. Dum vero dicitur *quos tu nosti quod senes populi sint*, profecto liquet quia ut sanctus dicit Gregorius senectus mentis, non corporis, eligenda monstratur. Hinc et Paulus ad Timotheum scribit : *Nemo adolescentiam tuam contemnat, sed exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate* (I Tim. iv, 12). Hanc autem traditionem, singulos per singulas civitates ordinandos episcopos, auctoritas apostolica constituit, sicut sanctus Clemens, successor beati Petri apostoli, ex traditione ipsius promulgavit, veluti sanctus Anacletus ab ipso beato Petro apostolo presbyter ordinatus, postea Romanæ sedis episcopus, in epistola sua demonstrat, decente sancto Spiritu per Prophetam : *Deus locutus est in sancto suo lætabor et partabor Sichimam, et convallem tabernaculorum dimetiar* (Psal. lxx, 8). Hinc sanctus Basilus : « Nunc, inquit, quod hanc præcipuam et veluti privatam quamdam hæreditatem populi in divisionem vocabo, et communem cum cæteris omnibus faciam. Cum autem divisum fuerit testamentum in omnes, et cuncta ejus utilitas universis cœperit esse communis, Deo pro nobis omnibus melius aliquid providente, tunc etiam convallis tabernaculorum dimetietur, hoc est universus orbis terrarum, qui valles tabernaculorum pro habitaculis corporis dictus est hic, velut quadam sorte divisus atque dimensus per singula loca Ecclesiarum Dei parochiis et incolatibus distinguetur. Tunc etiam ea quæ divisa sunt in unitate fidei congregabit ille qui pacificat per sanguinem suum quæ in terra sunt, sive quæ in cœlis et qui medium parietem sepi solvens facit utraque unum. »

IV. Ordinantur autem singuli episcopi in civitatibus singulis, non pro temporalium honorum potestatibus, non pro villis et possessionibus, non pro facultatibus propriis, quas tamen episcopi, suscepto ministerio, secundum regulas et leges sancto Spiritu promulgatas, conservare juste, ac rationabiliter ampliare et dispensare debent, ut re vera Deo dicata et consecrata sanctuaria, vota fidelium, pretia peccatorum et patrimonia pauperum, sed pro lucrandis animabus et salvandis hominibus, sicut dicit Apostolus : *Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis, qui condolere possit his qui ignorant et errant, quoniam et ipse circumdatus est infirmitate, et propterea debet, quem ad-*

A modum et pro populo, ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis (Hebr. v, 1). Et item idem : *Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat* (I Tim. iii, 1). « Ipse, inquit sanctus Gregorius (reg. past. i, cap. 8), sibi testis est, quia episcopatum non appetit, qui non per hunc boni operis ministerium, sed honoris gloriam quærit. Sacrum quippe officium non solum non diligit omnino, sed nescit, qui ad culmen regiminis anhelans, in occulta meditatione cognitionis cæterorum subjectione pascitur, laude propria lætatur, ad honorem cor elevat, rerum affluentium abundantia exultat. Mundi ergo lucrum quæritur sub ejus honoris specie, quo mundi destrui lucra debuerunt, cumque mens humilitatis culmen arripere ad elationem cogitat, quod foris appetit, intus, immutat. » Et idem alibi de verbis Domini : *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos* (Joan. xx, 21). Pater, inquit Filium misit, qui hunc pro redemptione generis humani incarnari constituit : quem videlicet in mundo venire ad passionem voluit, sed tamen amavit filium quem ad passionem misit. Electos vero apostolos Dominus non ad mundi gaudia, sed sicut ipse missus est ad passiones in mundum mittit. Itaque dicitur : *Sicut misit me Pater et ego mitto vos*, id est, ea vos charitate diligo, cum inter scandala persecutorum mitto qua me charitate Pater, diligit, quem venire ad tolerandas passiones fecit.

V. Ordinatis autem singulis episcopis in civitatibus singulis, non ad mundi gloriam, sed inter scandala persecutorum, non licet eis mutare civitates in quibus sunt regulariter ordinati, nec transferri de civitate ad civitatem pro terrena cupiditate vel gloriæ ambitione, sicut sanctus Gregorius in homilia Ezechielis prophetæ tractat dicens (homil. 5) : « *Thronus ejus, quin Dei, flamma ignis, rotæ ejus ignis accensus* (Dan. vii, 9). Hi enim qui animarum custodes sunt, et pascendi gregis onera susceperunt, mutare loca minime permittuntur. Sed quia uno in loco positi Divinitatis in se præsentiam portant et ardent, thronus Dei flamma ignis dicitur. Hi autem qui amore Domini in prædicatione discurrunt, rotæ ejus ignis ardens sunt, quia cum ex ejus desiderio per varia loca discurrunt, unde ipsi ardent, et alios accendunt. » Sicut. B. Paulus gentium ordinatus apostolus, totum ut ita dicamus mundum Evangelio Christi replevit, et rota Christi non uni civitati tantum præsedet, sed et multis civitatibus per suam præsentiam evangelizavit, ut sacra narrat historia, et per suas Epistolas confirmavit. Hinc et sacri canones Africani consilii decreverunt ut non liceat fieri rebaptizationem, reordinationem, vel translationem episcoporum ; et si quilibet episcopus de civitate in qua ordinatus fuit ad aliam transierit civitatem eamque invaserit, nisi ad propriam civitatem sponte vel commonitus redierit, liberum esse adversus eum rectorem adire provinciæ, ut secundum statuta gloriosissimorum principum auctoritate judiciaria protinus excludatur. Sed et colligendum est

quam grande scelus fit hujusmodi translatio, quæ rebaptizationi et reordinationi comparando conjungitur. De rebaptizatione autem, quam grande sit piaculum, in sacris canonibus, et in pontificum Romanorum decretis, specialiter autem in epistola Felicis papæ ad universos episcopos per diversas provincias constitutos, quisquis legere voluerit invenire valebit. De reordinatione vero S. Gregorius in epistola ad Joannem Ravennensem ita ic it (*lib. II, ep. 33*): « Illud, inquit, quod dicitis, ut is qui ordinatus est iterum ordinetur, valde ridiculum est, et ab ingenii vestri consideratione extraneum: nisi forte quod exemplum ad medium deducitur, de quo et ille judicandus est, qui tale aliquid fecisse perhibetur. Absit enim a fraternitate vestra sic sapere. Sicut enim baptizatus semel iterum baptizari non debet, ita qui consecratus est semel, in eodem iterum ordine non valet consecrari. » De lapsis autem, qui ad ordinem cleri per ignorantiam vel ordinantium dissimulationem veniunt, et de presbyteris sine examine proventis, sacrum Nicænum concilium, et decreta Gelasii ex eodem promulgata concilio, quid agendum sit patenter ostendunt.

VI. Si autem causa certæ necessitatis vel utilitatis exegerit ut quilibet episcopus de civitate in qua ordinatus est ad aliam civitatem transferatur, synodali dispositione, vel apostolicæ sedis consensione, apertissima ratione manifestum fieri debet, quia transfertur de civitate, in qua ordinatus fuit, ad aliam civitatem causa fidei, non temporalis commodi, pro animarum lucro, non pro rerum temporalium quæstu, non suo vitio, sed aliorum repudio, necessitate persecutionis, non ardore ambitionis vel præsumptione propriæ voluntatis; neque, ut dicit Apostolus, *quisquamumat sibi honorem sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron* (*Heb. v, 4*). Sicut et Christus non semetipsum clarificavit ut pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum: *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech* (*Psal. cix, 4*). Aliud est enim mutare et aliud mutari, sicut aliud est ministrare et aliud ministrari. Unde et Dominus in Evangelio loquitur dicens: *Non veni ministrari, sed ministrare* (*Matth. xx, 28*). Non ergo, ut in decretis apostolicæ sedis legimus, mutat sedem qui non mutat mentem, id est, qui non mutat qua suscipi episcopatus debet, intentionem, ut transeat de civitate ad civitatem per cupiditatem et ambitionem.

VII. Nam ut de multis exempli gratia quædam devocemus in medium, beatus Petrus causa fidei, ordinato pro se episcopo in Antiochia, insequens magum Simonem, Romam venit, in qua per viginti et quinque annos apostolatum et episcopatum gessit. Augustinus, a beato Gregorio papa causa fidei ad Anglos rota Christi directus, postquam ad prædicationem ejus gens illa fidem recepit, ab Arelatensi episcopo, jussione beati Gregorii episcopus est ordinatus, deinde ab eodem beato Gregorio in civitate regia ejusdem gentis accepto pallio archiepiscopus

est incardinatus. Sed postea sedem non mutavit sicut in epistola beati Gregorii qui legit invenire valebit. Et ut antiquiorum temporum exempla prætereamus, tempore Caroli principis, cum ordo ecclesiasticus et Christiana religio in istis Cisalpinis regionibus pene fuit abolita, Winfrit, cognomento Bonifacius a tertio papa Gregorio Romæ fuit ordinatus episcopus, et pro animarum lucro in istas regiones directus. In quibus ejus prædicatione et sanctæ conversationis exemplo cum ordo ecclesiasticus et religio cœpit reparari, aliquandiu in civitate Agrippinensi Colonia sedit, et emergente necessitate atque utilitate ad Moguntinam civitatem translatus, ibi est archiepiscopus regulariter incardinatus, sed sedem postea non mutavit, sicut in epistolis apostolicæ sedis pontificum studiosus lector cognoscere prævalet.

VIII. De eo siquidem qui non suo vitio, sed alieno repudio, ad aliam in qua ordinatus non fuit civitatem transfertur, Antiocheni canones dicunt (*can. 18*). « Si quis episcopus ordinatus ad parochiam minime cui est electus accesserit, non suo vitio, sed quod eum aut populus vitet, aut propter aliam causam, non tamen ejus vitio perpetrata, hic et honoris sic et ministerii particeps, dummodo nihil molestus Ecclesiæ rebus existat, ubi ministrare cognoscitur. Quem etiam observare conveniet quidquid synodus perfecta provinciæ judicando decreverit. » Et hinc in Ancyrano concilio decretum est de his qui ad episcopatum proventi sunt, nec recepti (*can. 17*): « Si qui episcopi ordinati sunt, nec recepti ab illa parochia in qua fuerant denominati, voluerintque alias occupare parochias, et vim præsulibus earum inferre, seditiones adversus eos excitando, hos abjici placuit. Quod si voluerint in presbyterii ordine, ubi prius fuerant, ut presbyteri residere, non abjiciantur propria dignitate. Si autem seditiones commoverunt ibidem constitutis episcopis, presbyterii quoque honor talibus auferatur, fiantque damnatione notabiles. » Dicit enim Antiochenum capitulum, quia regulæ sacræ præcipiunt, ut nullis invitis detur episcopus, cleri et plebis et ordinis consensus et desiderium requiratur, et ille omnibus præponatur, quem cleri plebisque consensus concorditer postularint, ne civitas episcopum non optatum aut contemnat, aut oderit, et fiat minus religiosa quam convenit, cui non licuerit habere quem voluit. »

IX. De eo qui necessitate persecutionis de civitate in qua ordinatus fuit transit ad civitatem, Sardicenses canones dicunt (*can. 21*): « Ut si aliquis episcopus vim perpressus est, et inique expulsus pro disciplina et catholica confessione vel pro defensione veritatis, effugiens pericula, innocens et devotus ad aliam venerit civitatem, non prohibeatur immorari quandiu aut redire possit, aut injuria ejus remedium acceperit, quia durum est eum qui persecutionem patitur non recepi, etiam et larga benignitate humanitas ei est exhibenda. » Et hinc S. Gregorius ad universos episcopos per Illyricum (*lib. I, epist. 43*).

« Fratres coepiscoposque nostros, quos et captivitas diversarumque necessitatum angustiae comprimunt, debetis consolandos convictosque vobiscum in ecclesiasticis sustentationibus libenter suscipere : non quidem ut per communionem episcopalis throni dignitas dividatur, sed ut ab Ecclesia juxta possibilitatem sufficientia debeant alimenta percipere. Sic et proximum in Deo et Deum in proximo diligere comprobamur. Nullam quippe eis nos in vestris Ecclesiis auctoritatem tribuimus, sed tamen eos vestris solatiis contineri summopere hortamur. » Et hæc novissima verba epistolæ hujus concordant præmisso concilii Sardicensis capitulo.

X. Sed et persecutio pro qua episcopus de civitate ad civitatem transire possit vel debeat, attente consideranda est, quam canones Sardicenses demonstrant (*Can. 21*). « Si aliquis episcopus vim peressus est, et inique expulsus pro disciplina et catholica confessione, vel pro defensione veritatis, effugiens periculum innocens et devotus ad aliam venerit civitatem, quia solent a catholicis hæretici vel schismatici seu criminosi persequi. » Et sanctus Augustinus in epistola ad Honoratum episcopum ostendit (*epist. 180*) : « Restat, inquit, ut nos, quorum ministerium quantulæcunque plebi Dei ubi sumus manenti, ita necessarium est, ut sine hoc eam non oporteat remanere, dicamus Domino : *Esto nobis in Deum protectorem, et in locum munitum (Psal. xxx, 3)*. Sed hoc consilium tibi propterea non sufficit, ut scribis, ne contra Domini præceptum vel exemplum facere nitamur, ubi fugiendum esse de civitate in civitatem monet. Recolimus enim verba dicentis : *Cum autem persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam (Matth. x, 23)*. Quis autem credat ita fieri hæc Dominum voluisse, ut necessario ministerio, sine quo vivere nequeunt, deserantur greges quos suo sanguine comparavit ? Nunquid hoc fecit ipse, quando portantibus parentibus in Ægyptum parvulus fugit, qui nondum Ecclesias congregaverat, quas ab eo desertas esse dicamus ? Nunquid quando apostolus Paulus, ne illum comprehenderet inimicus, per fenestram in sporta submissus est per murum, et effugi manus ejus (*II Cor. xi, 33*), deserta est quæ ibi erat Ecclesia necessario ministerio, et non aliis fratribus ibidem constitutis quod oportebat impletum est ? Eis quippe volentibus hoc Apostolus fecerat, ut seipsum servaret Ecclesiæ, quem proprie persecutor ille quærebat. Faciant ergo servi Christi, ministri verbi et sacramenti ejus, quod præcepit sive permisit. Fugiant omnino de civitate in civitatem, quando eorum quisquam specialiter a persecutoribus quæritur, ut ab aliis qui non ita requiruntur, non deseratur Ecclesia, sed præbeant cibaria conservis suis, quos aliter vivere non posse noverunt. Cum autem omnium, id est episcoporum et clericorum, est commune periculum, ii qui aliis indigent non deserantur ab his quibus indigent. Aut igitur ad loca munita omnes transeant, aut qui habent remanendi necessitatem, non relinquuntur ab

A eis, per quos illorum est ecclesiastica supplenda necessitas, ut aut pariter vivant, aut pariter sufferant quod eos paterfamilias volet perpeti. Quod si contigerit ut sive alii minus, alii majus, sive omnes æqualiter patiantur, qui eorum sint qui pro aliis patiantur apparent, illi scilicet qui cum se possent talibus malis eripere fugiendo, ne aliorum necessitatem desererent manere maluerunt. Hinc maxime probatur illa charitas quam Joannes apostolus commendat dicens : *Sicut Christus pro nobis animam suam posuit, sic et nos debemus pro fratribus animas ponere (I Joan. iii, 16)*. Nam qui fugiunt, vel suis devincti necessitatibus fugere non possunt, si comprehensi patiantur, ipsi non pro fratribus utique patiuntur. Qui vero propterea patiuntur, quia fratres qui eis ad Christianam salutem indigebant, nolunt deserere, sine dubio suas animas pro fratribus ponunt. » Et post aliquanta : « Cur enim sibi putant indifferenter obtemperandum esse præcepto, ubi legunt de civitate in civitatem esse fugiendum, et mercenarium non exhorrent, qui videt lupum venientem, et fugit quoniam non est ei cura de ovibus ? » Et paulo post : « Fugit Apostolus, cum a persecutore ipse proprie quæreretur, aliis utique necessitatem similem non habentibus, a quibus illic ministerium absit ut desereretur Ecclesiæ. » Sicut fugit S. Athanasius Alexandrinus episcopus, cum eum specialiter apprehendere Constantius cuperet imperator. Et aliquanto superius : « Non enim quisquam est qui dicat ministros manere oportere, ubi jam non fuerit quibus necesse sit ministrare. »

C Et hinc S. Gregorius in libro *Moralium (lib. xxxi, cap. 14)* : « Intuerit libet illum sessoris sui calcariibus excitatum contra armatos hostes, quantus Paulum fervor accenderat, quando eum Ephesi ad irrumpendas theatri turbas zeli flamma rapiebat. Scriptum quippe est : *Repleti sunt ira, et exclamaverunt dicentes : Magna Diana Ephesiorum. Et impleta est civitas confusione, et impetum fecerunt uno anima in theatrum (Act. xix, 28)*, rapti Gaio et Aristarcho Macedonibus comitibus, atque mox subditur : *Paulo autem volente intrare populum, non permiserunt discipuli. Quidam autem et de Asiæ principibus, qui erant amici ejus, miserunt ad eum rogantes ne se daret in theatrum (ibid., 30)*. In quibus profecto verbis agnoscimus quo impetu contra cuneos adversantes irrueret, nisi eum per amicos et discipulos charitatis frena tenuissent. Sed si obviare hostibus, si ultro pugnam petere, si nosmet ipsos semper relinquere in cursu nostri fervoris debemus, quid est quod isdem prædicator egregius de semetipso fatetur dicens : *Damasci præpositus gentis Aretæ regis custodiebat civitatem Damascenorum ut me comprehenderet, et per fenestram in sporta dimissus sum per murum, et sic effugi manus ejus (II Cor. xi, 33)*. Quid est quod equus iste modo sponte armatorum cuneos impetit, et modo se ab armatis hostibus quasi trepidus abscondit, nisi hoc quod necesse est ut in ejus artificiosa virtute disca-

mus, adversariorum pugnam, et constanter aliquando appetere, et prudenter aliquando declinare. Necesse quippe est ut per omne quod agimus in mentis trutina positum hinc pondus, illinc fructum nostri laboris æstimemus. Et cum pondus fructum superat, laborem quisque innoxie declinat, dummodo se in aliis exerceat, in quibus lucro fructuum pondus laboris vincat. Cum vero subsequenti quantitate fructuum mensura laboris aut æquatur aut vincitur, labor non sine gravi culpa declinatur. Unde prædicator sanctus, cum Damasci valde obstinatas mentes persequentium cerneret, eorum noluit adversitati configere, quia semetipsum, quem profuturum multis noverat, vidit posset deficere, et aut nullis se illic aut paucis prodesse. Secessum ergo a certamine petiit, et pugnaturum feliciter ad alia se bella servavit. Non enim loco virtus, sed locus virtuti defuit. Et idcirco fortissimus miles ab obsidionis angustia certaminis campum quæsivit. Ubi autem subjuganda regi proprio multa adversariorum colla conspexit, subire bellum vel cum morte non timuit. Sicut ipse cum Hierosolymam pergeret, cumque discipuli passionem illius per prophetiam præscitam prohiberent, sibimet ipsi attestatur dicens : *Ego enim non solum alligari, sed et mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Domini Jesu. Neque enim facio animam meam pretiosiores quam me* (Act. XXI. 13). Quia prædicator egregius, despectis potestatibus sæculi, nullos minarum sonitus pertimescit. Videamus alium equum Dei quomodo terram sorbeat, quomodo nullus eum turbæ terror attingat. Scriptum est : *Supervenerunt autem quidam ab Antiochia et Iconio Judæi, et persuasis turbis, lapidantes Paulum traxerunt extra civitatem, æstimantes eum mortuum esse. Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intravit civitatem, et postera die profectus est cum Barnaba in Derben. Cumque evangelizasset civitati illi, et docuissent multos reversi sunt Lystra, et Iconio, et Antiochia, confirmantes animos discipulorum* (Act. XIV, 17). Perpendamus ergo quæ hunc equum possent minæ compescere, quando eum ab intentione sua non valet mors ipsa prohibere. Ecce lapidibus obruitur, nec tamen a veritatis sermone removetur. Occidi potest, superari non potest. Velut extinctus extra urbem projicitur, sed intra urbem die alio illæsus prædicator invenitur. O quam fortis huic viro inest firmitas ! o quam victrix pœna ! o quam dominatrix patientia ! Ad agendum repulsione provocatur, ad prædicandam salutem plagis erigitur, ad propellendam laboris lassitudinem pœna refovetur. » Sed et isdem beatus Gregorius in epistola ad Agnellum episcopum scribit (*lib. XI, ind. 11, epist. 13*) : « Quia igitur ob cladem hostilitatis, nec in civitate, nec in Ecclesia tua est cuiquam habitandi licentia, ideo te auctoritate nostra Terracineni Ecclesiæ cardinalem constituimus sacerdotem. » Et in epistola ad Joannem episcopum (*lib. XI, ind. 10, epist. 25*) : « Te Joannem ab hostibus captivatae Lisitanæ civitatis episcopum in Squillita-

na Ecclesia cardinalem necesse duximus constituere sacerdotem, ut et susceptam semel animarum curam intuitu futuræ retributionis impleas et licet a tua Ecclesia sis hoste imminente depulsus, aliam quæ pastore vacat debeas Ecclesiam gubernare. Ita tamen, ut civitatem illam hostibus liberam effici, et Domino protegente ad priorem statum contigerit revocari, ad aliam in qua et prius ordinatus es Ecclesiam revertaris. Sin autem prædicta civitas continua captivitatis calamitate premitur, in qua a nobis incardinatus es debeas Ecclesia permanere. »

XI. His auctoritatibus Actardus, Namnetensis episcopus, prius a Nominoio Brittonum duce de sua civitate expulsus, a domno rege Carolo, fugato eodem Brittonum duce, consilio episcoporum illum quem in sede Namnetensi isdem tyrannus fecerat exordinari, in monasterio sancti Martini jussit exulare, et Actardum in sede sua restitui. Postea autem a Salomone tyranno eundem Actardum a civitate sua expulsus, in vacante Morinensi ecclesia concilii consensu concessit aliquandiu immorari, donec penitentibus clero ac plebe provinciæ Turonensis, et conhibentibus episcopis, ad provinciam suam rediit. et a pontifice apostolicæ sedis in vacante metropoli fuit incardinatus. Qui Actardus non debuerat sedem suam mutare, si valerat ibi consistere, vel si alius aliquis esset, qui simili vel forte majori utilitate regulariter in Turonensi ecclesia posset ordinari, dicente Cælestino (*epist. 1, ad episcopos per Viennen, etc*) : « Tunc alter de altera eligatur ecclesia, si de civitatis ipsius clericis, cui est episcopus ordinandus, nullus dignus, quod evenire non credimus, poterit inveniri. Primum enim illi reprobandi sunt, ut aliqui de alienis ecclesiis merito præferantur. Habeat unusquisque suæ fructum militiæ in ecclesia, in qua suum per omnia officia transegit ætatem : in aliena stipendia minime alter obrepat, nec aliis debitam alter sibi audeat vindicare mercedem. »

XII. Quod autem isdem Actardus apposuit, ut utrasque sedes Turonensem scilicet et Namnetensem simul teneret, contra Chalcedonense concilium (*can. x*) egisse videtur, quo decretum est : « Non licere clericum in duarum civitatum conscribi simul ecclesiis, et in qua initio ordinatus est, et at quam confugit, quasi ad potiorem, ob inanis gloriæ cupiditatem. Hoc autem facientes revocari debere ad suam ecclesiam in qua primitus ordinati sunt, et ibi tantummodo ministrare. Si vero jam quis translatus est ex alia in aliam ecclesiam, prioris ecclesiæ, vel martyriorum quæ sub ea sunt, aut ptochiorum, aut xenodochiorum rebus in nullo communicent. Eos vero qui ausi fuerint, post diffinitionem magnæ et universalis hujus synodi quidquam ex his quæ sunt prohibita perpetrare, decrevit sancta synodus a proprio hujusmodi gradu recedere. »

XIII. Quod autem quidam contra hoc capitulum hujus magnæ et universalis synodi, quasi ex verbis beati Gregorii satagunt se munire, ut duas sedes simul tenere valeant, cum nulli Christiano sit

licitum, vel duas uxores simul, vel uxorem et concubinam insimul habere, diligenter verba ejusdem beati Gregorii in epistola ad Bacandum episcopum curent discernere, qua dicit, non de longius civitatibus a se invicem disparatis, sed de collimitaneis, et de tam cleri quam plebis imminutione destitutis, et rebus ac facultatibus desolatis. « Et temporis necessitas nos, inquit (*lib. 1, epist. 8*), perurget, et imminutio personarum exigit ut destitutis ecclesiis salubri ac provida debeamus dispositione succurrere. Et ideo quoniam ecclesiam Minturnensem funditus tam cleri quam plebis destitutam desolatione cognovimus, tuamque pro ea petitionem, quatenus Formianæ ecclesiæ, in qua corpus beati Erasmi martyris requiescit, cuique fraternitas tua præsidet, adjungi debeat, piam esse ac justissimam prævidentes, necessarium duximus, consulentes tam desolationi illius, quam tuæ ecclesiæ paupertati, reditus suprædictæ ecclesiæ Minturnensis, vel quidquid ei antiquo modernoque jure vel privilegio potuit potestve qualibet ratione competere, ad tuæ ecclesiæ jus potestatemque hac præcepti nostri auctoritate transmigrare. » In cujus verbis quisque debet attendere, quia dicit quod temporis necessitas perurget, et imminutio exigit personarum, ut destitutis ecclesiis debeat succurrere, et necessarium ducit tam desolationi loci, quam paupertati ecclesiæ consulere. Volunt etiam quidam, ex quorundam novelli temporis adinventione, usurpare præsumptionem, quatenus liceat eis sedes suas mutare, non causa utilitatis, sed superducto quasi velamento necessitatis, revera quidem ambitione cupiditatis; in qua commemorantur quidam de civitatibus ad civitates, et etiam de minoribus ad potiores translatis fuisse episcopi, antequam hinc certæ diffinitiones sacrorum canonum fuere præfixæ, quas transgredi perniciosum est. Manifestum, sicut sanctus Hilarus papa ad Leontium et ad cæteros episcopos scribit dicens (*epist. 11*): « Quia non minus in sanctarum traditionum delinquitur sanctiones, quam in injuriam ipsius Domini prosilitur. » Et sanctus Cælestinus (*epist. 11*): « Nulli sacerdotum suos liceat canones ignorare, nec quidquam facere, quod patrum possit regulis obviare. Quæ enim a nobis res digna servabitur, si decretalium norma constitutorum pro aliquorum libitu licentia populis permissa frangatur? » Et sanctus Leo (*epist. 1*): « Hoc admonitio nostra denuntia, quod si quis fratrum contra hæc constituta venire tentaverit, et prohibita fuerit ausus admittere, a suo se noverit officio submovendum, nec communionis nostræ futurum esse consortem, qui socius esse noluit disciplinæ. » Et sanctus Gelasius (*epist. 6 ad universos episc.*): « Cumque nobis contra salutarium reverentiam regularum cupiamus temere nil licere et cum sedes apostolica super his omnibus favente Domino, quæ paternis canonibus sunt præfixa, pio devotoque studeat tenere proposito, satis indignum est quemquam, vel pontificum, vel ordinum subse-

quentium, hanc observantiam refutare, quam beati Petri sedem et sequi videat et docere, satisque conveniens sit, ut totum corpus Ecclesiæ in hac sibimet observatione concordet, quam illic vigere conspiciat ubi Dominus Ecclesiæ totius posuit principatum. » Et item idem: « Patres, inquit, nostri catholici videlicet doctique pontifices, quidquid pro fide, pro veritate, pro communione catholica atque apostolica, secundum Scripturarum tramitem traditionemque majorum, facta semel congregatione sanxerunt, inconvulsum voluerunt deinceps firmumque constare, nec in hac eadem causa denuo quæ præfixa fuerant retractari qualibet recenti præsumptione permiserunt, sapientissime pervidentes, quoniam si decreta salubriter cuiquam liceret iterare, nullum contra singulos quosque prorsus errores stabile persisteret Ecclesiæ constitutum, ac semper isdem furoribus redivivis omnis integra diffinitio turbaretur. » Et Symmachus dicit (*epist. 1, Aonio*): « Ad ipsam sacrosanctam catholicam religionem pertinere, cujus omnis potestas infringitur, nisi universa quæ a Domini sacerdotibus semel regulariter statuuntur perpetua sint. Quod alias contingere poterit, si successor decessoris actibus non tribuerit firmitatem, et roborando quæ gesta sunt faciat rata esse quæ gesserit. » Et item idem (*epist. eadem*): « Quanta vicariis beatissimi Petri apostoli judicabitur esse reverentia, si quæ in sacerdotio præcipiunt, eisdem transeuntibus dissolvantur? » Et item: « Non potest ex parte firmum esse quod generalitatis tangit injuriam, et quod quasit ad astruptionem, magis autem ad destructionem positum est in adinventione præmissa. » Unde sancti Patres Nicæni capite secundo dicunt (*can. 11*): « Quoniam plura aut per necessitatem, aut alias cogentibus hominibus adversus ecclesiasticam facta sunt regulam; » et sanctus Leo papa capite quadragesimo quarto Decretalium suorum dicit, omittendum esse et inculpabile judicandum, quod necessitas intulit. Quam alienum a ratione et auctoritate astruptionis hujus perniciosæ permissionis sit, qui eadem capitula legit patenter agnoscit, quia illius secundi capituli Nicæni concilii processus, quod perpere actum eatenus fuerat, ne deinceps quisque præsumat, cum magna interminatione prohibuit, et capitulum quadragesimum tertium Leonis, ab hac ratione penitus est alienum, sicut trigesimum octavum capitulum in decretis suis ad Anastasium Thessalonicensem episcopum, sed id ipsum capitulum evidenter ostendit. Sed et te his quæ per necessitatem fiunt, potiusque usurpari videntur, sanctus Innocentius in decretis suis ad Rufum et Eusebium ac cæteros episcopos dicit (*epist. 27*): « Pervideat ergo dilectio vestra hactenus talia transisse, et advertite quod utique ut dicitis necessitas imperavit, in pace jam ecclesias constitutas non posse præsumere. » Et Paulo post: « Priora ergo dimittenda dico Dei judicio, et de reliquo maxima sollicitudine præcavendum. » Videre igitur et mentis et corporis oculo qui hæc adinvene-

runt debuerant Pauli sententiam qua dicit : *Non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbum Dei* (II Cor. II, 17). « Adulter, inquit beatus Gregorius (*Moral.* XVI, cap 25), in carnali coitu non prolem sed voluptatem quærit, et perversus quique ac vanæ gloriæ serviens recte adulterare verbum Dei dicitur, quia per sacrum eloquium non Deo filios gignere, sed suam scientiam desiderat ostentare. Quem enim libido gloriæ ad loquendum trahit, voluptati magis quam procreationi operam impendit. » Sic et qui pro opibus et facultatum copiis ac rebus terrenis Ecclesiam suam mutat, adulter merito vocatur, et inter adulteros deputabitur. Nam civitatem, in qua Comes inhabitat, et clerici ac laici nobiles, sed et ignobiles atque rustici laboratores, et etiam Judæi ut fertur inhabitant, et in parochia sub nomine Christiano degunt, episcopum causa cupiditatis, aut ardore ambitionis deserere, et alteram sedem vacantem invadere, et cum illa in qua ordinatus fuit, et in qua sine periculo mortis degere valet, tenere, non solum turpe sed et periculosum atque perniciosum est, cum sacri canones etiam de vacante episcopo in Ecclesia vacante prosiliente decernant (*conc. Antioch. can. 14*), « ut si quis episcopus vacans in ecclesiam vacantem prosiliat, sedemque pervadat absque integro perfectoque concilio, hic abjiciatur necesse est, etsi cunctus populus quem diripuit eum habere delegerit. Perfectum vero concilium illud est, ubi interfuerit metropolitanus antistes. » Sed et de eo qui irrationabiliter et irregulariter civitatem suam in qua ordinatus fuit deserit, et ad aliam transit, Sardicense concilium dicit (*can. 1*) : « Non minus mala consuetudo, quam perniciose corruptela funditus eradicanda est, ne cui liceat episcopo de civitate sua ad aliam transire civitatem. Manifesta est enim causa qua hoc facere tentat, cum nullus in hac re inventus sit episcopus, qui de majore civitate ad minorem transiret : unde aparet avaritiæ ardore eos inflammari, et ambitioni servire, et ut dominationem agant. Si omnibus placet, hujusmodi perniciæ sævius et austerius vindicetur, ut nec laicam communionem habeat qui talis est. » In hoc capitulo major et minor civitas, non solum pensanda est nomine, sed et possessione, sicut et avaritia non solum pecuniæ est ac possessionis, sed etiam altitudinis. In nomine Metropolitano avaritia dicitur, cum supra modum sublimitas ambitur : in possessione, videlicet in rerum ac facultatum copiositate, est avaritia, quam Apostolus idolorum servitutem appellat. Et sanctus Leo papa hoc sequens capitulum decrevit (*epist. 88 Anastasio Thessal.*), « ut si quis episcopus civitatis suæ mediocritate despecta administrationem loci celebrioris ambierit, et ad majorem se plebem quacunque ratione transierit, a cathedra quidem pellatur aliena, sed et carebit et propria, ut nec illis præsideat, quos per avaritiam concupivit, nec illis quos per superbiam sprexit. Suis igitur terminis quisque contentus sit, nec supra mensuram juris sui affectet augeri. » Et item Sardicense con-

cilium dicit (*can. 11*) : « Ut etiamsi talis aliquis exstiterit temerarius, ut fortassis excusationem afferens asseveret quod populi litteras acceperit, cum manifestum sit potuisse paucos præmio et mercede corrumpi, eos qui sinceram fidem non habent, ut clamarent in Ecclesia, et ipsum petere viderentur episcopum, omnino has fraudes damnandas esse arbitrator, ita ut nec laicam in fine communionem talis accipiat. » Quia vero duabus metropolitanis sedibus unus metropolitanus episcopus regulariter præsidere non poterit, sanctus Bonifacius papa auctoritate Nicæni concilii manifestat scribens ad Hilarium, Narbonensem episcopum (*Epist. 8*) : « Nulli, inquit, videtur incognita synodi constitutio Nicænæ, quæ ita præcipit ut eadem proprie verba ponamus ; per unamquamque provinciam ejus metropolitanos singulos habere debere, nec cuiquam duas esse posse subjectas, quod illi, quia aliter credendum non est, servandum sancto Spiritu suggerente sibimet censuerunt. » Et post aliquanta : « Quod idcirco dicimus, et advertat charitas tua, adeo nos canonum præcepta servare, ut ita constitutio quoque nostra offiniat, quatenus metropolitani sui unaquæque provincia in omnibus rebus ordinationem semper expectet. » Cogunt, inquit Augustinus, multis invenire medicinas multorum experimenta morborum. Et quia, ut Daniel dicit : *Pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia* (*Dan. 12, 4*), pro temporum diversitate, et morborum varietate, atque hominum sanitate, quædam conceduntur, sicut Noe et filiorum jus usibus alimenta nova permissione concessa deinde, per Moysem populo Judæorum prohibita rursusque nobis sunt ita concessa, ut quæ Judæis fuerunt vetita in pecoribus, nobis prohibeantur in moribus, sicut Dominus in Evangelio dicit : *Audistis quia dictum est antiquis : ego autem dico vobis* (*Matth. v, 21*). Quapropter quod licitum fuit, necessitate vel utilitate, de transmigrandis episcopis ab ecclesiis ad ecclesias ante sacrarum regularum præfixionem, postea intantum fuit, est, et erit illicitum contra easdem sacras regulas usurpare, ut sanctus Gregorius Nazianzenus, vir doctissimus, catholicissimus atque eloquentissimus, et vitæ merito ac sapientiæ doctrina venerandus, qui apud Græcos Theologus cognominatur, multorum decreto episcoporum, ut in historiis ecclesiasticis legimus : de parva civitate Nazianzo Constantinopolim causa fidei translatus, quam per annos duodecim insignissime gubernavit et ab hæresi Ariana gloriosissime liberavit, et dogma Nicæni concilii quasi jam mortuum in eadem regia civitate suis expositionibus resuscitavit, agnoscens episcopos murmurare eo quod esset et alia civitate contra canones translatus ad aliam, vitare imo auferre fraternum volens scandalum, ne schisma in Ecclesiam introducere videretur, monente Apostolo : *In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum.* (II Cor. VI, 4), adveniente Constantinopolim Theodosio principe, pa-

cifice impetrata licentia, habitare ulterius in eadem A civitate declinavit, sequens Domini sententiam dicentis ad Petrum, ut qui censum non debebant, exigentibus censum darent, quatenus scandalum devitarent. *Qui scandalizaverit*, inquit Dominus, *unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris* (Matth. xviii, 6). Per molam quippe asinariam, ut sanctus Gregorius in Pastoralis regula exponit (*part. 1, cap. 2*), « sæcularis vitæ circuitus ac labor exprimitur, et per profundum maris extrema damnatio designatur. Qui ergo ad sanctitatis speciem deductus, vel verbo cæteros destruit, vel exemplo, melius profecto fuerat ut hunc ad mortem sub exteriori habitur terrena acta constringerent, quam sacra officia in culpa cæteris imitabilem demonstrarent : quia nimirum si solus caderet, ut-
cunque hunc tolerabilior inferni pœna cruciaret. » Et item (*part. III, cap. 5*) : « Scire etenim prælati debent, quia si perversa unquam perpetrant, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Unde necesse est ut tanto se cautius a culpa custodiant, quanto per prava quæ faciunt non soli moriuntur. » At si aliquis dixerit, non ego invado Ecclesiam ad quam multorum consensu episcoporum et plebis transmigro, penset sol-
licite, sicut et sanctus pensavit Nazianzenus Gregorius, quæ, ut præmisimus, a sacris sunt præfixa canonibus, a quibus per, contemptum deviare in schisma est ruere, sicut sanctus papa. Hilarus patenter ostendit (*epist. 11*) : « Non minus, inquiens, in san-
ctarum traditionum delinquitur sanctiones, quam in injuriam ipsius Domini prosilitur. » Qua sententia beatus Hilarus papa hæreticos et schismaticos pariter denotavit. Schismaticos quidem, in eo quod dixit, non minus in sanctarum traditionum sanctiones delinquitur, et hæreticos, in eo quod dixit, quam in injuriam ipsius Domini prosilitur. » Nam hæretici ut S. Gregorius ex sententia apostoli Pauli quia dicit *Si tradidero corpus meum ut ardeat, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest* (I. Cor. xiii, 3), demonstrat (*Mor. xviii, cap. 14*), prava de Deo sentiunt schismatici recta de auctore tement, sed unitatem cum fratribus in sanctarum traditionum sanctione non tenent : illi errore fidei, isti vero schismatis perpetratione divisi sunt. Unde et in ipsa prima parte Decalogi utrarumque partium culpæ reprimuntur, cum divina voce dicitur : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua* (Deut. vi, 5), atque mox subditur : *Diliges proximum tuum sicut teipsum*. Qui enim de Deo perversa sentit, liquet profecto quia Deum non diligit : qui vero de Deo recta sentiens, a sanctæ Ecclesiæ unitate divisus est, constat quia proximum non amat, quem habere socium recusat. Quisquis ergo ab hac unitate matris Ecclesiæ, sive per hæresim de Deo perversa sentiendo, sive errore schismatis proximum non diligendo dividitur, charitatis hujus gratia privatur, de qua hoc quod præmisimus, Paulus

A dicit : *Si tradidero corpus meum ut ardeat, charitatem non habeam, nihil mihi prodest* ; ac si aperte diceret : Extra locum suum conflationis mihi ignis adhibitus tormento me cruciat, mundatione non purgat. » Auro enim locus est in quo conflatur, id est unitas catholicæ Ecclesiæ, in qua baptismum, et opera bona, et etiam martyrium prodest, extra illam quippe, nec baptismus, nec opera bona, nec etiam martyrium proficit. Quia etiam cognati sunt hæretici et schismatici, et solemnibus orationibus sextæ feriæ ante Pascha monstratur. « Hinc ergo, ut sanctus Cælestinus scribit (*epist. 8 in fine*), legem credendi lex statuat supplicandi. » Sed et quam grave peccatum schisma sit, sanctus Augustinus in libro secundo de Baptismo (*cap. 6*) demonstrat, dicens : « Afferamus divinam stateram de Scripturis sanctis, tanquam de thesauris Dominicis, et in illa quid sit gravius appendamus : imo non appendamus, sed a Domino appensa recognoscamus, tempore illo quo Dominus prio delicta recentibus pœnarum exemplis cavenda monstravit, et idolum fabricatum atque adoratum est, et propheticus liber ira regis contemptoris incensus et schisma tentatum idolatria gladio punita est, exustio libri bellica cæde et peregrina captivitate, schisma hiatu terræ sepultis auctoribus vivis, et cæteris cœlesti igne consumptis : quis jam dubitaverit hoc esse sceleratius commissum, quod est gravius vindicatum? »

Hinc et in decretis apostolicæ sedis est scriptum : Sicut enim justos ad æternam vitam Dominus prædixit ituros, sic impios æterno damnandos interitu : ut sicut non potest finire beatitudo justorum, sic nec impiorum tormenta finiantur. Hæc hæreticis schismaticisque sunt. Et quia quidquid nunc gerit Ecclesia, mystice typus est futurorum, si gustabunt de pane cœlesti, id est te suavitate divina, gehennæ participes, hæreticis schismaticisque damnatio est corporis et sanguinis Christi communio. Quisquis ergo assentit schismatico, schismaticus esse negari non poterit. Quod etsi omnes sacerdotes et mundus assentiat, damnatio consentientes involvit, non prævaricationem consensus absolvit. Non enim crimen minuitur, sed accrescit, cum generale fit ex privato. Hoc enim Deus omnium indicavit, qui mundum peccantem generali diluvio interemit.

D « Et sicut non potest, ut Gelasius scribit (*epist. 10, ad Anastasium*), perversitatis communicatore suscepto, non pariter perversitas approbari : sic non potest refutari perversitas complice sectatore perversitatis admissio, cum dicat Apostolus non solum qui non faciendâ faciunt reos videri, sed etiam *qui consentiunt facientibus* (Rom. 1, 32). Legibus enim publicis criminum conscios, susceptoresque latrocinantium par judiciorum pœna constringit, nec expers facinoris æstimatur, qui licet ipse non fecerit facientes tamen in familiaritatem fœdusque receperit. Hinc ergo audianus quomodo et Dominus vocet eos, qui in ovile ovium contra sacros canones

Spiritu Dei conditos insiliunt, id est regimen Ecclesiae rapiunt potius quam assequuntur, *Qui non intrat, inquit, per ostium in ovile ovium, ascendit aliunde, hic fur est et latro (Joan. x, 1)*. De quibus idem per prophetam dicit: *Ipsi regnaverunt et non ex me principes exstiterunt, et non cognovi (Ose. viii, 4)*. » « A se, inquit Gregorius (*Pastor. i, cap. 1*), et non ex arbitrio summi rectoris regnant, qui sua cupiditate accensi, culmen regiminis rapiunt potius quam assequuntur: quos tamen internus iudex et provehit, et non cognoscit, quia quos permittendo tolerat, profecto per iudicium reprobationis ignorat. » Timenda est igitur eis qui talibus favent a beato Gelasio ad sensum præmissa sententia Pauli, qua dicit: *Non solum qui faciunt, sed qui consentiunt facientibus, digni sunt morte (Rom. i, 32)*, quia, ut Leo dicit, in talium prælatione non est populis consulere, sed nocere, nec præstare regimen, sed augere discrimen,

XIV. Quod scripsisti, episcopum de quo agitur dicere ad excusandas excusationes in peccatis, quoniam sunt in civitate metropoli, in qua ordinatus fuerat, ministri ecclesiastici, qui indigentium necessitatibus possunt consulere, sed ipse non habet sufficientiam rerum ac facultatum, quibus in ea honorabiliter possit subsistere, unde se conatur excusare, inde magis videtur accusare, et cupiditatis atque cauterio ambitionis inurere, qui plus possessiones terrenas quam animarum lucra videtur acquirere. Debuerat enim in mente habere quod spiritus Paulo dixit, ut non exiret de civitate in qua ei multus populus erat, sed constanter prædicaret. Quid enim scit, utrum multi de paganis illis, qui in eadem civitate habitant, sint a Deo prædestinati ad vitam, qui per prædicationem ejus oris et operis converti poterant, et ubi Christiani sunt salvari valerent, si in ea maneret, etiamsi necessitas eum ibidem taliter manere cogeret, sicut Paulus se mansisse apud Corinthios dixit: *Ego, inquit, in infirmitate et timore et tremore multo fui apud vos (I Cor. ii, 3)*. Legat igitur decimam quartam beati Gregorii homiliam ex lectione sancti Evangelii, *Ego sum pastor bonus (Joan. xi, 14)*, et inveniet qualiter ac quantum ab auctoritate et suo ordine deviaverit. Sed et scandalum in Ecclesia misit, sicut et quidam episcopi, etiam a longe præcedentibus temporibus, scandalum pro sua quiete et voluptatibus in Ecclesiam intromiserunt, ordinantes chorepiscopos, et D

eis quæ summis pontificibus conveniunt agere permittentes. Quos apostolica sedes sæpius reprobavit, et apostolico mucrone recidit, sicut in decretalibus eorum qui voluerit recensere inveniet. Inter quos Damasus papa de talibus dicit episcopis (*epist. 5 ad episc. Numidiæ*): « Illi, inquit, episcopi, qui talia sibi præsumunt, videntur mihi esse meretricibus similes, quæ statim ut pariunt, infantes suos aliis nutricibus tradunt educandos, ut suam citius libidinem explere valeant. Sic et isti infantes suos, id est populos sibi commissos, aliis educandos tradunt, ut suas libidines expleant, id est pro suo libitu sæ-

A cularibus curis inhient, et quod unicuique visum fuerit liberius agant. » Et alia, quæ in suis locis lector invenire valebit. Sed et sicut in epistola beatæ memoriæ Nicolai papæ ad quosdam episcopos Belgicæ provinciæ directa continetur, Græci contra eum fremuerunt, quia ipse, sicut et predecessores sui, sacerdotes ab uxoribus abstinere præcepit, volentes per canones statuere ut liceat illis uxores habere. Nos autem moderni et Gallicani episcopi, novos canones facere conamur, ut liceat nobis quod gravius est quam carnali commercio, spirituali adulterio, aut duas uxores, id est duas sedes simul habere, aut uxorem simul et concubinam tenere, vel vivente licet infirma uxore, id est Ecclesia nostra persecutione qualibet rebus ac possessionibus imminuta, ad alterius copulam transmigrare. Cum B sicut vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier, quandiu uxor ejus licet infirmat vivit, ita et episcopus non habet potestatem ecclesiam, videlicet plebem suam deserere, et alteram invadere vel usurpare, quandiu, sicut sanctus Augustinus dicit (*epist. 180, Honorato*), in ea residui sunt conservi sui, quibus præbeat cibaria, quos aliter vivere non posse novit. Quod si fecerit, tanto majus committit adulterium, quanto spiritaliter adulterat, et plebem suam adulterare facit, si alteri eo vivente et in sacerdotii incolumitate manente se junxerit, quia mulier non habet potestatem corporis sui, sed vir, quandiu vir ejus vivit, et plebem quam invaserit secum adulterare facit, ut beatus Innocentius in decretis suis ostendit, loquens de repudio viri atque C uxoris, quod merito intelligendum ac sequendum et de spiritali episcopi et Ecclesiae, in qua primum ordinatus fuit, conjunctione.

« De his, inquit (*epist. 11, ad Exuperium*), requisivit dilectio tua, qui interveniente repudio alio se matrimonio copularunt, quos in utraque parte adulteros esse manifestum est. Qui viro vel uxore vivente, quamvis dissociatum videatur esse conjugium, ad aliam copulam festinarunt, neque possunt adulteri non videri, in tantum ut etiam hæc personæ quibus tales conjuncti sunt, etiam ipsi adulterium commisisse videantur, secundum illud quod legimus in Evangelio: *Qui dimiserit uxorem suam et duxerit aliam, mæchatur: similiter et qui dimissam duxerit, mæchatur (Matth. v, 21)*, et ideo omnes a communionem fidelium abstinendos. At sit uxor episcopi, ecclesia scilicet ac parochia ejus, fuerit qualibet oppressionem percutionis desolata, id est de solo elapsa, ut in ea non remaneant quibus necesse sit ministrare, licite valet episcopus ad vacantem aliam ecclesiam transmigrare, sicut supra verbis beatorum Augustini atque Gregorii est demonstratum. Et plebs episcopo suo viduata, id est vacans, carne vel regulariter defuncto sacerdotio episcopum viduatum, id est vacantem, regulariter potest suscipere, veluti Apostolus de muliere dicit: *Mortuo, inquit, viro, nubat cui vult, tantum in Domino (I Cor. vii, 39)*. Sanctus quippe Leo, inter præcipuos sedis Romanæ,

ornatus præcipuus, de viro et muliere Apostoli sententiam exponens, quid per hanc conjunctionem intelligi voluerit patenter ostendit : *Sacramentum hoc, inquit, magnum est : ego autem dico in Christo et in Ecclesia* (*Ephes. v, 32*). Utique duo sunt, Deus et homo, Christus et Ecclesia, quæ de sponsi carne provibit, et de latere Crucifixi manante sanguine et aqua, sacramentum redemptionis et regenerationis accepit. »

Et idem alibi : Unde, inquit, cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, ut præter sexuum conjunctionem haberet in se Christi et Ecclesiæ sacramentum, non ergo fornicetur quisquam, indebita voluntate abiens post uxorem legitimo et spiritali sibi sortitam conjugio, sed diligat et foveat eam, sicut Christus Ecclesiam : neque post pastorem suum, in fide et in nobis operibus manentem, quem ordinante Deo legitima sorte suscepit, Ecclesia abiens fornicetur sed in ea vocatione qua vocati sunt maneat, veluti sacræ Scripturæ et traditiones ecclesiasticæ præfixerunt. Si enim, quia concedente Apostolo unius uxoris vir assumi in sacerdotium jubetur, ut uxorem quam ante sacerdotium habuit castis foveat et tueatur auxiliis, et non eam destitutam, debet relinquere, multo minus sacerdos destitutam, aut pro superinducta, vel cum superinducta deserere vel negligere, minime autem cum alia una cum ipsa debet mœcham ecclesiam : et sicut non adulterare verbum Dei, ita nec adulterare debet Ecclesiam suam. Nisi enim viri et uxoris legalis conjunctio ad episcopi et ecclesiæ sibi conjunctæ mysterium pertineret, magnum Chalcedonense concilium defuncto suo episcopo viduatam ecclesiam non vocaret, cujus reditus penes œconomum futuro reservari jubet episcopo, nec ab aliis quibusque, vel vivente vel defuncto cujuscunque civitatis episcopo usurpari, vel pessumdari : quod qui præsumpserint, verenda est illis sententia ejusdem sancti et universalis concilii, qua intentando decernit (*can. 10*) : « Eos, inquit, qui auctori fuerint, post diffinitionem magnæ et universalis hujus Synodi, quidquam ex his quæ prohibita sunt perpetrare, decrevit sancta Synodus a proprio hujusmodi gradu recedere. » Et de transgredientibus quæ constituta sunt, item conjuncte dicit (*can. 27*) : « Si quidem clerici sunt, decidant gradu proprio ; si vero laici, anathematizentur. » Sic etiam de rerum ac facultatum præsumptoribus, et aliorum conciliorum canones, et apostolicæ sedis pontifices multoties decreverunt, quæ non parvipendent qui irrefragabili Domini sententiæ credunt, dicentis in Petro, et apostolis omnibus, et in eis illorum successoribus : *Quæcunque ligaveris super terram, ligata erunt et in cælis* (*Matth. xvi. 19*). Nam sicut Petrus respondit pro interrogatis a Christo apostolis omnibus, ita et Christus hæc in Petro dixit apostolis, et successoribus eorum omnibus, quibus manet hoc privilegium, a quibus fertur ex apostolorum æquitate judicium, sicut sanctus Leo et Gregorius evidenter ostendunt. Unde sanctus Gregorius item dicit :

A « Christiani non sunt, qui ligamenta sanctæ Ecclesiæ vanis se æstimant conatibus solvere : ac per hoc nec absolutionem sanctæ Ecclesiæ, quam præstat fidelibus, veram putant, si ligaturas ejus valere non æstimant. Contra quos diutius disputandum non est, quia per omnia despiciendi et anathematizandi sunt, et unde se fallere veritatem credunt, inde in peccatis suis veraciter implicantur, eosque et ego et omnes catholici episcopi, atque universa Ecclesia anathematizamus, quia veritati contraria sentiunt, et contraria loquuntur. »

Hæc idcirco de rebus et facultatibus Ecclesiæ viduatæ sub œconomio futuro reservandis Episcopo hic interposuimus, ut attendat de quo agitur episcopus, quia si nemini Christiano eas licet præsumere, multo minus item episcopus, sine sui status periculo ac animæ detrimento, ecclesiæ invasæ res et facultates prævalet usurpare. Sicut enim comes civitatis homo sæcularis, et alii etiam sæculares, et majoris et minoris potestatis, habent unde in sua metropoli possint consistere, et comministri ejus ecclesiastici valent ibidem vivere ; sic et ipse, nisi eum cupiditas et ambitio unde ejiceret, ibidem vel de operibus manuum, vel de decimis fidelium ac collatione presbyterorum, et si aliter non posset, vel sub censu, sicut Hierosolymis patriarcha, et viri religiosi ac fideles in Corduba, et in aliis civitatibus per Hispaniam faciunt, ibi valerent manere, et conservis in tempore tritici mensuram donare, id est verbum prædicationis impertire, et ministeria quæ non nisi ab episcopis ministris ecclesiasticis et plebibus possunt dependi, sicut sunt ordinationes ecclesiasticorum ministrorum, sicut est confectio sacri chrismatism, et consecratio olei exorcizati et ad infirmorum unctionem consecrati, sicut est confirmatio et consignatio baptizatorum, sicut est manus impositio et reconciliatio publice pœnitentium, et velatio virginum, et alia quæ per singula non necesse est computare : quæ non nisi ab episcopis valent regulariter fieri, et in utrisque civitatibus, tanto spatio inter se distantibus, ab uno episcopo congruis temporibus non valent, imo nec debent, nec regulæ permittunt exsequi. Quæ et si per tempora possunt in sua metropoli ab eo fieri, convincitur in ea posse immorari, et quæ sibi a subditis competunt exsequi. Legat namque secundam epistolam Pauli apostoli ad Corinthios, cum quanta difficultate atque cum quanto labore prædicationis ministerium fuerit exsecutus, qui præter labores quos sustinuit in carceribus, in plagis supra modum, in mortibus frequenter, in flagellis, in lapidatione, in naufragiis, in itineribus sæpe vexatus fuit, *periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis, in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore et ærumna, in vigiliis multis, in fame et siti, in jejuniis multis, in frigore et nuditate, præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum* (*II Cor. xi, 25, 26, 27, 28*), et manibus suis la-

boravit, quæ necessaria sibi et suis fuerunt, ne quem libet gravaret, et inveniet se a successione illius extorrem, cujus sequi detractat exemplum, et illorum constringi iudicio, qui jam in cœlis cum Deo regnant, sancto Spiritu inspirati sacros canones per eundem sanctum Spiritum protulerunt, quibus decernitur, ut hujusmodi nec in eo episcopos, ut supra scripsimus, habeatur, nec communionem laicam mereatur, sicut evidenter sanctus Leo apostolicæ sedis pontifex in decretis suis iterato decernit (*epist. 1, in fine*): « Hæc inquit, admonitio nostra denuntiat, quod si quis fratrum contra hæc constituta venerit vel venire tentaverit, et prohibita fuerit ausus admittere, a suo se noverit officio submovendum, nec communionis nostræ futurum esse consortem qui socius esse noluit disciplinæ. Ne quid vero sit quod prætermissum a nobis forte credatur, omnia decretalia constituta, tam beatæ recordationis Innocentii, quam omnium decessorum nostrorum, quæ de ecclesiasticis ordinibus et canonum promulgata sunt disciplinis, ita vestra dilectione custodiri debere mandamus, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari. »

XV. Cur enim non posset religiosus homo et episcopus ac continens, sine uxore et filiis, ita in civitate sua vivere, sicut sæcularis homo comes, uxorem habens et liberos, etiam inter paganos vivit: præsertim cum alias possessiones et abbatias largitione domni regis habeat, unde sumptus habere valet, quibus ad Deo serviendum, et ministerium suum exsequendum in plebe sibi commissa sufficere posset? « Sed sunt, inquit Gregorius (*hom. 14, in Ev.*), nonnulli quidam plus terrenam substantiam quam oves diligunt, merito nomen pastoris perdunt. De quibus protinus subditur: *Mercenarius autem, et qui non est pastor, cujus non sunt oves propriæ, videt lupum venientem, et dimittit oves et fugit* (*Joan. x, 12*). Non pastor sed mercenarius vocatur, qui non pro amore intimo oves Dominicas, sed ad temporales mercedes pascit. Mercenarius quippe, qui locum quidem pastoris tenet, sed lucra animarum non quærit, terrenis commodis inhiat, honore prælationis gaudet, temporalibus lucris pascitur, impensa sibi ab hominibus reverentia lætatur. Istæ sunt etenim mercedes mercenarii, ut pro eo ipso quod in regimine laborat, hic quod quærit inveniat, et ab hæreditate gregis in posterum alienus existat. » (*Ibid.*, post aliqua.) « Et lupus rapit et dispergit oves. Lupus venit et mercenarius fugit, quia malignus spiritus mentes fidelium in tentatione dilaniat, et is qui locum pastoris tenet, curam sollicitudinis non habet: animæ pereunt, et ipse de terrenis commodis lætatur. » Unde quia sicut beatus dicit Gelasius (*epist. 10, ad Anastasium*): Duo sunt quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas sacras pontificum et regalis potestas, sequendum est episcopi ac principibus terræ consilium hortantis, imo præcipientis Apostoli: *Nolite, inquit, communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem et redarguite*

A (*Ephes. v, 11*). » Hinc sanctus Augustinus: « Duobus modis non te maculat malus, si non consentias et si redarguas: hoc est non communicare, non consentire. » Communicatur quippe, quando facto ejus consortium voluntatis vel approbationis adjungitur. Hoc ergo nos admones Apostolus ait: *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum; et quia parum erat non consentire, si sequeretur negligentia disciplinæ: Magis autem, inquit, et redarguite. Quid est nolite communicare? Nolite consentire, nolite laudare, nolite approbare. Quid est autem magis et redarguite? reprehendite, corripite, coercete. Nam et sanctum Africanum concilium eos qui negligunt loca ad suam cathedram pertinentia in catholicam unitatem lucrari, conveniri a diligentibus vicinis episcopis, ut id agere non morentur, signanter cum diffinitione certissima præcipit, sicuti suo loco diligens lector inveniet. Et constat esse certissimum, quia iste civitatem suam, in qua remanent plures qui episcopali ministerio indigent, pro alia quietiore ac locupletiore mutaverit, et alterum loco suo ordinari permiserit, quia, ut supra ostendimus, duabus metropolitanis civitatibus præsidere non potest, non pro animarum lucro, sed pro temporali augmento cum spiritali suo detrimento hoc agat, quia, ut Leo dicit, non putabitur honor ille legitimus, qui fuerit contra divinæ legis præcepta collatus. Fautores autem ac ordinatores hujusmodi sancti papæ Simplicii percellit decretalis sententia qua dicit, Privilegium, inquit, meretur amittere qui permissa sibi abutitur potestate. Hæc quantum pro tempore et occupatione licuit, et Dominus ad mentem mihi venire concessit, de his quæ interrogaveras, Frater charissime tibi respondere curavi. Quæ si cuiquam displicuerint, non contra me sed contra se irascatur, quia contra verba divina nisi in malum suum irasci non poterit. Dum ergo est in via, id est in hac vita concorde cum adversario suo cito, ne forte tradat eum adversarius suus judici, et judex tradat eum ministro, et minister mittat illum in carcerem, Amen, non exiet inde donec reddeto novissimum quadrantem. Notum est vel parva de scripturis scientibus, quia in hoc loco adversarius noster dicitur sermo Dei, quoniam jubet contraria operibus nostris malis quæ agimus: Cui si non concordaverimus, justo Dei iudicio per ministrum mittemur in carcerem, et non exiemus inde, donec reddamus novissimum quadrantem, id est, exsolvamur et minimum peccatum.*

EPISTOLA XXXII.

AD JOANNEM PAPAM,

Caroli II imperatoris nomine.

De judiciis et appellationibus episcoporum et presbyterorum.

(Apud eundem, ex editione Moguntina Joan. Busœi.)

Sanctissimo ac reverentissimo Patri JOANNI summo pontifici et universali papæ, CAROLUS gratia Dei imperator Augustus ac spiritalis filius vester.

I. Antequam provinciæ Transalpinæ, propter A seditiones et bella frequentia, progenitorum nostrorum temporibus, sacrarum legum ac regularum notitiam et observationem plene caperent, sicut poster per incrementa studio illorum ab ac sancta sede gratia Dei ceperunt, gloriosæ memoriæ avus noster Carolus imperator Augustus, diu per egregios ac præcipuæ auctoritatis et sapientiæ viros, de presbyteris ex criminibus diffamatis, qualiter judicari vel purgare se debeant perquisivi, et reperit, sicut in suæ imperialis auctoritatis edictis, quæ in alia schedula habemus scripta, posteris servanda reliquit, quæque usque ad nostra tempora ex tunc in Transalpinis regionibus servata, et quando necessitas postulavit exsecuta fuerunt.

II. In diebus autem domini et genitoris nostris B piæ memoriæ Ludovici imperatoris, cum ipsa tepesci exsecutio aliquatenus cœpit; apud papam Eugenium inde ab eo commonitio facta est. Qua de re synodum iisdem universalis papa convocans, inter alia generalia decreta promulgare curavit, quæ Leo IV tempore fratris nostri Lotharii, et nepotis nostri Ludovici, observanda decrevit, sicut in gestis synodalibus, et in hujus sanctæ Romanæ Ecclesiæ archivo haberi credimus, et ab hac sancta sede nostris decessoribus directa venerabili sanctione habemus. Cum autem non longe ante hos annos nepos noster Ludovicus Italiæ imperator instinctu quorundam contra nos se commovit, missæ sunt nobis epistolæ quasi ex apostolicæ hujus sedis auctoritate ac nomine, quas tenoris inconvenientia hanc sanctam et discretissimam sedem non C misisse ostendit.

III. Et quoniam pravis sæpius prava quam recta innotesci solent, nata hinc occasione, Transalpinarum regionum presbyteri, a suis episcopis de certis criminibus regulariter ab ordine sacerdotali dejecti, et pœnitentiæ subacti, sine licentia et conscientia primatum et episcoporum suorum, huc venire, et hinc epistolas, quæ regulis non convenierunt, referre cœperunt. Quas non jussione apostolica, sed, ut assolet etiam in republica, propter multiplicia reclamatorum negotia, quorumcunque ministrorum quasi pia miseratione factas, et nos illius regionis putant episcopi. Quapropter quia, ut sanctus Augustinus dicit (*epist. 50, ad Bonifacium comitem*), cogunt multas invenire medicinas multorum experimenta D morborum, intermissis propter proxilitatem sacrarum legum capitulis prædecessorum nostrorum imperatorum, quibus ecclesiasticæ regulæ consonant, necessarium duximus pandere sanctissimæ vestræ paternitati, ac summæ auctoritati, qualiter regulas de honore in suo statu episcoporum, et de apellatione, si necessitas et ratio in dejectione illorum poposcerit, sed et de apellatione presbyterorum intelligimus, et intelligi a rectoribus Transalpinarum Ecclesiarum didicimus: quatenus ab hujus sanctæ sedis auctoritate nostra sana, ut credimus, intelligentia confirmetur, a qua fidei ac

religionis sumpsit initium, et quotidie gratias Deo, sumit augmentum, et si quid male in agro Dominico pullulat, decreti vestri false recidatur. Si etiam quorumcunque negligentia, vel præsumptione a præstitutis regulis est discessum, vestræ auctoritatis industria sit reformatum.

IV. Sicut Dei virtus Christus et Dei sapientia, ordinem ac dignitatem apostolorum et septuaginta discipulorum in carnis præsentia distinxit, ut lectio sancti Evangelii patenter ostendit: ita idem ipse, per quem reges regnant, et conditores legum justa decernunt, sacris legibus et canonibus, spiritu suo conditis, et totius mundi reverentia consecratis, ordinem et dignitatem episcoporum, qui locum in Ecclesia tenent apostolorum, et presbyterorum, qui subrogantur loco septuaginta discipulorum, et in administratione et in honore, sicut et in Veteri Testamento inter summos pontifices et inter minoris ordinis sacerdotes discrevit. Quapropter ab omnibus honorandi ac venerandi sunt pro patribus nati filii, id est pro apostolis ordinati episcopi, et ordinis dignitate, et illius honore, qui eis apostolis dixit: *Jam non dicam vos servos, sed amicos meos* (*Joan. xv, 15*); et: *Qui vos audit me audit, et qui vos spernit me spernit* (*Luc. x, 16*); et de eis: *Ite nuntiate fratribus meis* (*Matth. xxviii, 10*). Et alia, quæ de illorum veneranda honoratione sacræ Scripturæ textus eloquitur.

V. Qui forte si aliqui temporalibus rebus sunt pauperes, et forte merito divites, pro certo autem sunt ordine sacro sublimes, a nullo quolibet, sive ecclesiastica, sive sæculari potestate prædito, debent vilipendi, nec potentibus sæculi modo quocunque postponi, præcipiente omnibus apostolo Jacobo: *Nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesus Christi gloria* (*Jac. ii, 1*), quia non qui ditiores ad sæculum, hi in divino examine sunt meliores. *Nonne, inquit, Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, et hæredes regni, quod promisit diligentibus se?* (*ibid., 5*), et Paulus: *Ignobilia et contemptibilia mundi elegit Deus, et reliqua.* (*I Cor. i, 28.*) Et sanctus Gregorius in epistola ad Mauricium imperatorem (*lib. iv, epist. 31*): « Sacerdotibus, inquit, non ex terrena potestate Dominus noster citius indignetur, sed excellenti consideratione, propter cum ejus servi sunt, eis ita dominetur, ut etiam debitam reverentiam impendat. Nam in divinis eloquiis aliquando sacerdotes dii, aliquando angeli vocantur. Nam et per Moysem, de eo qui ad juramentum deducendus est, dicitur: *Applica illum ad deos, id est ad sacerdotes.* Et rursum scriptum est: *Diis non detrahes* (*Exod. xxii, 8*), scilicet sacerdotibus; et propheta ait: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirent ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est* (*Malach. ii, 7*). » Quid ergo mirum si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos aut angelos, aut deos, ipse etiam appellat Deus? Ecclesiastica quoque testatur

historia quia cum piæ memoriæ Constantino principi in scripto oblatae accusationes contra episcopos fuissent, libellos quos acceperat incendit, dicens : « Vos dii estis, a vero Deo constituti : ite, et inter vos causas vestras discutite, quia dignum non est ut nos judicemus deos. In qua tamen sententia, pie domine, sibi magis ex humilitate, quam illis aliquid præstitit ex reverentia impensa. Ante eum quippe pagani in republica principes fuerunt, qui verum Deum nescientes, deos ligneos et lapides colebant, et tamen eorum sacerdotibus maximum honorem tribuebant. Quid ergo mirum, si Christianus imperator veri Dei sacerdotes dignetur honorare, dum pagani, ut prædiximus, principes honorem impendere sacerdotibus noverunt, qui diis ligneis et lapideis serviebant ? » Et idem sanctissimus atque facundissimus et discretissimus, veraciterque in oculis Dei humillimus, in epistola ad Joannem episcopum Syracusanum, scribens de episcopo Constantinopolitano, inter alia dicit (*lib. vii, epist. 64, ind. 11*) : « Quod sedi apostolicæ dicat se velle subjici, si qua culpa in episcopis invenitur, nescio quis ei episcopus subjectus non sit. Cum vero culpa non exigit, omnes secundum rationem humilitatis æquales sunt. »

VI. Post Constantinum autem, quique Christiani imperatores, decessores ac prædecessores nostri, leges de episcoporum honore ac privilegio condiderunt. Proinde, Pater sanctissime, quia, ut sanctus Gelasius dicit (*epist. 10, ad Anastasium*), duo sunt quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas sacra pontificum, et regalis potestas, ad quas appellari potest, et a quibus nemo permittitur appellare sub oculis districti et æquissimi judicis Dei, qui sine personarum acceptione judicat, nostra ponderemus judicia : quia etsi plerumque existunt inter negligentes vel desides fratres, quæ oporteat majore auctoritate curari, « sic tamen est, ut sanctus Leo dicit (*ep. 88, ad Anastasium*), adhibenda correctio, ut semper sit salva dilectio, et plus erga corrigendos agat benevolentia quam severitas, plus cohortatio quam commotio, plus charitas quam potestas. » Episcopos sane in suo statu manentes debita veneratione colamus, et a nobis eis competentis honore impenso, cæteris exemplum reverentiæ erga sacerdotalem ordinem præbeamus : quia si nos sacrum ordinem in personis eorum vilipendimus, qui velut in speculo, ad sumendum exemplum, in omnium, qui subjecti nobis sunt, oculis positi sumus, pro tantorum culpis a districto iudice, summo videlicet pontifice et rege regum dijudicabimur quot nostro facto delinquendi, quod absit, exempla præbuerimus. Sicut idem beatus Gregorius in Regula pastorali terribiliter intonat dicens (*part. 1, cap. 5*) : « Scire etenim prælati debent, quia si perversa unquam perpetrant, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Unde necesse est, ut tanto se cautius a culpa custodiant, quanto per prava quæ faciunt, non soli mo-

ariuntur, sed aliorum animarum, quas pravis exemplis destruxerunt, rei sunt. Et contra, quot suo vel verbo, vel exemplo, vel quibus potestas est data correptionis correptione, quia sæpe invitis bona præstantur, dicente summo patrefamilias ad servum, id est prælatorum chorum : *Exi cito in vias et sepes, et compelle intrare, ut impleatur domus mea (Luc. xiv, 23)*, Domino lucrati fuerint, pro tantis gloriæ coronam accipient, attestante Apostolo : *Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte, et operiet multitudinem peccatorum (Jac. v, 20)*. »

VII. Cæterum quia non est homo in terra qui faciat bonum et non peccet, et nec ipsi sine peccato fuerunt qui cœlesti magisterio adhærebant, dicente Joanne : *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus, et veritas in nobis non est (I Joan. 1, 8)*; et Jacobus apostolus dicit : *In multis offendimus omnes (Jac. iii, 2)*; et, ut Scriptura ostendit, in angelis reperta est nequitia (*Job iv, 18*); si necessitas cum multa ponderatione atque examinatione coegerit episcopos ab episcopis judicari, vel presbyteros ab episcopis a gradu ecclesiastico dejici, sicut in honore atque administratione, sic et in dijudicatione atque appellatione, discretionem auctoritas sacra distinxit, decernens, ut si necessitas et pondus legalis ac regularis accusationis exigit, episcopum judicari debere a suis iudicibus episcopis, a quibus regulariter una cum primate provinciæ potuit secundum Nicænos et Antiochenos canones et decreta sedis Romanæ pontificum ordinari, congregatis una cum primate provinciæ ipsius regionis episcopis secundum Sardicenses canones, atque a constituto, juxta Carthaginenses canones, duodecim episcoporum numero, si plures nequiverint congregari, canonicè judicetur.

VIII. « Et si isdem accusatus et judicatus episcopus, congregatis ejusdem regionis episcopis, de gradu suo dejectus apostolicam sedem appellaverit, et confugerit ad episcopum Romanæ Ecclesiæ et ab eo si audiri voluerit post iudicium, juxta Sardicenses canones (*conc. Sard., can. 7*), et decreta Innocentii ad Victricium, et Bonifacii ad Gallicanos episcopos, et Leonis ad Anastasium, scribendum est ab his qui causam examinarunt Romano pontifici. Et si iudicaverit renovandum esse iudicium, renovetur, et det iudices; si autem probaverit talem causam esse ut non refricentur ea quæ acta sunt, quæ decreverit confirmata erunt. Et si justum putaverit ut renovetur examen, scribere his dignetur episcopis, qui in finitima et propinqua provincia sunt, ut ipsi diligenter omnino requirant, et juxta fidem veritatis definiant. Quod si is qui rogat causam suam audiri iterum, deprecatione sua moverit episcopum Romanum, ut e latere suo presbyterum mittat, erit in potestate episcopi, et quid velit, et quid æstimet. Et si decreverit mittendos esse, qui præsentibus cum episcopis iudicent, habentes ejus auctoritatem a quo destinati sunt, erit in suo arbitrio. Si vero cre-

teros inferioris gradus clericos, non alibi quam apud suos episcopos præcepiunt accusari: a quibus, sicut Africæ provinciæ canones decernunt, eorum causa debet audiri, et sicut sanctus Gregorius constituit, cum presbyteris vel clericis suæ parochiæ judicari. Qui forte si de judiciis episcoporum suorum questi fuerint, ad quos eis sit provocandum, de appellatione presbyterorum ac diaconorum, ad vicinos et finitimos episcopos, papa Zosimus in commonitorio per Faustinum episcopum et Philippum ac Asellum presbyteros directo Carthaginensi concilio, in concilio Sardicensi capitulo decimo septimo continetur hoc modo, Osius episcopus dixit (*cap. 17*): « Quod me adhuc movet, reticere non debeo. Si episcopus quis forte iracundus, quod esse non debet, cito et aspere commovetur adversus presbyterum sive diaconum suum, et exterminare eum de Ecclesia voluerit, providendum est, ne innocens damnetur, aut perdat communionem, et ideo habeat potestatem is qui abjectus est, ut episcopos finitimos interpellet, et causa ejus audiatur, et diligentius tractetur: quia non oportet negari ei audientiam roganti. Et ille episcopus, qui juste aut injuste eum abjecit, patienter accipiat ut negotium discutiatur, ut vel probetur sententia ejus a plurimis, vel emendetur. Tamen priusquam omnia diligenter et fideliter examinentur, cum qui fuerat a communionem separatus, ante cognitionem nullus debet præsumere ut eum communioni societ. Ii vero, qui conveniunt ad audiendum, si viderint clericorum esse factum et superbiam, quia non decet ut episcopus injuriam vel contumeliam patiat, severioribus eos verbis castigent, ut obediant honesta præcipienti episcopo; quia sicut ille clericis sincerum exhibere debet amorem charitatis, ita quoque vicissim ministri infucata debent episcopo suo exhibere obsequia. »

XIV. Nec hoc capitulum Sardicensis concilii dissentire videtur a capitulo Nicæni concilii, quo expressius et apertius, quam Sardicense concilium, decrevit de his qui communionem privantur a proprio episcopo, sicut supra posuimus, et de privilegiis singulorum metropolitanorum dicens (*can. 6*): « Antiqua consuetudo servetur per Ægyptum, Libyam et Pentapolim: ita ut Alexandrinus episcopus horum omnium habeat potestatem, quia et urbis Romæ episcopo parilis mos est. Similiter autem et apud Antiochiam, cæterasque provincias, suis privilegia serventur Ecclesiis, » Quod exponit Antiochena synodus dicens (*can. 9*): « Per singulas regiones convenit episcopos nosse, metropolitanum episcopum sollicitudinem totius provinciæ gerere. Propter quod ad metropolim omnes undique, qui negotia videntur habere, concurrant. » Et Constantinopolitanum concilium dicens (*can. 1*): « Ut illa quæ sunt per unamquamque provinciam, ipsius provinciæ synodus dispenset, sicut Nicæno constat decretum esse concilio. »

XV. Et hinc Innocentius ad Alexandrum Antio-

chenum episcopum (*epist. 30*): Revolventes, inquit, auctoritatem Nicænae synodi, quæ una omnium per orbem terrarum mentem explicat sacerdotum, quæ censuit de Antiochena Ecclesia cunctis fidelibus, ne dixerim sacerdotibus, esse necessarium custodire, qua super dioccesim suam prædictam Ecclesiam, non super aliam aliquam provinciam, recognoscimus constitutam. » Et Bonifacius papa ad Hilarium Narbonensem (*epist. 111*): « Nulli, inquit, videtur incognita synodi Nicænae constitutio, quæ ita præcipit, ut eadem proprie verba ponamus, per unamquamque provinciam jus metropolitanos singulos habere debere, nec cuiquam duas esse subjectas. Quod illi, quia aliter credendum non est, servandum Spiritu sancto suggerente sibimet censuerunt. Quod idcirco dicimus, ut advertat charitas tua, adeo nos canonum præcepta servare, ut ita constitutio quoque nostra diffiniat, quatenus metropolitani sui unaqueque provincia in omnibus rebus ordinationem semper exspectet. » Et his censonanter Cælestinus (*ep. 11, per Viennen. et Narbon.*): « Juxta decreta, inquit, canonum, unaquæque provincia suo metropolitano contenta sit, ut decessoris nostri data ad Narbonensem episcopum continent constituta. Nec usurpationi locus alicui sacerdoti in alterius concedatur injuriam. Sit concessis sibi contentus unusquisque limitibus, alter in alterius provincia nihil præsumat. » Et Leo ad Maximum episcopum (*epist. 66*): « Etsi, inquit, diversa nonnunquam sunt merita præsulum, jura tamen permanent sedium. »

XVI. Et Antiochenum concilium, a magna synodo Chalcedonensi actione duodecima favorabiliter collaudatum, sequens decreta Nicæni concilii (*can. 6*): « Si quis, inquit, a proprio episcopo communionem privatus est, non ante suscipiatur ab aliis, quam suo reconcilietur episcopo aut certe ad synodum quæ congregatur occurrens pro se satisfaciat, et persuadens concilio sententiam suscipiat alteram. Hæc autem diffinitio maneat circa laicos, et presbyteros et diaconos, omnesque qui sub regula esse monstrantur. » Et loquens de conciliis capitulo vigesimo dicit: « In ipsis conciliis adsint presbyteri, et diaconi, et omnes, qui se læsos existimant, et synodi experiantur examen. Nullis vero liceat apud se celebrare concilia, præter eos quibus metropolitana jura videntur esse commissa. » Et capitulo decimo sexto: « Perfectum vero concilium illud est, ubi interfuerit metropolitanus antistes. »

XVII. Appellantes autem presbyteri, vel diaconi, a quibus et qualiter sint judicandi, sacri Carthaginenses canones capitulo vigesimo et capitulo vigesimo octavo evidentè ostendunt. Ubi autem inter accusatores et accusatos causa debeat agitari, Carthaginense concilium statuit, dicens (*can. 30*): « Ut accusatus, vel accusator, in eo loco, unde est ille qui accusatur, locum sibi eligat proximum, quo non sit difficile testes producere, ubi causa finiatur. » Et hinc leges dicunt: « Criminum discussio ibi agitanda est, ubi crimen admissum est. Nam alibi criminum

reus prohibetur audiri. » Et item : « Si quis adversarium, aut repetitione, aut criminis objectione pulsaverit, provincia, in qua consistit ille qui pulsatur, suas exerat actiones, nec æstimet adversarium suum alibi aut longius pertrahendum. » Illi vero qui pulsatus fuerit, si judicem suspectum habuerit, liceat appellare, scilicet ecclesiasticis ad finitimos episcopos, ut Sardicensis et Carthaginensis canones, ut præmisimus, decreverunt, vel ad provincialia concilia, sicut sacri Nicæni et Antiocheni canones constituerunt, et sicut Africanum concilium in epistola ad Cœlestinum papam ostendit (*cap. 105*) : « Ubique, inquit, concessum est, si iudicio offensus fuerit cognitorum, ad concilium suæ provinciæ, vel etiam universale provocare. Nisi forte quisquam est, qui credat unicuique posse Deum nostrum examinis inspirare justitiam, et innumerabilibus congregatis in concilium sacerdotibus denegare, aut quomodo ipsum transmarinum iudicium (quod tantumdem est, Transalpinum), ratum erit, ad quod testium necessariæ personæ, vel propter sexum, vel propter senectutis infirmitatem, vel multis aliis incurrentibus impedimentis, adduci non poterunt ? »

XVIII. A iudicibus autem, sive quos juxta Africanos canones primates dederint, sive quos ipsi vicinos ex concensu delegarint, causa finienda regulariter provocari non potest. Et sanctus Gregorius in epistola ad Gallicanos episcopos (*lib. xi, epist. 110*) : « Nec hoc, inquit, in hac sollicitudinis parte relinquimus, quod de habendis per parochias concilii Patrum providentia utilitatis causa sancitum est. Unde ne qua inter fratres dissensio, ne qua inter præpositos et subjectos sint fomenta discordiæ, in unum sacerdotes convenire necesse est, ut de incidentibus causis disceptatio, et sit salubris de ecclesiastica observatione collatio; quatenus dum per hoc et præterita corriguntur, et regulam futuram suscipiunt, omnipotens ubique Dominus fratrum concordia collaudetur : cujus vobis adesse præsentiam, si hæc observabitis, scitote, quia scriptum est : *Ubi fuerint congregati duo vel tres in nomine meo, ibi sum in medio eorum* (*Matth. xviii*). Si ergo adesse dignatur ubi duo vel tres fuerint, quanto minus non deerit, ubi plures convenerint sacerdotes ? Et quidem, quia de adhibendo bis in anno concilio Patrum sit regulis statutum, non latet; sed ne forte aliqua impleri hoc necessitas non permittat, semel tamen sine excusatione aliqua decernimus congregari, ut expectatione concilii nihil pravum, nihil præsumatur illicitum. Nam plerumque, etsi non amore justitiæ, metu tamen examinis, abstinetur ab hoc quod omnium notum est posse displicere iudicio. »

XIX. Hæc itaque Transalpinis Ecclesiis, earumque rectoribus, a sede apostolica, de appellatione episcoporum ad hanc sedem apostolicam, et de presbyterorum ac diaconorum appellatione, si de iudiciis episcoporum suorum questi fuerint, ad comprovinciales synodos, et dijudicatione regulari eorum in

A iisdem synodis, ante longissimæ ætatis annos usque ad nostra tempora servata, et a decessoribus ac prædecessoribus eorum secuta et exsecuta fuerunt. Quæ si etiam illis servata, et ab eis secuta et exsecuta non fuerint, nihil prodest eos secundum sacros canones et decreta sedis Romanæ pontificum, pro accusatis presbyteris de manifestis criminibus comprovinciales episcoporum synodos frequentare, sed faciet licenter quisque presbyterorum quodlibet, unde si fuerit redargutus, veniat Romam.

XX. Et quia pro singulis presbyteris episcopi Transalpini regulariter iudicatis missos dirigere, et actionum documenta scribere non valent, nec testium necessarias personas, vel propter sexum, vel propter senectutis infirmitatem, vel pro multis aliis impedimentis, huc producere, fiducialiter poterit mentiens quique innocentiam suam asserere, cum non erit qui mendacia ejus possit refellere. Unde, sicut præmisimus, legum et canonum conditores, prudentissime justissimeque viderunt, quæcunque negotia in suis locis, ubi orta sunt, finienda, et per expressa regularum iudicia discretissime iudicanda, et post iudicium conservanda. Maxime de subintroductione contra regulas mulierum : pro qua ab episcopis Transalpinis presbyteri regulariter iudicati ad hanc sanctam Romanam sedem insciis suis episcopis veniunt, et eis epistolas eorum refragantes iudicia deferunt, eosque vel comministros illorum ad hanc sedem ad conquerendum contra eos venire præcipiunt, quod nullis antiquorum legibus vel patrum regulis decretum fuisse legimus.

C XXI. Quas epistolas sacris regulis obvias, ut in præfatione hujus opusculi commemoravimus, nec auctoritate apostolica fuisse missas, sed compilatas quorumcunque vafricia credimus. Non enim sibi ipsi sedes apostolica potest esse contraria vel diversa. De qua Gelasius papa dicit (*epist. 11 ad Dardan.*) : « Confidimus, quod nullus jam veraciter Christianus ignoret, uniuscujusque synodi constitutum, quod universalis Ecclesiæ probavit assensus, nullam magis exsequi sedem præ cæteris oportere, quam primam, quæ et unamquamque synodum, et sua auctoritate confirmat, et continuata moderatione custodit, pro suo scilicet principatu, quem beatus Petrus apostolus Domini voce perceptum, Ecclesia nihilominus subsequente, et tenuit semper, et retinet. » Et D item (*epist. 1*) : « Cumque nobis contra salutarium reverentiam regularum cupiamus temere nil licere, et cum sedes apostolica superior his omnibus, favente Domino, quæ paternis canonibus sunt præfixa pio devotoque studeat tenere proposito, satis indignum est, quemquam vel pontificum vel ordinum subsequentium hanc observantiam refutare, quam beati Petri sedem et sequi videat, et docere, satique conveniens sit, ut totum corpus Ecclesiæ in hac sibimet observatione concordet, quam illic vigere conspiciat, ubi Dominus Ecclesiæ totius posuit principatum. » Potest enim fieri ut illi qui in vicinis parochiis sunt hujus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, qui-

que juxta sacras regulas, ad manus impositionem, et ad synodos huc convenire solent, ipsi pro reclamatione contra presbyterorum suorum ad præfatam examinationem convenient, sicut sacri canones ac leges præcipiunt, ut ad primatem uniuscujusque provinciæ, qui negotia videntur habere concurrant, vel ad synodum, qui se læsos existimant, quo non sit difficile testes producere, invitentur. Transalpinis autem, et aliis, qui in similiter longinquis regionibus commorantur, apostolica sedes, et sacrorum canonum promulgatores, loquente in eis sancto Spiritu, quæ sunt unicuique provinciæ possibilis et auctoritati convenientia, atque paci Ecclesiæ congruentia, tenenda et exsequenda discretissime præfixerunt.

XXII. Legimus etiam, quamvis rarissime, præceptum a sede apostolica, quosdam de longinquiore parochiis specialis dioceseos Romani pontificis, ad cujus sollicitudinem universalis Ecclesia pertinet, propter contumaces contentiones aliquos invitatos fuisse : sed de Transalpinis regionibus, quibus decreta privilegia servari debent, tale quid pro presbyterorum et diaconorum appellatione a sede apostolica præceptum fuisse non legimus. De ecclesiasticis nihilominus privilegiis in epistolis beati Gregorii legimus ad Dominicum Carthaginensem episcopum (*lib. xi, epist. 39*) : « Vestra fraternitas, inquit, hoc postposita dubitatione retineat, quia sicut nostra defendimus, ita singulis quibusque Ecclesiis sua jura servamus. Nec cui libet, favente Christi gratia, ultra quam meretur impertior, nec ulli hoc quod sui juris est ambitu stimulante derogabo ; sed fratres meos honorare per omnia cupio, sicque studeo eos in honorem subvehi, dummodo non sit, quod alteri jure ab altero possit opponi. » Et alibi idem hinc dicit (*lib. xi, epist. 37*) : « Quod vero dicitis, vestris temporibus debere servari quæ a meis quoque decessoribus tradita atque custodita sunt, absit hoc a me, ut statuta majorum consacerdotibus meis in qualibet Ecclesia infringam, quia mihi injuriam facio, si fratrum meorum jura perturbo. »

XXIII. Tandem hinc, præter antiquas regularum ac legum constitutiones, in promptu habemus synodalia capitula apostolicorum, Eugenii, anno imperii decimo tertio domni et genitoris nostri Ludovici, et anno decimo imperii Lotharii fratris nostri, mense Novembrio, atque Leonis IV, anno Lotharii tricesimo septimo, et Ludovici nepotis nostri anno quinto, mense Decembrio decreta, quibus præcipiunt, « ut si quispiam sacerdotum, id est, episcopus, presbyter, diaconus, vel etiam subdiaconus, de quacunque femina crimine fornicationis suspectus, post primam, secundamque et tertiam commonitionem (metropolitani, vel alterius episcopi, aut ejus cui subjacere videtur) inveniatur, fabulari cum ea, vel aliquo modo conversari canonice judicetur. » Quapropter unusquisque episcopus in tali re studiose ac diligenter curam habere debet, ne Ecclesia Christi a propriis possit sordidari ministris : quia cum propriam ux-

rem habere non permittitur, maxime ab omni femina sit abstinendus. Et item : « Sacerdos etenim, aut quivis alius in ordinem ecclesiasticum proventus, si in eo scelere inveniatur, quo abjiciendus existat, depositus providentia episcopi bene proviso loco constituatur, ubi peccata lugeat, et ulterius non committat. » Sic et magnus Leo papa, longe ante hanc constitutionem, auctoritate sacræ Scripturæ ad Hilarium Narbonensem decrevit (*epist. 95, ad Rusticum Narbon.*), « ut presbyteri vel diaconi lapsi ad promerendam misericordiam Dei, privatam expellant secessionem, ubi illis satisfactio, si fuerit digna, sit etiam fructuosa. »

XXIV. Cum hæc ita se habeant, non est perfunctorie attendendum vestræ pontificali auctoritati, et nostræ imperiali potestati, quid prædecessores nostri de servandis sacris legibus et sanctis regulis decernentes constituerunt, ex quorum pluralitate, pauca numero, non pauca pondere hic censuimus ponere. De legibus namque Valentinianus, Theodosius et Arcadius decreverunt dicentes (*I. II Cod. Theod., De Constitut. principum*) : « Perpensas serenitatis nostræ longa deliberatione constitutiones, nec ignorare quemquam, nec dissimulare permittimus. Interpretatio. Leges nescire nulli liceat, aut quæ sunt statuta contemnere. » Et sanctus Cælestinus paria de sacris canonibus dicit (*epist. 3*) : « Nulli, inquit, sacerdoti suos liceat canones ignorare, nec quidquam facere, quod Patrum possit regulis obviare. Quæ enim a nobis res digna servabitur, si decretalium norma constitutorum pro aliquorum libitu licentia populis permissa frangatur ? » Quia, ut Hilarius papa dicit (*epist. 11, ad Leontium*), « Non minus in sanctarum traditionum delinquitur sanctiones, quam in injuriam ipsius Domini prosilitur, cum expectatio fructus nostri ministerii, non in latitudine regionum, sed in acquisitione ponatur animarum. » Et item, de legibus præfati Augusti (*I. III Cod. Th., eod.*) : « Omnia constituta non præteritis calumniam faciunt, sed futuris regulam imponunt. Interpretatio. Omnes leges non ea quæ anteriori tempore facta sunt damnant, sed in futurum observanda constituunt. »

XXV. Et hinc Symmachus papa (*epist. 1, ad Æonium*) : « Dum ad Trinitatis instar, cujus una est atque individua potestas, unum sit per diversos antistites sacerdotium, quemadmodum priorum statuta a sequentibus convenit violari ? Huc accedit, quod hæc si eveniat sententiarum varietas, ad ipsam sacrosanctam catholicam religionem credimus pertinere, cujus omnis potestas infringitur, nisi universa, quæ a Domini sacerdotibus semel regulariter statuuntur, perpetua sint. Quod alias contingere poterit, si successor decessoris actibus non tribuerit firmitatem, et reborando quæ gesta sunt, faciat rata esse quæ gesserit. Quanta enim vicariis beatissimi Petri apostoli judicabitur esse reverentia, si quæ in sacerdotio præcipiunt, ea hisdem transeuntibus dissolvantur ? » Hæc igitur servemus nostris temporibus,

tanto gratius, quanto et Ecclesie et imperio crit capacius, et servando quæ legaliter ac regulariter gesta sunt, rata esse faciamus quæ legaliter, ac regulariter gesserimus.

XXVI. Suggestendum etiam vestræ summæ auctoritati necessarium credimus, ut de quorundam episcoporum coercenda inconsideratione, alios decreto, generali instruente, cautos efficiatis : ut quorum debent esse matura et perpensa judicia, non sint præcipites in proferendis sententiis, nec facile ac indiscrete, neque aliter nisi juxta sanctarum Scripturarum tramitem, traditionemque majorum, et pro evidentibus culpis, quemcunque a communione corporis et sanguinis Domini Dei nostri Jesu Christi, in quibus post unicum baptismum præcipue humanæ salutis reconciliatio et summa consistit, pro suis injuriis, vel animi sui motibus ac iracundia separant. Quoniam « ira sacerdotis, ut sanctus dicit Gregorius (*hom. 17, in Evang.*), nequaquam debet esse præceps et perturbata, sed magis ex consilii gravitate metuenda ; nec debent temere indiscussa judicare, nec passim dicta sine probatione credere, sed auctoris nostri facta pensare, cui cum omnia nuda et aperta sint, mala tamen Sodomæ noluit ante judicare, sicut sacra docet historia, quam probare, nos instruens me mala hominum ante præsumamus credere quam probare. »

XXVII. Sequantur autem in proferenda judiciali sententia sanctorum Romanæ sedis pontificum documenta, Leonis, atque Gregorii : « Beatissimo Petro, inquit Leo (*serm. 3, in Anniv. assumpt.*), a Christo dicitur : Tibi dabo claves regni cælorum, et quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata et in cælis ; et quæcunque solveris super terram, erunt soluta et in cælis. Transivit quidem etiam in alios apostolos jus istius potestatis, et ad omnes Ecclesie principes decreti hujus constitutio commevit : sed non frustra uni commendatur quod omnibus intimitur. Petro enim ideo hoc singulariter creditur, quia cunctis Ecclesie rectoribus Petri forma præponitur. Manet ergo Petri privilegium, ubicunque fertur ex ipsius æquitate judicium. Nec nimia est, vel serveritas, vel remissio, ubi nihil ligatum, nihil est solutum, nisi quod beatus Petrus, aut ligavit, aut solverit. » Hinc certa consideratione datur intelligi quia in judicando non est Petri privilegium, ubi non ex ipsius fertur æquitate judicium. Est igitur præjudicium, non judicium, quia non jure dictum, id est non justitiæ lege prolatum. Et S. Gregorius (*hom. 26 in Ezech.*) : « Sæpe agitur, ut qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, judex vitæ fiat alienæ, ut vel damnet immeritos, vel alios ipse ligatus solvat, cum suæ voluntatis motus, non autem causarum merita sequitur. Unde fit ut ipse hac ligandi ac solvendi potestate se privet, qui hanc pro suis voluntatibus, et non pro subjectorum moribus exercet. Judicare enim digne de subditis nequeunt, qui in subjectorum causis sua vel odia vel gratiam sequuntur. Unde recte per prophetam dicitur : Mortificabant

animas, quæ non moriuntur, et vivificabant animas quæ non vivunt (*Ezech. XIII*). Non morientem quippe mortificat, qui justum damnat, et non victurum vivificare nititur, qui reum supplicio absolvere conatur. Causæ ergo pensandæ sunt, et tunc ligandi atque solvendi potestas exercenda. »

XXVIII. Qui beatissimus doctor Spiritu sancto repletus passim in dictis suis ostendit, quoniam episcopus, qui in ligando et solvendo interim arbitrium non sequitur judicis, ipse ligandi et solvendi potestate, quin et regno Dei se privat, si alligationis maledictum non judicio justitiæ, sed livore vindictæ depromit, Paulo attestante, qui dicit : *Neque maledici regnum Dei possidebunt (I Cor. VI)*. Quia vero sacra Scriptura duobus modis maledictum memorat, aliud videlicet quod approbat, et aliud quod damnat, aliter enim maledictum profertur judicio justitiæ, aliter livore vindictæ, sancti viri, cum in excommunicationis alligatione maledictionis sententiam proferunt, non ad hanc ex voto lividæ ultionis, sed ex justitiæ examine erumpunt. Intus enim subtile Dei judicium aspiciunt, et mala foras exsurgentia, quia maledicto alligandæ excommunicationis ferire debeant, cognoscunt, et eo in alligationis ac excommunicationis maledicto non peccant, quod ab interno judicio non discordant. Contra excommunicationis maledictum, livore vindictæ depromptum, voce Pauli prædicantis admonemur, qui ait : *Benedicite, et nolite maledicere (hom. XII 14), quia neque maledici regnum Dei possidebunt (I Cor. VI, 10)*. Nam si a quolibet non fortasse ex malitia, sed ex linguæ incuria, maledictionis verbum jaculatur in proximum, apud districtum judicem, a quo de otioso verbo ratio in die judicii poscitur, damnabilis est ille sermo, qui malitia non caret, et pœnalis est ille, qui ab utilitatis bonitate vacat, pensandum est magnopere quanta animadversione plectenda est ab episcopo, cujus sermo semper sale, id est sapientia, conditus esse præcipitur (*Colos. IV, 6*), jaculata in proximum injustæ alligationis excommunicatio, quæ potius vocanda est maledictio.

XXIX. Sequamur itaque Ecclesie sanctæ rectores, quorum dorsa mentium incudes sunt hominum peccatorum, dicente Psalmista : *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores (Psal. CXXXIII, 3)*, in separatione a communione, et reconciliatione sacramentorum Christi, sacrum Nicænum concilium, et Africae provincie canones, Siricii quoque, et Innocentii, atque Leonis decreta, et epistolam ipsius Leonis ad Theodorum Foro-Juliensem episcopum (*epist. 59*). Sed et quem de ecclesiastico ordine, clarescentibus gravioribus culpis, gradu privaverint, communione corporis et sanguinis Christi, ut canones præfixerunt, non privent. Hæc est enim, Scriptura dicente, *directa via, ita ut recti ambulent in ea, et nec stulti errent per eam (Isa. XXXV, 8)*. De injuste siquidem excommunicantibus, vel excommunicatis, quid etiam lex Justiniana decernat, vestram sapientiam latere non potest.

EPISTOLA XXXIII.

AD EPISCOPOS RHEMENSIS DIOECESIS ET OMNES ECCLESIE RECTORES ET FIDELIS.

Adversus Odacrum, cujus excommunicationem notificat.

(Ex Act. prov. Eccl. Rhem.)

INCIMARUS episcopus ac plebis Dei famulus, cum collegis nostris venerabilibus diœceseos Rhemorum episcopis, omnibus Ecclesiæ sanctæ rectoribus atque fidelibus, ad quorum notitiam hæc sequentia poterunt pervenire: ut scientes a quibus, et qualiter, ac quotiens, et pro quibus excessibus Odacrus invasor Ecclesiæ Belvacensis, suffraganeæ nostræ metropolis, sit excommunicatus, ab ejus perniciose communi-
 se caveant, ne, ut scriptum est, picem tangentes inquinentur ab ea, et ovis morbida, nisi quantocius a sano grege fuerit separata, multos suo morbo inficiat.

I. Sicut longe ante prædictum est a Deo per Psalmistam: *Convallem tabernaculorum dimetiar* (Psal. cvii.) hoc est, ut catholici doctores produnt, universum orbem terrarum, qui vallis tabernaculorum pro habitaculis corporum dictus est, etiam priusquam Christus mundo per incarnationem illuxerit, dimensum fuisse legimus, quam dimensionem habemus. Et post, ut item ipse præcepit, *Distribuite*, inquit, *domos ejus* (Psal. xlvii), videlicet universalis Ecclesiæ toto terrarum orbe diffusæ, per custodiarum parochias distinctam cognoscimus, quam etiam distinctionem habemus. Unde sacri canones, spiritu Dei conditi, et totius mundi reverentia consecrati, decernunt dicentes (*conc. Antioch., an 341, can. 9*): « Per singulas regiones episcopos convenit nosse metropolitanum episcopum sollicitudinem totius provincie gerere, » et reliqua quæ ibidem sequuntur. Et sanctus Bonifacius papa, explanans sextum capitulum mysticæ Nicænæ synodi, per quam sanctus Spiritus est locutus ait: « Metropolitanus sui unaqueque provincia in omnibus rebus ordinationem semper exspectet. »

II. Propter nos autem homines, et propter nostram salutem, mediator Dei et hominum homo Christus Jesus ad homines dixit: *Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel* (Matth., 15); et item dicit: *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum ovile, et unus pastor* (Joan., x). Sanctam designans Ecclesiam ex circumcissione ac præputio sub se pastore vero, qui posuit animam suam pro ovibus suis, ipso angulari lapide uniendam. De cujus sanctæ Ecclesiæ ovili idem dicit: *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, hic fur est et latro* (Joan., 10). Qualiter autem et quo ordine quisque ad hujus sancti ovilis custodiam, id est ad regimen sanctæ ecclesiæ accedere ac provehi debeat, sacri canones patenter ostendunt. Videlicet ut operam dante interventore constituto, episcopo pastore viduatæ ecclesiæ, et a clero et a plebe, secundum apostolicam et canonicam formam, eligatur

A futurus episcopus, qui sacris canonibus non valeat obviare, et cum decreto singulorum manibus roborato ad metropolitanum et cæteros provinciales episcopos, ipso interventore mediante, perducatur ad ordinationem, et sic communi cunctorum decreto rationabili, et secundum regulam ecclesiasticam comprobato, secundum quartum et sextum capitulum mysticæ synodi Nicænæ, et juxta vicesimum quartum capitulum Antiocheni concilia ordinetur, sicut et sanctus Gregorius multoties in regesto suo decernit. Quos sacros canones Odacrus, invasor per exteras potestates viduatæ Belvacensis ecclesiæ, contemnens atque conculcans pro nihilo duxit, et jam plus quam annum usurpans, sua tyrannica devastatione captivatam, contra magnum Chalcedonense concilium sexcentorum triginta et eo amplius episcoporum, quod præcipit intra tres menses ordinationes episcoporum celebrari (*conc. Chalced., can. 25*). Non reverens divinum iudicium, nec pensans quantum periculum sit, quia in proxime præcedenti cœnæ Dominicæ die, multi ab Odone episcopo pro publicis criminibus in publica pœnitentia constituti, quod nisi ab episcopo fieri licet, sine reconciliatione et communione sacramentes remanserunt, quanti sine canonico baptismo et episcopali consignatione relictæ fuerunt, quantis rusticinarum parochiarum in tanto tempore presbyteris defunctis, ipsarum parochiarum parvuli sine baptismo perire potuerunt, quanti viri, quantæ feminae, sine reconciliatione et sacri olei unctione atque sancta communione, et sine eorum animarum per orationes solemnes commendatione de isto sæculo exierunt. Contra cujus diutinam pervasionem, ultra terminum constitutum a præfato magno concilio, sancti Dei, per quos sanctus Spiritus ea quæ ibi sunt diffinita decrevit, et jam cum Christo in cœlo regnant, terribiliter clamant, eos qui ausi fuerint post diffinitionem magnæ et universalis hujus synodi quidquam ex his quæ sunt prohibiti perpetrare, decrevit sancta synodus a proprio hujusmodi gradu recedere. Et sanctus Gregorius ad Gallicanos episcopos scribens de hujusmodi impostore (*lib. vii, epist. 110*): « Dum, inquit, non officium sed nomen attendit, sacerdos non esse, sed dici tantummodo inaniter concupiscit. Quod si sic licet, quid per hoc aliud agitur, nisi ut nulla de actu probatio, nulla sollicitudo de moribus, nulla sit devota discussio? Ex qua re, si recte libraminis examinatione pensetur, dum improbe ad inanem gloriam locum festinat utilitatis arripere, eo ipso magis quod honorem quærit indignus est. Sicut autem is qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admovendus, sic qui ultro ambit, vel importune se ingerit, est procul repellendus. Nam qui sic nititur ad altiora conscendere, quid agit nisi ut crescendo decrescat, et ascendendo exterius interius in profundum descendat? »

II. Idem sanctum magnumque concilium decrevit (*conc. Chalced., can. 25*): « Ut reditus viduatæ

ecclesiæ penes œconomum ejusdem ecclesiæ integre conserventur, » quos prædictus invasor Odacrus sine ulla divinæ legis reverentia usurpare præsumpsit. Quapropter cum aliis hujusmodi præsumptoribus ab eodem sancto et magno concilio percellitur, ut qui ausi fuerint post diffinitionem magnæ et universalis hujus synodi quidquam ex his quæ sunt prohibita perpetrare, decrevit sancta synodus a proprio hujusmodi gradu recedere.

IV. Odacrus, relicto ecclesiastico judicio et sacrorum canonum diffinitione, per sæcularem potestatem invasor rerum et facultatum ecclesiasticarum Belvacensis Ecclesiæ, quæ secundum sacras regulas oblationes appellantur, quia Domino offeruntur, et vota sunt fidelium, ac pretia peccatorum, atque patrimonia pauperum, ipse in se damnationis sententiam jaculavit, quia sicut sanctus Leo papa cum Romana synodo diffinivit (*epist.* 96): « Quicumque sub regula positi, relicto ecclesiastico judicio, ad patrocinia laicorum convolare, et judicia eorum expetere, et prætermissis sacerdotibus suæ ecclesiæ, ad disceptationem sæcularium venerint, sacriliminibus, id est ab ecclesiæ aditis expelli, et a cœlesti arceri altario, id est a corpore et sanguine Christi separari jubentur. » Et canones sacri diffiniunt (*conc. Antioch.*, can. 2): « Ut quilibet regulæ subjectus Ecclesiæ, præter consilium et litteras episcoporum provinciæ, et præcipue metropolitani, adierit imperatorem, hunc reprobari et abjici oportere, non solum a communione, verum et ab honore cujus particeps videtur existere. » Et sanctus Hilarus papa in decretis suis: « Non minus, inquit in sanctarum traditionum delinquitur sanctiones, quam in injuriam ipsius Domini prosilitur. » Schismaticus igitur, ab unitate Ecclesiæ per sacrorum canonum contemptum, qui a sancto sunt Spiritu conditi et totius mundi reverentia consecrati, seipsum scindens, licet forte eodem cultu, eodem ritu credat ut catholici, in malo tamen suo per cupiditatem manet damnationis dissidio. Quantum autem sit malum dissidium schismatis, sanctus Augustinus in libro de Baptismo ex sacris demonstrat Scripturis hoc modo: « Non afferamus stateras dolosas, ubi appendamus quod volumus, et quomodo volumus, pro arbitrio nostro dicentes hoc grave, hoc leve est, sed afferamus divinam stateram de Scripturis sanctis tanquam de thesauris Domini, et in illa quid sit gravius appendamus, imo non appendamus, sed a Domino appensa recognoscimus. Tempore illo, quo Dominus priora delicta recentibus poenarum exemplis cavenda monstravit, et idolum fabricatum atque adoratum est, et propheticus liber ira regis contemptoris incensus; et schisma tentatum, idololatria gladio punita est, exustio libri bellica cæde et peregrina captivitate, schisma hiatu terræ sepultis auctoribus vivis, et cæteris cœlesti igne consumptis, quis jam dubitaverit hoc esse sceleratius commissum, quod est gravius vindicatum? » Quæ tria gravia commissa, et non levi punitione vindicanda, si diligenter sanctarum Scripturarum au-

toritate intendimus, in hac tyrannica Odacri pervasione vacantis ecclesiæ invenimus. Apostolus namque dicit: *Avaritia, quæ est idolorum servitus* (*Coloss.* III). Et beatus Gregorius loquens de tentatione Dominica in Evangelii homilia, et altera sententia præfati apostoli ostendit avaritiam esse non solum pecuniæ, sed etiam altitudinis. Et Odacrus invasor vacantis ecclesiæ, quia secundum sacrorum canonum tramitem, ad provectum episcopalis ordinis, ut res et facultates ipsius ecclesiæ possideret, Deo iudice, pervenire non meruit, per sæcularem potestatem prius res et facultatem ipsius ecclesiæ vacantis obtinuit, ut saltu quoquo modo ad altitudinem episcopalis nominis perveniret, et sacerdos non esse, sed dici tantummodo inaniter concupivit. Non attendens, quia sic ab ipso Christo, summo pontifice, ac rege regum, sunt distincta potestatum officia, ut spiritalis actio a carnalibus distaret incur-sibus, et militantes Deo minime se negotiis sæcularibus implicarent, ac vicissim non illi rebus divinis præsidere viderentur, qui essent negotiis sæcularibus implicati. Et sæculares viri sacerdotum penderent iudicio, non sacerdotes ad suam deberent redigere voluntatem: et sacerdotes sæcularium judicia discuterent, non autem sæculares sacerdotum judicia molestarent, sicut litteræ divinitus inspiratæ manifeste demonstrant, et Constantinus magnus imperator in Nicæno concilio se illorum judiciis subdens ostendit. His igitur ita se habentibus, Odacrus per avaritiam et altitudinis, et possessionis, in pervasione vacantis ecclesiæ idololatra esse ostenditur. Per Moysen de Domino dicitur: *In dextera ejus ignea lex* (*Deut.* XXXIII). « In sinistra, inquit Gregorius, reprobi qui et ad sinistram ponendi sunt, dextera autem Dei appellantur electi. In dextera ergo Dei lex ignea est, quia electi mandata cœlestia nequaquam frigido corde audiunt, sed ad hæc amoris intimi facibus inardescunt. » Et Apostolus dicit: *Deus noster ignis consumens est* (*Hebr.* XII); et Dominus: *Ignem veni mittere in terram, et quid volu-nisi ut ardeat?* (*Luc.* XII). Ignem Dominus in terram mittit, cum afflata Spiritus sancti corda carnalium incendit. Spiritus igitur sanctus ignis est. Et sacri canones, sicut legimus, sancto sunt Spiritu conditi, quos Odacrus facibus suæ cupiditatis succensus, cum non per spiritalem ecclesiasticam traditionem, sed per carnalem sæculi potestatem pastore vacantem ecclesiam usurpavit, Spiritum sanctum quo facti sunt conditi canones, reclamante Scriptura: *Spiritum nolite extinguere* (*I Thess.* V), quantum ex ipso est extinguere procuravit, et auctoritatem sacrorum canonum, ne vigeret in ecclesia sua molitione quasi incendere attentavit. Quia vero cum catholicæ unitate Ecclesiæ, a quo propter suos excessus sicut ostendimus et in reliquum ostendemus, est excommunicatus, sacros canones totius mundi reverentia consecratos non sequitur, sicut ex suprascriptis sacris sententiis manifestatur, schismaticus esse negari non potest, sicut sanctus Augusti-

nus in tractatu Evangelii secundum Joannem ostendit. « Habemus, inquit, sanctum Spiritum si amamus Ecclesiam, amamus autem, si in ejus compage et charitate consistimus. » Et in epistola concilii ad Donatistas : « Quisquis a catholica Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se vivere existimet, hoc solo scelere quod a Christi unitate disjunctus est, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum. Quisquis autem in hac Ecclesia bene vixerit, nihil ei præjudicant aliena peccata. Quia unusquisque in ea proprium onus portabit (Gal. v), sicut dicit Apostolus. Et quicumque in ea corpus Christi manducaverit indigne, judicium sibi manducat et bibit (I Cor. xi). Cum enim dicit judicium sibi manducat, satis ostendit quia non alteri judicium manducat, sed sibi, quia communio malorum non maculat aliquem participatione sacramentorum, sed consensu factorum. Nam si in factis malis non eis quisque consentiat, portat malus causam suam et personam suam, non præjudicat alteri, quem in consensione mali operis socium non habet criminis. » Qui vero ex quocunque statu, vel quocunque ordine schismati ejus favent, attendant et appendant diffinitionem apostolicæ sedis, quam decretis suis inseruit dicens, « Quisquis, inquit, assentit principi schismatis, schismaticus esse negari non poterit. Quod et si omnes sacerdotes et mundus assentiat, damnatio consentientes involvit, non prævaricationem consensus absolvit. Non enim crimen minuitur, sed accrescit, cum generale fit ex privato. Hoc enim Deus omnium indicavit, qui mundum peccantem generali diluvio interemit. » Isdem vero, ut jactant fautores sui, et applaudunt ei complices præsumptionis suæ, non proponens Deum ante conspectum suum, persuadet sibi tenere et usurpare res ac facultates a se invasæ ecclesiæ, etiamsi ad nomen episcopale pervenire nequiverit, assumptes in augmentum suæ damnationis exempla de quibusdam ecclesiis, quæ quorundam principum temporibus diu sine pastore vacarunt, sua opera quasi ex mortuis pellibus, ut beatus demonstrat Gregorius, credentes muniri, dum pravitatem suam ex alienis pravitatibus tuentur. Quia enim talia contigisse considerant, se hæc facere licenter putant, quod schisma esse contra traditionem ecclesiasticam et sacrorum canonum constitutionem patenter ostenditur. Quod sanctus Gregorius in Evangelii homilia

sis, sicut etiam solemnes orationes universalis Ecclesiæ in die sancti parasceves aperte demonstrant, annuente veritate ostendere procurabimus, quia nec a damnatione simoniacæ hæreseos est immunis. Dominus dicit in Evangelio de largiendis sacris ordinibus : *Gratis accepistis, gratis date* (Matth. x). « Præsciebat, inquit beatus Gregorius, nonnullos hoc ipsum donum accepti Spiritus in usum negotiationis inflectere, et miraculorum signa ad avaritiæ obsequium declinare. Hinc est enim, quod Simon magus per impositionem manus edita miracula conspiciens, percipere donum Spiritus sancti pecunia voluit, scilicet ut deterius venderet quod male comparasset. Unde bene cum justum virum describeret propheta ait : *Qui excutit manus suas ab omni munere* (Is. xxxiii). Neque enim dicit, qui excutit manus suas a munere, sed adjunxit *ab omni*, quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus a manu, aliud munus a lingua. Munus quippe ab obsequio est, subjectio indebite impensa, munus a manu pecunia, munus a lingua favor. Qui ergo sacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non solum nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit. » Unde Dominus vendentes et ementes ex templo eliminat, quia vel eos pro munere impositionem manuum tribuunt, vel eos qui donum Spiritus emere nituntur damnat. Vendentes quippe in templo sunt, qui hoc quod quibusdam jure competit ad pretium largiuntur. Ementes vero in templo sunt, qui dato patronis præmio emunt peccatum. Hinc est quod sacri canones simoniacam hæresim damnant, et eos sacerdotio privari præcipiunt, qui de largiendis ordinibus pretium quærunt. Et cum prima contra sanctam Ecclesiam simoniaca hæresis sit exorta, cur non videtur quia eum quem cum pretio ordinat provehendo agit ut hæreticus fiat? sacri namque canones et ordinantes et ordinatos pro munere, sed et interventores irrefragabiliter damnant, sicut lector in secundo capitulo magni Chalcedonensis concilii poterit invenire. Nos quidem non incerta relatione sæpe fatum Odacrum, non solum pecuniam, sed et res per non ignotas personas pro percipiendo episcopali ordine obtulisse comperimus. Et sanctus Augustinus in libro de utilitate credendi ait : « Hæreticus est qui alicujus temporalis commodi et maxime gloriæ principatusque gratia, falsas ac novas opiniones vel gignit vel sequitur. Ille autem qui hujusmodi homini credit, homo est imaginatione quadam pietatis illusus. »

VI. In privilegio Belvacensis Ecclesiæ, consensu domni Karoli nos episcopi quatuor provinciarum, Rhemorum scilicet, Rhotomagensium, Turonorum ac Senonum, majorum exempla secuti, canonica et episcopali auctoritate decernentes subscripsimus, « Ut nulla sæcularis potestas de rebus episcopii Belvacensis Ecclesiæ præsumat. Si quis vero regum, sacerdotum, et judicum, atque sæcularium personarum, hanc constitutionis paginam cognoscens

V. Cæterum quia cognata sunt schisma et hære-

contra eam venire tentaverit, reum se divino iudicio A
existere de perpetrata iniquitate cognoscat. Et nisi
vel ea quæ ab illo sunt male ablata restituerit,
vel digna pœnitentia illicita acta deflexerit, a sa-
cratissimo corpore ac sanguine Dei Domini Re-
demptoris nostri Jesu Christi alienus fiat atque in
æterno examine districtæ ultioni subjaceat. » Et in
hac constitutione nostra Domini nobis adfuisse præ-
sentiam credimus, secundum promissionem suam
qua dicit : *Ubi fuerunt congregati duo aut tres in
nomine meo, ibi sum in medio eorum* (Matth. xviii).
Si ergo adesse dignatur ubi fuerint duo vel tres con-
gregati in nomine suo, quanto magis non deerit,
ubi plures auctoritatem illius sequentes conveniunt
vel consentiunt sacerdotes ? Qui autem ex his qui
jam ad Dominum perrexerunt in sedibus eorum B
successerunt, sicut sanctus Siricius in decretis suis
demonstrat, in eorum labores curasque debent suc-
cedere, et quæ antecessores eorum statuerant regu-
lariter, conamine summo defendere. Nam, inquit
Symmachus papa, « Dum ad Trinitatis instar, cujus,
una est atque individua potestas, unum sit per diver-
sos antistites sacerdotium, quemadmodum priora
statuta a sequentibus convenit violari ? Huc accedit
quod hæc si eveniat sententiarum varietas, ad ipsam
sacrosanctam catholicam religionem credimus per-
tinere, cujus omnis potestas infringitur, nisi uni-
versa quæ a Domini sacerdotibus semel statuuntur
perpetua sint, quod alias contingere poterit, si suc-
cessor decessoris actibus non tribuerit firmitatem, et
roborando quæ gesta sunt faciat rata esse quæ ges-
serit. Quanta enim vicariis beatissimi Petri apostoli C
judicabitur esse reverentia, si quæ in sacerdotio
præcipiunt, iisdem transeuntibus dissolvantur ? »

VII. In privilegio domni papæ Nicolai, quod tem-
pore Odonis episcopi ecclesiæ Belvacensi contulit,
ad locum ita scriptum est : « Nullus itaque regum,
nullus iudicum, nullus cujuscunque sæcularis poten-
tiæ dignitate fultus, in rebus vel villis vel agris vel
mancipiis, vel quidquid ad monasteria ibidem de-
scripta collatum fuerit, potestatem habeat vel do-
minandi vel accipiendi, vel auferendi, præter epi-
scopum Belvacensis, qui per tempus fuerit eidem
prælatus ecclesiæ : sed quidquid in auro vel in ar-
gento, vel in quacunque suppellectili, vel in omni
facultatis substantia ipsis est monasteriis hodie de-
legatum, vel futuris temporibus fuerit collatum, D
episcopi Belvacensis distributioni et ordinationi fiat
subjectum, nec alterius potestatis jus vel dominatio
super eis potestatem aliquam, nisi quantum divina
auctoritas et lex et justitia permittit, obtineat.....
oculis ad ignem perpetuum vadat. Unde ipsi et suis
complicibus inculcanda est sententia beati Gre-
gorii, quam in epistola Græcorum partibus contra
quatuor male sentientium capitula posuit, qui ana-
thematizati cum aliis perniciosis persuadebant sibi
anathematis vinculo non teneri. « Ipsi, inquit, sibi
testes sunt quia Christiani non sunt, qui ligamenta
sanctæ Ecclesiæ vanis se æstimant conatibus sol-

vere, ac per hoc nec absolutionem sanctæ Ecclesiæ
quam præstat fidelibus veram putant, si ligaturas
ejus valere non æstimant. Contra quos diutius dispu-
tandum non est, quia per omnia despiciendi et ana-
thematizandi sunt, et unde se fallere veritatem cre-
dunt, inde in peccatis suis veraciter ligantur, eosque
et ego, et omnes catholici episcopi, atque universa
Ecclesia, anathematizamus, quia veritati contrariæ
sentiunt et contraria loquuntur. »

VIII. Sacri denique Nicæni canones decernunt, de
his qui communionem privantur, seu ex clero seu ex
laico ordine (*conc. Nic. an. 325, can. 5*) : « Ab episco-
pis per unamquamque provinciam sententia regu-
laris obtineat, ut hi qui abjiciuntur ab aliis non re-
cipiantur. » De cujus magni concilii privilegio sanctus
Hilarius et beatus Ambrosius mirabiliter scribunt ;
sed et magnus Leo papa dicit (*epist. 106, ad Anatol.,
c. 2 et 4*) : « Tanto, inquit, divinitus privilegio
Nicæna est synodus consecrata, ut sive per paucio-
res, sive per plures ecclesiastica judicia celebrentur,
omni penitus auctoritate sit vacuum, quidquid ab
illorum fuerit constitutione diversum. » Et item
(*epist. 53*) : « Sancti illi et venerabiles Patres, qui
in urbe Nicæna, sacrilego Ario cum sua impietate
damnato, mansuras usque in finem mundi leges
ecclesiasticorum canonum condiderunt, et apud
nos in toto orbe terrarum in suis constitutionibus
vivunt, et si quid usquam aliter quam illi statuere
præsumitur, sine cunctatione cassatur. » Et item
idem in decretali sua epistola (*epist. 12, ad episc.
Afric., c. 2*) : « Beati Pauli apostoli per Spiritum
Dei emissa præceptio est, qua in persona Timothei
omnium Christi sacerdotum numerus eruditur, et
proinde unicuique nostrum dicitur : *Manus nemini
cito imposueris, neque communices peccatis alienis*
(*I Tim. v*) ; » et paulo post : « Quid est communicare
peccatis alienis, nisi talem effici ordinationem, qua-
lis ille est qui non meruit ordinari ? sicut enim boni
operis sibi comparat fructum, qui rectum tenet in
eligendo sacerdote iudicium, ita gravi semetipsum
afficit damno, qui in suum collegium assumit indi-
gnum. Non ergo in cujusquam persona prætermitten-
dum est, quod institutis generalibus continetur, nec
putandus est honor ille legitimus, qui fuerit contra
divinæ legis præcepta collatus. » Et item idem : « Su-
perflue extra Ecclesiam positus resistimus, si ab his
qui intus sunt in eis quos decipiunt vulneramur. D
Oportet etenim nos evangelici meminisse præcepti,
quod ab ipsa veritate præcipitur, ut si nos oculus,
aut pes, aut dextera scandalizaverit manus, a com-
page corporis auferatur, quia melius sit his in eccle-
sia carere membrorum, quam cum ipsis in æterna
ire supplicia. »

Abjicienda prorsus pestifera hæc a sacerdotali
vigore patientia est, quæ sibimet peccatis aliorum
parcendo non parcit, sicut Heli quondam sacerdos,
filiorum suorum delicta tolerando, cum ipsis divinæ
justitiæ sententiam meruit expertiri, quia segni in-
dulgentia dissimulavit plectere peccatores. Igitur

juxta præceptum Levitici, in quo leprosi domorum lapides a sacerdote inspici, et qui ex eis purificari nequiverit, jam inter immundos computari, ac de ordine mundorum lapidum præcipitur erui, et de cœlesti ædificio, videlicet sancta Ecclesia, velut indignus abjici, ac divino examine alius qui dignus est in loco illius substitui, quia sæpe fatus Odacrus non est clericus Rhemensis nostræ provinciæ, et contra sacras leges et regulas vacantem pastore suffraganeam metropolis nostræ ecclesiæ invadere præsumpsit, et reditus ecclesiæ viduatæ, quas magnum Chalcedonense concilium penes œconomum ejusdem ecclesiæ integre conservari præcipit, sacrilege usurpavit, cum diffinito judicio ipsius concilii, et excommunicatione episcoporum quatuor provinciarum, insuper et domni papæ Nicolai apostolicæ sedis pontificis, a nobis evangelica et apostolica atque canonica auctoritate sit excommunicatus, ut nunquam vel nusquam in provincia metropolis Rhemorum Ecclesiæ in gradu ecclesiastico ministret, et si in pertinacia suæ pervasionis de cætero manere præsumpserit, nunquam vel nusquam in Rhemensi provincia cum aliquo Christiano communicet, neque corpus et sanguinem Christi, nisi forte, juxta mysticam Nicænam synodum (*can. 13*), in exitu positus viaticum munus sacræ communionis accipiat.

EPISTOLA XXXIV.

AD JOANNEM EPISCOPUM CAMERACENSEM.

De Hunoldo et malæ famæ presbyteri purgatione.

(Apud Sirmond., ex codice S. Laurentii Leodiensis.)

HINC MARUS Rhemorum episcopus ac plebis Dei famulus, dilecto fratri et venerabili coepiscopo JOANNI salutem.

Iste presbyter, nomine Hunoldus, dixit mihi quia presbyteros habens cum quibus famam suam sacramento purgare voluit de quadam femina, et quoniam examinationis judicium noluit facere, ut illi presbyteri cum eo securius jurare possent, sacerdotale ministerium interdictum est illi. Unde qualiter in nostra parochia ex auctoritate majorum tenemus, tuæ dilectioni mandamus. Sicut S. Gregorius decrevit, per idoneos testes sacramento inquiritur de malæ famæ presbytero, ut inde scientes nec mendacium dicant, nec veritatem reticeant; et exceptis accusatoribus, et sex testes jurent. Et post hoc juramentum, non interrogamus de concubitu presbyteri cum quacunque femina, quia nec hoc canones habent, sed de accessu et frequentatione, ac cohabitatione eum feminis contra interdictum sacrorum canonum, unde mala suspicio et inconveniens sacerdoti fama exivit. Et post illorum testimonium, septimus testis, si conditio vel qualitas personæ permittit, ad judicium exit, quod illi sex veritatem inde per sacramentum dixerunt: quia multi jam deprehensi apud nos habentur, quoniam pretio conducti se perjuraverunt. Et si hoc modo presbyter convictus fuerit de inconvenienti cohabitatione contra leges et canones cum femina, deponitur, sicut sacræ

præcipiunt regulæ. Accusatores autem ac testes ad accusandum vel ad testificandum tales suscipiuntur secundum Africanum concilium, quales publicæ leges in mallo vel audientia ad accusandum et ad testificandum admittunt. Si autem mala fama ex similitudine per parochiam de presbytero exierit, et accusatores et testes legales defuerint, ne contra Apostolum infirmorum corda de mala fama presbyteri percutiantur, et ne vituperetur ministerium nostrum, neque securiores presbyteri existentes licentius in peccatum labantur, secundum decreta majorum, cum denominatis sibi vicinis presbyteris, quos scimus se nolle perjurare sacramento, famam suam purget. Si autem denominatos a nobis sibi presbyteros ad famam suam purgandam habere nequit, et alios ad secum jurandum conduxerit, quoniam experti sumus quosdam ad invicem conspirasse, ut reputati mutuo in sua purgatione jurent, sicut et presbyteri, pleni iniqua cogitatione adversus Susannam conspiraverunt, coram misse nobis credibili, presbyteri, qui in purgatione infamati sacerdotis se una cum eo ad jusjurandum offerunt, examinationem judicis per advocatum infamati presbyteri recipiunt, ut in sacramento se Deo non perdant, sicut quosdam hinc jam revictos comperimus. Invocatio autem super eum qui ad judicium exit talis habetur, quod ipse presbyter talem accessum et frequentationem et cohabitationem contra sacros canones cum illa femina non habuerit, unde mala suspicio et inconveniens sacerdoti fama merito posset exire. Sicut enim vitiosi presbyteri, suadente diabolo, adveniunt, ut in mansis suis de alode, vel naturali, vel comparato, feminas habeant, quæ illorum pannos lavant, et vestimenta illis faciunt, et interdum etiam claves facultatum illorum prævideant, sicque cum eis inconvenienter cohabitent, ita, sicut sanctus Augustinus dicit, varia morborum genera nova quæ-rere cogunt medicamentorum experimenta, ut quia interdicto canonum et legum obaudire non curant, censuræ severitate ab eis discedere timeant. Data xv Kalend. Apriles, indictione vii.

EPISTOLA XXXV.

AD OMNES FIDELES.

Godaldi presbyteri de femina convicti depositio.

(Apud eundem, ex veteri codice sancti Laurentii Leodiensis.)

HINC MARUS episcopus ac plebis Dei famulus.

Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ rectoribus, ministris quoque ac filiis, ad quos hæc poterunt pervenire, quia Godaldus quondam presbyter parochiæ nostræ, de quadam femina nomine Doda criminatus, et idoneis testibus comprobatus, et secundum sacros canones ad judicium provocatus, de ipso judicio conscientia sua redargutus fuga lapsus est. Propterea secundum sacros canones Spiritu Dei conditos, et totius mundi reverentia consecratos, omni sacerdotali officio est privatus, docente beato Bonifacio papa (*epist. 11*): « Quod si adesse ne-

glexerit, dilationem continentiae de absentia non lucretur. Nam manifestum est confiteri eum de crimine, qui indulto et toties delegato iudicio purgandi se occasione non utitur. Nihil enim interest utrum in praesenti examine omnia quae dicta sunt comprobentur, cum ipsa quoque pro confessione procurata toties constet absentia. » Data ex synodo in Rhemensi metropoli habita x Kalend. Maias, indict. xii.

EPISTOLA XXXVI.

AD OMNES FIDELES.

Fulcheri et Hardoisæ ob incestas nuptias excommunicatio.

(Apud eundem, ex veteri codice sancti Laurentii Leodiensis.)

HINCMARUS episcopus ac plebis Dei famulus.

Notum sit omnibus sanctae Dei Ecclesiae rectoribus, ministris quoque ac filiis, ad quos haec poterunt pervenire, quia Fulcherus et Hardoisa, carne propinqui, contra legis praecipua et prophetica dicta, contraque evangelicam et apostolicam atque canonicam regulam, sed et contra leges humanas, non conjugio sed incestu, carnali commistione conjuncti sunt, sicut idoneis et veracibus testibus, computata utriusque cognatione comprobatum est. Et quia obedire divinis et humanis legibus noluerunt, ut se ab ipso incestu disjungerent secundum sacros canones, a sacra communione corporis et sanguinis Christi, et ab omni Christianorum societate abjecti sunt, usque dum, Domino respiciente, a laqueis diaboli, a quo capti tenentur, per poenitentiam separati, ab ipso incestu resipiscant, decernente B. Gregorio (Gr. junior., can. 8 et 9) : « Si quis, inquit, consobrinam suam duxerit in conjugio, anathema sit; et responderunt omnes tertio : Anathema sit. » Et item : « Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, duxerit uxorem, anathema sit; et responderunt omnes tertio : Anathema sit. » Vos, fratres ac filii, qui litteras non didicistis, scitote quid sonat in nostra lingua anathema, id est alienatio, ut a Christo, a quo nominantur Christiani, et a Christianorum societate atque communione sint tales alieni, donec ab illa illicita conjunctione se separent, et per poenitentiam et sacerdotale ministerium Christo et sanctae Ecclesiae, id est, Christianis reconcilientur. Progeniem vero suam divinae leges unumquemque Christianum usque ad septimam generationem, et quandiu se cognoscunt affinitate propinquos, observare decernunt, ut nemo ex propria consanguinitate conjugem habeat, vel quam ex propria consanguinitate aliquis conjugem habuit vel aliqua illicita pollutione maculavit, quia incestuosus est talis coitus et abominabilis Deo et cunctis hominibus. Et incestuosos a liminibus sanctae Ecclesiae praecipunt separari, usquedum per satisfactionem precibus sacerdotum, eidem, ut praemisimus, sanctae Ecclesiae canonice reconcilientur. Si autem ab hoc incestu, in quo perditum jacet, separare se voluerint, quia sicut sacrae leges dicunt, incestus nullo conju-

gii nomine deputatur, si se continere non potuerint, post poenitentiam et reconciliationem, quibus conjunctio illicita interdicitur, habebunt ineundi melioris conjugii libertatem. Quandiu autem in ipsa illicita conjunctione permanserint, nullus Christianus quocumque modo eis communicet, quia cum talibus cuicumque Christiano nec communem cibum sumere licet. Propterea, fratres ac filii, omnes scilicet Christiani, separate vos ab omnimoda eorum communione, ne, quod absit, communicantes illis pariter pereatis. Nec mirum si inter homines haec ratio custoditur, cum et inter jumenta hoc fieri sciatis, ut ea quae scabiem habere videntur, separentur a sanis, ne illorum morbo caetera damnentur vel pereant. Et dicente Domino : *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat* (Ezech. xxxiii, 21), si antequam se ab hoc incestu separent, quisquam in infirmitatem deciderit, et vel sic jam in desperationem de vita temporali devenerit, si vel tunc ex corde poenituerit, et coram Deo et sacerdote ac fidelibus hominibus confessus fuerit, et fidejussores dederit, ut si de ipsa infirmitate convaluerit ulterius ad illam incestam conjunctionem non rediet, cum aliis peccatis suis de hoc incestu puram confessionem faciat, et a sacerdote reconcilietur, et sancto oleo ungetur, et communio corporis et sanguinis Christi ei largiatur. Si vero in hac pertinacia usque ad mortem permanserit, et sine reconciliatione et communione corporis et sanguinis Christi quisquam eorum mortuus fuerit, sine psalmis et hymnis atque orationibus, et non cum aliis Christianis sepeliatur : quia sicut sancto Spiritu inspirante scriptum legimus, quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non possumus. Data ex synodo in Rhemensi metropoli habita, decimo Kalendas Maias, indictione duodecima.

EPISTOLA XXXVII.

AD ENGILGARIUM VIRUM ILLUSTREM.

Illum arguit quod hominem suum inconvenienter jurare coegerat.

(Apud eundem, ex Flodoardi, lib. iii, cap. 26.)

HINCMARUS episcopus ENGILGARIO salutem.

Pervenit ad nos quia hominem tuum Ratramnum irrationabiliter et inconvenienter periculosum sacramentum jurare fecisses : qui licet tibi servitium debeat, tamen sub nostra cura et tu et ille de salute vestra esse debetis. Propterea mando tibi quia valde miror te non intellexisse gravius esse periculum cum hominem aut suadendo aut terrendo in perjurium mittas, quam si te solus perjurares, quoniam in te unum perjurium, imo pro perjurio homicidium perpetrasses : cum autem alium perjurare facis, et te et illum perdis. Et ideo mandamus ut si ita causa habetur sicut ad nos pervenit, ab ecclesia et altario te abstineas donec ad nos venias, et de tali incautela aut dignam excusationem facias, aut dignam poenitentiam accipias.

EPISTOLA XXXVIII.

AD ANASTASIUM ABBATEM.

Romam missa cum increpatorias papæ litteras accepisset.

(Apud eundem, ex codice ecclesiæ Laudinensis.)

HINCMARUS Rhemorum episcopus sanctissimo et fidissimo fratri ANASTASIO religioso abbati plurimam in Salvatore salutem.

Multis infirmitatibus et anxietatibus pressus pauca scribo cui multa debeo, et quem multum diligo ac de quo multum confido. Cæterum epistolæ domni apostolici, per Egilonem venerabilem archiepiscopum nobis directæ, ad nostra scripta respondentes, in quibusdam aliter sonuerunt, quam nos suæ sanctitati et auctoritati scripserimus. Sed certus sum quia non aliter ipse nobis rescripsit, nisi ut in scriptis ex nostra parte sibi porrectis invenit. Nos tamen, vera exemplaria eorundem scriptorum a nobis missorum habentes, de quibusdam causis non ita scripsimus, sicut habere scriptis ejus relegimus. Unde si et in his scriptis, de synodo apud Treca sub sigillis quinque episcoporum, consensu omnium qui interfuerunt directis, aliter, quod futurum non credimus, a quocunque fuerit missum, vel contra ea transmissum, hic venerabilis frater et coepiscopus noster Actardus vera exemplaria scriptorum ejusdem synodi ex authenticis accepit, quæ domno apostolico monstrare si fuerit necesse valebit. Quæ forte collata his, quæ Leoni papæ ab episcopis provinciarum Cisalpinarum, et a Lothario imperatore, sed et a rege Carolo directa fuerunt, de quorum exemplariorum sensu hæc missa episcopi collegerunt, ut autumo, non discordare intellectu invenientur, quamquam mitius quædam scripserint qui gestis non interfuerunt, quam illi qui ea quæ gesserunt, Sergio papæ mittenda et Leoni missa scripserunt. Et de restitutione Ebonis per edictum Lotharii imperatoris in scriptis suis ideo non miserunt, quoniam ipsi episcopi, quorum ibidem nomina sine illorum subscriptionibus sunt adnotata, eidem qualicunque restitutioni se non interfuisse dixerunt, sicut et Rothadus modo in synodo apud Treca dixit. Est etiam, quoniam et a Sergio post eandem restitutionem damnationis sententiam in eum prolatam legerunt, sicut codex episcopalis, et litteræ domni apostolici per Egilonem nobis missæ demonstrant. Sed et de charta transmigrationis ad aliam parochiam, D a Gregorio papa præfato Eboni facta, nihil in prædictis eorum scriptis habetur, quoniam in istis nostris regionibus antea visa non fuit, nisi modo, cum dilectus frater noster Vulfadus apud Treca eam nobis ostendit: quæ utrum a Gregorio, cui successit Sergius, data fuerit an non, ex scrinio sanctæ sedis Romanæ ut credimus sciri valebit. Ordinatos quoque mei Rhemensis provinciæ suffraganei episcopi, sæpe passim, sed et in synodo professi fuerunt eidem Eboni, non communicasse in his unde fuerat excommunicatus, nisi modo frater Rothadus, ut quidam putant, causa erga me zeli, qui eundem Ebonem damnavit,

A et me elegit, ac cum cæteris episcopis ordinavit, et qui dicitur dicere quod quidam episcopi a sæpedicto Ebone annulos et baculos acceperint, cum quædam synodus Gallicana quæ Toletana vocatur dicat: Episcopus, presbyter, aut diaconus, si a gradu suo injuste dejectus in secunda synodo innocens reperitur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat, quoniam coram altario de manu episcoporum, si episcopus est, orarium, annulum et baculum, et sic demum de reliquis persequitur gradibus. Unde constat quia isdem Ebo dejectus, secundum hanc constitutionem, ab episcopis annulum et baculum accipere, et non episcopis dare debuerat. Et quia Scriptura dicit: *A filiis tuis cave, et a domesticis tuis attende* (Eccli. xxxii, 28), et unusquisque se a proximo suo custodiat, et in omni fratre suo non habeat fiduciam; et *inimici hominis domestici ejus* (Mich. vii, 6), ego per missum meum exemplaria scriptorum nuper in synodo apud Treca factorum mitterem, ne forte ab amicis meis, quorum infestationem patior, aliqua fortassis erga me in eis compilentur, si solide, propter quorundam principum erga me commotionem, quibus ad sua vota placere non audeo, sicut hic præfatus venerabilis et consacerdos noster vobis viva voce dicere potest, valerem. De quo charissimo et fidissimo fratre. et venerabili ac prudenti episcopo, vestram peto indubiam charitatem, ut domno apostolico, et patri nostro Arsenio, et cæteris familiaribus vestris eum commendetis, et ejus necessitatibus atque rationabilibus petitionibus pro viribus concurratis. Et quoniam, quando ad synodum apud C Treca veni, non putavi eum cum legatione synodali ex ipsa synodo Romam iturum, talia vel ita condigna exenia mecum non attuli, ut domno apostolico, et carissimo Patri nostro Arsenio, ac vobis condigne mittere possem; et post synodum ad civitatem nostram infirmus remanens in quadam Ecclesiæ nostræ villula, redire ante profectionem illius non potui, ne in totum vos quantulacunque benedictiuncula visitare dimitterem, pro nostræ exiguitatis memoria mitto vobis per eum crusnam de pellibus variis, cum panno coloribus vario, qua... Cætera per pauca desunt.

EPISTOLA XXXIX.

AD CLERUM ET PLEBEM BELLAVACENSEM.

Pro episcopi elatione.

(Ex Act., prop. eccl. Rhem.)

HINCMARUS sanctæ metropolis Ecclesiæ Rhemorum episcopus, ac plebis Dei famulus, clero et plebi in parochia Belvacensi consistenti.

Quia defuncto dilecto, vel venerabili, confratre ac sacerdote nostro, patre videlicet ac pastore vestro Odone, electione canonica a domino nostro rege vobis solita benignitate concessa, necesse erit ut de eligendo atque constituendo vobis pastore, vel doctore atque rectore, secundum ecclesiasticas regulas, votis nostris in unum Domino mediante convenientibus, præmissis jejuniis et litaniarum obsecrationi-

bus, tractare quantocius maturetis : et exorato eo a quo est omne datum optimum, et omne donum perfectum, quique facit unanimes habitare in domo, ita vos cum studiis hujus venerandi fratris ac coepiscopi nostri ^a, cui secundum institutionem canonicam visitoris officium in Ecclesia, cujus amore vel vigore fovemini, delegavimus, in electione regulari concorditer ; ut pastore vos diutius destitutos non doleatis. De cujus videlicet a nobis consecrandi episcopi electione, pro imposito nobis ministerio, et cura totius provinciae secundum mysticæ Nicænæ synodi canones delegata, fraternitati vestræ auctoritatem divinitus promulgatam intimare satagimus, Primo scilicet, ut decretum sine visitoris præsentia nemo conficiat, cujus testimonio clericorum ac civium possit unanimitas declarari. Deinde, ut de ecclesia vestra, sive sit in civitate, sive in monasteriis, his disciplinis institutum, et ita apostolicæ formæ convenientem, de diaconibus vel presbyteris eligatis vobis, auctore et fautore Domino, consecrandum episcopum, sicut cum de eligendo atque constituendo episcopo ageret, Tito et Timotheo Paulus depingit apostolus. Et si, quod absit, de civitatis ac parœciæ vestræ clericis, ordinandus episcopus nullus dignus, vel idoneus summo sacerdotio, quod evenire non credimus, poterit inveniri : tunc alterum de altera diœceseos nostræ ecclesia, unde nobis secundum Africanum concilium (*can. 22*), sine cujusquam contradictione, ordinandi quemquam canonicè electum et petatum est attributa licentia, eligere, procurate ; qui merito vitæ et scientiæ doctrina vobis præesse valeat, et prodesse : quique sacris canonibus præcipue capitulo Carthaginensis concilii (*conc. Carth. an 398, can. 1*) : Qualis debeat ordinari episcopus, non debeat obviare ; et a decretis Patrum, Siricii videlicet, Innocentii, Cælestini, Leonis, Gelasii, atque Gregorii, quantum patitur humana fragilitas, et poteritis conspicerè, non valeat quoquomodo discrepare. Si etiam de alterius diœcesi archiepiscopi, vel parœcia episcopi, quempiam vobis notum proficuum et utilem eligere maueritis : necesse vobis erit, cum beneplacito illius episcopi, cujus intererit, et litteris canonicis petatum obtinere, et ad nos illum mediante visitatore vestro examinandum adducere ; quatenus, si congruus sacris canonibus inventus fuerit, vobis ordinetur episcopus. Ante omnia autem cavete in electione pontificis malum simoniacæ hæreseos, ne pro dato aliquo, vel promissione illicita, neque pro gratia cujuscunque vel familiaritate aut propinquitate alicujus, quempiam attentetis eligere. Non eum, cui nulla natalium, nulla morum dignitas suffragetur : vel qui originali, aut alicui conditioni obligatus detineatur. Neminem ex laicis neophytum, id est noviter attonsum, et sine disciplina, vel non per tempora constituta ad ecclesiasticos gradus provectum. Quod ideo specialiter designamus, quia cum canones dicant : « Nullus ex laicis ordinetur ; » demonstrant quod

A non de omnibus sit laicis constitutum. Neque enim clerici nasci, et non fieri possunt ; sed designata sunt genera, de quibus ad clericatum pervenire non possunt : id est si quis fidelis militaverit ; si quis fidelis causas egerit, hoc est, postulaverit ; si quis fidelis administraverit ; si quis vir ante servivit ; si quis publicam pœnitentiam pro culpis criminalibus egit ; si quis bigamus, vel maritus viduæ fuit, vel si concubinam, vel pellicem novit. Cavete nihilominus ne illitteratum, vel alicujus hæreseos peste corruptum, ac aliquorum membrorum damna perpessum ; non negociatorem clericum, aut inhonestis et turpibus lucris incubantem, aut horrendis quibusdam criminibus implicatum vel diffamatum, vel dæmoniis similibusque passionibus irretitum, eligere attentetis : sed domui Dei dignum, fidelem atque prudentem ministrum dispensatorem eligite. Quatenus interiorius exteriusque decenter ornatus, formam vivendi vobis religiosa conversatione demonstrat, et sana doctrina, inter hujus mundi ac tribulationum tenebras, recto calle gradiendi sine offensione ad portum salutis æternæ lumen manifestare prævaleat ; et contra barbaricam infestationem, si quod absit, acciderit, vobis ferre auxilium prudentia sciat, virilitate valeat, temperantia consulat : et sic exteriora administret, ut interiora non deserat ; sic interioribus serviat, ut exteriora penitus non relinquat ; et ambidexter, contemplationi mente inserviat vitæ activæ servitiis intentus, ut fidelis servus et prudens, conservis in tempore tritici mensuram, id est modum verbi fidei, probate dispenset. Non solum in prædicationis sermone, ac conversationis exemplo, verum in cunctis salutis ac vitæ necessariis necessaria et opportuna prævideat.

C Hujusmodi autem, quantum Dominus dederit, ipso cooperante electum cum visitatore vestro, præsentem scilicet confratre nostro, et cum decreto canonico, ad humilitatis nostræ sollicitudinem examinandum adducite : quia, ut longe ante nos dictum est, non est facile dimittendus, cui est proximus committendus. Prænoscere vos denique volo, quia si personam a sacris canonibus deviam scienter nobis adduxeritis, non solum ex ea pontificem non habebitis, verum etiam pro illicita electione, ut contemptores canonum, judicium incurretis. Sed et nostro ac coepiscoporum nostrorum iudicio refutate rationabiliter electione vestra incongrua, talem secundum Laodicenses canones studebimus eligere, qui vestris vitiosis voluntatibus non valeat consentire. Quia sicut bene petentibus dicit Dominus : *Petite, et accipietis* (*Matth. vii*), ita et per apostolum male petentes redarguit, dicens : *Petitis, et non accipitis, eo quod male petatis* (*Jac. iv*). Petite, fratres, a Deo, ut vobis pastorem secundum cor suum tribuat. In cujus electione si non plus temporalia quam spiritualia commoda studueritis attendere, gratiam suæ electionis electioni vestræ, bonorum operum et piorum studiorum auctor et cooperatores studebit ac-

^a Hadeberti Sylvanectensis episcopi.

commodare, qui non sicut homo tantum in facie, sed singulorum corda scrutatur, et renes. Cui est honor et gloria, potestas et imperium, in sæcula sæculorum, Amen,

EPISTOLA XL.

Fragmentum.

AD CAROLUM CALVUM REGEM.

Quales iudices constituere debeat ad causas inter ecclesiasticos et sæculares dirimendas.

(Apud Sirmond.)

Regia igitur sollicitudo, a Rege regum et æquis-
simo iudice Deo ut in directione cordis iudicium
iudicet constituta, provide solliciteque studere de-
bet, ut tales iudices cum episcopis ad causam inter
ecclesiasticos et sæculares dirimendam eligat et
constituat, qui religiosi sint et Deum timeant, et
non muneris præmio, non favoris vel propinquitatis
aut amicitiae gratia, non indebitæ subjectionis obse-
quio, non alterius partis odio, personam accipiant
in iudicio, sed absque contentione ac livore, sicut
ipsa Veritas dicit, non secundum faciem, sed iustum
iudicium iudicent: et hoc non in publico iudicii
loco, sed in privato, quia episcopi, non in consisto-
rio regum, non in prætorio iudicum, nec nisi ab
episcopis, aut in synodo, aut in privato loco, a pri-
matibus deputatorum aut a se electorum iudicum
iudicio debent aut possunt regulariter iudicari. Et
prætaxato modo supradictas leges, tam publicast
quam ecclesiasticas, in suis temporibus servari de-
crevisse didicimus antiquos imperatores et præde-
cessores ac progenitores vestros episcopis et viris
ecclesiasticis, et nobis vestra dilectissima et beni-
gnissima dominatio servaturam se et verbo et
subscriptione promisit in Carisiaco, ubi hoc capitu-
lum consultu ac consilio fidelium vestrorum, tam
episcoporum quam et laicorum condidistis, et ei
subscripsistis dicentes: Quantum sciero et rationa-
biliter potuero, Domino adjuvante, unumquemque
vestrum, secundum suum ordinem et personam,
honorabo et salvabo, et honoratum ac salvatum
absque ullo dolo et damnatione vel deceptione con-
servabo. Et unicuique competentem legem et justi-
tiam conservabo. Et qui illam necesse habuerit,
et rationabiliter petierit, rationabilem misericor-
diam exhibebo, sicut fidelis rex suos fideles per
rectum honorare et salvare, et unicuique competen-
tem legem et iustitiam in unoquoque ordine con-
servare, et indigentibus et rationabiliter petentibus
rationabilem misericordiam debet impendere. Et pro
nullo homine ad hoc, quantum dimittit humana fra-
gilitas, per studium aut malivolentiam, vel alicujus
indebitum hortamentum deviabo, quantum mihi
Deus intellectum et possibilitatem donaverit. Et si
per fragilitatem contra hoc mihi subreptum fuerit,
cum hoc recognovero, voluntarie illud emendare
curabo. Nos autem fideles vestri, episcopi et cæteri
laicalis ordinis qui adfuerunt, hoc capitulum, et vo-
biscum condidimus, et ei subscripsimus unusquisque

profitendo: Quantum sciero et potuero, Domino
adjuvante, absque ulla dolositate, aut seductione,
et consilio et auxilio, secundum meum ministerium,
et secundum meam personam fidelis vobis adiutor
ero, ut illam potestatem, quam in regio nomine et
regno vobis Deus concessit ad ipsius voluntatem,
et ad vestram ac fidelium vestrorum salvationem,
cum debito honore et vigore tenere et gubernare
possitis.

EPISTOLA XLI.

Fragmentum.

AD LUDOVICUM REGEM GERMANIÆ.

Pro Bertulfo Trevirensi archiepiscopo.

(Apud eundem, ex Flodoardi, lib. III, cap. 25.)

Proinde sicut non leve discrimen incumbit ponti-
ficibus siluisse pro Divinitatis cultu quod congruit,
ita regiae potestati, quod absit, non mediocre peri-
culum est, si cum debeat parere refugi quod ei ex
divina voce a sacerdotibus nuntiatur, Domino di-
cente in Evangelio: *Qui est ex Deo, verba Dei audit.*
Si autem vobis aliquis minus devotus suggestit,
quod in eadem metropoli, in contemptu vestro, vel
contra fidelitatem vestram, metropolitanum ponti-
ficem ordinari fecimus: quin potius consensu una-
nimitatis nostrae ipsi secundum sacros canones ordi-
navimus, quia, ut scriptum est, sicut Deus loci an-
gustia non continetur, ita verbum ejus non est
alligatum, collaudante Redemptore ac Salvatore
nostro, quod centurio in hoc sensu dixerat: *Dic
verbo, et sanabitur puer meus* (Matth. VIII, 8), vide-
licet quod hic dixeris, illic fiet. Qui in discipulis
suis hodieque nobis, licet indignis, loquitur: Spiritus
Patris vestri loquitur in vobis, qui replet orbem
terrarum. Nolite credere, quæsumus, prava sua-
denti, quia pro certo sciatis non in contemptu vestro,
neque contra fidelitatem vestram, in eadem metro-
poli sede pontificem ordinavimus; sed perpendentes,
quod et vas melius sectis, quanta et per quanta
tempora ipsa Ecclesia desolata et destituta sit,
et quanta contra Dei voluntatem, non solum in
eadem parochia, sed et in tota provincia ad eam
pertinente, increverint, cum nihil canonice sine pri-
mate suffraganei episcopi agere valeant, nisi quod ad
proprias parochias pertinet, ibidem commoditatem
regularem invenientes canonice pontificem ordina-
vimus: quod et secundum divinas leges agere pos-
sent atque deberent ipsius metropolis suffraganei, si
tanti numeri forent, ut per se regulariter possent
ordinare pontificem, qui non minus quam a tribus
prævalet regulariter ordinari. *Prosequitur etiam, de-
promens auctoritates sanctorum Patrum, quibus
fulti hoc egerant; et subinde: Et quia tot in eadem
provincia suffraganei non erant episcopi, ut metro-
litanum regulariter ordinare valerent, quoniam
Ecclesiae Rhemensis et Trevirensis comprovinciales
atque sorores, et ex auctoritate et ex antiqua con-
suetudine habentur, ea conditione, ut qui prior eo-
rum fuerit episcopus ordinatus, prior etiam habeatur
in synodo, et sibi mutuo consilio et auxilio fovean-*

tur, atque fulciantur, Trevirensis provinciæ episcopi a primatu provinciæ Rhemorum solatium suæ ordinationis secundum sacras regulas quæsierunt, sicut sancti Sardicenses canones dicunt (*cap. 5*), scilicet « ut si contigerit in una provincia, in qua plurimi fuerunt episcopi, unum forte remanere episcopum, et populi convenerint, episcopos vicinæ provinciæ debere illum prius convenire episcopum, qui in ea provincia moratur, et ostendere quod populi petant sibi rectorem, et hoc justum esse, ut et ipsi veniant et cum ipso ordinent episcopum. Quod si conventus litteris tacuerit et dissimulaverit, nihilque rescripserit, satisfaciendum esse populis, ut veniant ex vicina provincia episcopi, et ordinent episcopum. » Ex quibus rite colligitur quia si provincia Trevirensis non nisi unum vel nullum haberet episcopum, episcopi Rhemensis provinciæ petenti clero et populo Trevirensis. Ecclesiæ deberent ordinare episcopum. Cui Ecclesiæ omnes nos, quorum nomina præscripta in capite hujus epistolæ legit gloria vestra, unanimi voto atque consensu, fratrem et consacerdotem nostrum Bertulfum, ut præmisimus, regulariter pontificem ordinavimus, sicut ex sacris regulis et ordinationis ejus gestis ostendere possumus, et si necesse fuerit, ostendemus. Quapropter ipsius ordinationem, et dispositionem rerum ac facultatum ecclesiasticarum, sicut sacri præfigunt canones, ita defendimus, et perpetuo defendemus, sicut et ordinem nostrum, quia si ipse non est episcopus, nec nos debemus nominari episcopi. Et si quis vol erit contra ordinationem ejus sinistri quippiam dicere, exeat et dicat, verumtamen memor communionis suæ; quia aut ipse non communicabit ecclesiastico et episcopali ordini, aut nos non communicabimus ministerio episcopali.

Unde verbis beati Leonis Theodosium Augustum quondam alloquentis: Vos, Christianissime et venerabilis nobisque charissime rex, cum consacerdotibus nostris alloquimur; implentes reverentiam clementiæ vestræ sinceri amoris officio, cupientesque vos placere per omnia Deo, cui pro vobis a nobis et ab Ecclesiis nobis commissis supplicatur, ne ante tribunal Domini rei de silentio judicemur, obsecramus coram unius deitatis inseparabili Trinitate, quæ tali facto læditur, cum ipsa vestri sit custos et auctor regni, et coram sanctis angelis Christi, ut in eo statu et immunitate seu privilegio cum suo pontifice Trevirensis Ecclesiam esse jubéatis, atque conservetis, quo vestri progenitores atque prædecessores, sed et in quo frater ac nepos vester Lotharius, pater scilicet ac filius, canonicè conservaverunt: quatenus et vos meritum inde apud Deum, et beatum apostolorum principem Petrum, in cujus honore ecclesia ipsa est consecrata, habeatis, et nos amplius debitores in orationibus et cæteris debitis obsequiis acquiratis; quia nisi pro vestra reverentia hoc differremus, jam in pervasorem ipsius Ecclesiæ judicium in terris exertum haberemus, quod sexcenti et triginta episcopi in magna Chalcedonensi synodo

A de hujusmodi decreverunt, et de cælo super eum intentant, et in judicio divino ad æternam damnationem exerent, nisi dignam pœnitentiam egerit. *Et cætera de auctoritatibus sacrorum canonum. Post quæ subjungitur*: Unde vestra religiosa et nobis charissima dominatio certissime sciat, qui quandiu iste frater noster Bertulfus a nobis in Trevirensi Ecclesia ordinatus episcopus in hoc mortali corpore vixerit, alter in eadem Ecclesia ordinatus episcopus non erit: nisi forte ipse, quod absit, sacris regulis obvians, per easdem sacras regulas deponatur: et isdem præsumptor et apostata monachus Walto de monasterio Trevirensis parochiæ, nunquam, jam judicio Spiritus sancti super eum prolato, in Trevirensi Ecclesia, quam exitiabiliter usurpavit et læsit, poterit esse episcopus. Et si, ut diximus, pro vestra reverentia hoc non differremus, non solum per sacros canones decerneremus, ut nunquam et nusquam ad gradus ecclesiasticos præsumeret accedere, verum sub anathemate eum ponentes, retrudi in ergastulo secundum sacras regulas decerneremus: et si in contumacia sua perstiterit, sine ulla retractione modis omnibus decernemus. A præfaculis autem intimationibus sacrorum canonum vos immunem atque exortem a Domino, per quem reges regnant, et ex quo et per quem exordium sacer cœpit episcopatus, fieri totis nisibus exoramus, illius clementiam deprecantes ut det vobis velle et perficere pro bona voluntate quæ præcepit, quatenus mereamini percipere æterna gaudia, quæ se diligentibus reprobant.

EPISTOLA XLII.

Fragmentum.

WILIGISO ET CÆTERIS MONACHIS S. DIONYSII.

Quod pretium pro decima quæri non debeat.

(Apud eundem, ex Flodoardi, lib. III, cap. 25.)

Absit, fratres, ut alii ecclesiastici et religiosi viri hoc audiant, quia monachi de monasterio sancti Dionysii decimam vendere quærent, ut de ipso pretio infernum comparent. Multo magis autem absit ut hoc laici audiant, quod nemo etiam peccatis publicis implicatus in mea parochia facere audeat. Si enim aliquis de alio monasterio quam de nostro hoc tentare, quanto magis facere præsumeret, ab omni communione illum de parochia mea excommunicarem, et cætera.

EPISTOLA XLIII.

Fragmentum.

AD TEUDULFUM COMITEM.

Ecclesiam pretio vendere non præsumat.

(Apud eundem, ex Flodoardi, lib. III, cap. 26.)

Propterea scias quia si vel unum denarium tibi aliquis clericus pro ipsa ecclesia, vel pro alia aliqua in mea parochia, per se aut per immisam personam dederit, per me ordinatus in ea non erit. Si autem vis ibi habere presbyterum, adhuc mihi talem clericum qui aptus sit sacro ministerio, et ego illum inquiram, et illi ecclesiam dabo, et tunc illum ordi-

nabo, si mihi satisfactionem fecerit quod nullum pretium inde donaverit. Et si tu ita facere non volueris, ergo ordinado qualiter populus ibi officium habeat, usque dum ibi ordinem presbyterum. Cui si aliquod impedimentum contra divinas et humanas leges feceris, et manifestum fuerit, presbyter ibi permanebit, et tu et omnes qui tibi consenserint, ab omni Christianitate usque ad satisfactionem eritis separati. Hæc, chare fili, ideo mando tibi, et aliter commoneo, quia salvum et honoratum te cupio, et inter filios Ecclesiæ te in loco filii habere volo, et si me coegeris, ut sicut Dominus dicit in Evangelio, sis velut ethnicus et publicanus, non mihi sed tibi reputare debebis. Postquam istas litteras dictavi, dictum est mihi quod matricularios a ministro meo constitutos de illa matricula ejecisti, et ibi Bonarium misisti, et pro illa matricula in pretio unum asinum accepisti. Quod si ita est, non solum criminaliter fecisti, quia contra omnes leges ecclesiasticum ministerium homo laicus usurpasti, et eleemosynam, id est misericordiam pauperum, ac per hoc Deum, qui misericordia miserorum est, sicut Judas proditor, vendidisti; sed etiam turpiter in hoc nimis fecisti, ut de mendicitate, de qua mendici vivere debent, comes et honoratus regi consiliarius in pretio asinum accepisti, et omnes qui hæc audiunt, pensare possunt qualiter de aliis causis pro amore et timore Dei, et reverentia tui ministerii, juste et recte facis, qui de tali miseria sine ulla verecundia turpe lucrum requiris.

EPISTOLA XLIV.

Fragmentum.

AD IRMINGARDEM AUGUSTAM CONJUGEM LOTHARII
IMPERATORIS.*De eo quod apud Lotharium falso accusatus fuerat infidelitatis.*

(Apud eundem, ex Flodoardi lib. III, cap. 27.)

Ego scio quia ei multa de me dicta fuerunt contraria, sed si vult poterit cognoscere non esse vera; tamen non eum audeo reprehendere, quia dominus est, nec in ejus persona dico, sicut legitur in Scripturis: *Qui libenter audit verba mendacii, ministros quoque habebit impios* (Prov. XXIX, 12); videlicet qui de erga eum piis voluntarie loquentur impia. Qui illi ea dixit ex mea parte quæ mihi mandastis, aliter quam verum sit dixit, male autem interpretatus est bene dicta. Si voluisset cognoscere verum, et aliquis missus mihi de sua parte veniret, ut vera ex me cognosceret, sicut venit et me qualemcunque Christi Domini sacerdotem suggillavit, libentissime suo animo satisfacerem. De meo autem misso, sicut dominatio benignissima vestra mandavit, ut ad eum dirigam qui ei hoc affirmet, quod de ejus infidelitate nihil velim tractare, scitis quanta mendacia nunc per istud vadunt sæculum, et quanta sinceritas debeat esse in sacerdote, et quantam merito domno meo velim servare fidelitatem. Et idcirco ne mali interpretes male nonum interpretentur, hoc adhuc facere non possum. Tamen, si vult credere domnus

PATROL. CXXVI.

meus Lotharius, potest veraciter cognoscere quia non tantum illi, sed nulli homini in mundo sum infidelis; et si vult credere, credat: sin autem, cum ille inter principes, et ego inter episcopos, ante Regem regum et Episcopum episcoporum venerimus, tunc quid inde verum sit, plenissime sine aliquis judicatione cognocet, etc.

EPISTOLA XLV.

Fragmentum.

ROTRUDI ET CETERIS SORORIBUS MONASTERII S. CRUCIS
ET S. RADEGUNDIS.*Pro electione abbatissæ ipsius monasterii.*

(Apud eundem, ex Flodoardi lib. III, cap. 27.)

Propterea diligite sorores ante omnia, et in privatis colloquutionibus, et in publico vestro conventu, remitte et abjicite funditus a cordibus vestris omnes injurias, et scandalorum fomites, quæ hactenus inter vos ortæ fuerunt, ut nulla de sonore sua vindictam, aut pro sermone, aut pro facto, vel pro aliquo despectu quærat, aut a Deo, aut in sæculo. Quia sicut Dominus protestatur, sine concordia quidquid ei obtuleritis non illi placebit. Sive enim oraveritis, sive sacrificium obtuleritis, sive vos afflixeritis, sine hac charitatis concordia nihil Deo placabile erit, quia sicut Apostolus dicit: *Etiam si tradidero corpus meum ut ardeat, charitatem non habeam, nihil sum* (I Cor. XIII, 3). Et scitis quia regula quam professæ estis, propter scandalorum spinas quæ oriri in monasterio solent, orationem Dominicam in matutinis et vespertinis officiis, ita ut omnes illam audiant, a priore orari præcepit, ut timentes convenientiam qua dicimus: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*, omnem rancorem de corde nostro pellamus. Quæ dum prius egeritis, ne per vestram discordiam, quod absit, regularis electio de vestro monasterio pereat, adunate vos ad Dei voluntatem, et regularis devotionis unanimitatem, vestramque ipsam salutem, præsentem scilicet atque ætermam, cum charitatis concordia, quæ est omnium virtutum mater, et cum humilitate, quæ est custos ipsarum virtutum, atque cum vera obedientia, quæ scala est qua ad cælum pertingitur, et in vobis salubri electione concordate, et vosmetipsas ad regularem normam reducite, et constringite ac conservate: quia aliter, sicut melius ipsæ scitis, salvæ esse nequaquam valetis. Et sicut animos ab inquietis motibus, ita et linguas a provocativis iracundiæ vobisque nocivis sermonibus custodite, contestante Apostolo: *Omnis clamor et indignatio a vobis auferatur, cum omni malitia, et omnis sermo malus ex ore vestro non procedat* (Ephes, IV, 30, 31); ne sicut solent homines, prius dolore commoti, et postea aliquo gaudio, quasi victoriosi obtinentes quæ desideraverant, exhilarati, de quocumque homine quæ non conveniunt aliqua vestrum dicat: ne et patientiæ meritum inutilibus sermonibus coram Deo perdatis; et si aliquis fuerit qui aliqua provocatione quæcumque vestrum ad

9

hoc instigare voluerit, ut quæcunque indebita de quocunque proferat, qualiter illam comprehendere possit, ut rationabiliter damnare prævaleat, locum nec diabolus nec astutus homo exinde aliquo modo habeat. Sed tales vos exhibete ut, interius exteriusque decenter ornatae, dignas atque exaudibiles orationes et pro vobis et pro seniore ac domina vestra, proque non solum amicis vestris, verum etiam et pro inimicis ad aures Domini mittere valeatis.

EPISTOLA XLVI.

AD ÆNEAM PARIENSEM EPISCOPUM.

De ordinatione Bernonis, Parisiensis acolythi.

(Ex Actis prov. eccl. Rhem.)

Nostri fratres de monasterio sancti Dionysii, per licentiam domini abbatis Ludovici, ad educandum atque erudiendum commiserunt mihi quemdam adolescentem nomine Bernonem quem vestra fraternitas acolythum ordinavit. Propterea, quoniam sine vestra licentia eum nolumus in nostra Ecclesia diutino tempore immorari, petimus dilectionem vestram ut de illo nobis litteras canonicas faciatis, quatenus eum in Ecclesia nostra possimus regulariter ordinare.

EPISTOLA XLVII.

AD CAROLUM REGEM.

Ut clero et plebi Silvanectensi novi episcopi electionem permittat, et visitatorem designet qui præsit electioni.

(Apud Labb. Conc., VIII, pag. 1866.)

Domini CAROLO regi glorioso sit semper salus et vita.

Septimo Idus Junii, circa horam secundam, venerunt tres clerici et duo laici Silvanectensis Ecclesiam, fratre et consacerdote nostro Erpoino defuncto, viduatam esse pastore; ferentes etiam ipsius Ecclesiam tam cleri quam plebis petitionem ut eis pastor secundum sacras regulas tribuatur. Quos interrogavi si verbum haberent de pace [f., de parte] cleri ac plebis Ecclesiam ipsius ex aliqua designata persona: qui responderunt se non aliam petitionem ex parte sociorum suorum afferre, nisi ut apud solitam misericordiam vestram, liberam illis ac regularem electionem obtinere satagerem, quatenus secundum sacras regulas ille, canonico visitatore directo, ab omnibus Ecclesiam ipsius alumnis valeat eligi, cui debeat ab omnibus obediri. Ego autem, licet, ut præfatum est, sacerdotem vestrum Erpoinum per fratrem Hildeboldum compresbyterum nostrum octavo Idus Judii defunctum audierim, non tamen statui antea dominationi vestrae quidquam inde suggerere, aut pro eadem Ecclesia postulare priusquam secundum regularem morem ab ea legatos acciperem. Quia, ut Leo in decretis suis dicit (*cap. 49*): « Si in quibuslibet Ecclesiam gradibus providente scienterque curandum est ut in domo Domini nihil sit inordinatum nihilque præposterum, quanto magis elaborandum est ut in electione ejus, qui supra om-

nes constituitur, non erretur? Nam totius familiae Domini status et ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non sit in capite. Ubi est illa beati Pauli apostoli per Spiritum Dei emissa præceptio, qua in persona Timothei omnium Christi sacerdotum numerus eruditur, et proinde unicuique nostrum dicitur: *Manus nemini cito imposueris, neque communices peccatis alienis* (I Tim. v). Unde religiosa sapientia vestra inter alia hæc duo decreta beati Leonis sagacissime ponderabit, quibus dicit ut in domo Domini nihil sit inordinatum nihilque præposterum. Quæ si idem sanctus et sapiens ita aperte non poneret, subtilitas intellectus vestri sufficienter enuclearet. Propterea, domine reverentissime ac clementissime, dignetur mihi dominatio vestra litteris suis significare quem vultis de coepiscopis nostris, ut ei ex more litteras canonicas dirigam, et visitatoris officio fungens in eadem Ecclesia electionem canonicam faciat; et aut per se, aut per litteras suas, vicario suo deferente, eandem electionem, cum decreto canonico singulorum manibus roborato, ad me referat, ut per me ipsa electio ad dominationis vestrae discretionem perveniat. Et quia in domo Dei, ut ex verbis Leonis præmisimus, nihil auctoritas patitur inordinatum esse nihilque præposterum, cum vota concordia cleri ac plebis in electione regulari, vel vestrae dominationis consensum cognoverimus, litteras metropolitanæ auctoritatis super electionem certæ personæ ad coepiscopos Rhemorum dioceseseos dirigemus, certum diem et locum eis designantes, quando et quo ad ordinationem ipsius electi aut ipsi convenient, aut litteras sui consensus per presbyterum aut diaconum vice sua transmittant.

EPISTOLA XLVIII.

AD HEDENULPHUM LAUDUNENSEM EPISCOPUM.

Ut visitatoris officio fungatur in electione episcopi Cameracensis.(Apud Labb. *ibid.*)

HINCARIUS sanctæ metropolis Ecclesiam Rhemorum episcopus, ac plebis Dei famulus, dilecto fratri ac venerabili coepiscopo nostro HEDENULPHO salutem.

Dilecto fratre ac venerabili consacerdote nostro Joanne Ecclesiam Cameracensis defuncto, hortor ac moneo dilectionem tuam, frater charissime, ut ejusdem Ecclesiam officio visitatoris nostræ humilitatis metropolitana delegatione suscepto, ad eandem Ecclesiam quanto citius studeas properare, ac assiduis hortationibus clerum plebemque Ecclesiam publice admonere festines, ut remoto privato studio, uno eodemque consensu talem sibi præficiendum expectant ac eligant sacerdotem, qui et tanto ministerio dignus valeat reperiri, et a venerandis canonibus nullatenus respuatur. Formam autem electionis, qualiter et qualem eligere debeant, tuæ dilectioni transmittito, quam publice coram omnibus tua solertia relegi faciat, ne de ignorantia se quilibet excusare prævaleat. Quæ electio non tantum a civitatis clericis erit agenda, verum et de omnibus monasteriis

ipsius parochiæ, et de rusticanarum parochiarum presbyteris, occurrant vicarii, commorantium secum concordia vota ferentes, sed et laici nobiles ac cives adesse debebunt, quoniam ab omnibus debet eligi, cui debet ab omnibus obediri. Et si post lectionem formæ electionis a nobis per tuam dilectionem eis transmissæ, concordēs omnes in quamcunque regularem personam inveneris, moneas eos decretum canonicum ab eis fieri, ac sigillatim omnium manibus roborari; et cum decreto canonico, atque cum tantis qui sufficienter omnium vice testimonium electo ferre possint, cum eis mandavero, eundem electum ad nos adducere curent.

EPISTOLA XLIX.

AD HADEBERTUM SILVANECTENSEM EPISCOPUM.

Ut visitoris officio fungatur in electione episcopi Bellovacensis.

(Apud Labb. *ibid.*)

*Eadem est ac præcedens, hoc tantum discrimine quod sub initium adjecta est mentio consensus regii hoc modo: Officio visitoris, consensu domini nostri Ludovici regis, nostræ humilitatis, etc. Sub finem vero, verbis illis omissis, cum eis mandavero, paulo longius excurrit in hunc modum: Eundem electum ad nos adducere tecum examinandum procura. Tua autem dilectio, frater charissime, solerti cura in hac electione invigilet: præsertim cum nobiscum tibi necesse erit ei qui ordinandus est manus imponere; qui bene nostri præceptionem beati Pauli apostoli per Spiritum Dei emissam, qua in persona Timothei omnium Christi sacerdotum numerus eruditur: proinde unicuique nostrum dicitur: *Manus nemini cito imposueris, neque communices peccatis alienis* (I Tim. v, 22), etc.*

EPISTOLA L.

AD CLERUM ET PLEBEM CAMERACENSEM.

Ut canonicam electionem faciant cum visitatore sibi designato.

(Apud Labb. *ibid.*)

HINCMARUS sanctæ metropolis Ecclesiæ Rhemorum episcopus, ac plebis Dei famulus, clero et plebi in parochia Cameracensi consistenti.

Quia defuncto dilecto et venerabili confratre ac consacerdote nostro, Patre videlicet ac pastore vestro Joanne, necesse est ut de eligendo atque constituendo vobis pastore et doctore secundum ecclesiasticas regulas votis nostris in unum Domino mediante convenientibus, præmissis jejuniis ac litaniarum observationibus, tractare quantocius maturetis, et exorato eo a quo est *omne datum optimum, et omne donum perfectum*, quique facit unanimes habitare in domo; ita vos una cum studiis hujus venerandi fratris ac coepiscopi nostri, cui secundum institutionem canonicam visitoris officium in Ecclesia cujus amore ac vigore fovemini, delegavimus, in electione regulari concorditer uniatis. Talem autem vobis futu-

rum pastorem eligite, qui merito vitæ et scientiæ doctrina vobis præesse valeat et prodesse, quique a canonibus sacris non discrepet. De cujus electione decretum canonicum unanimi voto agere, et sigillatim omnium vestrum manibus in præsentia hujus visitoris vestri roborare satagite.

EPISTOLA LI.

CLERI ET PLEBIS LAUDUNENSIS AD HINCMARUM RHEMENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Pro ordinatione Hedenulfi.

(EX ACTIS PROV. ECCL. RHEM.)

Domino reverendissimo et sanctissimo **HINCMARO** archiepiscopo, cæterisque nostræ dioceseos sanctis Patribus et episcopis, clerus Laudunensis, cum totius parociæ plebibus, et sibi conjunctis præsulibus, æternam in Domino Jesu Christo salutem et pacem.

Canonicis regulis et apostolicis institutionibus statutum esse recolimus, ut quoties quælibet civitas ministerio pontificalis dignitatis caruerit, proprioque pastore vacaverit, cum decreto electionis, singulorum petentium manibus roborato, metropolitanum adire pontificem debeant, et de substituendo, in loco ejus qui decessit, pastore, petitione supplici commovere, quatenus et civitas sollicitudine pastoralis destituta proprio recuperetur pontifice; et qui ordinandus est, gratiosius possit accedere: quia cui debet ab omnibus obediri, utique debet et ab omnibus eligi; ne civitas non optatum episcopum aut contemnat, aut oderit; et fiat minus religiosa, quam convenit, cui non licuit habere quem voluit: hi vero qui ordinaturi sunt, in quem viderint omnium vota propensius concordare, promptius liberiusque illi manus imponere possent. Quapropter cum decreto nostræ electionis manibus singulorum nostrorum roborato ad paternitatem vestram accedentes, Hedenulfum Ecclesiæ nostræ filium, et in Ecclesia nostra, suffragantibus stipendiorum meritis, ad onus usque sacerdotale promotum, vita et moribus ac sancta conversatione idoneum approbatum, quem per licentiam vestram, favente Christianissimo imperatore Carolo, pari consensu ac concordia devotione, atque unanima voluntate elegimus, per manus vestras, ac cæterorum vestræ dioceseos sanctorum episcoporum, consecrari, nobisque et Ecclesiæ nostræ doctorem atque pontificem institui imploramus, precamur ac petimus. Elegimus autem eum nobis fore pastorem quem apostolicæ formæ, qua episcopum ornatum beatus Paulus esse oportere demonstrat, congruere, et sacris non obviare canonibus Christi gratia cooperante confidimus. Oramus sanctam paternitatem vestram nunc et semper in Christo bene valere.

Datum quinto Kalendas Apriles, in basilica sanctæ Mariæ genitricis Dei et Domini nostri Jesu Christi, anno Incarnationis ejusdem Domini nostri Jesu Christi 876, regni domni Caroli imperatoris xxxvi, et imperii primo, indictione nona.

EPISTOLA LII.

AD CLERUM ET PLEBEM LAUDUNENSEM.

De ordinatione Henedulfi Laudunensis episcopi.

(Ex Actis prov. eccl. Rhem.)

HINC MARIUS sanctæ metropolis Ecclesiæ Rhemorum episcopus, clero, ordini et plebi in sancta Laudunensi Ecclesia consistenti, in Domino pacem et salutem.

Sicut beatus papa Innocentius docet, oportet nos hoc sequi quod Ecclesia Romana custodit, a qua principium sacræ institutionis nos accepisse dubium non est. Propterea documento ac verbis beati Gregorii vos alloqui procuramus, insinuantes quia probabilibus desideriis vestris nihil attulimus tarditatis, fratrem jam et coepiscopum nostrum Henedulfum vobis ordinantes, præsentia vel consensu ac litteris coepiscoporum totius nobis commissæ provinciæ, secundum sacros canones, sacerdotem, pastorem quoque atque rectorem. Cui his litteris, quas sacri canones, ordinatos prius de conciliorum placitis, ne se aliquid contra eorum statuta egisse pœniteat, instructos, ab ordinatoribus suis, manibus eorum conscriptas jubent accipere, secundum traditionem ecclesiasticam dedimus in mandatis, ne unquam ordinationes præsumat illicitas, ne bigamum, aut qui virginem, si de conjugatis agendum est, non est sortitus uxorem, neque illiteratum, vel in qualibet corporis parte vitiatum, aut ex publice pœnitente aut curiæ vel cuilibet conditioni obnoxium, notatumque, ad sacros ordines permittat accedere. Sed et si quos hujusmodi forte repererit, respectu divino non audeat promovere. Alienum etiam clericum sine voluntate et consensu episcopi sui contra sacras regulas non sollicitet, non suscipiat, non in sibi commissâ Ecclesia ordinet: nec eos qui probatæ fidei non fuerint, sacris ordinibus præsumat quoquo modo applicare. In ordinatione autem presbyterorum ac diaconorum, cæterorumque ecclesiastici ordinis ministrorum, a totius muneris, id est a manu, a lingua, aut obsequio indebito, juxta quod Dominus per prophetam præcipit, quantum patitur humana fragilitas, mundas et cordis et corporis manus exhibeat: ne uno eodemque gladio et dantem et accipientem munus interimat, et illicito munere polluens manus, aliis se benedictionem credat tribuere, cum fuerit jam propriæ iniquitati substratus, et sua nihilominus ambitione captivus. Ab eis etiam quos ordinaverit indebitum et contra sacras regulas sibi sacramentum fieri non compellat. Sed sicut Dominus, præsciis nonnullos accepti sancti Spiritus donum in usum negotiationis inflexuros, præcepit dicens: *Gratis accepistis, gratis date* (*Matth. xx*). Quod *gratis*, id est sine ulla venalitate dati vel accepti, aut etiam promissi vel sperati muneris, quantum ex nobis est, (cæterum ipse viderit habens conscientiæ suæ testem, quem habeat et judicem) per ministerium nostræ exiguitatis accepit, suis etiam comministris gratis conferat, sciens ex

A Evangelio quid Redemptor noster per seipsum fecerit: videlicet quia ingressus templum cathedras vendentium columbas evertit. Columbas enim vendere, est de Spiritu sancto, quem Deus omnipotens consubstantialem sibi per impositionem manuum hominibus tribuit, commodum temporale percipere. Quod qui agere præsumit, suam Deo giudice cathedram ipse evertit, et quos cum precio ordinat, provehendo agit ut secum et ipsi simoniaci hæretici fiant; et pro benedictione maledictionem a beato Petro apostolorum principe Simoni Mago, qui donum sancti Spiritus pretio emere voluit, juste illatam, una cum ipso, per ipsum, a quo non benedicuntur, sed maledicuntur, judicio ejusdem Spiritus sancti suscipiant. Et quoniam, sicuti comperimus, quidam diversis adinventionibus turpia lucra sectantes, quod ministris altaris minime convenit, defunctis presbyteris, juxta quod didicerant viduas ecclesias facultates habere, exenia pro his obtinendis exegerunt; et gradus ecclesiasticos eis non tribuebant antequam illis eadem exenia persolverentur; et synodos temere frequentabant, ut factione ministrorum suorum diverso modo denarios quasi pro eulogiis acciperent; et, quod dictu nefas est, etiam pro sacri chrisomatis dispensatione, vel de ecclesiarum consecratione, quæcunque emolumenta ingenio caperent; et necesse est ut contra pestifera morborum genera, salubria medicamentorum quæramus experimenta: sicuti et de manus impositione, ita et de hac simoniacæ hæreseos ingeniosa et male studiosa collatione, quiddam eum accipere interdiximus, monentes illum attendere comminationem Domini per prophetam dicentis: *Ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea et succendatur, et non sit qui exstinguat propter malitiam studiorum vestrorum* (*Jerem. xxi, 12*). Unde iterum iratus dicit: *Visitabo super vos juxta fructum studiorum vestrorum* (*ibid., 14*).

Verbis quoque beati Gregorii eum monemus, illique interdiximus, ut sacerdotes per suam parochiam, quoties ad consignandos infantes egressus fuerit, ultra modum gravare minime debeat, nec summam collationis, qua sui prædecessores, qui hoc bene misericorditer ac rationabiliter, atque sacris constitutionibus exsecuti sunt convenienter, contenti fuerunt, excedat. Et de capellis antiquitus subjectis ecclesiis, non æqualem, sicut de principalibus ecclesiis, collationem exigat; sed principalis ecclesia, cum sibi subjectis capellis, debitam et antiquitus consuetam collationem conferat. Principales vero ecclesias aliis ecclesiis loco capellarum non subjiciat: quia secundum sacros canones non licet episcopis parochiam antiquitus constitutam inconsulte confundere atque dividere. Ne mansionaticos suis amicis aut suis hominibus a presbyteris parari faciat. Ne etiam quasi ad receptionem regis, vel legationem, aut ad ornatus suæ ecclesiæ faciendos, adjutoria quasi petendo, potius autem exigendo, denarios vel caballos, aut verres, aut friskingas, aut ad iter aliquod paraveredos, aut alia quælibet accipiat, id est

rapiat. A quo verbo, *accipere*, aves, quæ alias aves capiunt, accipitres nominantur : cum episcopi suos subditos non ut accipitres capere, sed sicut gallina pullos suos fovere, et quosque infirmos ut peritus medicus convenienti medicamento ac tempore debeant curare; et quos curare non potuerint, aut patienter tolerare, aut regulariter usque ad correctionem sustinentes a sano corpore submovere. Regulam siquidem, quæ de quarta parte reddituum ecclesiæ, juxta consuetudinem aliarum regionum, ita ut est scripta intelligat, et non prave illam interpretans, perinde in his regionibus quæ sunt presbyterorum contra regulas sacras diripiat. Unde si qua fuerunt gravamina illis imposita, temperet : quia et in præsentis et in futura vita sibi prospiciet, si eos, qui sibi commissi sunt, sine gravamine conservare studuerit. Ministros vero, id est archipresbyteros, et archidiaconos, secundum quod providere, Domino inspirante et cooperante, valuerit, tales constituat, qui oderint avaritiam, et non diligant munera, nec sequantur retributiones; neque pro ordinandis clericis, vel reconciliandis pœnitentibus, munus accipiant, et ipso munere eum corrumpere satagent. Et presbyteros in paratis et xeniis indebitis non affligant : et sicut supra de episcopo diximus, per diversas petitiones, ut illis adjutorium faciant, quæ sunt presbyterorum unde ipsi vivere, et hospites recipere, et suas ecclesias continere debent, colludio quocunque diripiant, et ut eisdem ab inquisitione sui ministerii parcant, et pro infamia eorum calcanda vel cooperienda quocunque emolumentum non accipiant. Et si agentes talia ministros repererit, in ministerio manere non sinat, et canonica invectione corripit. Ipse quoque pro constituendis ministerialibus ecclesiasticis, videlicet œconomo, id est ecclesiæ facultatum dispensatore, archipresbyteris et archidiaconis, in quibus fidei sinceritatem, et orobos mores ac religiosam vitam debet eligere, præmia non constituat : quia ecclesiasticum obsequium, quod male comparaverint, accipientes munus a subditis, pejus vendicare curabunt. Nec pro quocunque judicio contra sacras leges, neque super innocentem contra veritatem, pretium ullum accipiat. Nec etiam odio vel gratia, livore aut iracundia, quantum scierit et potuerit, a judicio recto declinet, dicente Domino : *Non facies quod iniquum est, nec injuste judicabis. D* *Juste judica proximo tuo, et juste quod justum est exsequaris (Levit. xix).* Juste namque quod justum est exsequitur, qui in assertionem justitiæ eandem ipsam justitiam quærit.

Pro baptizandis denique infantibus, vel pro sepultura, obaudiens decreta beati Gregorii, pretium de terra concessa putredini quemquam non permittat in parochia sua quærere, et de alieno velle facere luctu compendium. Sed si quando aliquem quisque sepeliri in commisso sibi loco concesserit, siquidem parentes ipsius proximi, vel hæredes, pro luminaribus, vel in eleemosyna defuncti, sponte quid offer-

re voluerint, accipere non prohibeat : peti vero aut exigi aliquid omnimodo vetet : ne, quod valde irreligiosum est aut venalis, quod absit, dicatur ecclesia, aut de humanis sacerdotalis religio videatur mortibus gratulari, si ex eorum cadaveribus studuerit quærere quolibet modo compendium.

Ab omni quoque avaritia, et usura, ac turpi lucro, secundum sacros canones, et ipse abstineat, et ministros ecclesiæ abstinere faciat, et etiam laicos abstinere suadeat, se autem, et sibi commissos ministros ecclesiasticos, solerter, sollicitèque custodiat, ne contra sacros canones conductores vel procuratores alienarum possessionum fiant. Nec turpi negotio, aut inhonesto lucro victum quærant. Neque secularia negotia sub cura sua suscipiant, B Deique ministerium parvipendentes, per secularium domos non discurrant, nec propter avaritiam, gratiæ, aut honoris, vel pecuniæ patrimoniorum sollicitudines, aut alienorum testamentorum defensiones assument, nec fidejussionibus inserviant.

A familiaritate nihilominus ac conturbatio illicito et vetito feminarum se et coministros suos, sed et a tabernis, secundum sacras regulas, ecclesiasticos ministros faciat abstinere, attendat quoque quod beatus Job dicit : *Si adversum me terra mea clamat, et cum ea sulci ejus deflent, si fructus ejus comedi absque pecunia (Job. xxx, 38).* Unde beatus Gregorius (*Moral. in Job, lib. xxii, cap. 15*) : « Omnis, inquit, qui præest, si perversa in subditos exercet, contra hunc terra clamat, et sulci deflent quia contra ejus injustitiam rudes quidem populi in murmurationis vocibus erumpunt : sed perfecti quique pro pravo ejus opere sese in fletibus affligunt. Fructus enim terræ absque pecunia comedere est, ex ecclesia quidem sumptus accipere, sed eidem debitum prædicationis pretium non præbere. De qua scilicet prædicatione auctoritatis voce dicitur : *Oportuit te committere pecuniam meam nummulariis, et veniens ego recepissem utique quod meum erat cum usura (Matth. xxv, 28).* Terræ igitur fructus absque pecunia comedit, qui ecclesiastica commoda ad usum corporis percipit, sed exhortationis ministerium populo non impendit, Exigit quod suo debetur corpori, et non impendit quod subjectorum debetur cordi. » Non igitur redemptionem aut pretium de collatione presbyterorum episcopus debet exigere, C et alimenta ecclesiastica mutus manducare. Et cum Dominus prædicatoribus præcipiat ut intrantes in domos eorum quibus pacem prædicant, illa edant et bibant quæ apud illos sunt, per parochiam prædicando ac confirmando pergens episcopus, non debet superfluas pensiones in pigmentis et aliis quibusque a presbyteris quæ non habent requirere, et talia, quæ forte in domo sua non accipit, voluptati potius serviens quam necessitati, exigere, et suis parcens opibus, de superflue acceptis et venditis ditescere. Nec ideo dedet prædicare, ut sumptus accipiat ; sed ideo sumptus accipere, ut sufficiat prædicare.

Ecclesias quoque in proprietatibus liberorum

hominum ac cohæredum consistentes, ut suæ tradantur ecclesiæ, non debet cogere : sed secundum synodalia et imperialia capitula, quæ regularia esse probat Ecclesia, satagat quatenus dotis immunitates, sicut cæteræ ecclesiæ, auctoritate regis habeant, et ipsæ ab eisdem liberis hominibus potiantur. Talemque se, cooperante Domino, in cunctis exhibeat, ut sacrum ministerium non vituperet : qui etiam ab his qui foris sunt testimonium bonum juxta apostolicam doctrinam habere debet. Nam cujus vita despicitur, restat ut et prædicatio contemnatur : et cum pastor per abrupta graditur, solet fieri ut ad præcipitium grex sequatur. Et ne quemquam ecclesiastici ordinis ministrum, occasione turpis lucri, ut aliquid ab eo absoluto capiat, contra sacras regulas excommunicet, inhibemus. Quia, ut sanctus Augustinus, exponens sententiam Pauli apostoli : *Auferite malum ex vobis (I Cor. v)*, demonstrat, non temere et quomodolibet, sed per judicium auferendi sunt mali ab ecclesiæ communione. Multo magis autem cavendum est, ne sine regulari judicio ministri ecclesiæ officio suo priventur. Quapropter, sicut beatus docet Gregorius, si quid de quocunque clerico ad aures suas pervenerit quod eum juste posset offendere, facile non credat, nec ad vindictam illum res accendat incognita, attendens quod scriptum est : *Causam quam nesciebam, diligentissime investigabam (Job xxix, 16)*. Et præsentibus senioribus Ecclesiæ suæ diligenter veritatem perscrutari modis omnibus studeat ; et tunc, si qualitas rei poposcerit, canonicæ districtio culpam feriat delinquentis, secundum ordinem a sacris regulis propositum. Et ut cuncta brevi cingulo perstringamus, nihil per contemptum contumaciter faciat, vel fieri in parochia sua permittat, quantum ex ipso fuerit, quod sit evangelicæ veritati, et apostolicæ traditioni, aut sacris regulis inimicum. Si autem factum contigerit, arguendo, obsecrando, increpando secundum quod cuique viderit expedire, juxta traditionem majorum, quantum potuerit, emendare procuret.

Pastoralem siquidem regulam beati Gregorii mente, ore, ac manu, quantum sibi Dominus scire ac posse contulerit, in cunctis sequi procuret. Ministerium itaque, ornatum, vel patrimonium, atque redditus vel facultates ecclesiæ, prout leges divinitus promulgatæ præfigunt, studeat conservare, ampliare, augere, vel dispensare, et monasteriis in parochia sua sitis canonicam providentiam gerat, et quantum ex ipso fuerit, debita privilegia, et antiquam ac regularem consuetudinem servet. Ordinationes vero presbyterorum, et sacrosancti baptismatis sacramentum secundum traditionem ecclesiasticam studeat agere.

Cui etiam licet, inspirante divina gratia, abundans absit doctrina, tamen pro nostri officii debito, ex scrinio sanctæ metropolis Rhemorum documentum dare studebimus qualiter se, cooperante Domino, morum probitate et doctrinæ studio debeat gerere. Ipsum vero non nescium quod totius provinciæ cura

A per sacros canones sit metropolitano commissa, ad eandem metropolim suam, sicuti ad matrem, ut ex ejus catholicis uberibus salubrem sugat doctrinam, humiliter, ac sedulo, atque obedienter monemus recurrere. Et non amplius quam sibi per sacras regulas est concessum, indebite usurpare : cum tanto charitatis ac humilitatis glutino præceptis salutaribus ad invicem simus connexi, ut dicente sibi mandato divino : *Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi ; majores tuos, et dicent tibi (Deut. xii, 7)* ; et nobis : *Rectorem te posuerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex ipsis (Eccli. xxxii, 1)* ; et : *Qui major est vestrum, erit minister vester (Matth. xxiii, 11)* : obedientibus scilicet ministrando paternam doctrinam, et inobedientibus, quod majoris est, regularem charitatis correptionem : nos fratrum et consacerdotum vestrorum salubribus debeamus uti consiliis, et ipsi obedire paternis ac regularibus monitis. Hinc ergo, et hæc et alia præcepta salubria observanti, devotis animis vos obsequendo obedire oportet, ut irreprehensibile placidumque fiat corpus Ecclesiæ, per Christum Dominum nostrum, qui vivit et regnat cum Deo Patre omnipotente, in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Hincmarus sanctæ metropolis Ecclesiæ Rhemorum episcopus, et plebis Dei famulus, et venerabilis fratris Hedenuifi in sancta Laudunensi Ecclesia, favente Dei gratia, ordinator, his litteris canonicis, et ordinato et electoribus ipsius publice datis, anno Incarnationis Dominicæ 877, anno autem regni C) domni Caroli imperatoris xxxvii, et anno imperii ejus ii, subscripsi.

Odo Belgivacorum episcopus, subscripsi.

Raginelmus Noviomagensis episcopus, subscripsi.

Joannes Cameracensis Ecclesiæ episcopus, subscripsi.

Willebertus Catalaunorum humilis episcopus, subscripsi.

Hildeboldus Suessionensis Ecclesiæ episcopus, subscripsi.

Geroldus Ambianensis Ecclesiæ episcopus, subscripsi.

Hadebertus Silvanectensis Ecclesiæ episcopus, subscripsi.

EPISTOLA LIII.

AD FRANCONEM TUNGRENSEM EPISCOPUM.

Fratrem quemdam commendat.

(Ibid.)

Reverentissimo et sanctissimo fratri FRANCONI Ecclesiæ Tungrensis episcopo, HINCARIUS, sanctæ metropolis Rhemorum Ecclesiæ episcopus, optat præsentem et perpetuam salutem.

Noverit dilecta charitas vestra quia hic frater nomine Flodulfus ideo nostram accessit ad humilitatem, quia in nostro fuit loco nutritus atque educatus. Quamobrem dirigimus ad vos has litteras, ut libentius cum charitas vestra recipiat. Et quia sub regimine

vestro abhinc in ante gradus accipere et Deo militare desiderat, ut sciatis eum bonis moribus præditum, litteris sciolum atque ingenio capacem, et vestro cupientem regimini esse subditum, in vestraque parochia degere et monitis atque ordinationibus vestris diebus vitæ suæ libenter obtemperare. Et ut hæc parva epistola a vestra dilectione libentius reciperetur atque firmum crederetur, sigilli nostri ex imagine B. Remigii pontificis impressione signavimus. Omnipotens Deus vos per multa curricula annorum conservare dignetur. Amen.

Data iv Kal. Maii, anno xiii nostri episcopatus.

EPISTOLA LIV.

AD EUMDEM.

Illi Gisebrindum presbyterum, data epistola formata commendat.

(Ibid.)

Notum sit vestræ almitati et omnibus hominibus, licentiam dedisse nobis parochia vestra, et ubicunque voluerit presbyterum, quem ordinavi in Rhemis civitate, nomine Gisebrindum, ministerium sacerdotale fungere, si vestra adfuerit sacra voluntas, et aliorum ubi illi congruum perspexerit bonorum hominum. Qua de remissi ad vos hos apice, secundum petitionem supradicti presbyteri, ut et vos consensum ei et licentiam detis ministerium presbyteratus fungi, et ut certius cognoscatis, secundum auctoritatem canonicam formatam fecimus epistolam, et ei dedimus, Græcaque elementa sibi annotavimus H. X. Y. Nomen meum H litteram primam, et nomen vestrum secundum annotamus litteram O, et civitatis meæ litteram tertiam M, et vestræ quartam F. Valeat vigeatque vestra proprietas in ævum optamus venerande.

H. T. P. X. H. O. M. F. Y. II. CCCC. XL. DC. XC. III. LX. DCC. VIII.

EPISTOLA LV.

AD EPISCOPOS PROVINCIE LUGDUNENSIS.

De Carlomanno ejusque complicibus excommunicandis.

(Apud Sirmond.)

HINC MARUS, Rhemorum episcopus ac plebis Dei famulus, cum Rhemorum dioceseos venerabilibus consacerdotibus nostris, REMIGIO, reverentissimo Lugdunensium archiepiscopo, et ipsius dioceseos venerandis episcopis salutem.

Carlomannus, domni nostri Caroli regis gloriosi carne filius, in diocesi Rhemorum Spiritu sancto regeneratus, et a patre sacro altari oblatum, religiosi divini servitii obsequiis mancipandus ac in clericum tonsus, in diocesi vero Senonensi, et in parochia Meldensi ab Hildegario ejusdem civitatis religioso episcopo per singulos gradus usque ad ordinem diaconatus proventus, nuper a patre, post plurima benignitatis ac beneficentiæ dona sibi collata, fuga lapsus congregavit secum plurimos filios Belial, qui inaudita nostris temporibus mala in parochiis dioceseos Rhemorum exercuerunt, in rapinis et deprædationibus, et homicidiis atque adulte-

Artis, et ecclesiarum violationibus, aliisque quamplurimis flagitiis ac facinoribus, quæ diabolica instigatione et humana crudelitate possunt patrari. Quem pie dominus noster rex Carolus, sed et complices ejus benigne ac misericorditer, sicut in mandato quod eis direxerat potestis relegere, quater studuit revocare. Verum et ego Hincmarus Rhemorum episcopus, illum ac suos satellites per meipsum ore ad os ter alloquens, et postea quarta vice per comministrum nostrum, una cum quibusdam collegis et coepiscopis nostris, eum et suos complices publice commoneri faciens, quantum mihi Dominus dedit, et suaviter regni cœlestis, et æternorum tormentorum terrorem illis proposui, et quam gravissime Deum ipse offenderit in patris sui ac sanctæ Ecclesiæ totiusque Christianitatis læsione, atque raptorum a se congregatorum consensione atque favore ostendi, et si mala cœpta desereret, et ad patrem suum rediret, quam benigne illum et ecclesiastica pietas et paternus affectus debuisset recipere demonstravi, et quæ clementia illis qui cum eo erant offerebatur innotui, et si hæc negligeret, vel despiceret, atque in apostasiæ suæ cœpta obstinatione perseverare ipse et complices sui deligerent, inculcavi eis qualiter post hanc quartam conventionem, secundum præceptum Domini sicut ethnicus et publicanus forent nobis habendi, et gladio spiritu quod est verbum Dei episcopali auctoritate secundum sacros canones, spiritu Dei conditos, et totius mundi reverentia consecratos, juxtaque apostolicæ sedis decreta pontificum, ut revera apostatæ, a corpore et sanguine Domini, atque unanita corporis Ecclesiæ omnium videlicet fidelium Christi societate, essent modis omnibus ascidendi. Quem, sed et quosdam suos, nec intentatæ pœnæ terruerunt, nec promissæ dulcedines invitaverunt. Et ideo, quod flentes dicimus, gementes denuntiamus, complices illius, qui sunt de Rhemensi diocesi, et nostræ sunt curæ commissi, ac in nostris parochiis tanta et talia, ut præmisimus, crimina commiserunt, et toties commoniti resipiscere a cœptis malis, et ad sinum piæ matris Ecclesiæ redire ut satisfacerent noluerunt, sed in pejus, quod dictu nefas est excreverunt, quia sicut dicit Apostolus, hujusmodi regnum Dei non possidebunt, et cum talibus vetat vel cibum sumere, judicio sancti Spiritus a corpore et sanguine Domini, et Christianorum societate atque consortio segregamus, et episcopali auctoritate, post v Idus Mart. præsentis quartæ indictionis, si se antea non correxerint, secernimus, donec si forte, juxta eundem Apostolum, vos respiciens dei illis Deus pœnitentiam, ut ad ejus voluntatem resipiscant a laquies diaboli, a quibus capti tenentur, et per dignos pœnitentiæ fructus satisfaciant Ecclesiæ quam læserunt, ea videlicet conditione ut secundum formam mystici Nicæni concilii et Africæ provinciæ canonum, juxtaque apostolicæ sedis decreta pontificum, Siricii, Innocentii, Cœlestini, Leonis, ubicunque fuerint, ultima pœnitentia, et necessarii viatici

communio petentibus non negetur. Eos autem qui de Rhemorum diœcesi non sunt, nec spectaliter sunt nostræ curæ commisi, et memorata mala in nostris parochiis commiserunt, ab eisdem nostris parochiis, post v Idus Martias præsentis quartæ indictionis, si se antea non correxerint, excommunicatos esse decrevimus, eo tenore ut nullam participationem in eis, vel in communione ecclesiastica, vel in societate Christi fidelium nobis commissorum habeant, quia nulla participatio est Christi cum Be-

Alial, nec pars esse debet fidei cum infidei, donec consilio et iudicio eorum quorum interest, Deo et sanctæ Ecclesiæ satisfaciant. Et quia essentialiter ac summe bonus pastor, qui animam suam posuit pro ovibus suis, neminem vult perire, et venit quærere et salvum facere quod perierat, ostendit nobis viam quam sequamur, et formam cui imprimamur, decernimus, ut si forte in præscriptis parochiis nostris cuiquam illorum imminens urgentis mortis....

HINCARI

ARCHIEPISCOPI RIEMENSIS

OPUSCULA ET EPISTOLÆ

QUÆ SPECTANT

AD CAUSAM HINCARI LAUDUNENSIS.

EPISTOLA HINCARI RIEMENSIS

AD HINCARUM LAUDUNENSEM.

De Nivino ejusque fratre Bertrico, quos ut sceleribus infames e parochia Rhemensi ejecerat.

(Apud Sirmond., ex codice Laudunensi.)

HINCARUS Rhemorum episcopus HINCARO coepiscopo nostro salutem.

Nivinus in parochia mea sacrilega infamia est difamatus de quadam sanctimoniali, ab infantia in monasterio Deo dicata, et a sacerdote velata, quod clanculo eam prius corruerit, et postea ab ipsis monasterii claustris furtim educi fecerit, et in parochia mea aliquandiu multis scientibus habuerit, ac demum latenter in alteram provinciam abduxerit. Unde recogitandi, sive ad noxam confitendam, sive ad infamiam suam purgandam, ei legales ac regulares consilio et consensu clericorum ac nobilium laicorum nostrorum inducias dedi: sed ipse nec confiteri peccatum, nec ab infamia se purgare legaliter acquievit. Quapropter, quia non est de mea provincia, illum a mea parochia excommunicavi, donec aut confiteretur, aut se ab objectis purgaret. Nunc vero dici a multis audio quoniam in altera provincia res proprietatis suæ in pretium ab eo accipias, et illi res ac facultates ecclesiasticas, quas in ordinatione episcopali ad regendum et regulariter dispensandum sine pretio suscepisti, ad turpis lucri præmium in beneficium dones. Quod satis superque sanctarum Scripturarum auctoritati contrarium, et canonum est sacrorum decretis adversum: et si ita est, ut passim a multis et etiam publice in publicis placitis divulgatur, quantum periculum ac detrimentum inde incurras, quantamque vituperationem sacerdotali ministerio ingeras, si sanum sapis

intelligis. Bertricum etiam, ipsius Nivini fratrem, frequentissime de adulteriis et aliis incestis pollutionibus regulariter correptum, et non correptum, et diutius toleratum, atque ut a pravitatibus suis se cohiberet expectatum, quoniam a suis iniquitatibus eum coercere non potui, quia non est de mea provincia, a mea parochia regulariter exire cum suis præcepi. Quæ tibi, sicut sacri præcipiunt canones, nota facere procuravi. Data Idibus Februariis præsentis tertie indictionis.

EPISTOLA HINCARI LAUDUNENSIS

AD HINCARUM RHEMENSEM.

Purgat Nivinum seque ipsum in ejus negotio, et Hincarum Rhemensem perstringit.

(Vide Patrologiæ tom. CXXIV, col. 979.)

EPISTOLA HINCARI RIEMENSIS

AD HINCARUM LAUDUNENSEM.

Intercedit pro Hadulfo presbytero.

(Ex Actis prov. eccl. Rhem.)

HINCARUS, Rhemorum episcopus, HINCARO dilecto fratri et venerabili coepiscopo nostro, salutem.

Frater Clarentius communis compresbyter noster ad me veniens ex tua parte mihi dixit, quia fratri Hadulfo compresbytero nostro missaticum tuum ad Witgarium episcopum de civitate Augustiburg (*Augsbourg*) pro libro Paterii et aliis quæ tibi placuerunt commiseris, de quo missatico non se excondixit. Postea vero audisti quod in alias partes ire vellet, et misisti pro eo mandans illi per clericum tuum ex divina et episcopali auctoritate, ut ad te rediret, et direxisti homines tuos qui eum, si redire nollet, ad te reducerent. Veniens vero ad tuam præsentiam, non sic humiliter tibi respondit sicut debue-